

નિવેદન

શ્રી કપૂરવિજય સ્મારક સમિતિ તરફથી લેખસંગ્રહ બા
૮ ની ફેટલીક ચોયડીએ તેમજ સીલીકમા રહેલી રોકડ રકમ
અમારી સભાને સમિતિના મંત્રી શ્રીયુત્ નરોત્તમદાસ બી શાહ
તરફથી સોંપવામા આવી ત્યારે સભા નવમા ભાગ પ્રગટ કરવા
ભાગ્યશાળી થશે એવો સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો. ભાગ આઠમે
વેચાઈ જતા પણ રકમ કંઈ ઝાઝી થઈ નહીં દરમીયાન સદ્
ગત શાતમૃતિ શ્રીકપૂરવિજયજી મહારાજ સાહેબના પરિવ્રાયમ
ભાળવશે આવેલ અને તેઓશ્રી દ્વારા ધાર્મિક સંસ્કાર પામેલ
તેમજ અવારનવાર તેઓશ્રીના લેખો વાચવાના વ્યસનવાળા
અને લેખસંગ્રહના આઠ ભાગોના પ્રકાશનથી હર્ષિત થયેલ
શ્રીયુત્ જશરાજ દીયાલચંદનો પત્ર મળવાથી નવમા ભાગના
તૈયારી કરવાનો ઉત્સાહ સહજ જન્મ્યો.

શ્રીયુત્ જશરાજ દીયાલચંદ દેશાઈ મૂળ તો સૌરાષ્ટ્રના
આવેલા સોનગઢ નજીકના ગામ પાલડીના વતની તેમનો જન્મ
વિક્રમ સંવત ૧૯૨૦ લગભગમા મુનિશ્રીના સપર્કમા પંદર
વર્ષની વયમા આવેલ પછી તો તેઓશ્રીને લગભગ સંવત
૧૯૫૦ મા બેગલોર જવાનું થયું બેગલોરમા છવતની આખ
સુધી સહકુટુંબ વસવાટ રહ્યો સૌરાષ્ટ્રથી દૂર વસવાટ છત
તેઓ ધાર્મિક વાચન જૂઠ્યા નરોત્તા સમય પ્રાપ્ત થત
રૂા ૫૦૦ ની રકમ તેઓશ્રીએ ભાવનગરમા શ્રી જૈન ધર્મ
પ્રસારક સમાપાસે સાહિત્ય પ્રકાશન માટે જુદી રાખેલી મા

સાથે પ્રત્યક્ષ પરિચય જરા પણ ન હોવા છતાં લેખક થકી માટે
એ રકમ ઉપયોગ કરવા સારું પત્ર લખ્યો. અચાનક આવો
ટેકો મળના એ પત્રવ્યવહાર ચાલુ રાખ્યો અને ભાગ નવમા
માટે એ રકમ વાપરવાનો નિશ્ચય થયો. સભાએ પણ ભાગ
નવમો પ્રગટ કરવાનો ઠરાવ કર્યો અને કામ મને સોંપ્યું.
સામગ્રી એકઠી કરવાનું કાર્ય શ્રી બાલુભાઈ ડગનાથ મારફત
શરૂ કરવામાં આવ્યું. શ્રી જયરાજભાઈને લગભગ ૮૫ વર્ષ થયેલા
તબિયત નાદુરસ્ત રહેતી છતાં પ્રકાશન જલ્દી થાય એ જોવા
ઉત્સુક થઈ વારંવાર પત્ર લખતા, પણ બાવિ જુદું રોવાથી
તેઓશ્રી નવમા ભાગને નજરે જોવા નાજ હંથાત નથી. સતોપી
જીવન ગાળતા એ વયોવૃદ્ધ ગૃહસ્થ સ. ૨૦૦૬ ના જુલૈ શુદ્ધ
૧૫ ચોતાની પાછળ જો દીકરીઓ અને એક દીકરો મૂંઝી
બેગલોરમાં પચત્વ પામ્યા તેમના ચિરંજીવી શાંતિલાલ દેશાઈ
માયબોર સાયકલ કુા મા છે તે પણ ધર્મપ્રેમી અને લાગણી
વાળા છે. અણુધારી રીતે પાચસોની રકમ મળી અને અચા
નક ભાવનગર જતા ખબર મળી કે મુનિશ્રીનું જે કંઈ લખાણ
પ્રગટ-અપ્રગટ હતું તે આ ભાગમાં પૂર્ણ થાય છે. અતમા
પ્રસ્તાવના લેખક શ્રી રાજપાલ વોરા તેમજ મૂક જોવામાં
ખાસ કાળજી રાખનાર શ્રી બાલુભાઈ તથા સુદર છપાઈ માટે
શ્રી મહેશ્વર પ્રીતીગ પ્રેસના માલિક શ્રીચુત્ ગુલાબચંદ
લલ્લુભાઈનો સલાવતી આભાર માની કવમને વિરામ આપુ છું.

મુખ્ય
રામજી કૃષ્ણા એકાન્તી }
રામજી કૃષ્ણા એકાન્તી }

મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા-મુળ્ય સ રૂ૦૦૭ ના વર્ષની ભેટ

સન્નિવૃત્ત સદ્ગુણાતુરાગી
મુનિમહારાજ શ્રી કર્પૂરવિજયભાઈ

લેખ સંગ્રહ

ભાગ નવમો

પ્રકાશક

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા

મુળ્ય

વીર સ રૂ૫૭૭

વિક્રમ સ રૂ૦૦૭

મુદ્રા ૧-૮-૦

વિપયાનુક્રમ.

વિભાગ ૧ લો અગ્રકટ લેખો

૧ સુધા-નિદુ	૩
૨ ધ્વજચર્ચની નવ વાક	૧૭
૩ પાંચ દ્વિવિધના ૨૩ વિષયોના બસો બાવ. વિકાર	૧૮
૪ શ્રી જિતેશ્વરની બાવવાહક રત્નતિ	૧૯
૫ તપ વિશે સંજ્ઞાપ	૧૯
૬ આત્મસાધન માટે પ્રેરક ૫	૨૧
૭ આધ્યાત્મિક ૫૦ (૨)	૨૨
૮ પુદ્ગલ-ગીતા અતર્થત અતિમ ભાગ	૨૩
૯ અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર	૨૫
૧૦ વીતરામ-શક્તિ	૨૬
૧૧ ભાવના-ચતુષ્ટય	૨૭
૧૨ સાધુનું સાચું સુખ સમતાભાવ	૨૮

વિભાગ ૨ લો સ્વર્ગવાસ પછી

૧૩ મઘ-માંસનિષેધ	૩૪
૧૪ અમૂલ્ય વાક્યામૃતો	૩૭
૧૫ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું દશમું અધ્યયન	૪૪
૧૬ , , અગ્નિવાગ્મુ ,	૪૫
૧૭ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનના આકંખા અધ્યયનનો ખોધ	૪૭
૧૮ અમૃત-નિદુઓ	૪૯
૧૯ શ્રાવક-શ્રાવિકાને સૂચનાઓ	૫૫
૨૦ દર્શન-વદનાદિ પ્રસંગની સૂચનાઓ	૫૮
૨૧ પુણ્ય કર્મની સમજ	૬૧

પ્રતિ ૧૦૦૦

પ્રકાશક

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા

મનોરમે

વાડીલાલ ટોડરશી શાહ

કાલિયાજી ઉજ્જવલાલ શાહ

૪૧ પવન રોડ-મુળ ૩

મુદ્રક

શાહ ગુલામચંદ લાલુભાઈ

શ્રી મહોદય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ

દાણુપીઠ-જાવનગર

૨૨ પાપકર્મની સમજ	૬૨
૨૩ જીવન ઉત્તરજી જનાવો	૬૪
૨૪ સ્વજીવનની સફળતા કેમ થાય ?	૭૮
૨૫ સવર ભાવના	૮૦
૨૬ એક અવિચળ સદ્ગુણ	૮૨
૨૭ નવ તત્ત્વનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ	૮૩
૨૮ સ્વામ્ય	૮૫
૨૯ ધૈર્ય અને ખત	૮૬

વિભાગ ૩ જો કુલ્યદાદિ સમહ

૩૦ સવિત સાધુ યોગ્ય નિયમ કુલક	૮૯
૩૧ શુક્ર પ્રદક્ષિણા કુલક : બ્યાખ્યા	૯૭
૩૨ ગુણાનુરાગ કુલક	૧૦૨
૩૩ સંજ્ઞા કુલક	૧૦૩
૩૪ પરોપદેશ કુલક	૧૦૫
૩૫ ઉપદેશ કુલક	૧૦૮
૩૬ પ્રવચ્ચા વિધાન કુલક	૧૧૧
૩૭ ઉપદેશ સંમતિના	૧૧૫
૩૮ મૃત્યુ-મહોત્સવ	૧૨૮
૩૯ આવક વિધિ-બ્યાખ્યા	૧૩૩
૪૦ પ્રતોત્તરમાળા	૧૩૭
૪૧ ઉપદેશમાળા	૧૪૭
૪૨ સિદ્ધિસોપાન	૧૭૩
૪૩ પચમ પચાસક બ્યાખ્યા	૧૭૮
૪૪ પચ સૂત્ર-અનુવાદ	૧૮૧
૪૫ સૂક્ત વચનો	૨૦૬

સ્વર્ગસ્થ
ગાતમૃતિ મુનિરાજ્યા

શ્રી કપૂરવિજયજી મહારાજ

✽

જન્મ	વિ સ ૧૯૨૫ વનલીપુર
દીક્ષા	વિ સ ૧૯૪૭ વૈ શુ ૬ ભાવનગર
સ્વર્ગવાસ	વિ સ ૧૯૬૩ આમો વહિ ૮ પાત્રીતાણા

સદ્ગુણાનુરાગી સન્નિવ્ર શાન્તમૂર્તિ
મુનિમહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીનો

લેખ સંગ્રહ

૭૪૦૬૭

ભાગ ૯ મો

અમગદ લેખો

[વિભાગ ૧ લો]

[સદ્ગુણાનુરાગી શાન્તમૂર્તિ
મુનિમહારાજશ્રી કર્પૂરવિજયજીના હસ્તે
લિખિત લેખો ને હજી મુખી
અમગદ ન રહ્યા છે તેનો સંગ્રહ]

પ્રસ્તાવના

અથ અને અથકાર વિષે કાંઈક.

શાતમૂર્તિ પૂઠ કર્પૂરવિજયણ હાદના લેખ સમ્રાટના આ નવમા ભાગની પ્રસ્તાવના લખવાનું આમત્રણ ત્યારે શ્રી મોહનભાઈ ચૌકસી તરફથી મદ્યુ ત્યારે આશ્ચર્ય અને આનંદની લાગણી ઉદ્ભવી, અને ચૌદ વર્ષ પૂર્વે પૂ શાતમૂર્તિની સાનિધ્યમાં ગાળેલા આઠ માસના પ્રસંગોનું સ્મરણ દિવસમર રહ્યું.

સ્મારક સમિતિની રચનામાં આ લખનાર પણ શરૂમાં હતો, પણ પછી તે કાર્યવશાત્ સુખર્ષથી દૂર રહેવાનું બનતા, એ પ્રવૃત્તિમાં સક્રિય ભાગ લેવાનું ન રહ્યું આજે એ પૂજ્ય વ્યક્તિ અને તેમના પ્રગટ થના આ લખાણ અંગે “કાંઈક” લખવાનું પ્રાપ્ત થતા, હર્ષમિશ્રિત સંતોષની લાગણી અનુભવુ છું.

ભારતના જાણીતા તત્ત્વજ્ઞ એસ રાધાકૃષ્ણને મહુમ્બ બર્નાર્ડે જ્ઞાને એક વાર લખેલું કે “ગાંધીજીના જીવન વિષે આપ કાંઈક ન લખો ?” જોએ તેનો બીજી રીતે જવાબ આપ્યો “અરે બાઈ, ગાંધી વિષે તમે કે હું શું કહીએ છીએ તેની જગતને દરખાર નથી જગતને તો ગાંધી પોતે શું કહે છે તે બલવાની જ દરકાર છે !” જોના અનેક જવાબોની જેમ આ જવાબ પણ ખરેખર વિચારણીય છે પૂ કર્પૂરવિજયણ મહારાજ જેવા પરમ ચારિત્રસ પત્ત અને ઉચ્ચ ભૂમિકા પર આરૂઢ થયેલ પુરુષ વિષે આપણે શું ? સારું તો એ છે કે-સ્મૃતિએ

મુખા-બિંદુ.

૧ જ્ઞાની પુરુષની જોળખાણ નહીં થવા દેવામાં બે મોટા રોષ થયે જાગે જીવને નહતા રહે છે એક તો 'હું જાણુ છું, સમજુ છું' એવા પ્રકારનું મિથ્યાજિમાન જીવને રદ્યા કરે જી બીજો રોષ પરિચકાદિકમાં જ્ઞાની પુરુષ કરતા વિશેષ રાગ-મોહ-મમતા વર્તે છે

૨ પરતી ઇચ્છા-સ્પૃહા, આશીર્વાદ, દીનતા, કર્મધીનતા, જન્મ, મરણ અને અજ્ઞાન એ જ પરમ-મોટા દુ ખના કારણ છે.

૩ આત્માને સાચો રસ્તો જતાવે, આત્માને જોળખાવે, આત્માનો ધર્મ જતાવે અને કર્મજાળથી મુક્તવે તે નદ્દગુરુ જાણવા

૪ તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો ને મમત્વનો ત્યાગ કરવો

૫ પરિચકુ-મૂર્છા પાપનુ મૂળ છે, તેથી ન્યારા રહેવામાં જ મજા છે

૬ પરમાત્માની ભક્તિમાં શુ યાતું ને ઉદયાગત કર્મ સમ જાવે વેદવા

૭ પૌદ્ગલિક સુખમાં આનંદ માને તે પુદ્ગલજ્ઞાનદી, ભવ-સંસારમાં આનંદ માને તે ભવાલિનદી જીવે સમારમાં મરિખમણ કરનારા છે અને આત્માના જ્ઞાનાદિક શુભોમાં જ રીજ-મીતને ધારણ કરનારા આત્માનદી જીવે ભવખમણથી મુકાય છે ને મુક્તિ પામે છે

તેમના જીવનપ્રસંગો અને તેમના લખાણોને કથા રંગરોગાન વિના યથાતથ્ય રજૂ કરવા જોઈએ

તેઓ જીવનભર સત્યચોધક રહ્યા છે પરિણામે તેમના લખાણો પણ જાણી સારું જણાય ત્યાંથી હંસદંડિએ થકણ થયેલા છે એમા અધિમત્ય ભાગ મૌલિક નથી પણ સારદંડિએ થયેલો સથક છે એ વિષે આ લેખકે એક વાર તેઓશ્રીને સીધા પ્રશ્ન કરેલો. “હમણાંતુ આપનું લેખનકાર્ય મહદઅંશે સથક શીવ જણાય છે એ કરતા, વાચન મનનને પરિણામે પરિપક્વ થયેલા મૌલિક વિચારોનો ફાલ આપ ન આપી શકો ?”

તુરંત તેમણે સરળભાવે જવાબ આપ્યો. “રાજપાલ, તમારું કહેવું ખરું છે અગાઉ ઘણું ખરું લખાણ સ્વતંત્ર જેવું લખાતું હતું, પણ એક જનાવ એવો જન્યો જેથી સ્વતંત્ર લેખનશક્તિ કુટિન થઈ ગઈ.”

“એ શું ?” આ લખનારથી સહસા પ્રશ્ન પૂછાઈ ગયો તેમના જવાબની શાત ધારા આની. “એક દિવસ એક ઠેકાણે ગોચરી વહોરવા ગયો ધરતું બારણું વધુ પડતું નીચું હતું અસાવધાનીથી બારસાખનો ભાગ માથામા સખત જોરથી લાગ્યો તમ્મર આવવા જેવી થોટ લાગી જ્ઞાનતત્ત્વના કોઈક કોમળ ભાગ ઉપર એટલો આઘાત લાગ્યો કે ત્યારથી સ્વતંત્ર લખવાની શક્તિ શુભાવી જોડો છું હવે જુદે જુદે સ્થળેથી આ જ્ઞાન માધુ કરી એકત્ર કરી રજૂ કર્યા કરું છું.” આ બાવાર્થનું પૂનઃ શાતમૂર્તિ બોલ્યા અને અતરથી નમન કરી હું મોત રહ્યો

તેઓ સત્યચોધક અને શુણ્ણમાહી મહાત્મા હતા એ હું અગાઉ લખી ગયો છું શ્રીમદ્ રાજ્ય દ્રમાથી તેમને સારું લાગે તો તે પણ તેઓ થકણ કરી રજૂ કરતા આ પુસ્તકના પૃષ્ઠ

૮ પોતાથી વચમા, જ્ઞાનમા અને આચારવિચારમા જોયા એનો અવિનય-તિરસ્કાર કરનાર, અસમાધિ ઉપગતવનાર, ને નિન્દાદિક કરનારાને કુદરત-કર્મથી શુભ સખ શિક્ષા મળી રહે છે ને સખ કૃતમ પડે છે

૯ વૃદ્ધના કેતરમા રહેલો અભિ જેમ વૃદ્ધને નવપક્ષવ થવા દેતો નથી તેમ રાગ-દ્વેષ, ઈર્ષ્યા-અદેખાઈ વિગેરે દોષાભિ જેમના કિતરમા વાસ કરે છે તેઓને વિનય, વિવેક, સમ કિતાદિક શુદ્ધો વધી શકતા નથી

૧૦ ચેતન ! આ મૃત્યુ સ્વસ્થવવાળા દેહમા શા સારુ અતિ આસક્તિ ધારણુ કરે છે ? તેનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો પડશે ને અન્ય ક્યોને અનેરો દેહ ધારવો પડશે દેહના નાશથી તારા ચેતનનો નાશ થવાનો જ નથી ચેતન તો અજર-અમર-અવિનાશી છે એવો નિશ્ચય મનમા રાખ

૧૧ આત્મા-પરમાત્માની વાતોનો વિસ્તાર કરનારા કંઈક પડિતો પડ્યા છે, પરંતુ આત્માના સ્વરૂપમા રમનારા તો કાંઈ વિશ્વા જ દોષ છે

૧૨ તુ પૈસાપાત્ર ન હો તેની ચિન્તા કરીશ નહીં, પણ પ્રામાણિકતા તણશ નહીં

૧૩ વખત સાંગે નથી એમ કહેવા કરતા આચરણુ સારુ નથી એમ કહેવુ ધરે

૧૪ વિદ્યાભ્યાસ એ આજીવિમ માટે નહીં પણ સદ્ગુણ-વિકાસ માટે છે, એવી જાડી સમજણથી તેમા ખૂબ રસપૂર્વક સદ્ગુણ પ્રવૃત્તિ થઈ શકે છે

૨૫-૨૬ ઉપર તેમના દ્વારા રજૂ થયેલા શ્રીમદ્ના “અમૃત્ય તત્ત્વવિચાર” અને “વીતરાગસંહિતા” કાવ્યો આ વાતના સાક્ષીભૂત છે એટલે કે મતાવવગિતા તેમને મન્યૂર ન હતી હું સાધુ થઈ એક ગૃહસ્થની કૃતિને કેમ પસંદગી આપુ ? આ ભાવ તેમનામાં આવેલો જણાયો નથી

યોગિરાજ આનંદધન અને ચિદાનંદજી મહારાજ પ્રત્યે તેમને બારે પ્રેમ હતો ચિદાનંદજીના સર્વ પદો તેઓશ્રીએ અગાઉ પ્રસિદ્ધ કરાવેલ છે પ્રસ્તુત પ્રથમા પછી એ મહાપુરુષની એક કૃતિ “પુદ્ગલગીતા” અતર્ગતનો અતિમભાગ તેઓશ્રીએ લીધેલો ॥

આ પ્રથમા એ વિભાગ છે એક તો અત્યાર સુધી અપ્રગટ રહેલા તેમના હસ્તલિખિત લેખોનો સંગ્રહ અને બીજો સ્વર્ગ વાસ પછીના પ્રગટ થઈ ગયેલા લેખોનો વિભાગ પ્રથમ વિભાગના છે-લા લેખ સાધુનું માયુ સુખ સમતાભાવ એ બંને પોતે આચરી ગતાવેલો ભાગ ન હોય એવું જ લાગ્યા કરે છે એ લેખનું છેલ્લું વાક્ય “સમ પરિણામી સાધુ સદા સમાધિરસમા બીલે છે” આ ભાવ તેમના સમગ્ર જીવનને અવલોકનાર સ્પષ્ટપણે બોધ થકયે

આ સર્વ લેખોમાં તેમને પ્રિય એવા જુગલ જુદા ઘણા પ્રકારના વિષયો યત્રતત્ર વેરાયેલા પડ્યા છે એ સર્વ “સુધાગિન્દુ” આ વાચકોના આત્માનંદ માટે થાઓ એમ હૃદયથી, વિચેનો એક સત્ય જાતિઅનુભવ રજૂ કરી મારું આ નિવેદન પૂર્ણ કરીશ

વિક્રમ મવત ૧૯૬૩ના આસો વદ ૮ના દિવસે હું મારા ગામ ખાળદેવીમાં હતો, સામાન્ય રીતે શ્રીમદના દિવસો આજમ્ ગણાય છે, પણ ચરદ-હેમતની સધીના દિવસોમાં દિવસે સૂવું લાગ્યે જ ફાવે. મને તેવી ટેવ પણ ન હતી, પણ ન માલૂમ ચાથી,

૧૫ કાર્ય કરવામા હ મેશ કુશળ-પ્રવીણ થવુ, પણ દીર્ઘ-સૂત્રી-બેરકાર થવુ નહીં નાની નાની પણ હિતકર જાળતોની ઉપેક્ષા કરવી નહીં

૧૬ પ્રકૃતિવશ કદાચ તારાથી સારુ કામ ન થાય તેની ચિન્તા નહીં પણ લોકમા નિદા થાય ને લોકો હસે એવુ કંઈ માહુ કામ તો ન જ કરીશ

૧૭ મારે આ દુનિયામાથી સર્વ પરિવાર તણને જવુ છે જ એટલુ ઠીક સમજાય તો તે થોડુ નથી, કારણ કે જે મૂકવુ છે તેના ઉપર બોહ રહેતો નથી

૧૮ તને અનુકૂળ સમય મળ્યો છે એનો લાભ લેવો ચૂકીશ મા, કારણ કે મનુષ્ય જન્મ, શાસ્ત્રશ્રવણ, નિર્માણ તત્ત્વશ્રદ્ધા અને પુરવાતન એ સુદુર્લભ કદ્દા છે

૧૯ દેહમા પ્રાણ છે ત્મા સુધીમા અનુકૂળ સમયનો લાભ લઈ લેવા જરૂર વિચારવુ

૨૦ છે, છે ને છે, નથી, નથી ને નથી, છે ને નથી, નથી ને છે આ ચાર વાત સમજી જવાય તો ખસ છે જેણે પૂર્વજન્મમા શુભ કયું છે તે તેનુ ફળ પામ્યો છે અને હાલ કરે છે તેનુ ફળ ભવિષ્યમા પામશે

૨૧ જેણે પૂર્વ ભવમા શુભ કયું નથી તે તેનુ શુભ ફળ પામ્યો નથી અને હવે કર્યા વગર ભવિષ્યમા પણ પામશે નહીં જેણે વાવે તેણે જ લાણે

૨૨ જેણે પૂર્વે કંઈ સુકૃત પુન્ય કરેલ છે તે તેથી શુભ ફળરૂપે કંઈક પામ્યો છે પરંતુ અત્યારે વળત આજસમા શુભાવે છે-સુકૃત કરતો નથી તે આજળ પામવાનો નથી

તે દિવસે બપોરના યોજન પછી હું સૂઈ ગયો. આખી રાત્રી
 હશે અને સ્વપ્નદશાનો અનુભવ થયો. સ્વપ્નમાં મૂંઝવણ
 ઘાટના દર્શન થયા. આહવાદનો પાર ન રહ્યો. પણ આ શું
 ભેડ છે ? શ્રીમતી વગી ગયેવ અને કૃષ્ણ દેહવાળા આ શાતમૂર્તિ
 નથી !! આ તો સુદર દેહમ પત્ત સદ્ગુણાનુરાગી શાતમૂર્તિ
 કપૂરવિજયજી મહારાજને ભેડ છે !!! આ દિવા-સ્વપ્ન ભાષ્યેજ
 બે ચાર ક્ષણ ટક્યું હશે અને આ લખનારની આખો ઉઘડી
 ગર્ભ મન વિચારને ઢિંકાળે ચડ્યું શું ખરેખર શાતમૂર્તિ
 સ્વર્ગવાસી થયા હશે-દેવગતિ પામ્યા હશે ? આસ્તિ- મન
 હકાર વિના બીજે શો ઉત્તર આપે ?

એ દિવસોમાં અમારે ત્યાં બપોરના બે વાગે રેણગાડી આવતી
 ટ્રેન આવી ગઈ હતી મોરબીથી આવનાર મુસાફરોને મોઢેથી
 સામળેલા સમાચાર મારા પિતાશ્રીએ મને સંભળાવ્યા “આજ
 પરાઈના પાલીતાણામાં મૂંઝવણ શાતમૂર્તિએ કાળ કર્યાના સમાચાર
 મોરબી તારથી છે તે અગે મોરબીમાં આપણા વિભાગમાં આજે
 પાખી છે હું આ સમાચારની સાથે મારા તાત્ત આવેલા સ્વપ્નને
 મરખાવી રહ્યો હતો ખરેખર શાતમૂર્તિ દેવ થયા

શ્રી હરવરદ નૈન બેદિંત,
 રાધનપુર, ફાલ્ગુન શુક્લાષ્ટમી
 સ ૨૦૦૭

લી.

સદ્ગુણાનુરાગીનો નમ્ર સેવક
 રાજપાલ મગનવાય બહારા

૨૩ પૂર્વે કયું નથી તેથી પામ્યો નથી પણ હવે કરે છે
તેથી આગળ ફળ પામશે, ઉક્ત ખુલાસાથી હિતસાધનમાં
બે-રકારીપણ તથા, ઉગ્રમાણ થવું બેઠાયે

૨૪ કેમ કે દુનિયાની સર્વ વસ્તુ ત્યારે અસાર છે ત્યારે
ધર્મ જ સારરૂપ છે

૨૫ આત્મહિતેષ્ટ સર્વ બાઈ જહેનોને ધર્મ-સેવનની
અવશ્ય જરૂર છે

૨૬ પહેલી વયમાં એવું કુશળ કામ કર કે જેથી વૃદ્ધ
પણામાં સુખી થવાય

૨૭ આખી જિંદગીમાં એવું હિતકાર્ય કર કે જેથી
પરલોકમાં સહેજે સુખી થવાય

૨૮ જે હિત કાર્ય કાલે કરવાનું હોય તે આજે કર,
અને આજે કરવાનું હોય તે અજલથી કર, કેમકે આતુ કામ
અધૂર રહ્યું ॥ એમ મૃત્યુ જોતું નથી

૨૯ જગતની તમામ ચીજો નાશવત બધુલા છતાં તેમાં
વિશ્વાસ રાખી બેસવું-મુઝાઈ રહેવું એના જેવી બીજી કંઈ
મૂખાઈ લેખાય ?

૩૦ અતસમયે ધર્મ સિવાય કોઈ સખાઈ થવાનું નથી,
એ લક્ષમાં રાખ

૩૧ આ દેખીતા દાણિક સુખમાં મુઝાવું ન થટે અરૂ
સુખ તો મોક્ષમાં જ છે

૩૨ તે માટે પરમ ઉપકારી પુરુષોએ અનિત્ય, અશરણા
દિક બાર જાવનાઓને વારવાર વિચાર કરી મૈત્રી, કરુણા,

મુદિતા ને માધ્યસ્થરૂપ ચાર વસાયણુ જેવી સદ્ભાવનાઓનો આશ્રય લેવા ઉપદેશેલુ છે

૩૩ મૈત્રી પ્રમુખ ભાવના ઉચ્ચ વગર કરાતી ધર્મકરણી સાથેક થતી નથી

૩૪ આ અપાર સસારમા તુ એકલો આગ્યો છે અને એકલો જઈશ તારુ કોઈ નથી અને ॥ કોઈનો નથી એમ તત્વદ્રિષ્ટી વિચારી તારે ચોખ્ય ધર્મસાધનથી કંઈ હિત માર્ગનો આદર ઠરી લે

૩૫ આ પૃથ્વી ઉપર જેટલી વસ્તુ તુ જોવે છે તેમા તારુ શુ છે ? તેનો વિચાર કર તારા આત્મા સિવાય બીજી કંઈ પણ તારુ નથી

૩૬ આ ડેહ, મળ, મૂત્ર, માસ, રુધિર, ચરબી, પર વિગેરે કંઈક અશુચિથી ભરેલુ હાડપિંજરરૂપ છે તેમા મમત્વ રાખવો એ આત્માર્થી ઉત્તમ પુરુષને ઘટિત નથી

૩૭ આ દુનિયામા અનેક પાપ, આરભ-સમારભ થયા કરે છે તેમા ઇચ્છા શિવાય પણ કર્મ બધાય છે તે તારે મોકવા જોઈએ

૩૮ ધર્મસાધન, શક્તિ અનુસારે, ચોગ્ગતા પ્રમાણે કરતો રહીશ તો તો ધર્મ તને દુર્ગતિમા પડતા મારી રાખશે, બચાવશે.

૩૯ આ ચૌદ રાજલોકમા એવી કંઈ જગા બાકી રહી ॥ કે ત્યા તે જન્મ મરણુ ધારણુ કર્યા ન હોય ? હવે એવી જન્મ મરણુની દુ અપર થસયકી વહેલા છૂટાય એવો પુરુષાર્થ કર

૪૦ સમકિત સમો બીજે કયો મોટો લાભ છે ? તેને માટે

પુરુષના ચરણુભંગની વિનયોપાસના વા તેની વિશુદ્ધ આશ્રય
ભાવના વિના થતી નથી.

અક્ષર્યની નવ વાક વિષે

ભુજગી ૭૬

ખીનુ ધર્મ ઉવાનમા વૃક્ષવર્ષ,^૧ સદા જલુવુ યેષ તેજસ્વર્ષ,
નવે શુભિની વાક તેને જાણવા, રચે અયમી ધર્મ પૂરો નિભા.^૨
પશુ નાગીએ^૩ કલીજ જ્યા નિત્ય છે, મુનિવાચત્ત્વ નહિ મુનિ^૪ કે
કરે નહિ કયા મુદરી સાથ હેતે, ન વાને ધર્મિનિભા^૫ કે^૬ રસ
સીએ સાથ નહિ આસને એક બેસે, વિચારે નવતે^૭ નિભા
નહિ નીરખે નારીના અંગ સારા, બને તેથી કેમી^૮ નિભા
બને જીવને આતરે જ્યા વિલામ, કરે નહિ રસ^૯ નિભા
કરી પૂર્વે જે કામકોડારસેથી, રમરે નહિ રસિ નિભા^{૧૦} નિભા
ન ખાયે કદી ધર્મિનિભા ઉન્માદકારી, પદાર્થો^{૧૧} નિભા
થહે નહિ અતિ રૂક્ષ આહાર ભારે, અતિ વર્ષ^{૧૨} નિભા
મુવસો મુગ ધી ગણીને નકાગ, ધરે રેવ^{૧૩} નિભા
ન ધારે મુનિ અંગ ગૃગાર સારા, કરે^{૧૪} નિભા
નવે શુભિઓ એ ધર્મી ધર્મભાવી, શુભ^{૧૫} નિભા
બની ભકત તેના ભલી ભકિત ભાવે, શુભ^{૧૬} નિભા

૧ રેવ-પ્રધાન

૨ નપુમ્બ

૩ મ વૃક્ષવર્ષ

૪ રસકસવળી-માદક

ઉદય કર સમક્ષિત સહિત કરી કમાણી સફળ (મોક્ષદાયક) થઇ શકે છે

૪૧ શુભગ્રાહી, ચતુર નરને કહેલું હિતવચન સફળ થાય છે

૪૨ વિવેકવિકળ જીવને જીવાનીનું પૂર વિભાગે ખેતી જાય છે

૪૩ લક્ષ્મીનો મ. પલ્લુ અનર્થકારી છે તેનાથી જાયલું જોઇએ

૪૪ કેટલાક મુઘ્ધ માણસો જીગરને વિનોદ, પરત્વી ગમનને ચતુરાઈ, વેશ્યાગમનમા રસિકતા, ભાગ્યુરદીમા મોજ-શોખ અને નૃત્યગીતને શોખીનતા માને છે, પણ એ જાણે મોઠું વિલાસ છે

૪૫ તું કોણ છે ? શા માટે આવ્યો છે ? તે શું કર્યું છે ? શા માટે ભમે છે ? અતરદહિ ખોલી બે સત્સંગમા રહે આત્મસ્વરૂપે ભેતો રહે. ઉક્ત વાતનો દરેક મુમુક્ષુ જીવે મન સાથે વિચાર કરવો જોઇએ

૪૬ જ્યાં લધુતા ત્યાં પ્રભુતા, સંલોભને અતે વિભોગ, હરખને અતે શોક, ચઢતીના અતે પડતી, મુખને અતે દુઃખ, ઉદય પછી અસ્ત, ખીલે તે કરમાય, જન્મે તે મરે એ વાત લક્ષમા શખી વિવેકથી વર્તવું

૪૭ નિરંતર નમ્રતા રાખ, સ્વચ્છતા ને સાદાઈ રાખ, તેમજ યથાપ્રાપ્તમા સતોષ રાખ, હિતવચનોને જરાજર હૈયે રાખ

૪૮ મન અને વાણીને વશ કર ગુરુશ્રીના હિતવચનનો આદર કર સર્વનો યથાયોગ્ય વિનય કર સ્વપરનું હિત યાય તેમ કરતો રહે

ચાર કથાઓ છતવા વિષે

કથાય એટલે સસારતણી જે આય-લાભને આપે જેહ,
ચાર કથાય કદા જિનરાજે, જન્મ મરણના કારણ તેહ,
શબ્દતણી જે મર્મ વિચારે, કર્મ વિદ્યારે ધારી ઉત્તર,
તે શુરુલકિત કરે ભવિ ભાવે, હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ૧

ક્રોધ કથાય કરે નહિ ક્યારે, તપે નહીં તલમાત્ર લગાર,
શાન્ત સુધારસ નિર્મળ ઝરનો, સ્મિત વહને શુભ વચન ઉચાર,
માન ધરે મનમા ન કદાપિ, નહીં મહનોપણ લેય વિકાર-તે શુરુ ૨

માયાજાળ રચી નવ સાધે, સ્વાર્થ કદી કરી નીચ વિચાર,
લોભ ધરી લોભુપતા સાધે, રાખે નહીં આસક્તિ લગાર,
જે આચાર કથાય નિવારી, ચક્ર શુભ ધરતા પૂર્ણ પ્રકાશ,
તે શુરુ લકિત કરે ભવિ ભાવે, હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ૩

પાંચે ઇન્દ્રિયોના ૨૩ વિષયોના ૨૫૨ વિકાર

(મનદર ૭૬)

સ્પર્શના વિષય આઠ, છન્નુ છે વિકાર તેના,
રસના વિષય પાંચ, જોતેર વિકાર છે,
પ્રાણના છે બે વિષય, બાર છે વિખર તેના,
ચક્ષુના વિષય પાંચ, સાઠ તો વિકાર છે ૧

ત્રિ વિષય શ્રવણના, તેના છે વિકાર બાર,
મળી બસો બાવન તે, વિકાર ગણાય છે,
ત્રેવીશ વિષયતણા, લોભવાય તે વિકાર,
તેમા કઈક સારા ને, નદારા તો મનાય છે ૨

૪૯ મુખ માત્ર સમજણમાં ઉ મુખ દુ ખનો મન સાથે
સળધ છે

૫૦ માન ને અપમાનની વાત બીજા પાસે કરીશ મા અતિ
હાસ્ય કરીશ મા લેશમાત્ર અભિમાન કરીશ મા ઉદ્દભટ વચ્ચને
ધારણ કરીશ મા ગુણથાહી-ગુણરાગીયા નકામે કાળગ્રેષ કરીશ મા

૫૧. આજસ જેવો મોટો દુશ્મન નથી અને ઉદયમ સમે
બધુ નવી

૫૨ જ્યા જેનો પ્રીતિ લાગે છે ત્યા તેની ઉત્પત્તિ સભવે છે

૫૩ હુ અહુ નમ નો અખ હ જાપ મનને શુદ્ધ કરવા
માટે હમેશ કરવો

૫૪ સજ્જનોની જ મોખત કરવી દુર્જનથી સમજીને
દૂર રહેવું સારું

૫૫ સજ્જનોની નિદા કરનારા પોતાના આત્માને જ
દોષિત કરે છે સજ્જનને દશી હાનિ થતી નથી ઊતટા તે
વધારે સાવધાન બને છે

૫૬ સર્પ દુર્જન કરતા સારો તે ક્વચિત્ ઠસે ને દુર્જન
પગલે પગલે ઠસે છે

૫૭ સસારી જીવોના દુ ખને નાશ કરનારી ધર્મદેશના
દેવા જેવો બીજો કોઈ મોટો ઉપગાર નથી તેથી યોગ્યતા
પ્રમાણે હિતઉપદેશ અવશ્ય આપવો

૫૮ જેથી અપયશ થાય ને દુર્ગતિ મળે એવું અહિતા
વચ્ચ કોઈએ કદાપિ કરવું નહીં

સારા પર રાગ ને, નઠારા પર દ્વેષ નહીં,
સમભાવ સમતાથી, સરવમા ધારે છે;
ઉપયોગ ધરી ઉપકાર, ઉપદેશ (દાન) યપી,
કરી જિનશાસનનો, ઉઘોત વધારે છે ૩
નિજ મન વચ કરી, દુશુંબુ પરિહરી,
ઇન્દ્રિયનિરોધ કરી, સયમ નિભાવે છે,
એવા અવિકારી ભારી, અભાધિત મત ધારી,
પાથ શુભવાન શુર, નિત્ય મન ભાવે છે ૪

શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની ભાનવાહકે ગુણુ-સ્તુતિ
(ચોપાઠ)

પરમેશ્વર ઐશ્વર્યના ધમ, શ્રી અરિહંત જિનેશ્વર નામ,
સઘ તીર્થને સ્થાપે જેહ, તીર્થકર કહેવાયે તેહ ૧
તે પ્રભુ પૂર્ણ કૃપાના ધામ, નાથ નિરજન તે નિષ્કામ,
રાગ દ્વેષ ધરે નહિ આપ, ધારે સદ્ગુણુ સર્વ અમાપ ૨
પૂર્ણાનંદથી નિત્ય વિલાસ, દેવજ્ઞાને જગત પ્રકાશ,
નિર્મલ આત્મતણા તે રૂપ, સમતા રમના માગર ભૂપ ૩
એ છે સર્વ દેવાધિદેવ, કરવી તેની નિત્યે સેવ,
શ્રી જિનવરતુ પૂજન થાય, તેથી સઘળા કર્મ ખપાય ૪

તાપ વિષે સજ્ઞાય.

તાપ વડો રે સસીરમા, લુપ ઉજવળ થાય,

કરમ કેપ ઇન્દ્રિય જળે. શિવધર નગર સધાય તપ ૧

૫૬ ક્ષમા-સમન્ન સમાન એક પણ બીજો ઉત્તમ તપ નથી.

૬૦ વિદ્યાસમાન એક પણ ચતુ નથી, સત્ય સમાન તપ નથી, રાગ સમ્મન દુઃખ નથી અને ત્યાગ સમાન સુખ નથી

૬૧ શુભો રૂપને શોભાવે છે, શિયવ કુળને શોભાવે છે, મિદ્ધિ વિદ્યાને શોભાવે છે અને લોગ ધનને શોભાવે છે

૬૨ પક્ષીઓમા કાગડો ચડાલ અને પશુઓમા કૂતરો ચડાલ લેખાય છે, પરંતુ નિહકે સહુ કરતા બારે મોટો બાવ ચડાલ છે નિદાની ટેવ બહુ ખૂરી છે

૬૩ મૂખે શિખરને બાધ કરવાથી, દુષ્ટ સ્ત્રીનું ભરણપોષણ કરવાથી તથા વિરોધીઓના સંયોગથી પડિત પુરુષ પણ મીઠાય છે-ખેદાય છે

૬૪ ક્રોધ સર્વે અનર્થનું મૂળ છે ક્રોધ સસારની વૃદ્ધિ કરનાર અને ક્ષમાત્મિક દશવિધ ઉત્તમ યતિધર્મોના લોપ કરનાર હોવાથી જેમ બને તેમ તેને દાળવો જોઈએ

૬૫ આદર-સન્નમથી સ્નેહ, લોજન મહાશયી શરીર, વિનય શુણ્ધી તથાવિધ ઉત્તમ કુળમા જન્માદિ અને શાપાવાણીવડે દેશ જણાઈ આવે છે

૬૬ સ્વપુદ્ધિબળ ઉપર આનંદથી સુખ થાય છે ગુરુ દેવની પુદ્ધિથી ચાલતા અધિક સુખ થાય છે પણ જેવ તેવાની પુદ્ધિ ઉપર ચાલવાથી વિનાશ થાય છે દુષ્ટ સ્ત્રીનું મલ્લારો ચાલવાથી બારે અનર્થ થાય છે માટે વિચારીને ચાલવું

૬૭, સમ્યક્ત્વ રહિત જ્ઞાન તેજ અજ્ઞાન, સમ્યક્ત્વ રહિત

તપથી રૂપ પાવે ઘણું, તપથી સુર અવતાર,
 મદ્ધિ-વૃદ્ધિ સુખસપત્ન, પામે લલિત જ લારી તપ૦ ૨
 તપશુ રાગ દૂરે ટળે, વિધન સહુ ટળ જાવે,
 દેવતા મહાય તપે કરે, ઘર લક્ષ્મી પણ આવે તપ૦ ૩
 અશ્વત્થામણે તપસ્યા કરે, તોલિ નિષ્કળ ન જાવે,
 જ્ઞાન સહિત તપસ્યા કરે, તેનો પાર ન આવે તપ૦ ૪
 કરે એક નવમરશી, સો વરસ નરકના તૂટે,
 બાધે આયુષ્ય દેવનું, શ્રી જિનવર એમ જાણે તપ૦ ૫
 ખરો ખજાનો તપ માલકો, કોઈ પુણ્યવત જાણે,
 આપે જાય દેવલોકમાં, જાના કોઈ ન વાર તપ૦ ૬
 પોતે તો તપ પૂરો હુવે, સઃ વર્તે આનંદ,
 સેવક જાણુ માને સહુ, તેજ ના પડે મદ તપ૦ ૭
 તપસ્યા કીધી મહાવીરજી, કર્મ કાલુ લેહે,
 ધત્તા અણગારે તપ કર્યો, પહોચશે મોક્ષ મોઝારે તપ૦ ૮
 બેને બેને કીધો પારણે, ગણધર ગૌતમસ્વામી,
 મત્રી બધકજી તપ તપ્યા, હુવા મોક્ષના કામી તપ૦ ૯
 અર્જુનમાળી ઉદ્યોગ, મુનિવર મેઘકુમાર,
 રાય પ્રેશી તપ તપ્યા, જાશે મોક્ષ મોઝાર તપ૦ ૧૦
 આઠ રાણી શ્રી કૃષ્ણની, પ્રાદી અદનબાળ,
 તેવીગ એણિકની સુદરી, કાપે કર્મની જાળ તપ૦ ૧૧
 ઇત્યાદિક બહુ તપ તપ્યા, કહેતા ન આવે પાર,
 કર્મ-કટક દળ લીધેને, પામ્યા અવિચળ દામ તપ૦ ૧૨

ચારિત્ર તે જ ક્ષાય અને સમ્યક્ત્વ વિનાનું તપ તે જ કાય કલેશ છે

૬૮ જ્યાં ઇચ્છા છે ત્યાં જ આર્તધ્યાત છે

૬૯ જ્યાં અજ્ઞાન છે ત્યાં સયમ-ચારિત્ર નથી જ્યાં દ્રવ્ય કે દ્રવ્યનાં શુદ્ધોત્તુ કે શુદ્ધોત્તની મહત્તાનું જે જીવને તથાકૃપ ભાન નથી તે જીવ અન્ય ઇચ્છાની બળતરમા જ બાહ્ય સયમાદિમા તણાય છે, એ અજ્ઞાન તપ સયમાદિ જીવને દેવાદિ પર્યાય આપી પ્રાપ્તિ નિબંધન થઈ જાય છે અર્થાત્ બાહ્ય દેખાવથી રહ્યો સદ્યો તપ અજ્ઞાનયોગે અતે નષ્ટ થાય છે

૭૦ તપ સયમ અક્રમ નથી પરંતુ અજ્ઞાનયોગે અધપણે કળતા અક્રમરૂપ થાય છે, એવા અમૂલ્ય સયમને ધારણ કરી તેને માત્ર મોક્ષાર્થે જ પ્રવર્તાવે એ જ સુવિલક્ષણ દર્શિ છે

૭૧ ઐહિક કાર્યો સિદ્ધ કરતા ઘણું ઘણું કષ્ટ ઉદ્ભવવું પડે છે તો પછી થોડું ઘણું કષ્ટ સહીને માનવ જિહ્વીમા મોક્ષ-પુરુષાર્થની સિદ્ધિ કરી લેવી તે જ યોગ્ય છે

૭૨ દોષ દેખવામા પ્રતીલુ અને સમ્યક્ શુદ્ધોને મહત્ત્વ કરાવવામા નિરંતર દક્ષ હોય તે જ સાચા ગુરુ છે

૭૩ દોષયુક્ત છાત્રી પદવી કરતા નીચી પદવી શ્રેષ્ઠ છે પણ દોષયુક્ત યદિ સર્વોત્કૃષ્ટ પદને મલિન કરવું યોગ્ય નથી

૭૪ જે ગુરુમાત્ર સંપ્રદાય વધારવાના અને સાચવવાના લીલાથી યત્નપરપરા ચાલુ રાખવા અર્થે શિષ્યના છતાં દોષ કહે નહિ તે કદી શિષ્યનું હિત કરી શકતા નથી (અહીં સદ્ગુરુ સદ્વિવેકવાન શિષ્યને તેના દોષ કહી શકે છે અયોગ્ય શિષ્યને તો જીલોગે બોધ અરુચિકર યદિ આર્તધ્યાનનું કારણ થાય છે)

મુગત સારુ તપ કરો, મુખ નિશ્ચે પામે,
આશકગણુ મુનિવર ભણે, ભેદપુર રહી થોભાસ તપ ૧૩

આત્મ સાધન કરી લેવા પ્રેરકપદ.

કે'ને જગમા ઠાણુ ? ચેતન તારુ રે,

મૂરખ માનીને મૂક મારુ તારુ રે જો ટેક

સ્વારથ સારુ સૌ તુજ સંગે, રંગે આવી રમતા રે,
સરે અરથ પર કે પોતાના, વેગે વેગે વળતા ચેતન ૧

નિજ અર્થે જાય જનનીછ, બેટા આવી ભેગો રે,
'છાછા' કહીને કે'શે જીવતી, 'સ્વામી' બીડણુ લેણે ચેતન ૨

'બેગ' કહી બોલાવે બાપા, 'ભાઈ' બાજે લજિ પીરે,
સ્વારથ સરતા બળગા મૌ જન, જોજો માયા જગની ચેતન ૩

હાથી હય કે હેમ હવેતી, વનિના વિપની વેવી રે,
સાથી યાવા ધનને સારુ, ધાતી આવે વે'લી ચેતન ૪

તર જો હોયે જરથી ધર તો, વળગ્યા રે'શે વા'લા રે,
થોભાસે નદીઓની પાસે, આશે વળતા નાળા ચેતન ૫

નહિ કંઈ સાચે આવે દમડા, જમડા જ્યારે આવે,
કરણુ ધારે કરજે હમણા, સમણા આખર સાચે ચેતન ૬

રડારોળ ધર એક કરાવે, એક ધર મગળ નામ રે,
હા હા કપટી કામણુગારો, કેઠે લાગ્યો કાળ ચેતન ૭

ઈન્દ્રજાલ સ્તમ જગને બાણી, સતચરણ જન સેવે રે,
જૈન હિતેચક્ર સેવન જન સૌ, માગે મુક્તિ મેળો ચેતન ૮

૭૫ અમુક કારણથી દોષ અને અમુક કારણે શેવવાથી શુભ ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને જે પુરુષ દોષના ઉત્પાદક કારણોનો તુરત ત્યાગ કરે એ જ હિતરૂપ શુભોના ઉત્પાદક કારણોને તુરત શ્રદ્ધા કરે તે જ પુરુષ જ્ઞાની, તે જ આરિન્નવાન અને તે જ સુખ અને યશસ્વિનિધાન છે.

૭૬ શ્રદ્ધા ત્યાગરૂપ પ્રવૃત્તિ જગતવામી સર્વ જીવો અનાદિકાળથી કરી જ રહ્યા છે પરંતુ સમ્યક્જ્ઞાનાદિક શુભો પ્રાપ્ત કરવા તે જ ખરો વિવેક છે.

૭૭ ઈર્ષ્યાપૂર્વક દ્વેષબુદ્ધિથી બીજાને ઉતારી પાડવાના દુરાશયથી કોઈની નિંદા કરવી યોગ્ય નથી પરંતુ દોષને ઓઠા ચવાથી હેતુપુરસ્કર દોષને દર્શાવતા નિંદા ગણાતી નથી.

૭૮ પૂર્વોપાર્જિત શુભાશુભ કર્મસંયોગથી શરીરાદિ પર પદાર્થોની હાનિ વૃદ્ધિ તો સર્વ સસારી જીવોને થાય છે, એમા જીવનું નાના મોટાપણુ ખરી રીતે જરાય નથી, પરંતુ બુદ્ધિ માન પુરુષ તો એ જ છે કે સુગતિના કારણોની વૃદ્ધિ અને દુર્ગતિના કારણોની હાનિ કરવાના પ્રયત્નમા નિરતર સાવધાન પહે પ્રવર્તે છે.

૭૯ કથાયની વૃદ્ધિ અર્થે કોઈ કથાય ઘટાડે તો ત્યા કથાયની વૃદ્ધિરૂપ અતરંગ હેતુ હોવાથી ધર્મ નથી પરંતુ સાથે સાથે માયારૂપ પાપને પણ સેરે છે જેમ લોભ કથાયની તીવ્રતાઓના કારણે યાચક જન માનાદિને આધુ કરે છે પરંતુ વાસ્તવિક તેને કથાયનો અભાવ નથી.

૮૦ સ્વાભિમાની પુરુષમા સર્વ કથાય ઘટવા છતાં કોઈ

આધ્યાત્મિક પદ

(કુવર કુવરી મારા લાડક—એ રાઠ)

ડાકડમાક છોડી ચાલવુ, ઢાવ વાગશે મહી,
 હાડ જશે ૨ તુલી જીવડા, લાગ મળશે રે નહિ ડાક૦ ૧
 બાર વહી વહી વૈવરા, સાર લેશુ રે કીધ,
 ઈજત ખોઈ ઘડી એકમા, ભે હાથે નવ દીધ ડાક૦ ૨
 જાણુ જરૂર રે જીવડા, નથી તારુ રે કોઈ,
 રેહુ નથી તારી તાહજી, માટે ચાલતો ભેઈ ડાક૦ ૩
 માત પિતા જ ધવ વળી, મામા મામી ને ફાઈ,
 મુખ વિકામીને ખેસશે, રહેશે બે ઘડી રાઈ ડાક૦ ૪
 કાકા કાકી કુવા કાવતુ, મિત્ર પુત્ર પરિવાર,
 હા ! હા ! હુ હુ કરી નાચશે, માટે રહે જળરદાર ડાક૦ ૫

(૨)

(લેની લેની પ્રકાર મે બનમે—એ રાઠ)

જોયા જેવી જીવ તમાગી, ગતિ આ તે નિશ્ચ થનારી ટેક
 ચતુરાઈ ચૂવામા પડી, પ્રભુને સમયા નહિ ઘડી,
 જન્મી લાલ તમે ચો લીધો, ધધો ખોટતણો લાઈ ડીધો જોયા ૧
 વિષયે ધણો ધણો તુ મહાત્યો, આપે અવળો મારગ આદ્યો,
 પરનારી પેખીને મોહ્યો, લેદ કહીએ તપામી ન જોયો જોયા ૨
 હાન્યા ડાયા મદિર ને મેદી, આલે નામ તાહરાની પેદી,
 લાખે લેખા વળી તુ કરતો, જિનનામ તે મનમા ન ધરતો જોયા ૩

અવસ્થા તને જામથી કષાયી જેવી લાગે છતાં ત્યાં ધર્મ જ છે એટલે જે પુરુષ આત્મગૌરવના રક્ષણને અર્થે યાચના નહિ કરતા અદીનવૃત્તિને અનુસરે તે અભિમાની નથી

૮૧ સર્વ કષાય મદ ધ્યા હોય એવો પુરુષ અમલી જતોને નમે નહિ, કારણ તેને નમવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી ત્યાં લોભ નથી ત્યાં જગતની તુચ્છ અને હાથિક વસ્તુઓને અર્થે તે બીજાને કેમ નમે ? જેથી તે કંઈ વેળા બીજાને અભિમાની જેવા જામથી લાગે પરંતુ તે ખરેખર અભિમાની નથી

૮૨ આત્મશુદ્ધિરસિક જનો આત્મશુદ્ધિવિકાસી મુનિજનોને તેમના વિના યાચે પણ જક્તિ, વિનયાદિ સંસ્કારપૂર્વક આહા રાદિ દાન આપે અને તે મહાપુરુષ લોભ કે આસક્તિ રહિત મહાશુ કરે તો તેથી તે દીનપણાને અનુભવતા નથી એવી નિસ્પૃહ વૃત્તિ જે મહાપુરુષમાં વર્તે છે તે જ મહાન્ છે

૮૩ ત્રાજવાના બને પણ પ્રથમ સમાન હોય છે ત્યાં જે પાંજુ અન્ય વસ્તુને મહાશુ કરે છે તે સ્વયં નીચું જાય છે તથા જે પાંજુ અન્ય વસ્તુને મહાશુ કરતું નથી તે સ્વાભાવિક જોયું જાય છે એ બંને પાંજુ તેના પ્રેક્ષકને સ્પષ્ટ દર્શાવી રહ્યા છે કે—“ એ પરવસ્તુના મહાશુ ત્યાગના યોગે જેવી હુમારી દશા થઈ રહી છે તેમ જે જોયો લોભાદિ પરિણામે પરવસ્તુને મહાશુ કરશે તે તત્કાળ અધોગતિને પામશે તથા જે જોયો પરવસ્તુને લોભાદિ પરિણામ રહિત મહાશુ નહિ કરે તે સ્વયં જીર્ણ ગતિને પ્રાપ્ત થશે દીનતા ત્યાં હીનતા અને દુર્ગતિનો વાસ છે, જેથી મુમુક્ષુને કંઈ પ્રકારે દીનતા કર્તવ્ય નથી ”

દેવ ગુરુની શક્તિ ન કીધી, દાન દીનને પાછ ન દીધી,
 આંચો એવો તુ ઊરે જવાનો, ખરેખાત નથી તુ રહેવાનો જોયા ૪
 જોને ગયા લખેશરી લાખો, હોય પત્તો તો કોઈનો લાખો,
 મેદી માળ ને મોટા ઝરખા, મૂકી ચાલ્યા માનના જૂખ્યા જોયા ૫
 સાથે ગયું ન કોઈથી જવાનું, એ તો થાય છે તેજ થવાનું,
 ચેતીલેજે ચેતન મારા ખ્યાશ, હાવનહિ તો ખૂરા છે થવાના જોયા ૬
 જગદીશને ચરણે નમજે, ફડી રીતે ઇન્દ્રિયોને દમજે,
 કાશી થઈને લજ પરમેશ, યાશે અતે પડી ખાસ બેશ જોયા ૭

સાર — જોમને હૃદયમા વૈરાગ્ય જાગ્યો કે અને આત્મ-પ્રભુની ધૂન
 લાગી છે તેમણે પોતાના માનવમધુઓના એકાન્ત દિન માટે માગ્યું છે
 જે ઉદ્ધાર કાઢેના છે તેનું વાચન-શ્રવણ-મનન કરી વિશ્વાસક્રિતને તથા
 શીઘ્ર સ્વદિનસાધન તરફ વળી, આત્મતેજ સાધી લેવું

શ્રી ચિદાનંદશ્રુત પુદ્ગલ ગીતા

અતર્જત અતિમ ભાગ

જો ઉપજે મો તુ નહિ અફ, વિષ્ણુસે સો તુ નાહિ,
 તુ તો અથલ અકલ અવિનાશી, સમજ દેખ દિલમાહિ સતો ૮૬
 તન મન વચનપણે જે પુદ્ગલ, વાર અનતી ધાર્યા,
 વમ્યા આહાર અશ્નન ગજલથી, ફિર ફિર લાગત ખ્યાશ સતો ૮૭
 ધન્ય ધન્ય જગમે તે પ્રાણી, જે નિત્ય રહત ઉદાસ,
 શુદ્ધ વિવેક હિયેમે ધારી, કરે ન પરકી આશ સતો ૮૮
 ધન્ય ધન્ય જગમા તે પ્રાણી, જે ઘટ ગમતા આણે,
 વાદવિવાદ હિયે નવિ ધારે, પરમારથ પથ જાણે સતો ૮૯

૮૪ દીનતામા નથી હિંસા કે નથી ચોરી છતાં ત્યાં લોભ કષાયની એટલી બધી લીમતા છે કે જેથી અન્ય કષાયો તેને નિબળ કરવા પડે છે, લોક લક્ષ્મી મૂકવી પડે છે, ધર્માદિ અનુદાનો કિંચિત્ કરે છે તો અતરંગમા લોભ હેતુ ભોગે શાખીને કરે છે લોભાદિને અર્થે વિવેક કે હિતાહિત હેયોપાદેયને ભૂલી ચૈતન્ય જેવા ચૈતન્યને જડવત્ બનાવી મૂકે છે અને એ જ મહાપાપ છે

૮૫ દાતાર ચવાની ઇચ્છાથી પણ ધનવાન ચવા આહુત્ય એ છવની માત્ર અણુસમજાય છે, લોભ અને માનની લીમતા છે, કોઈ પ્રારબ્ધ યોગથી લાભાતરણ કર્મના સયોપશમથી રહેજે સ્વયમેવ ધનવાનપણુ પ્રાપ્ત થયું હોય અને સર્વ સગ પરિત્યાગ કરી ન શકે તો તેવા છવને દાન દેવામા એટલો ત્યાગ અવિષયભાવે તે કરી શકે તેટલો ત્યાગ કરવા પૂર્વમંહા પુરુષોએ ઉપદેશ્યુ અર્થાત્ દાન ધર્મનું પ્રતિપાદન કર્યું પણ એનો અર્થ એ નથી કે દાન દેવાના બહાને પણ લોભ અને માનના વેગે તણાઈ માત્ર ધન જ રહ્યા કરી જિંદગીને પૂરી કરવી.

૮૬ ધન પ્રાપ્ત કરી તેનો વગી દાન દઈ ત્યાગ કરવો તે પણ લોભ કષાયને ઉપશમાવવા અર્થે જ છે તો પછી પ્રથમથી જ તેને પ્રાપ્ત કરવાની કઠાકૂટ કરવા કરતા નિર્લોભ પરિણામને જાન દેવ કરવો !

૮૭ સતોષવૃત્તિથી કોઈ કાંઈ ચાચનારૂપ હલકાપણુ છવને યત્ન નથી અને એ જ સ્વાભિમાન છે, જે વડે એ અનાદિ આચારૂપ ગલીશ આણુ સહજ માત્રમા ભરાઈ જાય છે અર્થાત્

આધ્યાત્મિક પદ

(કુવર કુવરી મારા વાડક—એ સહ)

ડાકડમાક છોડી ચાલવુ, દોઢ વાગશે સહી,
 જાડ જશે જે તૂટી જવડા, લાગ મળશે રે નહિ ડાકડ ૧
 ભાર વહી વહી વૈતરા, સાર ભેગુ રે કીધ,
 ઇજત જોઈ ઘડી એકમા જો હાથે નવ હીધ ડાકડ ૨
 વાણુ જરૂર રે જવડા, નથી તારુ રે કોઈ,
 દેહ નથી તારી તાહરી, માટે ચાલજો જોઈ ડાકડ ૩
 માત પિતા બધવ વળી, મામા મામી ને ફાઈ,
 મુખ વિકામીને બેસશે, રહેશે બે ઘડી રોઈ ડાકડ ૪
 કાકા કાકી કુવા કાવતુ, મિત્ર પુત્ર પરિવાર,
 હા ' જા ' હુ હુ કરી નાચશે, માટે રહે ખળરનાર ડાકડ ૫

(૨)

(લેલી લેલી પુકાર મે જામે—એ સહ)

જોયા જની જવ તમારી, ગતિ અતે નિશ્ચયનારી ટેક
 ચતુરાર્થ ચૂલામા પડી, પ્રભુને સમર્થા નહિ ઘડી,
 જન્મી લાભ તમે ચો લીધા, ધધો જોટતણો લાઈ કીધો જોયા
 વિષયે ઘણો ઘણો તુ મહાન્નો, આપે અવળો મારગ ચાલ્યો,
 પરનારી જેખીને મોહ્યો, લે. કદીએ તપામી ન જોયો જોયા
 જોયા ડાયા મદિર ને મેળી, ચાલે નામ તાહરાની પેદી,
 લાજે લેખા વળી તુ કરતો, જિનનામ તે મનમા ન ધરતો જોયા

આત્મગૌરવ ભાગૃત થતા આશાની અધિકતાનો સહજ માત્રમા અભાવ થાય છે

૮૮ આશારૂપ જલિર ખાલુમા અનેક પદાર્થોની વાચ્છ જરેલી છે પણ સત્પુરુષો ત્યાગભાવવડે સમ્યક્જ્ઞાન-ખળે સર્વ વાચ્છને છોડી અનાદિ આશાનો મટાડી વીતરાગ ભાવરૂપ પ્રવર્તે છે નિર્મલ મુનિજનો પરિમહાદિનો ત્યાગ કરી અનાદિ આશાનો અભાવ કરે છે

૮૯ આ નિમૃષ્ટ કલિકાળમા રાજા પણ ઉત્તમ જનોને ન્યાય માર્ગમા પ્રવર્તાવી શકે નહિ તેમ આચાર્ય પણ તેમને (મુનિ જનોને) ન્યાય માર્ગમા પ્રવર્તાવી શકે નહિ અને તેથી જ આ કાળમા મુનિજનોમા ઉત્તમ આચરણના ધારક ઉત્કૃષ્ટ મુનિરૂપ રત્નો ખટુ થેડા છે (આચાર્યો વિનય, માન, પૂજા, સત્કારાદિના લેખી થયા તેથી તેઓ પોતાના લેખરૂપ પ્રયોગનવશે મુનિ જનોને ન્યાયમાર્ગમા પ્રવર્તાવી શકતા નથી)

૯૦ ગરીર અને છવ એ બનેમા જ્યા મુખી લેખુદ્ધિ થઈને શરીરથી ભિન્ન થયાવત્ આત્મસ્વરૂપ પ્રતીતિમા ન આવે ત્યા મુખીતુ જ્ઞાન અજ્ઞાન હોય છે એકા દોત્ર અવગાહપણે પરિણમેત્ર અનાદિ સબધવાળા એ બને પદાર્થોમા લેદ ભાસવો એ જ જ્ઞાનનો મહિમા છે

૯૧ છવ અનાદિ સસાર દગામા જગતનો સધળા બનાવો ભાવો અને પ્રવૃત્તિઓને નિર્ણય કર્યા કરતો છતા પણ માત્ર પોતાના વાસ્તવ સ્વરૂપ સબધી અનિર્ણય અર્થાત્ વિપરીત અવધાનવડે દેખી જ થઈ રહ્યો છે અને એ જ અનર્થ સસાર

દેવ ગુરુની ભક્તિ ન કીધી, દાન દીનને પાછું ન દીધી,
આબોધે એવો તુ છે રે જવાનો, ખરેખાત નથી તુ રહેવાનો જોયા ૪
જોને ગયા લખેશરી લાખે, હોય પત્તો તો કંઈના ભાખે,
મેલી માળ ને મોટા ઝડખા, મૂકી ચાલ્યા માનના ભૂખ્યા જોયા ૫
સાથે ગયું ન કંઈથી જવાનું, એ તો યાય છે તેજ ધવાનું,
ચેતીલેજે ચેતન આરાધ્યારા, હાલ નહિ તો ખૂસ છે ધવાના જોયા ૬
જગદીશને ચરણે નમજે, રૂડી રીતે ઇન્દ્રિયોને દમજે,
દાદો ધધને લજ પરમેશ, યારે અતે પછી ખાસ બેશ જોયા ૭

સાર — જોમને હૃદયમાં યેરાજી નાખ્યો છે અને આત્મ-પ્રજ્ઞની ધૂન
લાગી છે તેમણે પોતાના માનવગુણોના એકાન્ત દિન માટે માગદર્શન
જે હૃદયાર કાઢેના તેનું વાચન-શ્રવણ-મનન કરી વિવાસક્રિતને તથા
શીઘ્ર સ્વદિનમાધન તરફ વળી આત્મતેજ સાધી લેવું

શ્રી ચિદાનંદશ્રુત પુરુષોત્તમ ગીતા

અતર્ગત અતિમ ભાગ

જો ઉપજે સો તુ નહિ અરૂ, વિષ્ણુમે સો તુ નાહિ,
તુ તો અચલ અકલ અવિનાશી, સમજ દેખ દિલભાહિ સતો ૮૬
તન મન વચનપણે જે પુરુષોત્તમ, વાર અનતી ધાર્યા,
વચ્ચા આહાર અજ્ઞાન મહતથી, ફિર ફિર લાગત ખ્યાસ સતો ૮૭
ધન્ય ધન્ય જગમે તે પ્રાણી, જે નિત્ય રહત ઉદાસ,
શુદ્ધ વિવેક હિયેમે ધારી, કરે ન પગડી આશ ચતો ૮૮
ધન્ય ધન્ય જગમા તે પ્રાણી, જે ઘટ મમતા આણે,
વાવિવાદ હિયે નવિ ધારે, પરમારથ પથ જાણે સતો ૮૯

દશાનુ બીજ છે સર્વ દુષ્ટાનુ મૂળ છે, જેને મિથ્યા કહેવામા આવે છે

૬૨ જીવાદિ પદાર્થોમા યથાર્થ નિશ્ચય વિના જગતના સ્થાવર જંગમાદિ સર્વ ચર, અચર પદાર્થો ઇદ્ર અનિદ્રરૂપ જાણ્યા કરે છે પદાર્થો પ્રત્યે ઇદ્રાનિદ્ર ભાવના એ જ રાગ દ્વેષ છે તે વાસ્તવિક પદાર્થો શ્રદ્ધાન વિના ટળતુ નથી

૬૩ કોઈ પણ વસ્તુને અપનાવવી અથવા પોતાની તરફ એચવી તેને આવૃત્તિ કહે છે તથા કોઈ પણ વસ્તુને દૂર કરવી અથવા મનને તેથી હટાવવું તેને પરાવૃત્તિ કહે છે પ્રથમના પ્રમરને રાગ કહે છે, અને બીજા પ્રકારને દ્વેષ કહે છે એ બંને પ્રકારના રાગ દ્વેષ સમ્યક્ પ્રકારે જ્યાં સુધી છૂટતા નથી ત્યાં સુધી વસ્તુઓના શ્રદ્ધા કરવાથી તથા તેના ત્યાગ કરવાથી એમ બંને પ્રકારે કર્મોના બાધ તથા તેના યથામતે ઉદય થયા જ કરે ॥ કારણ અજ્ઞાન અને બુદ્ધિના વિજ્ઞમયોગે વસ્તુઓના શ્રદ્ધા અને ત્યાગ બંનેમા રાગ દ્વેષ જાતજાત્યમાન બનેલા પ્રવર્તી રહ્યો છે

૬૪ મોહી જીવો પદાર્થોને દેખે છે તેમા તુરત જ તેમની પરિણતી પ્રીતિ અપ્રીતિપણને પાત્રી જાય ॥ અને મોહના ચક્રોળે ચડેલા આત્મવીર્યના ચચળપણના ચોગે આત્મપ્રદેશ નિકટવર્તી કાર્મણુ વર્ગોણુઓ કર્મત્વપણુને અર્થાત્ કોઈ તથા રૂપ શુભાશુભ શક્તિને ધારણ કરી આત્મપ્રદેશો સાથે ક્ષીર નીરવત્ તત્કાળ નિબદ્ધ થાય છે

૬૫ ચિત્તની સમ્યક્ સ્થિરતા કોઈ શુદ્ધાત્મવેદી વીતરાગ

ધન્ય ધન્ય જામા તે પ્રાણી, જે શુરુ વચન વિચારે;
 આ ૧૬યાના મર્મ લીને, આતમ કાજ સુધારે સતો ૬૩
 ધન્ય ધન્ય જગમા તે પ્રાણી, જેહ પ્રતિજ્ઞા ધારે;
 પ્રાણુ જાય પણ ધર્મ ન ચૂકે, શુદ્ધ વચન અનુસારે સતો ૬૪
 હંમ વિવેક હિરદયે ધારી, સ્વપર ભાવ વિચારે;
 કાયાજીવ જ્ઞાન દગ દેખત, ૧અહિ-૩ચુની નિમન્યારા સતો ૬૫
 ગર્ભાદિક દુખ વાર અનતી, પુદ્ગલ સગે પાચે,
 પુદ્ગલ મગ નિવાર પવકમે, અજસમર કદવાચે સતો ૬૬
 રાગ ભાવ ધારત પુદ્ગલથી, જે અવિવેકી જીવ,
 પાચ વિવેક રાગ જીવેન, જાધન-વિગત^૧ ચઢીવ સતો ૬૭
 કર્મજાધનો હેતુ જીવજી, રાગ દેષ નિન જાણે,
 તજી રાગ અરુ રાષ હિયેથી, અનુભવ રસ દેહિ ચાખે સતો ૬૮
 પુદ્ગલ મગ વિના ચેતનમે, કર્મ કર્મ ન હોય,
 નિમ વાયુ મયોગ વિના વલ, -માહિ તરંગ ન હોય સતો ૬૯
 જીવ અજીવ તત્ત્વ ત્રિભુવનમે, યુગલ^૨ જિને^૩ રાખે,
 અપર તત્ત્વ જે સમ રહે તે, સયોગિક^૪ જિન હાખે સ ૦ ૧૦૦
 શુણ્ણ પચાઈ દ્રવ્ય રોહિ કે, જુએ જુએ દરસાચે,
 એ સમજણ જિણકે હિયે ઉતરી, તે તો નિર્જ^૫ ધર આચે સ ૦ ૧૦૧
 ભેદ પચસત અધિક^૬ તિરેશક, જીવતણા જે કહીયે,
 તે પુદ્ગલ સયોગથી સદુ વ્યવહારે સદ્ધિયે સ ૦ ૧૦૨

નિહચૈનય ચિદ્રુપ દ્રવ્યમે, લેહસ્થાવ નહિ કાચ,
 બધ અબધકતા નય પખથી, ઇણુ વિધ જાણો દોચ સં ૧૦૩
 લેહ પચશત ત્રીશ અધિક, રૂપી પુદ્ગલકે જાણો;
 ત્રીશ અરૂપી દ્રવ્યતણે જિન,—આનમથી મન આણો સં ૧૦૪
 પુદ્ગલ લેહભાવ ઇમ જાણી, પરપખ^૧ રાગ નિવાગ,
 શુદ્ધ રમણતારૂપ જોધ, અતર્મત સદા વિચારો સં ૧૦૫
 રૂપ રૂપ રૂપાતર જાણી, આણી અતુલ વિવેક,
 તદગત લેશ લીનતા ધારે, સો જ્ઞાતા રઅતિરેક સં ૧૦૬
 ધાર લીનતા લવ લવ લાઈ, અપલભાવ વિસરાઈ,
 આવાગમન નહિ જિણુ ધ્યાનકે, રહિયે તિહા સમાઈ સં ૧૦૭
 બાલ જ્યાલ ચરિયો એ અનુષમ, અદ્યમતિ અનુસાર,
 બાલજીવકુ અતિ ઉપગારી, ચિદાનંદ સુખકાર સં ૧૦૮

શ્રીમદે બોધિતો અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર

(દરિમોન ૭૬)

બહુ પુણ્યકેશ પુજથી શુભ દેહ માનવનો મળ્યો,
 તોયે અરે ! લવચકનો આટો નહિ એકે ટળ્યો,
 સુખ પ્રાપ્ત કરતા સુખ ટળે છે લેશ એ લભે રહો,
 ફણુ ફણુ ભયકર^૧ ભાવ મરણે કા અહો ! રાચી રહો ૧

૧ પરવરણ—જડારૂપ દંઢમેહાદિક સખથી ૨ ઉત્તમ—પ્રધાન. ૩ મોક્ષ.
 ૪ અવીચિ મરણ—ફણે ફણે આનખુ બોધુ ચણુ જાવ છે તે

પ્રમાણિક જીવદયાના કામમાં ડકાપણ વાપરી અને તેટલી મહાય કરતા-કરાવતા રહે છે

આવા જરૂરી ને ઉપયોગી કાર્યમાં સર્વથા અહિંસાનતને પાળવા પ્રતિજ્ઞા લીધેલા અને તેને સંપૂર્ણ વહાણર ગંઢેનારા ત્યાગી સત-સાધુ-જનો જહેમન ઉઠાવી પુરુષાતનને ફેરવી, સમયેચિત સદુપદેશદ્વિદ્વારા પણ જાર લાલ આપી અનેક જોરો જે તેવા કુછકમાં ફસાયેલા હોવાથી અપોગતિમાં પટકાવવા તૈયાર થયેલા હોય ॥ તેમને જાણવી ઠેકાણે લાવી શકે છે, અને જો રીતે અનેકાનેક પ્રાણીઓની ખરી ટુઆ મેળવી પોતાના જીવનને મક્કળ કરે છે સહુ કંઈ ખરા દયાળુ જાઈએને તેવા પવિત્ર માર્ગમાં જનનો ક્રોધ આપી પોત પોતાની ફરજ બજાવે તો ઘણો લાભ થાય એ નિસચય ॥

(લે ૫ પ્ર પુ ૫૪ ૫ ૨૮૭)

અમૂલ્ય વાક્યામૃતો—

તમે જો તમારી આત્મોન્નતિને ધંધળા હો તો તમારે તમારા આત્મવિકાસને આગ્રહાદિત કરનારા અનેક સકોને સામનો કરવો પડશે, અને તે સકો કે આપત્તિઓમાં મુજાયા સિવાય બહાદુરીથી ક્ષમા તથા સતોષ રાખી તેને જીતશે તો જ તમે તમારું ધ્યેય (સાધ્ય) નિહુ સાધી શકશો

પ્રમાણે પરમાત્મા જનપુ હોય તો અપકારીના ઉપર પડેલા ક્રોધ, ઈર્ષ્યા, તમારું અનિદ્ર કરનાર યા તમને દુખમાં

લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતા શું વધ્યું ? તે તો કહો !,
 શું કદુબ કે પરિવારથી વધવાપણુ એ નય એહો,
 વધવાપણુ સસારનું નરદેહને હારી જવો,
 એનો વિચાર નહીં એહોહો ! એક પણ તમને હવો ૨
 નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ જ્ઞાનદ, ત્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,
 એ 'દિવ્ય શક્તિમાન' જેથી 'જલજલ'થી નીકળે,
 પરવશ્તુમા નહિ મુજવો, એની દયાથી મુજને રહી,
 એ ત્યાગવા સિદ્ધાન્ત કે, પશ્ચાત્ કૃબ તે સુખ નહીં ૩
 હું કાણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?
 કોના સબધે 'વળગણુ' છે ? શાખું કે એ પરિહર ?
 એના વિચાર વિવેકપૂર્વક જ્ઞાન્તજાવે એ કર્યા,
 તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનના સિદ્ધાન્ત તત્ત્વ અનુભવ્યા ૪
 તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનું સત્ય કેવળ માનવું ?,
 નિર્દોષ નરનું કથન માનો તેહ જેણે અનુભવ્યું,
 રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીઘ્ર એને ઓળખો,
 સર્વાત્મમા સમદૃષ્ટિ ઘો, આ વચનને હૃદયે લખો ૫

વીતરાગ-ભક્તિ

(તોટક ૭૬)

શુભ શીતળતામય છાવ રહી, મનવાહિત બધા કૃણપ ક્રિત કહી,
 જિનભક્તિ એહો તરુ કટપ એહો, સજીને ભગવત ભવત લોહો

નાખનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ ઉપર રોષ ન કરતા, મીઠી નજર રાખે। આખરે તે જરૂર થાકશે ખરી રીતે તો તમારો અપકાર કરનારા તમારા સાધ્યગિદ્દના ખરા મદદગાર છે

ચેતનાણી-જાગો ! તમે કેમ સમજતા નથી ? પાછળથી
 જોધિબીજની પ્રાપ્તિ થવી મુશ્કેલ છે, કારણ કે જેમ વીતી ગયેની
 સત પાછી આવતી નથી તેમ આ મનુષ્યભવ ફરીથી સહેજાઈથી
 સાપડી શકતો નથી, માટે પ્રમાદ-સ્વચ્છદ્વશ બધું જોઈ ન
 નાખે. સાવધાન બની આવેલી અમૂલ્ય તકને લેખે કરો.

કર્તાવ્ય-અતઃ કરણપૂર્વક સત્યની જાહેરવણી(શોધ) કરો,
અને મર્મ છુપો પર મૈત્રીભાવ ધારણ કરો, જોમ પ્રવાથી
ખરી ચોગ્યતા પામી શકાશે

અમરતાને પથે-સત્યની આસાથી જિસો યગેસો એવો
 મુદ્દિશાળી પુત્ર સસારને તરી જાય છે અને અખંડ મુખ-
 શાન્તિ મેળવી શકે છે

પ્રમાદત્યાગ—હે પીતમ ! એક સમય માત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં, કારણ કે પ્રમાદીને દરેક પ્રકારે બચ હોય છે, જ્યારે પ્રમાદ રહિતને કોઈ પણ પ્રકારે બચ હોતો નથી.

સત્યનો મહિમા-સત્યને વિષે મનની સ્થિરતા કરે,
કારણ સત્યમા મગ્ન થયેનો બુદ્ધિમાન પુત્ર તમામ પાપકર્મને
નષ્ટ કરે છે-કરી શકે છે

વિચિત્રતા-કામો પૂર્ણ થવા અશક્ય છે, અને અવિત વધારા શકાતુ નથી, અર્થ ને વિષયનો કામી-દોહાણી મનુષ્ય શોક કર્યા જ કરે છે તથા ઝુર્યા કરે છે (૨-૧૦૦ સૂત્ર)

નેજ આત્મ સ્વરૂપ મુદ્રા પ્રગટે, મનતાપ ઉતાપ તમામ મટે,
 અતિ નિર્જરતા પણ દામ અહો, લાજને લગવ ત લવ ત લહો ૨
 સમજાવી સદા પરિણામ થશે, જડ મદ અધોગતિ જન્મ જશે,
 શુભ મગજ આ પરિપૂર્ણ અહો, લાજને લગવ ત લવ ત લહો ૩
 શુભ ભાવવટે મન શુદ્ધ કરો, નવકાર મહાપને સમરો,
 નહિ એક સમાન સુમત્ર અહો, લાજને લગવ ત લવ ત લહો ૪
 કરશે ક્ષય કેવળ રાગ-કથા, ધરશે શુભ તરવસ્વરૂપ યથા,
 નૃપચક્ર પ્રપચ અનત હહો, લાજને લગવ ત લવ ત લહો ૫

ભાવના-ચતુષ્ટય

આપણા આત્માની જેમ અન્ય આત્માઓનું હિતચિંતન
 કરવું તે મૈત્રી ભાવના તેમને દુ ખી દેખી, તેમનું દુ ખ નિવારણ
 કરવા યોગ્ય ઉપાય ચિંતવી, તેમની ઘટલી સેવા-ભરદાસ કરવી
 તે કેરુણા ભાવના અન્ય આત્માઓને મુખ-શાન્તિ અનુભવતા
 બાળી-દેખી રાજરાજ થવું, તેમની સ્થિતિ યોગ્ય કરણી જોઈ
 સતોષ ધરવો, મનમા અસત્તા વેળી તે અમોહ ભાવના અન્ય
 કોઈ નિષ્કુર કે નિદક હોવાને જોઈ-બાળી, રાગ-દ્વેષપણે તેમને
 સુધારી નજ શક્ય એવી અસાધ્ય સ્થિતિમા તેમના તે તે દોષની
 ઉપેક્ષા કરવી તેને જ્ઞાની પુરુષો માધ્યમ્ય ભાવના કહે છે

વિશેષ અપદ્ધતા—૧ કોઈ પણ આત્મા પ્રસિદ્ધ એવા
 હિંસાદિક પાપકાર્યો ન કરે ! તેવા ચાપસ્થાનકોથી પોતે સમજી
 પાછા ઓમરો એની નિષ્પાપ પ્રવૃત્તિ સેવી-આદરી કોઈપણ ક્યારેય
 દુ ખી ન થાવ ! અને જગતવાસી સદુ કોઈ સર્વથા દુ ખળ ધનો
 થી મુક્ત થાવ ! આવી ઉદાર મતિને મૈત્રી ભાવના કહી છે

કલ્યાણની સાધના-તારા સમા-સજાથી, વિરેપભોગે,
દ્રવ્ય-સપત્તિ તારુ રક્ષણ કરી શકતા નથી કે 'તને બચાવી
શકતા નથી, તેમજ તુ પણ તેમનુ રક્ષણ કરી શકે નથી કે
તેમને બચાવી શકે નથી હરેકને પોતાના મુખ દુખ નન
જ ભોગવવા પડે છે, 'માટે જ્યાં મુખી પોતાની ઉંમર મુખ્ય
પેરાઈ નથી, તથા શોનાદિ ઇન્દ્રિયોનુ બળ તેમજ પ્રજા-રમૂનિ
મિથા વિગેરે કાયમ છે ત્યાંમુખીમા અવસર જોવાથી કાળ
પુરુષે પોતાનુ કલ્યાણ સાધી લેવુ ભેધે. (શ્રી આચાર્યન મુખ)

માથો ત્યાગી-જે સરગ રોય, મુમુક્ષુ હોય અને અદ્ભી
હોય તે જ સાચો અનગાર છે, જે મદાથી મનુષ્ય મૂલત્યાગ
કરે, તે જ શ્રદ્ધાને (શકાઓ-આસન્નિ હાથી) દુષ્ટિગ્રા દેવી
રાખવી ભેળે, વીરપુરુષો જો માગે જ ચાલે છે
(શ્રી અચાર્ય ૧ સૂત્ર)

અહિંસકનેા આચાર-જેને તુ હવે વિચાર કરે છે
તે તુ પાતે જ છે, જેને તુ આજ આપણ માટે છે તે તુ
પાતે જ છે, જેને તુ સત્યાપ આપણ માટે છે તે તુ
જ છે, જેને તુ દબાવવા ઇચ્છે છે તે તુ પાતે જ છે અને
જેને તુ ઉપદ્રવ કરવા માગે છે તે તુ પાતે જ છે અને
સર્વત્ર પોતાપણુ માનતો સજ્જન સજ્જનને પ્રમાણે મમલને
પોતાનુ લવન વીતાવતો છતાં મમલનુ લવને મારતો નથી
મરાવતો નથી અને પોતાને કંઈને પાછળથી
પડશે એમ સમજી તેને મુક્તિ દે ચાલે તો
(શ્રીસચાર્ય)

૨ જેમના સમસ્ત દોષો દૂર વધે ગયા છે અને વસ્તુતત્વને ચવાચી જાણી-જોઈ શકનારા એવા અરિહંતોના, સિદ્ધો તથા સદ્ગુરુઓના અદ્વિભૂત શુભો પ્રત્યે હાર્દિક પ્રેમ જગતે મોઝા ઉચિત સેવા-ચક્રિ કરવી તે પ્રમોદ લાવના

૩ મીન, દુષ્ટી, ભયભીત અને હવિત-શરણુ યાચનારો પર અને તેટલો ઉપકાર કરી તેમને સહાયભૂત થવું કેરુણુ ભાવના

૪ પાપ કે પરભવની લગારે દરમર જ્યાં વગર કિંઈ દિક દૂર કર્મ કરનાર, નિ પાપ એવા દેવ, ગુરુની પણ નિ અવગણના કરનાર ઉપર મને કોઈ જ્યાણુમતી શુભની પોતા પ્રાપ્તિ વગર જ ફાગટ આત્મજ્ઞાણ, આત્મમહાઈ, સ્વપ્રશંસા કરવા દેવાયેલા મ જનો ઉપર પણ રાગ-દ્રેવજનિત કટુતા ભાવ નહીં લાવતા, તેમને તેવા અસાધ્ય કોટિના જાણી પોષવા તે આશ્ચર્ય ભાવના છે

સાધુનુ સાચુ મુખ સમતાભાવ

માપનુપ મુનિનુ આખ્યાન અને શ્રુતજ્ઞાનના લેહની પળા, તેમજ શ્રી સ્થૂવભદ્ર મુનિની અતિ વિસ્મયમયી વિમાનગીતે સતસંગ અને અભ્યાસવડે મુવલ તથા ચરણકર સાધક એવું સર્વ મદને કરનારુ શ્રુતજ્ઞાન મેળોને તે શ્રુતજ્ઞાનવડે મ. કેમ કરાય ? ન જ કરાય ઉપર કહેલા સ્થ નકોમા વાસ્તવિક રીતે જોવા કોઈ પણ શુભ જણાતો પરન્તુ સ્વહૃદયનો દેવળ ઉન્માદ અને સ સારવૃદ્ધિરૂપ કળ માત્રમ પડે છે

હે ભાઈ ! તારી જાત સાથે જ યુદ્ધ કર, બહાર યુદ્ધ કરવાથી શુ ? એના જેવી યુદ્ધને યોગ્ય બીજી વસ્તુ મળવી દુર્લભ છે હે ભાઈ ! તુ જ તારો મિત્ર છે, બહાર કયા મિત્ર શોધે છે ? તારી પોતાની જાતને જ નિઃશંકમાં રાખ, તો બધા દુ ખોથી સુખ સમૃદ્ધિ (શ્રીઆચારાગ સૂત્ર)

વિરેકી ભાષા-ક્રોધથી બેલવું, માનથી બેલવું, માયાથી બેલવું, લોભથી બેલવું, નણ્ણતા-અનણ્ણતા કઠોર બેલવું વિગેરે બહુ દોષયુક્ત વાક્યપ્રયોગનો વિરેકી પુરવે ત્યાગ કરવો જોઈએ (શ્રીઆચારાગ સૂત્ર)

દાનપ્રદાતા—દાનધર્મના પ્રભાવે પ્રાણીઓને વૈરી વશ થઈ જાય છે, વૈર-વિરોધ પણ શમી જાય ■ અને શત્રુ પણ મિત્ર-બધુરૂપ બની જાય છે, તેથી દુનિયામાં દાન જ દેશ-પ્રધાન લેખાય છે

ધર્મસેવાની મહત્તા—શ્રદ્ધા માણસ પોતાને અજરામર જેવો લેખી વિદ્યા અને લક્ષ્મીને ઉપાર્જવા પ્રયત્ન સેવે અને મૃત્યુએ જાણે જરાજર પકડી લીધા હોય તેમાથી ધૂટી જવા શુદ્ધ અહિંસા, સયમ ને તપલક્ષણ ધર્મનું ખૂબ સાવધાનપણે સેવન-આરાધન કરે, કેમકે ધર્મ જ એનો ખરો અકસીર ઉપાય છે

વિદ્યાપ્રદાતા—શાણ્ણ માણસોએ ઓટી-વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ બહુ કાળજીથી ક્ષિતકારી વિદ્યા શ્રદ્ધા કરવી કદાચ આ ભવમાં સુવચ્ય ન થાય તો પણ તે અન્ય જન્મમાં સારા સરકારયોગે સહેજે પ્રાપ્ત થવા પામે

(ધર્મહીન પશુતુલ્ય—આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુન

ભતિ-કુળાદિકથી મહોન્મત્ત થયેલા જીવ આ ભવને વિષે
પિશાચની પેરે દુખી થાય છે અને પરભવને વિષે જરૂર હીન
ભત્યાદિકને પામે છે

તેથી શુ કરવુ ઘટે ? સર્વ મદસ્થાનકોને મૂળથી ઉજેડી
નાખવાના અભિલાષી મુનિશ્વરોએ સ્વાત્મગુણવડે ઉત્કર્ષ (ગર્વ)
અને પુરુષાર્થ (પરની હેલના) મર્વયા તજવા જોઈએ

શા માટે ? પરનો પરાભવ, પરની નિદા તેમજ સ્વોત્કર્ષ
કરવાથી અનેક કોટી ભવે છૂટી ન શકે એવુ નીચ જોતકર્મ
ભવે ભવે બધાય છે

કર્મોદયથી નિર્માણ થયેલુ મનુષ્યોતુ હીન, ઉત્તમ અને
મધ્યમપલુ તેમજ અનેક યોનિગત લેદોવાગુ તિયંચોતુ તેણુ
જ 'હીનોત્તમ' અને મધ્યમપલુ સભવે છે

દેશ, કુળ, રૂઢ, વિજ્ઞાન, આયુધ્ય, બળ, લોગ અને
લક્ષ્મીગત વિચયપલુ જોઈ વિદ્વાન પુરુષોને આ ભવ-સ સારમા
રતિ-પ્રીતિ કેમ થા શકે ?

કારણ કે પાચે ઇન્દ્રિયોત્તા બળ આગળ નિર્જાળ થયેલા
અને રાગદ્વેષના ઉદયથી નિયત્રિત બનેલો, શુણ્ણ-રોપ (હિતાહિત)
ને નહીં સમજતો જીવ સ્વપર ઉભયને હાનિ કરે છે તે માટે
રાગ દ્વેષનો ત્યાગ કરવાને અને પાચે ઇન્દ્રિયોત્તા બળને નિર્જાળ
કરવાને તેમજ શુભ પરિણામને ટકાવી રાખવાને આત્માર્થીએ
યત્ન કરવો જોઈએ

અનિષ્ટ વિચય-લોગને અભિવષતા-લોગવતા લોગી જીવે
તેવાં વિષયોનો આત્યતિક વિયોગ થાય-યઈ શકે તેટલા માટે

એ ચાર સહા તો મનુષ્યોને અને પશુઓને તુલ્ય હોય છે, તે કરતા એક ધર્મ જ મનુષ્યને વિશેષ અધિક હોઈ શકે છે, તેથી ધર્મ વિનાના મનુષ્યોને પશુ સમાન ગમગવા

કામ-લોગની શાન્તિ—કામલોગની શાન્તિ વિષયોના ઉપલોગથી કદાપિ થવા પામતી નથી ધીથી અગ્નિની લેમ ઊલટી આસકિન વૃદ્ધિ પામે છે સતોષવૃત્તિ સેવવાથી જ ખરી શાન્તિ થવા પામે છે

વીર કોણુ?—સ પત્તિ સમયે જેને હર્ષ થતો નથી અને વિપત્તિ સમયે જેને ખેદ થતો નથી એવા વ્રજુ ભુવનમાં તિલક સમાન કોઈ વિરલ પુત્રને માતા જન્મ આપે છે એવા વીર પુરુષો કોઈ વિરલા જ જન્મે છે

કર્તવ્યનિષ્ઠા—કદગત પ્રાણ હોય ત્યારે પણ કર્તવ્ય-કર્મ જ કરવું યોગ્ય છે પ્રાણાન્તે પણ નહીં કરવા યોગ્ય અકૃત્ય કરવું નહીં

ખરો પ્રદાત્યારી—મન-વચન-કાયાથી શુદ્ધ પ્રદાત્યર્થ પાળનારા નૈષ્ઠિક પ્રદાત્યારીની હોડ જગતમાં કોણુ કરી શકે ? તેની ઉત્તમ ગતિ જ થાય છે

નાસ્તિ ભાવ—ઉઘમે દારિદ્ર નાથે છે, જાપ કરવાથી પાતક નાથે છે, મૌન ધારવાવડે કલહ નાથે છે અને અપ્રમાદીને ભય નાથે છે—નાશ પામે છે

જાતિમાત્ર ગુણુનું કારણુ નથી—શીવસ પત્ત ગુણુચન શૂદ્ર પણ પ્રાદાણુ લેખાય અને શીલગુણુહીન પ્રાદાણુ પણ શૂદ્રના સ તાન સમો છે

પોતાનું હૃદય ગમે તેવું બ્યથ હોય તો પણ તે શબ્દાદિક વિષયો
આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં અત્યંત હાનિકારક છે એ
અર્થ નિશ્ચય કરી લઈને સર્વસપ્રણીત આગમ-શાસ્ત્ર
શાસ્ત્રાસ-પરિચય કરવો જોઈએ, જેથી ઉક્ત ઉપાસના આદિ
બનવડે પૂર્વોક્ત વિષયાસક્તિ વિલય પામી જાય-નષ્ટ થઈ
નિર્મળ થઈ જાય.

પ્રારભમાં અતિ અશુભકથાના અર્થાત્ કુતુહલથી ઉત્પન્ન
તાવડે લોગવતા મધુર ઉત્સવમૂલ લાગે છે, મધ્યમાં વિષયપ્રાપ્તિ
મમયે શૃંગાર, હાસ્ય અને દીપ્તરસવાળા લાગે છે અને અત્યંત
વિશિષ્ટ લોગ સંયોગ થયા બાદ વચ્ચે રહિત હોવાથી પ્રાપ્ત
શુભદારાદિક અગવિકૃતિ દેખાવાથી તે જ સ્વર્ગાદિક વિષયો
ગિહત્તમ મિહામણા તેમજ વિનાશકારક સ્વરના શ્રવણથી કરુણાપ
હોવાથી કરુણા ભય અને લજ્જાદિકથી ભરેલા જણાય છે એ
બધું પેરે સે માથની વિષયો મનને તુષ્ટિકારક લાગે પણ કિં
ફળના બદલાણી પેઠે પાછળથી અનિદુઃખકારક નિવડે છે.

જેમ બહાર જાતના શાક સંયુક્ત અન્ન મિહાનપાન
પેઠે મધુર છતાં વિષ સંયુક્ત ખાધું છતું તે છેવટ પરિણામ
વિનાશકારી થાય છે, તેમ સામગ્રી યુક્ત રમ્ય રાગરસ
સેવેલા વિષયો સેકડો ભવપરપરામાં પણ હું ખતા અનુભવ
પરપસને વધારે છે.

અનિશ્ચિત જોવું પણ મરણ જોતજોતામાં ડગલે નિશ્ચય
થતું જોઈને જેમને વિષયોને વિષે રતિ-આસક્તિ થાય
તેમને મનુષ્ય જ ન ગણવા મનને અનુકૂળ વિષયોને

સર્વથા મલિનની શુદ્ધિ કયાથી ?—જેતુ ચિત્ત રાગ-
દેવ-મોહવડે કિનાદ (મલિન) રહે છે, અસત્ય વચનો વદવાવડે
જેતુ મુખ મલિન રહે છે અને જીવ-ધાતવડે જેની કાયા મલિન
વર્તે છે તેને ગંગા પણ પવિત્ર કરી શકતી નથી એવા મલિન
જીવો ધર્મને લાયક નથી અને ધર્મ સેવ્યા વગર શુદ્ધિ નથી.

ક્રોધ-કષાયથી થતી હાનિ—તાવ એક દિવસમા
માસના તન-તેજને હરી લે છે તેમ ક્રોધ કષાય એક ક્ષણમા
ક્રોડ પૂર્વથી સચિત કરેલ સુકૃતનો દાય કરે છે

સુકિત શાથી ?—રૂઢરૂપ જેલમા ચાર કષાયો દુષ્ટ
ચાળિદાર જેવા જના મુખી જાગતા રહે છે ત્યામુખી જનોને
મોક્ષ શી રીતે મળે ? કષાયના ક્ષયથી જ મુક્તિ મળે છે

ભાવમા ભગવાન—ભાવમા ભગવાન વસે છે પાપાણુમા
માટીમા, રતનમા કે સુવર્ણમા કેવ વસતા નથી, તેથી ભાવ જ
પ્રધાન કારણ છે

જન્મની નિષ્ફળતા—દીન(દુ જી)જનોને યથોચિત
સહાય આપી ઉદ્ધાર્યા નહીં, સમાનધર્મસેવી સાધર્મી જનોની
સેવા-ભક્તિ બળવી નહીં અને હૃદયમા વીતરાગ દેવને ધ્યાન
નહીં તો અમૂલ્ય માનવ જીવ હારી ગયા પછી આવી ધર્મ-
સામગ્રી સાપડવી મુશ્કેલ સમજવી

પાત્રાનુ માપ—ઉત્તમ પાત્રરૂપ સત-સાધુજનોને, મધ્યમ
પાત્રરૂપ સુશ્રાવકજનોને અને જલ્પ-પાત્રરૂપ અવિરતિ સમ્યગ્
દષ્ટિ જનોને બાણુવા અને તેમની યથાયોગ્ય સેવાભક્તિને
સપ્તેમ લાભ લેવો

જમણા અનુક્રમકારી અને નિબધાય એવો વિષય પરિણામ નિયમ નિત્ય પ્રતિ સારી રીતે ચિન્તવવો

શુભદોષના વિષયાસથી વિષય મૂર્ચિત થયેલા આત્માનુ ભવજનમણુ ભય પામેલા ભવ્ય જીવોએ આચારચિન્તનવડે સમ સ્ત પ્રકારે રક્ષણ કરવુ

દર્શન, જ્ઞાન, ચરિત્ર, તપ અને વીર્યરૂપ પાત્ર પ્રકારનો સાધુનો આચાર જિનેશ્વરાએ કહેલો ફડી રીતે અનુસરવો

આચાર અભ્યયનરૂપ આચારાગ સૂત્રમા કહેવા અર્થની ભાવના મુજબ આચરણ કરવામા સાવચેત રહેતા મુનિનો ઠાઈ ઠાળે પણ પરાભવ થઈ શકતો નથી પૈશાચિક આખ્યાન (ભૂતવાર્તા) અને કુળવધૂનું રક્ષણ થયેલુ સાલજીને જીવન-વ્યાપારથી આત્માને સલાય સાવધાન (ઉઘમી) રાખવો

મનુષ્યોની મર્વ ઋદ્ધિએ ક્ષણમા બદલાઈ જાય તેવી છે અને સર્વે સયોગો અતે વિયોગવાળા હોવાથી શોકજનક છે અત અનિત્ય, બહુ ભયભરેલા, ઇચ્છેલા એવા પરાધીન વિષય-મુખેથી સધું નિત્ય ટકે એવા નિર્ભય અને સ્વાધીન શાન્ત-રક્ષને માટે જ પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે

પોતાના વિષયને મેળવવા આતુરતાવાળી ઈન્દ્રિયોને સતુષ્ટ કરવા માટે જેટલો પ્રયત્ન કરાય છે તેટલો પ્રયત્ન કપટ રહિત તેનો જય કરવાને સેવવો શ્રેષ્ઠ છે સર્વ વિષયની સ્પૃહાથી ઉત્પન્ન થયુ જે મુખ સગાતુર મેળવે છે તેથી અનત ઠાટિગણુ મુખ વિશેષી આત્મા સહજમા મેળવે છે

પ્રભુપૂજથી પુન્ય ફળ—દેવનિર્માલ્ય(પુષ્પાદિ) જ્યલ્પા-
મુક્તા ઉતારવામા સોગલુ પુન્ય, ચંદનાદિક શીતળ દ્રવ્યોથી
વિલેપન કરવામા હાતરગલુ, વિધિયુગ્મ જ્યલ્પાથી ગૃથેલી પુષ્પ
માળા કંઠે આરોપવામા લક્ષગલુ અને ગીત વાણ ત્રયુક્ત સંગીત
પૂજા એકતાનથી કરતા અનંતગલુ પુન્યફળ ઉપાજન થાય છે

વીતરાગનુ ધ્યાન સ્મરણ—રાગ-રોપ-મોહથી સર્વથા
મુક્ત થયેલા શ્રી વીતરાગનુ ધ્યાન-સ્મરણ કરનાર વીતરાગ
દશાને પામી શકે છે જેમ ભમરીના હમથી તેનુ જ ધ્યાન
કરનારી એળ ભમરી બની જાય છે

પ્રભુપૂજનો પ્રભાવ—પોતાની યોગ્યતા અનુસાર પ્રભુની
દ્રવ્ય-ભાવ પૂજા કરનારા ભાવિક જનો સ્વર્ગાદિ સપદા ને
મોક્ષલક્ષ્મી પામી શકે છે ગૃહસ્થો દ્રવ્યપૂજના અને સયમી
સાધુઓ ભાવપૂજના અધિકારી કહ્યા છે દ્રવ્યપૂજથી પાપ-મળા
ટળી, અનુકંમે ભાવપૂજને લાયક બને છે એમ સમજીને તેનો
યથાયોગ્ય લાભ લેવો, ઉપેક્ષા કરની નહીં દ્રવ્યપૂજામા અગ-
વન્ન-મનશુદ્ધિ પ્રમુખ સાતે શુદ્ધિનો જરાબર ખર્ચ કરવો અને
ભક્તિભર ઉદ્વસિત ભાવે બને તેટલી નિષ્કામ મેવા કરવી

દરણી એવી પાર ઉતરણી—વિવિધ તપ-નિયમયોગે
મોક્ષપ્રાપ્તિ, અભય-અનુકંપાદિ દાનવડે સ્વર્ગાદિકના ઉત્તમ સુખ-
રોગની પ્રાપ્તિ, દેવાર્ચનવડે રાજ્યાદિની પ્રાપ્તિ અને અનંશન
આરાધનવડે ઈન્દ્રપણાની પ્રાપ્તિ થાય છે ધર્મ-શાસનની નિષ્કામ-
મેવા-ભક્તિયોગે જીવ જલ્દી કર્મથી મુક્ત થવા પામે છે

મઘ-માસનિષેધ

મઘપાનનિષેધ

મઘપાનથી મહોન્મત્ત બની શેરીમા (ખાડમા) બેલાન થઇ પડેલા મઘપાન કરનારના મુખમા કૂતરા મૂતરી ભય છે, ચેરા વસ્ત્ર ચેરી ભય છે, છતાં એવા નીચ વ્યસનવશ બની કંઈક જીવો બેઠાવ થાય છે તેમની દયા ચિતવી, ત્યારે તેનો નીચો ઉતરી ભય ત્યારે તેમની ખરાબ સ્થિતિ થયે ની ને હજી વધારે થવાની તે જો અતરના પ્રેમથી તેને સમજાવવામા આવે તો તેવા જીવનુ આખુ જીવન સુધરી જવા પામે છે એવો સ્તુત્ય પ્રયાસ કેવળ કરુણાદિધી ઉપકારથી કરવો યોગ્ય છે કુમારપાળ મહારાજએ પોતાના વિશાળ રાજ્યમાથી મઘાદિક સાતે વ્યસનો દૂર કરી પોતાના બીજા મિત્રરાજ્યો માથે તેવો ગાઢ સબંધ બેઠી તેના રાજ્યમાથી પણ એવા પાપ-કર્મો પ્રેમથી દૂર કરાયા હતા, તેમ યોગ્ય વર્ષો પહેલા પિકેટીંગ પ્રસંગે કંઈક દિલસોજ સ્વદેશપ્રેમી સન્ન્યસ બાઈગહેનોએ પોતે પુષ્કળ કષ્ટ સહન કરીને આવા કંઈક વ્યસની જીવોને પ્રેમથી સમજાવી યોગ્ય રસ્તે લાવવા જારી જહેમત ઉઠાવી હતી તે પછી આવા કંઈક વધારે શાન્તિના સમયે જો એવા વ્યસનમગ્ન જાસ્ત જીવોને પ્રેમથી વ્યક્તિગત કે સમુદાયે મીઠાશબડે તેમને ચતી હૃદયશાન્તિ જાન કરાવી તેમની શુદ્ધબુદ્ધ ઠેકાણે લાવવા પ્રયત્ન સેવાય તો તેથી સારો આર્થિક લાભ દેશને તથા સમાજને

શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનુ દ્રુમપત્રક નામનુ દશમું અધ્યયન

શ્રી ગૌતમ ગણધરને સંબોધી ભગવાને આપેલો અમૂલ્ય અમૃત ઉપદેશ, તે ઉપરથી સદુ બળ્યાત્માઓએ શક્ય કરી લેવા યોગ્ય સાર-બોધ

વૃક્ષનુ પાદડ ખગી જાય છે તેમ જરીર માત્ર છાત્ર-ક્ષીણ થઈ અતે ખરી પડી જાય છે મનુષ્યનેહનું પણ એમ જ મમજનુ અનંત સસારચક્રમણમા ક્રમપૂર્વક-ઉત્તિ-ક્રમે માનવ દેહ મળે છે તે માનવદેહ મળ્યા પછી પણ મુદર માધનો-આયભૂમિ અને સાચો ધર્મમાર્ગ પણ બહુ બહુ કષ્ટે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે પરંતુ વિષયલોભ લોભવવાની લાલસા તો પ્રાપ્તે દરેક જન્મમા પૂર્વના તેવા સંસ્કારવશ રહ્યા કરે છે, તેમાથી મુક્ત થઈ, પ્રમાદ તણ, પુરુષાર્થ કરવાની સૌને ભારે જરૂર રહે છે તેથી અન્ય પ્રાપ્ત કાળમા ખૂબ સાવધાનપણે યોગ્ય ધર્મસાધના કરી, સદ્ધર્મની સેવના-આરાધના કરી લેવા બળ્યાત્માઓ કેમ ચૂકે ? પ્રમાદ એ કારમા (આકરા) રોગ કે શત્રુક્રમ ॥ તે અવશ્ય ટાળવા યોગ્ય છે તેનો પ્રતિકાર કરવા આ માનવદેહમા સારી અનુકૂળતા મળી છે, તેથી વિષય-ક્રમાય-વિક્રયાદિક પ્રમાદ તણ, સાચી દિગ્ગમ બની શકે તેટલો પુરુષાર્થ કરવો એ જ જન્મ-મરણજન્ય અનંતા હુ ખોને ટાળવા અપૂર્વ અમૃત તુલ્ય છે એથી જ છાવને સાચુ મુખ માપડે છે ભગવાન મહાપીઠે સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને વીર્ય શક્તિ, અહિંસા-સયમ-તપવશ્વ ધર્મનું ચથાર્થ આરાધન કરીને જ પ્રગટ કરી છે દરેક આત્મામા સત્તાક્રમે રહેલી એવી અનંતશુભ-સંપત્તિને નિજ નિજ યોગ્યતાનુસારે પુરુષાતન ફેરવી,

ને થવા ઉપરાંત કંઈક છોડો સારી નીતિ-રીતિ આદરી, પોતાનું
જીવન સુધારી પોતાની પાછળની પ્રજાને પણ દાખવારૂપ બને

“ કટિપત યજ્ઞમા દે દેવીની પાસે અધશ્રદ્ધાળુ ભકતો
તરફથી અપાતો પામર પશુઓનો ત્રાસદાયક ભોગ
થતો અટકાવવા અનુકંપાશીલ જનોની ભારે ફરજ ”

આ ફરજ જેમને ઠીક ઠીક સમજાઈ ॥ તેવી જીવદયાની
સંસ્થાઓ તેમજ મંડળીઓ દ્વારા યોગ્ય પ્રયાસ કરી, દેગની
તેમજ સમાજની ઉપયોગી સેવા બજાવી તેમા પ્રયાસાદિકના
પ્રમાણમા સફળતા મેળવતા જણાય છે ધર્મના નામે એવી
અઘોર પ્રાણીહિંસા કરનારા, કરાવનારા તેમજ તેમા સહાય કરી
ઉત્તેજન આપનારા પાપી જનો તેના મહાપાપરૂપ કહો કે
જેના પરિણામે નરકાદિકની ભારે યાતનાઓ લાભે વખતે
લોગવી અનંત સસારજામણ કરતા રહે છે, તેમને શાંતિથી
વિરોધસર સમજાવવાથી કંઈક છોડો એવા અઘોર પાપથી પાછા
ઓસરતા સંભળાય છે, તેથી સ્વપરને ભારે ફાનદો ઘણા લાભ
વખત માટે થવા પામે છે આવી કાયદાકાગી હિત પ્રવૃત્તિ બને
તેટલી રક્તિ ફેરવીને પણ કરવી ઉચિત છે કસાઈઓ પાસે
જઈ તેમને મો-માગ્યા પૈસા આપી, થોડા ઘણા જાનવગેને
કંઈક લોળા જનો ધર્મજીવિથી છોડાવવાનું કરતા રહે છે, તેથી
તે કસાઈઓ તેવા વધારા પડતા પૈસા કમાવાથી બિનટા પોતાનો
નીચ બ્યાપાર ઘટાડવાને બદલે વધારતા સંભળાય છે તે કરતા
જાવી પરિણામનો ખ્યાલ લાવી ધોર હિંસા જ અટકે એમ
ઠહાપણથી બચવાર કરવામા અધિક લાભ છે

પ્રગટાવવા માટે શ્રી ગૌતમ ગણધરને સજોધી આપેલો સદ્ગોષ્ઠ
 ખરેખર ફરેક આત્માથી સજ્જનોએ જરાજર હૃદયમા ધારી
 લઈ અનાદિ પ્રમાદદોષને તેમજ ક્વચ્છદ આચરણને ફર કરી,
 ખરો મુખદાયક ધર્મમાર્ગના આરાધન માટે દૃઢ નિશ્ચયપૂર્વક
 પૂજા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ પ્રભુએ કહેલો એકાન્ત હિતકારી
 ઉપદેશ ગૌતમ-ગણધરાદિકને બહુ રુચ્યો, તેથી પ્રમાદ માત્રને
 ફર કરી, સાવધાનપણે શુદ્ધ ચારિત્રનુ આરાધન કરી, તેઓ
 મોક્ષગામી બન્યા. તેમ આપણે પણ અનેકવિધ પ્રમાદાચરણ
 તથા, સાવધાનપણે નિજયોગ્યતાનુસારે સદ્ગુણનુ સાચુ ચરણ
 લઈ, ઉક્ત ધર્મ-માર્ગનુ આરાધન કરી લેવા કવાય રાખવી
 ન જોઈએ. આવી આત્મપ્રેરણાથી અહિ સાક્ષ્ય અમૃતનુ સેવન
 કરી ખરા મુખી થઈ શકશે

અગિયારમુ બહુશ્રુત અધ્યયન

મત્ય-સમ્યક્ જ્ઞાન એટલે આત્મ-પ્રકાશ આ પ્રકાશ તો
 ફરેક આત્મામા ભર્યો પડ્યો છે, ફક્ત તેની ઉપર પ્રમાદ કહો
 કે ક્વચ્છદવશ આવી પડેલા આવરણો કહો તે ફર કરવા
 આપણે સહુએ ખરા જ્ઞાની શુરુનુ ચરણ મેળવી, તેમની સાચી
 ભક્તિ કરી, ધન્યવતરી વૈધ સમા તેમના એકાન્ત હિતકારી
 ઉપદેશને અનુસરી સત્ય ધર્મમાર્ગે સચરણુ જોઈએ તેમ કરવા
 જતા અનેક વખત જીવને આજસ-પ્રમાદાદિક તેર કાઢીયા
 નડે છે તેનુ સવિસ્તર વર્ણન સાચા ઉપદેશદ્વારા જાણી,
 તેમજ સદ્ગુણોદ્વારા જરાજર સમજી, મોહ-અજ્ઞાનવશ રહેલી
 આપણી જામણા ફર કરીને ચાલવા ખરો દૃઢ પ્રયત્ન કરશુ

મામમેવન ને શિકાર

માસભોજન તથા શિકારના જૂઠા નાદ-ચોખવાળા કુબ્ય સનથી કેટલા અનર્થો ને કિંમતી પ્રાણોની હાનિ થાય છે તે વિચારવા યોગ્ય છે તેને બદલે સાદો, સાત્ત્વિક વનસ્પતિવાળો ખોરાક વધારા ઉત્તમ ફાયદાકારક અને સ્વપરના કિંમતી પ્રાણોને પોષનારો છે તેનો જેમને સારો અનુભવ મળતા તેની ખાત્રી આ પ્રતીતિ થયેલી છે તેમણે કેવળ નિસ્વાર્થપણે પોતાને જાત અનુભવ થયેલો પુસ્તકો કે વર્તમાન પત્રો કે લેખો યા ઉપદેશ-દ્વારા કંઈક વખત જાહેર કરેલો જણાય છે, તે ઉપરથી કંઈક જીવોને પોતાની ગલીર જૂલો આ કુબ્યસનથી થતી જણાતા તેને સુધારીને પોતે સુખી થવા પામે છે અને અન્ય જનોને પણ વ્યાજબી પ્રયત્નો સેવી સાચા હિતકારી માર્ગે દોરી શકે છે ધણા વખત પહેલા શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા—ભાવનગર તરફથી જોવો એક ઈનામી નિબંધ પ્રમિલ્લ થયેલો મારા હાથમાં આવેલો તેમા ઉપરની બાબતનો સ્પષ્ટ ખુલાસો મળી શકે છે તે ઉપરાંત જુની જુદી જીવલેણાની સંસ્થાઓ મારફત પણ જીવલેણાની દૃષ્ટિથી નાના મોટા પુસ્તકો ને હેન્ડબીવો બહા પડતા રહે છે તે વાચી-વિચારી દયાળુ દિલો ઉપર સારી અસર થવા પામી છે અને તેમાના કંઈક ઉદાર સંજ્ઞનો તે જીવલેણાની મહાગીઓને બનતી મદદ કરી-કરાવી તેના કાર્યમાં ઉત્તમ આપી જનસેવા બજાવતા રહે છે જેમના હૃદયમાં સાચા દયા વમી હોય તેમને બહુ લાખુ કહેવાની, સમજાવવાની જરૂર ન જરૂર હોય છે તેઓ પોતાના અવરની પ્રેરણાથી જ તે

શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનુ દુભપત્રકે નામનુ દશમું અધ્યયન

શ્રી જોતમ ગણધરને સજોધી ભગવાને આપેલો અમૂલ્ય
અમૃત ઉપદેશ, તે ઉપરથી સહુ ભગ્યાત્માઓએ શ્રદ્ધા કરી
લેવા યોગ્ય માર-બોધ

વૃક્ષનુ પાદક ખરી ભય છે તેમ ગરીર માન છલ્લું-ક્ષીણ
ધર્મ અતે ખરી પડી નય છે મનુષ્યદેહનું પત્તુ એમ જ
સમજતુ અનંત સંસારચક્રમણમા ક્રમપૂર્વક-ઉત્તિ-કર્મ
માનવ દેહ મળે છે તે માનવદેહ મળ્યા પછી પણ સુંદર
માધનો-આર્યભૂમિ અને માથો ધર્મમાર્ગ પણ બહુ બહુ કરે
પ્રાપ્ત થઈ શકે છે પચાવિધ વિવચ્છોગ જોગવવાની લાવમ
તો પ્રાપ્તે દરેક જન્મમા પૂર્વાના તેવા સંસ્કારવશ રહ્યા કરે છે
તેમાથી મુક્ત થઈ, પ્રમાદ તણ, પુરુષાર્થ કરવાની સૌને બાં
જરૂર રહે છે તેથી અત્પ્રાપ્ત કાળમા જૂળ સાવધાનપણે
યો ય ધર્મસાધના કરી, સદ્ધર્મની સેવના-આરાધના કરી લેવ
ભગ્યાત્માઓ કેમ ચૂકે ? પ્રમાદ એ કારમા (આકરા) રોગ
શ ૧૩૫ છે તે અવશ્ય ટાળવા યોગ્ય છે તેનો પ્રતિકાર કરવ
આ માનવદેહમા સારી અનુકૂળતા મળી છે, તેથી વિવચ
કયાય-વિક્રયાદિક પ્રમાદ તણ, સાચી દિશામા બની શકે તેટલે
પુરુષાર્થ કરવો એ જ જન્મ-મરણજન્ય અનંતા દુ ખોને ટાળ
અપૂર્વ અમૃત તુ ય છે એથી જ છલવને સાચુ મુખ માપડે
ભગવાન મહાપીઠે સ પૂર્ણ ગ્વાન, દર્શન, ચારિત્ર અને વીર્ય
શક્તિ, અહિંસા-સયમ-તપવશ્વધુ ધર્મનું ચધાર્થ આરાધ
કરીને જ પ્રગટ કરી છે દરેક આત્મામા સત્પદ્ધતે રહેલી એ
અનંતગુણ-સ પદાને નિજ નિજ યોગ્યતાનુસારે પુરુષાત્મન ફારવ

પ્રગટાવવા માટે શ્રી ગૌતમ ગણધરને સજોષી આપેલો સદ્ગોષ્ઠ
ખરેખર દરેક આત્માર્થી સત્કર્મનોએ બરાબર હૃદયમાં ધારી
લઈ અનાદિ પ્રમાદદોષને તેમજ સ્વચ્છદ અચરણને દૂર કરી,
ખરો સુખદાયક ધર્મમાર્ગના આરાધન માટે દૈવ નિશ્ચયપૂર્વક
પૂજા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ પ્રભુએ કહેલો એકાન્ત હિતકારી
ઉપદેશ ગૌતમ-ગણધરદિકને બહુ રુચ્યો, તેથી પ્રમાદ માત્રને
દૂર કરી, સાવધાનપણે શુદ્ધ ચારિત્ર્ય આરાધન કરી, તેઓ
મોક્ષગામી બન્યા. તેમ આપણે પણ અનેકવિધ પ્રમાદાચરણ
તણ, સાવધાનપણે નિઃશયોગ્યતાનુસારે સદ્ગુરુનું સાચું શરણ
લઈ, ઉક્ત ધર્મ-માર્ગનું આરાધન કરી લેવા કથાશ રાખવી
ન જોઈએ. આવી આત્મપ્રેરણાથી અહિંસાકૃપ અમૃતનું સેવન
કરી ખરા સુખી થઈ શકાશે.

અગિયારમું બહુશ્રુત અધ્યયન

સત્ય-સમ્યક્ જ્ઞાન એટલે આત્મ-પ્રકાશ આ પ્રકાશ તો
દરેક આત્મામાં ભર્યો પડ્યો છે, ફક્ત તેની ઉપર પ્રમાદ કહો
કે સ્વચ્છદવશ આવી પડેલા આવરણો કહો તે દૂર કરવા
આપણે સદ્ગુણે ખરા જ્ઞાની ગુરુનું શરણ મેળવી, તેમની સાચી
ભક્તિ કરી, ધન્યતરી વૈદ્ય સમા તેમના એકાન્ત હિતકારી
ઉપદેશને અનુસરી સત્ય ધર્મમાર્ગે સચરણું જોઈએ તેમ કરવા
જતા અનેક વખત જીવને આગસ-પ્રમાદાદિક તેર કાઠીયા
નડે છે તેનું સવિસ્તર વર્ણન સાચા ઉપદેશદ્વારા બાળી,
તેમજ સદ્ગુણોદ્વારા બરાબર સમજી, મોહ-અજ્ઞાનવશ રહેની
આપણી જમણા દર કરીને સાવધાન ખરેખર દૈવ પ્રયત્ન કરવા

સ્વજન કે બધું સભવના નથી તેમજ કુધાતુરોને બળ કે તેજ સાપડતા નથી તે તે દુષ્ટ-વિકારોને ટાળવાથી જ છોડેને ખરી મુખ શાન્તિ મળે છે અને સદ્ગુણો વધે છે

(જે ધ પ્ર પુ ૫૪ ૧ ૧૪૪-૧૪૫)

શ્રાવક શ્રાવિકાઓને ઉપયોગી સૂચનાઓ

(૧) જે કંઈ કરણી શ્રી દેવગુરુને અવલંબી કરવામા આવે તે દેવજ દેખાદેખી કરવા કરતા તેનો હેતુ સમજવાનો જરૂર ખપ કરવો, જેથી આપણી ભૂલ મુઘરવા પામે અને અન્યને પણ ખરા માર્ગ જડે

(૨) એક બીજાને ધર્મકરણી કરવામા ખવેલ પટે એમ વર્તાવું નહીં

(૩) ઘટ વગાડતા બીજાને કટાંગો ન ઉપજે એમ ધીમે રહી એકાદ વાર વગાડ્યો વારવાર ઘટ વગાડી બીજાને પૂજન કાર્યમા ખતેલ ઉપભવવી નહી

(૪) દેરાસરમા પૈસા મૂકવા હોય તો તે ચોશઈ ન જાય તેમ ભંડારમા જ જાતે નાખવા, જેથી બીજા પણ તેમ કરવાનું શિખે. એ રીતે બીજા પણ અર્પણ કરાવી ચીજો માટે સમજવું

(૫) પ્રભુભક્તિ પ્રસંગે મુખ્યપણે સરસ ચદનનો ઉપયોગ કરવો શુદ્ધ કેથર વિગેરે સુગંધી દ્રવ્યનો ભોગ મળે તો તેનો નોંધતા પ્રમાણમા ઉપયોગ કરવો ગમે તેવી સોડી કે મેઘી અશુદ્ધ વસ્તુનો તેવે પ્રસંગે ઉપયોગ કરવો નહી

તો જન્મ-મરણનિત અનત દુષ્કર્મથી મુક્ત થઈ, આપણે પણ પૂર્વ મહાપુરુષો પેઠે અજરામર ને અન્યાયાધ એવું શાશ્વત મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત કરી શકશું. અહુકારાદિક કાઠિયાને વશ પડનારા પામર છવો સાચા જ્ઞાની ઉપદેશક સદ્ગુરુનું શરણ લઈ શકતા નથી તેમને તે ભારે અતરાયરૂપ બને છે, તેથી એ અહુકારાદિ કાઠિયાને જેમ બને તેમ ત્યાગી જ્ઞાની ગુરુથી સંબોધ મેળવી જલ્દી દૂર કરવા ઘટે. અહુકારાદિક દોષ-દુર્ગુણ ટળ્યા એટલે આત્માનો ખરો ખજાનો ખુલ્યો. સમજવો, ખરા જ્ઞાનીની પરીક્ષા શીલ-સદાચારથી થાય છે, કેવળ શાસ્ત્રાભ્યાસ માત્રથી થતી નથી.

ીથે કહેવા પદર સ્થાનોવડે માધુ સુવિનીત કહેવાય છે.

૧ અહુકાર વછે, નમ્રવૃત્તિ ધારનાર, ૨ અચપણ-સ્થિર સ્વભાવી ૩ અમાથી-સરલ સ્વભાવી, ૪ અકુતૂહલી (ક્રીડા-કૌતુક રહિત), ૫ પોતાની નાની ભૂવને પણ સમજીને દૂર કરનાર, ૬ ક્રોધ-કપાયની વૃદ્ધિ થાય તેવો દુષ્ટ પ્રબળ નહીં કરનાર, ૭ સર્વે માથે મૈત્રીભાવને ભજનાર, ૮ શાસ્ત્ર ભણીને તેને છરવી બાણનાર, ૯ પાપ-કર્મનો પ્રતીકાર કરનાર, ૧૦ મિત્રો ઉપર ક્રોધ નહીં કરનાર, ૧૧ અમિય એવા શત્રુનું પણ ખૂર નહીં બોલનાર, હિત કરનાર, ૧૨ કલેશ-કકાસથી દૂર રહેનાર, ૧૩ જ્ઞાન સુક્ત, ૧૪ જ્ઞાનદાન-ઉત્તર, તથા ૧૫ સયમ-મર્યાદા યથાસ્થિત પાળનાર સુવિનીત કહેવાય છે.

(૬) દેરાસર કે ઉપાશ્રય વિગેરે ધર્મસ્થાનકની જીતોને કંઈક સમજ વગરના સંજ્ઞનો કાલસા કે પેન્સીલથી ચીતરી ખરાબ કરે છે તેમ સમજીએ ન કરવું અને તેમ કરનારને હિતબુદ્ધિથી મીઠા વચને સમજાવવું

(૭) પ્રભુભક્તિ અર્થે જો જ્યજ્ઞાવી વિવેકપૂર્વક સ્નાન કરાય તો તેવું સ્નાન કરનારને કાયદાકારક થઈ શકે છે જ્યજ્ઞા વિના પુષ્કળ પાણી ઢાળવું તે અયોગ્ય છે

(૮) જ્યાં હીલ-કુલ જામે આવે સ્થળે સ્નાન કરવું નહીં

(૯) શરીરશુદ્ધિ સાથે વસ્ત્રાંકિની શુદ્ધિ પણ સાચવવી

(૧૦) પ્રભુપૂજ-ભક્તિનો લાભ ઇન્ડાફિકની પેઠે જાતે લેવો, નોકરો ઉપર તેવું ક્રિમની કામ મૂકી-લગાવી ગેઝીકર રહેવું યોગ્ય નથી

(૧૧) પૂજાપ્રસંગમાં ધૂપ, હીપ કરવાને પ્રસંગે પણ ખનતી જ્યજ્ઞા રાખવા ભૂનવું નહીં ઘરમાં પણ હીરો ઉપાડો મૂકવો ન જોઈએ તો પ્રભુના દ્વારે પ્રભુ સન્મુખ તો કુરેક પ્રસંગે જ્યજ્ઞાનો મગજ ઉપરેશ યાદ રાખી વિવેક સાચવવા ભૂનવું નહીં

(૧૨) ચોરા કે ઘણા કૂવ શુદ્ધ મળી શકે તેને કિના મણા ન ઉપજે એમ વિવેકપૂર્વક તેનો ભક્તિપ્રસંગે ઉપયોગ કરવો કૂલોને ચોચથી વિધી બનાવેલી માળાદિક ચદાવવાથી કૂલની ધતી વિરાધનામાં ઉત્તેજન મળે છે તે બ્યાજખી નથી, એમાં ધતો અવિવેક ફર કરવો

કપિલ મુનિના આઠમા અધ્યયનમાંથી નીતરતો ઉત્તમ બોધ.

મન એ જ બધ અને મોક્ષનું કારણ છે મનનો દુટ વેગ બધન કરે છે અને મનની નિર્મળતા મુમુક્ષુતા જગાડે છે ચિત્તનું વિવશપણુ જીવને ક્યામુધી અવળો ઘસડી જાય છે અને અતરાત્રમાનો એક જ અવાજ લક્ષ આપવાથી દેવી રીતે જીવને અધ પતનથી બચાવી લે છે, તેનો બોધપાઠ કપિલ મુનીશ્વર કે જે આખરે જનતા મુખ પામી મુક્ત થયા છે, તેના પૂર્વજીવનમાંથી મળી શકે છે

‘ કપિલ કોશાળી નગરીમા એક ઉત્તમ બ્રાહ્મણકુળમા જન્મ્યા હતા યુવાન વયમા માતાની આરાધી આવસ્તી નગરીમા આવીને એક પ્રખ્યાત પડિતને ત્યા વિદ્યાધ્યયન માટે સ્થિત થયા યૌવનવય એક પ્રકારનો નશો છે તે નશાને વશ થઈ કેક યુવાનો માર્ગને ભૂલે છે કપિલ પોતાનો માર્ગ ભૂલ્યા વિષય-લોગની પ્રબળ વાછના જાગી વિષયની આસક્તિથી તેની પરિચર્યા કરતી એક દાસીના રનેહ-પાસમા પડ્યા દાસીએ પ્રસૂતિપ્રસંગ માટે પૈસાની માગણી કર્યાથી પોતે મુજબા, પણ તેની જ પ્રેરણાથી તે ધન પ્રાપ્ત કરવા રાત્રિમા વહેલા ઊઠીને રાજા પાસે જવા આવ્યા, પણ ચેરની શકાથી સપડાયા રાજાએ ખરી હમીકત પૂછી, તેને વિનંતિ કરવાથી જુલ્યા અને ઇન્દ્રિયત દાન માગવા રાજાએ તેને છૂટ આપી એટલે કપિલ વિચારમા પડ્યા કે ‘ આ માણુ કે તે માણુ ? ’ તેની લાલસાએ કોઈ રીતે તૃપ્ત થઈ નહીં આખરે આણુ રાજ્ય માગવા મન

(૧૩) ધર્મસ્થાનકમા લાભ લેવા આવનારને દર્શન પૂજા દિક કરતા ગ્લાનિ ન ઉપજે પણ હર્ષ-પ્રમોદ વધે તેમ તેની દેખરેખ રાખનારે જોઈતી મધગી વ્યવસ્થા બળવવી

(૧૪) બાલિક જનોએ મમજ મેળવી, કાયમ ચાલતો અવિધિ દોષ ટાળી, આરા વિધિરસિકનો મમાગમ કરી, પોતે વિધિનો ખપ કરવો અને અન્ય ખપી જનોને પણ તેવો વિધિનો ખપ કરવા યોગ્ય પ્રેરણા કરવી

(૧૫) જેમ આપણામા શાન્તિ આવે-વધે તેમ વર્તવું

(૧૬) સ્તવનાદિ પ્રમળે નગમો ઘોઘાટ થવા ન પામે તેમ પ્રેરણા કરવી

(૧૭) સ્તુતિ શ્લોકાદિ બોલવા તે અર્થની મમજ આથે ઉપયોગ રાખીને બોલવા, જેથી ઠીક લાભ થવા પામે

(૧૮) જેને ચૈત્યવદનાદિક ન આવડે તે નવકારવાળીવડે ૧૦૮ નવકાઝ મનને શાન્તિથી બાપ કરીને પણ તેવો લાભ મેળવી શકે

(૧૯) દરેક લાઈબહેને હમેશા સામાયિક કરવા કે શાસ્ત્ર અભ્યાસરૂપ સ્વાધ્યાય કરવા જરૂર લક્ષ રાખવું છેવટે દેવગુરુ મમીપે જઈ સ્થિરનાથી દર્શન-વદનાટિક કરી આત્મને વધારે પવિત્ર પુનાવવા પ્રયાસ સેવવો

(૨૦) વધારે નહી તેા થોડો વખત પણ સત્સમાગમ સેવી આપણા જીવનમા સારા સદ્ગુણો પ્રગટે-ખીચે તેવો મક્કળ પ્રયાસ સેવવા જૂલવું નહી

લલચાચુ જેવુ તે વચન બહાર કાઢવા જાય છે તે જ શબ્દે
અચાનક અત કરણનો અવાજ આવે ॥ કે સત્ય મળ્યા
પછી પણ તૃપ્તિ કયા છે ? બે માસા મુવણું માગવા આવેલો
હું લોભ-તૃષ્ણાવડે કેટલો તણાયો ? કપિલનુ હૃદય નિર્મળ
હતુ તેથી એકાએક તેનો વિચારવેગ બદલાયો અને તેના પૂર્વ
સંસ્કાર જાગૃત થયા તેને સાચા મુખનો માર્ગ સમજાયો અને
તે જ વખતે તેણે ખરો મોહ તણ દીધો, નિરપૃહ બન્યો
અને રાજા પ્રમુખ સૌને વિસ્મિત કરી દીધા પોતાના અત
કરણને જાગૃત કરી દીધુ મતોષ સમાન મુખ નથી તૃષ્ણા
એ જ હુ ખને પેદા કરનારી-હુ ખની ખાણુ છે તે તૃષ્ણા શમાવી
દીધાથી કપિવના અનેક કર્મ-આવરણો હાય પામ્યા તેનું
અત કરણ પ્રકુલિત બન્યુ, અવેગરગથી રગાઈ ગયુ અને
ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ ચિન્તાનના પરિણામે આત્મધ્યાન કરતા કરતા
કપિલ મુનિ કેવળજ્ઞાન પામ્યા આમાથી અહણુ કરવા
યોગ્ય રહસ્ય નીચે પ્રમાણે—

૧ જેમ લાભ થતો જાય તેમ લોભ વધતો જાય છે, બે
માસા માટે કરેલુ કાર્ય કરોડોથી પણ પૂરુ ન થયુ, એમ
સમજી મતોષવૃત્તિનુ સેવન કરી મુખી થયુ ધટે

૨ ઘરને તણ સવમી થયેલો સાધુ સૌ પર આસક્ત
ન થાય, સીસગ તણને તેનાથી દૂર જ રહે અને આરિત્ર
ધર્મને સુદર બાળીને તેમા જ પોતાના ચિત્તને સ્થિર-એકાગ્ર કરે

૩ આ આરિત્રધર્મ વિશુદ્ધ મતિવાળા કપિલમુનિએ
વર્ણવ્યો ॥ તેને જે આચરશે તે જરૂર તરી જશે

(૨૧) મનુષ્ય જન્મની દુર્લભતા સાથે ત્યાગ લાભોના
ભય વિગેરે એકાન્ત હિતવચનોને સફળ કરવા હરેક ભાઈ
બહેને બનતી કાળજી રાખવી

[જે ૫ પ્ર પુ ૫૪ ૫ ૧૮૧]

શ્રી દેવ-ગુરુના દર્શન વદન પૂજનાદિ પ્રસંગે ભાવિક
ભાઈ બહેનોને લક્ષમાં રાખવા ચોગ્ય
અગત્યની સૂચનાઓ

૧ સામારિક વાતો નહીં કરવાની નિશ્ચયવાળી નિશ્ચિસ્ટી
મુખથી ઉચ્ચારીને પછી જેમાં પ્રવેશ કરીએ એવા જિનમંત્રિ
અને ઉપાશ્રય જેવા ધર્મસ્થાનમાં સસારી વાતો ન જ કરવી

૨ જિનભુવને ૮૪ અને ગુરુ પ્રત્યે ૩૩ આશાતના સમ
જીને તજવી

૩ સળગતી અગરબત્તી જ્યાં ત્યાં નહીં મૂકતા ધૂપ
દાનમાં જ મૂકવી

૪ પ્રભુને પ્રક્ષાવન કરવાનું ચોખ્ખું જળસરેહુ શુદ્ધ વાસણ
કાગડા વિગેરે પાખીઓ ઘોળી જાય એમ ઊઘાડું ન મૂકવું

૫ અભિષેક (સ્નાન) કરવાના કવચ વિગેરેમાં ચિકાશ ન
રહે તેમ જ તેમાં લીઝકૂલ ન બાળે તેવી ચોખ્ખાઈ રાખના રહેતું

૬ પ્રભુના શરીરે અગવુ છણુ માટે શુદ્ધ-પવિત્ર વસ્ત્ર વાપરવું

૭ પ્રભુની પૂજા-મર્કિત કરનાર ભાઈ-બહેનોએ પોતાના
પહેરવા-ઝોઢવાના વસ્ત્ર પણ શુદ્ધ ને સફેદ જ વાપરવા

અમૃત-ખિદુઓ

ક્રોધ—કોવ અનર્થોત્તુ મૂળ કારણ છે, સ સારવ્રમણુ ને વધારનાર છે અને ધર્મ-પુન્યનો ક્ષય કરનાર છે, એમ જાણીને તેને તજવો તે જ યોગ્ય છે

મુમતિ—પરસ્ત્રીમા અને પરદ્રવ્યમા માઠી મતિ થવી ન જોઈએ, તેમ પગના અપવાદ જોણવામા-નિન્દા કરવામા પણ મતિ ન જ થવી જોઈએ

વિગ્લા—પરાયા ગુણને જાણનાર વિરલા, દુ ખી-નિર્ધન સાથે સ્નેહ નિભાવનાર વિરલા, પરાપકારરસિયા વિરલા તેમ પારમા દુ ખે દુ ખિયા થઈ તેમના દુ ખ દેહવા તત્પર રહેનારા વીર-વિરના હોય છે

મનન—પરાપકાર કરવામા તત્પર રહેનાર મનન કદાપિ ક્રોધ-કરાયાદિ વિકારને પામતા નથી ચક્રન વૃદ્ધ છે ના પણ કુહારાના ખાનાને મુગ ધી કરે છે સુવર્ણને તપાવ્યા છતાં દીકું નહીં પડતા તેનો વાન વધતો જાય છે

વિચક્ષણુ—ગઈ વાતનો હર્ષશોક ન કરે, ભવિષ્ય કાળની ચિન્તા ન કરે, પણ વર્તમાન કાળને વિચારીને વતે તેને વિચક્ષણુ જાણવો

કર્મકૃણ—સગાદિકને વશ થઈ એવ જેવું કર્મ કરે છે તેવા કૃણ પામે છે અધ્યવસાય-પરિણામ સુધરતા કૃણમા પણ પરિવર્તન થઈ જાય છે

૮ સ્નાન કરતા વિશેષ જળ ઢાળવાથી નાહક ત્રસાદિક
છોડોની વિગેધના થવા ન પામે એવી રીતે જયણાનુ લક્ષ રાખવું

૯ પોતે સ્નાન કરી જેવાતેવા અશુદ્ધ વસ્ત્રથી શરીર લૂવું નહીં

૧૦ દેવગુરુને વદન પૂજન કરવાના વસ્ત્ર મર્વસાધારણ
(પચાઉ) નહીં વાપરતા પોતાના અવાયદા રાખીને વાપરવા

૧૧ વદન-પૂજન-ચૈત્યવદનાદિક પ્રમંથે નિરિસહી પ્રમુખ
દત્ત ત્રિક જાગવી અને મારુ ઉત્તરાસન ગાળી, મનની એક
અતા સાચરી દેવગુરુની મેવાબક્ષિ કરવી

૧૨ પુરુષોએ પ્રભુની જમણી બાજુ અને સ્ત્રીઓએ ડાબી
બાજુ રહી દરોન, વદન, પૂજન ચૈત્યવદનાદિ વિધિ આચરવો

૧૩ પ્રથમ શરીરગુદિ કરી, શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી, મન સ્થિર
કરી, ભૂમિ પ્રમાણેનવડે શુદ્ધ કરી, ક્ષેષ પૂજના ઉપગરણોની
મામનીથી, ન્યાયદ્રવ્ય ખર્ચી દેવગુરુની ભક્તિનો યથાયોગ્ય
લાભ લેવો

૧૪ પચપ્રકારી કે અષ્ટપ્રકારી પૂજા તેના રેતુ સમજીને કરવી

૧૫ દ્રવ્યપૂજાપૂર્વક ભાવપૂજા-સ્તુતિ સ્તવનાદિકનો લાભ
લેવા ચૂકવું નહીં ગાંભીર અને મધુર સ્વરથી ચૈત્યવદનાદિક કરવું

૧૬ જ્ઞાની ગુરુ વિગેરે વડીલ બે ચૈત્યવદન પ્રસંગે વિધિ
માનહોય તો વિનય-બહુમાનપૂર્વક તેમની સાથે જ ચૈત્યવદન કરવું

૧૭ પચાસાકાદિકમા કહેલો વિધિ યથાયોગ્ય આદરવા
ખપ કરવો

ભાગ્ય કેમ ફળે ?—પૂર્વ તપના સરકારવડે મચિત
ભાગ્ય પણ ખરેખર વૃથાની પેઠે જીવેને જાણી યથાસમયે ફે
છે-ફળ આપે છે

લોભાન્ધ—અતિ લોભવશ જીવ મગ્નજી શેઠની પે
જાણી પણ માદા ચાહમ જેડતો મરણાત કદ પામી અં
દુર્ગતિમામી થાય છે

વિધિના લેખ—કર્મના કાયદા મુજબ સહુને સુખ-દુઃખ
સાપડે છે, એમ જાણી ધીર-નીર સકટ સમયે પણ કાયર થતા
નથી-પુરુષાર્થ સેવે છે

અજ્ઞાની જનો જ્ઞાનીને નિંદે છે, ચારા અદ્રમાને નિંદે
છે, નીચ જનો ધર્મને નિંદે છે અને મૂર્ખ જનો સુવિરેદી
પડિતોને નિંદે છે

ધર્મપ્રુદ્ધિ—વીતરાગ દેવ પ્રત્યે પ્રેમ-લક્ષિત, મહુ જીવે
પ્રત્યે મૈત્રીભાવ, સુચરના ક્રિતવચનોમા સતોષ, શીલગુણવાળા
સજ્જનો વિષે ખરી પ્રીતિ, તેમ શુદ્ધ ધર્મશ્રવણમા અતરંગ
દમિ-પ્રીતિ બની રહેવી જોઈએ.

મુગ્ધ જીવોના મનમા જોખજોક ધર્મજોધ અસર કરતો
નથી તેથી પ્રથમ કામ ને અર્થના કથનથી તેમના મન ધીમે
ધીમે ધર્મપ્રત્યે આકર્ષવા જોમ કરવાથી જોધશ્વમ સફળ થાય
છે જોડે સમયોચિત કથનવડે પ્રથમ તેમનામા તત્ત્વજિજ્ઞાસ
જાગે છે, પછી તેજો ધર્મોપદેશને લાયક બની અતે સુકિતન
સાચા માર્ગનો આદર કરી શકે છે

૧૮ અર્થ ને રહસ્યની સમજ મેળવી સ્થિર ઉપયોગથી ધર્મકરણી કરવી

૧૯ ચૈત્યવદનવિધિ પૂર્ણ થાય ત્યાં મુખીના નેત્ર સૂતપાક વિગેર શુદ્ધ બોનવા, જેથી અર્થનો ફેરફાર થવા ન પામે

૨૦ બીજા ભાઈમહેનો પ્રભુનકિતનો અપૂર્વ લાભ લેતા હોય તેમા તેમને અપના ન થાય એનો વિવેક રાખનાનું બુનવું નહીં

૨૧ બીજા ભવિક ભાઈમહેનો તેવે પ્રસંગે ઈર્ષ બૂધ કરતા હોય, અવિધિદોષ એવા હોય તો પ્રસંગ પાત્રીને તેમને નમ્રભાવે તેનું નિરોધ ન કરી મુધાગી ચેવાનું કહેવું

૨૨ મુખ્યપક્ષે ચદનાદિક રીતના દ્ર ચોવડે પ્રભુની વિવેચન પૂજા આપણો અનાદિ ક્યાયતાપ રામાવધા માટે પ્રથમ કર્યા પછી બીજી પુષ્પાદિક પૂજા ચલાવો ન કરવાનો વિવેક રાખવો વિવેચન પૂજા પ્રભુના મન્તકથી શરૂ કરી આખે અંગે કરી શનન

૨૩ પૂજાપ્રસંગે હવજયજ્ઞાનું નક્ષ બૂની જવું નહીં

૨૪ વીતસગ પ્રભુના દશનાદિક આપણામા એવી વીતરાગતા પ્રગટાવવા માટે જ કરવાના છે તે લક્ષમા રાખી, વિનય, વિકલાદિક પ્રમાદને સાવધાનતાથી દૂર કરવા

૨૫ જે દ્ર ચલાવપૂર્વાદિક કરણી કરવી તે મદ્ય થાય તેવા ઉપયોગ-આવેલ્યાસ સહિત પ્રેમપૂર્વક કરવી

૨૬ આપણા કામમા ખવેલ પડે એવું કંઈ વિપરીત

ભાવ વગરનું બધું ફીકડું—જેમ ગુરુ વગર યથાર્થ જ્ઞાન ન થાય, ઝાડ વગર ફળ ન થાય, નાવ વગર સમુદ્ર પાર ન પમાય તેમ ભાવ વગર ધર્મ ન જ થાય

ધર્મમેવન શ્રેષ્ઠ છે—વ્યાધિ-વેદનાથી ભરપૂર આ અમાર સંસારમા સાચું સુખ નથી એમ જાણતા છતાં, મોહવિકળ મુગ્ધ જનો જિનોકત શુદ્ધ ધર્મનું સેવન કરતા નથી, તેમને પાછળથી ઘણું પસ્તાવું પડે છે

સામારત્રિમણી—એવી કોઈ જાતિ કે યોનિ નથી, તેમ જ એવું કોઈ સ્થાન કે કુળ નથી કે જ્યાં સર્વે જીવો અનતી વાર જન્મ્યા ને મરણ પામ્યા ન હોય

શરણુ—રાગાદિક સર્વે દોષ રહિત વીતરાગને ઓળખી તેનું જ શરણુ લેવું યોગ્ય છે

વચનમા દરિદ્રતા ન જોઈએ—પ્રિય વાક્યના પ્રજાને સર્વે જીવો મતોષાય છે, તેથી પ્રિય અને હિત, મિત, મિત્ર વચન જ વધુ તેમા ઉપેક્ષા ન કરવી

રક્ષકે જ ભક્ષકે બંને તો—જો માતા યદ્યં પુત્રને ઝેર દે, પિતા યદ્યં તેને વેચે, રાજા યદ્યં તેનું સર્વસ્વ હરી લે તો પછી કયા જઈને પોષાર કરવો ?

રોગી ને મનના નબળા લોકો જલદી ઉશ્કેરાઈ સ્વપરનું બગાડી દે છે

ઉદારદિલના સજ્જનો તો સારા વિચને કુટુંબવત્ લેજે છે તેઓ બને ત્યાં સુધી કોઈને દુઃખ કે પ્રતિકૂળતા ઉપજાવતા

આચરણ થતુ જણાય તો તે ગાન્તિથી સહન કરવુ અને
સામાને નમ્રભાવે હિતોપદેશ આપી અનુકૂળ રહેવા સમજાવવુ

[ને ૫ પ્ર પુ ૫૫, ૫ ૨૬]

પુણ્ય કર્મની સમજ

મન વચ કાયાએ કરી જે જે જીવથી થાય,
કર્મ કહે છે તેને જેથી જીવ બધાય ૧

શુભ કર્મ સારા હોયે, અશુભ નહાંગ હોય,
તે માટે શુભ કર્મમા, યતન કરા સૌ કોય ૨

પુણ્ય કર્મ—પુણ્ય બધાવાના મૂળ નવ કારણો છે કર્મના
ઘણા પ્રકાર છે જીવની સાથે કર્મનો જે સબંધ થાય છે
તેમા સારા કર્મ તે પુણ્યકર્મ કહેવાય છે તે મુખ્યત્વે કરી
નીચે દર્શાવેલા કામો કરવાથી બધાય છે

૧ ભૂખ્યા પ્રાણીને પ્રેમવડે અન્ન આપવાથી

૨ તરસ્યા પ્રાણીને પાણી પીવા આપવાથી

૩ રહેવા માટે આશ્રય વગરનાને સ્થાન આપવાથી

૪ સૂવાને બિછાના વગરનાને બિછાતુ આપવાથી

૫ દરદીને ઓસડ-એવજ આપી લ્યાધિ ટાળવાથી

૬ દુખી પ્રાણીઓના દુખ મટાડવા માટે સારા વિચાર કરવાથી

૭ દુખી પ્રાણીના દુખ દૂર થાય તેવા પ્રિય ને મધુર
વચનો બોલવાથી

૮ પ્રાણીના દુખને મટાડવા શરીરની મદદ આપવાથી

નથી, પરંતુ સહુને સુખની સાનુકૂળતા થાય તેવા પરોપકાર કરે છે

કૃતકેમંતુ જળરુ કારણપાણુ — જ્યારે તનમનમા વિકૃતિ પેદા થાય ત્યારે વૈદ્યો વાત, પિત્ત કે કફનો વિપર યથેવો જણાવે કે, જ્યોતિષીઓ શુભ-અશુભાદિ નિમિત્તનો દોષ જણાવે છે અને મત્રવાદીઓ ભૂત-પિશાચકૃત ઉપદ્રવ જણાવે છે, પરંતુ શુદ્ધ મતિવાળા સાધુજનો તો તેને કર્મોદયરૂપ નિમિત્ત જ કહે છે

જે રસિક જનો શાસ્ત્રોક્ત સુભાષિત-અમૃત રમવડે કાનને સદા પવિત્ર કરતા રહે છે, તેમણે જન્મ ને જીવિત સફળ છે તેમના વડે જ આ ભૂમિ ભૂમિત છે બાપી પણ પેઠે વિવેકવિકળ અને પૃથ્વીને ભારજૂત એવા મુન્ધ અવિવેકી જનોવડે શુ ?

નિઃપૃહ્લીને કાઈની આશા નહી હોવાથી તે સારા જગતથી ઉદાસીન બને છે

જીવતા છતાં પાંચ પ્રકારના માણુઓને વ્યાસજીએ મૃત પ્રાય મ્હણા છે ૧ દરિદ્રી-નિર્ધન, ૨ રોગી-વ્યાધિગ્રસ્ત, ૩ મૃદ-વિવેકહીન, ૪ સદા અવાસી અને ૫ નિત્ય પરાઈ નોકરી કરી જીવિત ગાળનાર

અતિ લોભને માથે કાળચક્ર લગે છે, તે વાત મોહ-માયાવશ જીવે બૂની જાય છે

માયા-કપટ, નિર્વૃત્તતા, ચચળતા ને કુશીલતા એવા દોષો જેનામા સ્વાભાવિક જ હોય છે તેની સ્ત્રીઓમા રમણ-ક્રમચેદ્યાદિક કોણ મુલ કરે ?

૬ વસ્ત્ર વિનાના પ્રાણીને પહેરવા વસ્ત્ર આપવાથી

એની રીતે બીજા પણ વિશેષ કારણોથી પુણ્યકર્મ જ ધાય છે સાધુસતોને તથા સુશ્રાવક જાતુઓને એ જાતુ પૂજ્યભાવ અને વિનય સહિત જાતુમાનપૂર્વક આપણુ, તેથી સ્વવિશેષ પુણ્ય જ ધાય છે પુણ્યકર્મથી જીવને સુખ-શાતાની પ્રાપ્તિ થાય છે

પુણ્યકર્મ વિશે આપાઈ

સારા વિચારો મનમાં થાય, સત્યપણે નિત્ય વાણી વદાય,
ભૂખ્યાને ભોજન અપાય, તરસ્યા જનને પાણી પાય ૧
નિરાશ્રયને આપે સ્થાન, વસ્ત્રરહિતને વસ્ત્રનું દાન,
ભૂમિ પડેલુ દેખી અંગ, આપે બિછાનું રાખી ઉમંગ ૨
હરદીના દુઃખ દેખ્યા ન ભાય, ઔષધ આપી દૂર કરાય,
પરદુઃખ દેખી આપ દુભાય, તે દૂર કરવા સત્વર ધાય ૩
જીવદયાનો દિલમાં વાસ, સમતાકેશ નિત્ય પ્રકાશ,
ધમ વિષે જે પૂરણ પ્રીત, પુણ્યકર્મતાણી એ રીત ૪

પાપકર્મ સંબંધી દૃઢ સમજ

જેમ સારા કર્મ તે પુણ્યકર્મ કહેવાય છે તેમ નબળા-નહારા-હીણા કર્મ તે પાપ કર્મ કહેવાય છે તે વડે જીવો દુઃખી વાય છે નીચે દર્શાવેલા કામો કરવાથી પાપકર્મ જ ધાય એ

- ૧ કોઈપણ જીવને પ્રમાદવશ મારી નાખવાથી કે દુઃખ દેવાથી
- ૨ કોઈપણ પ્રમરે (કોપ-લોભ-અય-હાસ્યવદે) જાતુ જોડવાથી
- ૩ પારસી કોઈપણ વસ્તુ ખરાબ જાનવથી દૂષી રીતે લઈ લેવાથી

મર્મમા વાગે એવુ વચન, નોકર ઉપર વિશ્વામ, સ્વજનો સાથે કલેશ, મૂળની સાથે સગન અને બળીયા સાથે બાથ— એ પાચે અનર્કારી છે

હિમા—પાચે ઇન્દ્રિયો, મન-વચન-કાયબળ, ઉચ્ચવાસ નિશ્વાસ અને આયુષ્ય એ દશ પ્રકાર ભગવતે લાખ્યા છે ઉક્ત પ્રાણોનો વિનાગ (અવધી જુ ૧ પાઠવાદ્ય) કવો, કરાવવો કે અનુભવવો તે હિમા કહેવાય છે

જિનની વ્યાખ્યા—રાગ, દ્વેષ અને મોહ લેમણે મર્મધા છતી તીધા હોવાથી શ્રી-શસ્ત્ર-જપમાળા રહિત ગાન ને નિર્દોષ મુદ્રાવડે સ્પષ્ટ જિન-અર્હન જોળખાય છે

ભિજ ભિજ રસ—કા યશસીને સુમધુર-અવગતિક કાવ્ય અમૃતસમુ મિષ્ટ લાગે છે, કામલોગી જનોને કામિની-શ્રીઓ અમૃતસમી મીઠી લાગે છે, લોભી જનોને ધન મીઠું લાગે છે અને ત્યાગી-સયમી સાધુજનોને તો આધ્યાત્મિક ગાનિ જ પ્રિય લાગે છે

સ્વસ્લાધા સાથે પરનિદાનો સ્વભાવ એ નિર્ગુણી છવોતુ લક્ષણ છે અને પરશુલુપ્રશમા સાથે સ્વદોનિદા એ સદ્ગુણીતુ લક્ષણ છે

ઉત્તમતા—સદ્ગુણોવડે ઉત્તમતા આવે છે, ભતિપ્રભાવથી ઉત્તમતા આવતી નથી ક્ષીરસમુદ્રથી મળેલુ કાળદૂટ-વિષ શુ ઉત્તમ છે ?

સમાન ગુણુ ને દોષવાળાઓની મિત્રતા હોઈ શકે છે

- ૪ પુરુષે પરત્રી સાવે કે સ્ત્રીએ પગપુરુષ સાથે મૈથુન સેવનાથી
 ૫ અનીતિ યા અન્યાયથી પૈસા વગેરેનો સંગ્રહ કરવાથી
 ૬ ક્રોધાદિક આર કામ્ય કરવાથી
 ૭ કૌર્ણના પર બૂઠા આળ મૂકવાથી
 ૮ પારકી નિંદા કરવાથી ૯ ચાકી ખાવાથી
 ૧૦ જુગાર રમવાથી ૧૧ કલેશ-કકાસ કરવાથી
 ૧૨ માયા-કપટ યુક્ત કરણી કરવાથી

એ પ્રમાણે પાપકર્મ બધાય તેવા ધણા કારણો છે તે બધાનો અઠાર પાપસ્થાનકોમા સમાવેશ થવા પામે છે અને તે વચ્ચે છે પાપકર્મોથી પ્રાણી દુખી થાય છે અને નરક તિથિ આદિક દુર્ગતિ પામે છે, તેથી પાપકર્મ ન બધાય અને સુખી થવાય તેવા પુણ્યકર્મ કરવા

પાપકર્મ વિષે

નહારા વિચારો સંગ ચિત્ત ધારે, મૃપાવાદ બોલે ગમે તે પ્રમદે,
 બૂઝી જાનને પારકી સ્ત્રીજ લેના, ધરાવે હુશમીપણે નોચ હેવા, ૧
 અનીતિ કરી સંગ્રહે દ્રવ્ય પોતે, છુપે છિદ્ર છાના જૂના આળગોતે,
 કરી કલેશ કકાસ નિંદા દુખાવે, બની ચાહિયા ફકમાહે ફસાવે ૨
 જુગાર રમે જોગને આ પ નાગી, વિજાની કરે જીવહિ સાજ સારી,
 અવમી બની ધર્મનાદ ભરાજે, પ્રભુ સર્વ તે પાપના કર્મ ભાજે. ૩

પુણ્યકર્મથી સુખ અને પાપકર્મથી દુખ મળે છે તે વચનો પરમેશ્વરના છે

કાગડો પણ અન્ય કાગડાઓને જાણદિક અજાણી પોતાનું પોષણ કરે છે છતાં યોગે દાન દેતો નથી તે કાગડાથી પણ સ્ત્રીન લેખાય છે

પ્રભુને નમસ્કાર—હે જગન્નાથ ! મમન જગતનો ઉપકાર કરનાર, જન્મપર્યંત આત્મનિષ્ઠ, દાનવીર અને રમ્યક એવા આપને નમસ્કાર

એ માતે દાનકે છે—છગે મારી માસ તેવાર કરનાર, વેચના, રાધનાર, ભક્ષણ કરનાર, વેચાતુ લેનાર, અનુમતિ આપનાર અને વેચનાર એ સાને જનોને સામ્યકાગે ધાતક (હિમક) લેજે છે

મહાત્માઓને દુભવનાતુ કૃપા—મહાત્મા શુરુદેવાને દુભવીને જો ભૂમિ પર અશ્વપાત કરાવવામા આરે તો તે તે દેશોનો નાર, મહાદુષ્ઠ, આપત્તિ અને મરણ કૃપા નિરપે ધવા પામે એ વાત ભૂલની નહીં

નિષયોતુ દુસ્તરપદ મમણ આ માર્થી મુમુક્ષુ જનોએ તેના હૃદય રહેલુ

ગુણુપશ્ચપાત—મહાવીર વિષે માટે અનુરાગ (પક્ષપાત) નથી તેમ જ કપિનાદિક અન્ય દર્શનીઓ પ્રત્યે દ્વેષ નથી, સુવર્ણના પંઠે ખરાં પરીક્ષા કરતા જેનું વચન સુક્ષિપ્તમુખ લાગે તેનો નર્વાશે સ્વીકાર કરવો જોઈએ, તે હું કરુ છું

નાસ્તિ—ચિન્તાતુરને સુખ કે નિદ્રા છેતી નથી, કામા કે લગ્ન હોતા નથી અતિવૈભવી-વાવચીઓને

જીવન ઉજ્જવળ બનાવો !

૧ આટલી વસ્તુને બાધ ન અણાય તો જ વાસ્તવિક વિચક્ષણતા ગણાય - ૧ આરોગ્યતા, ૨ મહત્તા, ૩ પવિત્રતા અને ૪ કરજ

૨ કરજ એ નીચ રજ (કનરજ) છે એ અતિ બધ કર છે એ (માથે) રાખ તો આજે ઉતારજે અને નવું કરતા અટકજે.

૩ દેહની જેટલી ચિન્તા રાજે છે તેટલી તહીં પણ એથી અનતગણી ચિન્તા આત્માની (આત્મકથાણુ સાધવાની) રાખ કારણ અનંત બવની પીઠા એક બવમા ટલવી શક્ય છે

૪ તારો દોષ એટલો જ કે અન્યને પોતાનું માનવું અને પોતે પોતાને (નિજ આત્મ-કથાણુને) ભૂલી-વિસરી જવું

૫ તારી અતરની લાગણી કે યાણુ સાધવાની ઘઈ નથી, તેથી જુદે જુદે સ્થળે તે સુખની કપના કરી ગાળી છે

૬ હે મૂઠ ! એમ ન કર એ તને મે હિન અર્થે કહ્યું છે સુખ અતરમા છે, તે બહાર શોધવાથી નહીં મળે

૭ હે જીવ ! હવે ભોગથી શાન્ત થા, શાન્ત થા વિચાર તો ખરો કે એમા કયું સુખ છે ? સત્શીલ અને સદ્સાનને સાથે ભેડજે

૮ એકથી મૈત્રી કરીશ નહીં કર તો આખા જગતથી કરજે

૯ પરહિત એ જ નિજ હિત સમજવું અને પરદુ ખ એ પોતાનું દુ ખ સમજવું, સુખ દુ ખ એ બંને મનની કપના છે

૧૦ સમા એ જ મોક્ષનો લાભ દરવાજો ॥ સઘળા સાથે નમ્રભાવે વર્તવું એ જ ખરું ભૂષણ છે શાન્ત સ્વભાવ એ જ સમજનતાનું ખરું મૂળ છે ખરા રનેડી (પ્રેમી) ની ચાહના એ સમજનતાનું ખામ લક્ષણ છે દ્વેષભાવ એ વસ્તુ ઝેરરૂપ માનવી વિવેકબુદ્ધિથી સઘળું આચરણ કરવું નીતિના બંધન ઉપર પગ ન મૂકવો જિતેન્દ્રિય થવું ગભીરતા રાખવી પર નિદા એ જ સઘળા પાપ માનવું દુર્જનતા કરી ફાવવું એ જ હારવું એમ માનવું આત્મજ્ઞાન અને સમજનસંગતિ ગંખવી- એવરી યોગાનુયોગે બનેલું કૃત્ય બહુ સિદ્ધિને આપે છે

૧૧ હાલરો ઉપદેશવચનો સાબળવા કરતા તેમાના યોગ વચનો પણ વિચારવા એ વિશેષ કસ્યાણુકારી છે

૧૨ કુપાન પણ સત્પુરુષના મૂકેલા વસ્ત્ર હસ્તથી પાત્ર થાય છે, જેમ છાશથી શુદ્ધ થયેલ સોમવ શરીરને નીરાગી બનાવે છે

૧૩ યથાર્થ વચન મહણ કરવામા હલ રાખ્યો નહીં હિતશિક્ષા આપનારનો ઉપકાર ઓગવ્યો નહીં ખરા માર્ગ શૂંક્યો નહીં

૧૪ મહાત્મા થવું હોય તો ઉપકારબુદ્ધિ રાખો સત્ પુરુષના સમાગમમા રહો આહાર-વિહારમા અલુપ્ત અને નિયમિત રહો સત્યાસ્રનું મનન કરો ઉચ્ચ એણિમા લક્ષ રાખો એ ન હોય તો તેને સમજીને જ્ઞાનહ (પ્રસન્નતા) રાખતા શીખો

૧૫ વર્તનમા બાળક બનો, સત્યમા યુવાન થાઓ, જ્ઞાનમા વૃદ્ધ થાઓ

૮૮ સુવર્ણ, ઔ તથા પૃથ્વી પ્રમુખનુ દાન દેનારા જગતમા કઇંક મળે છે, પરંતુ પ્રાણીઓને અભય આપનારા રક્ષા કરનારા પૃથ્વી ઉપર કોઈ વિસ્ત્રા મળી આવે છે અભયદાન સર્વ દાનમા શ્રેષ્ઠ છે

૮૯ પશુધાતકો આગામી ભવે બહુ લાભો વખત હુ ખી હાવનમા રીજાયા કરે છે

૯૦ દાનવૃત્તિયોગે દારિદ્ર નાસે છે, શીલયોગે દુર્ગંતિ નામે છે, સમ્યક્જ્ઞાનયોગે અજ્ઞાન નાસે છે અને સદ્ભાવનાયોગે ભવ-જમણનો જલદી અત આવે છે

૯૧ જે મુખુદ્ધિ જનો સદાય રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરે છે તેમને માત્રે માસે પક્ષ (૧૫) ઉપવાસ જેટલુ તપશ્ચ મળે છે

૯૨ ઉત્તમ સત્તા સતીઓના શીલપાલનમા ઉદારચુરુપ અતિ અદ્ભુત અરિત્રો વાચી-સામળી આત્માર્થી બાધ ખટનોએ શીલવ્રતનુ એવન પાલન કરવા બહુ સારો આદર કરવો ઘટે છે

૯૩ દેવપૂજા, ગુરુસેવા, સ્વાધ્યાય (પઠન-પાઠન), સ્વયમ, તપ અને દાન એ નિત્યકૃત્યો ગૃહસ્થ લાઘ્ય બહેનોને કરવા યોગ્ય છે

૯૪ શ્રી વીર્યં કર પ્રભુની પૂજા-અર્ચનનુ ફળ વર્ણવી ન શકાય તેમલુ અમાપ બહુ બચ્ચનોએ તેમા અત્યંત આદર કરવો ઘટે છે

૯૫ બ્રહ્મચર્યપાલન વગર જેમ સાધુના બીજા બધા ગુણો નિષ્કળ કદા છે, તેમ ઉચિત ઉદારતા વગર ગૃહસ્થની બધી કળાઓ નિષ્કળ કદી છે

૧૬ ગગ કરવો નહીં, કરવો તો સત્પુરુષ પર કરવો, દ્રેષ કરવો નહીં, કરવો તો કુશીલ(દુરાચાર) પર કરવો

૧૭ અનત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-વીર્યથી અભિન (એક રૂપ) એવા આત્માનો એક પળ (ઘોઠો વખત) પણ વિચાર કરે.

૧૮ મનને વશ કરવું હોહિલુ છે મનને વશ કર્યું તેણે જગતને વશ કર્યું

૧૯ આત્માનું સત્ય સ્વરૂપ એક શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદમય છે, છતાં પ્રાતિધી લિપ્ત થાય છે આત્મા આખ કરવાથી ચંદ્ર બે દેખાય છે

■ એકાન્તિક કથન કરનાર જ્ઞાની ન કહી શકાય

૨૧ એકનિષ્ઠાએ જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધતા તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય ■

૨૨ જગત જેમ છે તેમ તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિથી જુઓ

૨૩ ક્રિયાએ કર્મ, ઉપયોગે ધર્મ, પરિણામે બધા અને જામે મિથ્યાત્વ છે

૨૪ સમ્યક્ નેત્રને પાત્રી ગમે તે ધર્મશાસ્ત્ર વિચારતા આત્મહિત પ્રાપ્ત થશે

૨૫ કૃતમત્તા જેવો એકે મહાદોષ મને લાગતો નથી, તેથી વસ્તુને યથાર્થ જુઓ

૨૬ ધર્મનું મૂળ વિનય-વિવેક છે, વીરના આ એક વચન ને પણ સમજો

૨૭ અહ પદ, કૃતમત્તા, ઉત્સુકમરૂપણા ને અવિવેકાયરણ

૬૬ સ્ત્રી અને લક્ષ્મીને જેઓ વશ (પરાધીન) બા યા છે તે મનુષ્યોને અધમ અને સ્ત્રી તથા લક્ષ્મી જેમને વશ વર્તે છે તેઓને ઉત્તમ કોટિના લેખ્યા છે

૬૭ વિનય—જિતશામનમા વિનયને મર્વ ગુણના મૂળ-આધારરૂપ કહેવ છે સચત-સાધુ સુવિનીત હોય વિનય રહિત-અવિનીત-વિનય ગુણનો અનાદર કરનારને ધર્મ કેવો ? તપ કેવો ? અવિનીત જીવ ધર્મ ને તપ કરવા માટે લાયક ન લેખાય

૬૮ પાત્ર પ્રકારના શૌચ—સત્ય શૌચ, તપ શૌચ, ઇન્દ્રિયનિઅહરૂપ શૌચ, મર્વ પ્રાણીદયારૂપ શૌચ અને પાત્રમે જળ શૌચ કહ્યો છે

૬૯ પાત્રપત્રીઆ—કેવળ વિદ્યાવડે અને તપવડે પાત્રતા લેખાય નહીં જેનામા વિદ્યા સાથે સદ્વર્તન હોય તેને જ પાત્ર તરીકે વખાણ્યો છે

૧૦૦ ઉદાર ભાવના—આ પોતાનો અને આ પારકો એવી ગણના કુદ્રં જોનાની હોય છે ઉદારચરિત્રીઓને આરી દુનિયા કુદુબરૂપ હોય છે

૧૦૧ દેવાશી કોણુ લેખાય ?—કેવળ, દયા, દાન, દાક્ષિણ્યતા, દક્ષતા (કક્ષાપણુ) અને દમ (ઇન્દ્રિયનિઅહ) એ છ દકાશે જેને વર્ચા હોય તેવા નરને દેવાશી કહ્યો છે એ છ દેવાશીના લક્ષણ છે

૧૦૨ ચાર પ્રકારનો ધર્મ—૧ સુપાત્રમા દાન (નિગ્રામ સેવા-ભક્તિ), ૨ નિર્મળ નૈમિક શીલનુ 'પાલન', ૩ વિવિધ તપવડે આત્મનિઅહ અને ૪ મૈત્રી-કરુણાદિકે શુભ ભાવના

એ માઢી ગતિના લક્ષણ છે, એમ સમજી તેનો સદ તર ત્યાગ કરવો જરૂરનો છે

૨૮ જ્ઞાનીઓ સ્વાદના ત્યાગને આહારનો ખગે ત્યાગ કહે છે

૨૯ અભિનિવેશ (કદાચહ) જેવું એકે પાખ હ નથી

૩૦ પૂર્વના અશુભ કર્મ ઉદય આવ્યે વેદનનો શોથ (ખેદ) કરે છે તો હવે એ પશુ ધ્યાનમા રાજો કે નવા કર્મ તેવા તો ખ ધાતા નથી ને ?

૩૧ જેમા સાહસ થયુ હોય તેમાથી હને તેવુ ન થાય તેવો બોધ થયો

૩૨ ઘેષ વસ્તુની જિજ્ઞાસા કરવી એ જ આત્માની ઘેષતા છે

૩૩ નવા કર્મ બાધવા નહીં અને જૂના ભોગવી લેવા એવી જિજ્ઞાસા એ કર્તવ્ય છે

૩૪ જે કૃત્યનુ પરિણામ સારું નથી તે કૃત્ય કરવાની ઇચ્છાજ તજવી જોઈએ

૩૫ એક વાર જો સમાધિમરણ થયુ તો સર્વ કાળના અસમાધિમરણ ટળી જશે

૩૬ અદ્ય આહાર, અદ્ય વિહાર, અદ્ય નિદ્રા, નિયમિત વાચા, નિયમિત કામ અને અનુકૂળ સ્થાન એ મનને વશ કરવાના ઉત્તમ સાધન છે

૩૭ પ્રમાદને લીધે આત્મા પ્રાપ્ત થયેલુ સ્વરૂપ જૂની જાય છે

૩૮ ધણ જ સકમ અવલોકન કરો સત્યને તો સત્ય જ

જોવા લે

એ ચાર પ્રકારના ધર્મને સસારસાગરને પાર પામવા ઉત્તમ પ્રવહણ તુલ્ય મુનિઓ કહે છે

૧૦૩ અભયદાનની પ્રશસ્તિ—કોઈ એક સુવર્ણમંરુતુ દાન કે અથવા સારી પૃથ્વીનું દાન કે, પરંતુ એક જીવને જીવિતદાન દેનારને તો વાન આવે

૧૦૪ દયાનુ વિગ્રાજ સેત્ર—દાન દેનારા ઉદારહિતને પાત્રાપાત્રની ચિન્તા શી હોય ? જુઓ મહાવીર પ્રભુએ યાચના કરવા આવેલા દીન-યાચક પ્રાણીને અર્ધું દેવદ્રવ્ય વસ્ત્ર અતુ કપાવડે આપી દીધું અપરાધી જીવો ઉપર પણ જ્ઞાની વિવેકી જનો વિશેષે દયા વપાવે છે જુઓ ! દશ હેતા એવા ચડકૌશિક સર્પને મહાવીર પ્રભુએ જીવડો

૧૦૫ પવિત્ર વસ્તુની પિછાણ—ભૂમિગત જળ પવિત્ર, પતિવ્રતા નારી પવિત્ર, ધર્મી રાજા પવિત્ર અને પ્રાણચારી જનો સહા પવિત્ર કહ્યા છે

૧૦૬ મત-ભગ કદી ન કરવું—જ્ઞાની શુરની માક્ષીએ આદરેલું મત પ્રાણીને પણ ભાગવું-તોડવું નહીં, કારણ કે મતભગ કરવાથી નરકાદિકના અતિ તીવ્ર દુઃખો સહન કરવા પડે છે અને પ્રાણી તો બેભાનવમા મળ્યા કરે છે મતભગ કે સ્વીકારેલા મનને પ્રાણીથી પણ અધિક પ્રેમથી સંદોહિત પ્રયત્ન-વડે સાચવી રાખી તેની જ પુષ્ટિ કરવી

૩૬ કરી શકે તેટલું કહે, અશક્યતા ન હોવાનો એક નિશ્ચિત રહે

૪૦ સર્વોત્તમ પદ સર્વત્યાગીનું છે ત્યાગનું મહત્ત્વ પિછાનો

૪૧ આત્મ-લક્ષ (ઉપયોગ) તણ, પચવિધ યા અષ્ટ નિધ પ્રમાણ કરો કે સ્વચ્છંદે ચાલવું, મન આવે તેમ મોકળા મહાલવું—એવા સ્વેચ્છાચારથી જીવને શાગ-દેવ ને મોહ-મમતા વશ ધણી ચીકણી કર્મ બધાતા રહે છે, તેથી જન્મ-મરણના દ્વેરા અગણિત કરવા પડે છે મહાવીર પ્રભુ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના દશમા અધ્યયનમા શ્રી ગૌતમ ગણધરને સંબોધી એક ક્ષણ પણ પ્રમાદ નહીં કરવા ઉપદેશે છે, તે સહુ કંઈ આત્માર્થી જનને ને જરૂર આત્મરવા યોગ્ય છે તે પ્રમાણે વર્તાય તો થોડા વખતમા બેઠા પાર થાય

૪૨ માનવદેહાદિક દુર્લભ ધર્મસામગ્રી મહાભાગ્યોગે સાપડી છે, તેનો યથેચ્છ લાભ તથા બળુનારની બલિકારી છે

૪૩ ભોગો ભોગવવાની અતૃપ્ત વૃત્તિ તો દરેક જન્મના તે તે જન્મયોગ્ય શરીરદ્વારા આપણને રક્ષા જ કરે છે, માટે અપ્રમજમા અપ્રયાસે સદ્ધર્મ સેવી-આરાધી લેવાય તો કેવું સારું ?

૪૪ પ્રમાદ એ ભારે રોગ છે પ્રમાદ એ જ દુઃખ-દુર્ભાગ્ય છે, પ્રમાદને પરિહરી સદ્ધર્મ સાધી લેવા પુરુષાર્થ કરી લેવો તે જ સાચું અમૃત છે, તે જ સાચા મુખરૂપ છે તેમ સમજી અનાદિ અવળી ચાલ (અસુવર્તન) તણ દઇ, આત્મમાધના કરી લેવામા જ ખરું રહ્યાપણુ—અતુરાઈ યા કૌશલ્ય રહેલું છે

સ્વલ્પવનની સફળતા કેમ થાય ?

“જાણો તેટલું વિવેકથી આચરો અને જોલો તેટલું પાળો.”

૧ આપણે જાણીએ તેટલું વિવેકથી આહરવા અને જો-નીએ તેટલું પાળવા સાવધાન રહીએ તો સ્વપરહિતમા કેટલો બધો વધારો થાય ?

૨ ડહાપણુભરી હયાથી સહુ કોઇને આપણા આત્મા તુલ્ય લેખવા, સર્વ સાથે પરમ મૈત્રીભાવ રાખવો, દુ ખી જનો પ્રત્યે અનુકંપા ભુદિ રાખવી, સદ્ગુણી જનો પ્રત્યે પ્રમોદ-પ્રસન્ન ભાવ રાખવો અને દુષ્ટ, દુર્બુદ્ધિ, પાપી, નિહકજનો પ્રત્યે પણ રાગ-દ્વેષ નહીં કરતા ઉત્સીનતા રાખી, અતરથી સહુ કોઇનું એમ ત હિત ઇચ્છવું અને અને તેટલું સ્વપરહિત કરવું એવો શુદ્ધ અહિ સકલભાવ હૃદયમા જાગૃત રાખવાથી સર્વત્ર કેટલી બધી શાન્તિ વધે અને અશાન્તિ-વૈરવિરોધાદિક દૂર રહે ? આવા સદ્ગુણિભર્યા વ્યાપારથી સ્વપરને કેટલો બધો ફાયદો થવા પામે ?

૩ જોમે તેવો આકરો શસ્ત્રાદિકનો ધા ચોગ્ય ઉપાયવડે ફાગાય છે પરંતુ કઠોર વચનરૂપી ધા તો કેમે કરી ફાગાતો નથી અને મરણ પર્યન્ત સાત્યા કરે જ એમ નિશ્ચય પૂર્વક સમજી રાખી, સામાને પ્રિય લાગે અને હિતરૂપ થાય એવું જ સમ ચોચિત સત્ય વચન જોલવાની ટેવ પાડવાથી કેટલો બધો લાભ થવા પામે, અનર્થ થતો અટકે અને સુખ-શાન્તિ સચવાય ?

૪ ચોરીનો માલ સીકે ચડે નહીં, ચોરની મા કોઠીમા મો ધાલીને રાવે, અને પાપીનું ધન પ લે (નાશ) થાય વગેરે હિતવચનો અતરથી સાચા સમજ્યા જ હોય તો અનીતિ-

૪૫ જ્ઞાન એટલે આત્મ-પ્રકાશ આ પ્રકાશ દરેક આત્મામા ભયોં ॥ માત્ર તેને આવછાદન કરનારા આવરણો નીકળી જવા જોઈએ અને ઘનના દ્વાર ઊઘડી જવા જોઈએ. શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ આત્મશોધન માટે જ કરવાનો છે એમ મમજી, શાસ્ત્રોને ભાલી, તેનો સાર ગ્રહણ કરા લેવા પ્રમાદ તજી, ખરી દિશામા પુરગાથ કરવો ઉચિત છે એથી જ એની માર્થકતા-સફળતા છે

૪૬ તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રકાશથી અહકાર કોષ ગળી-ટળી જવો જોઈએ

૪૭ અહકાર એ જ્ઞાનનું અજીણું લેખાય, તેને અવશ્ય ટાળવું જોઈએ

૪૮ અહકાર એ આત્મમાધનમા લાગે અતરાયરૂપ છે અહકાર ગયો-ટળ્યો એન્ને અતર ખળનો ખુદવો થયો સમજવો. ખરા જ્ઞાનીની પરીક્ષા શીત-મનસાચથી થાય છે, કેવળ શાસ્ત્ર અભ્યાસથી નહીં કસ્યાણુના અર્થોને માટે એન્ને ઈશારો ખમ લેખાય

૪૯ જગતના લોકોના કામનાનો ખાર નથી, તેઓ આગણી મા ખાણી બરવાનો મિથ્યા પ્રયત્ન કરે છે હે ધીર ! તુ આશા અને સ્વચ્છદને છોડી દે, તે જે શત્રુ સ્વીકારીને જ તુ ગખડ્યા કરે છે સુખનું સાધન માનેલી વસ્તુઓ જ તારા હુ ખનું કાન્ધુ થઈ પડે છે

૫૦ જેઓ કામશુભોને ઓળંગી જાય છે તેઓ ખરેખર મુક્ત થાય છે, અકામથી કામને દૂર કરતા તેઓ પ્રાપ્ત થયેલા કામશુભોમા પણ ખૂચતા નથી

અન્યાય-અપ્રમાણિકતા, તથા, નીતિ-ન્યાય-પ્રમાણિકતા શુદ્ધ બાબે આદરતા શી વાર લાગે? અને એવા ઉમદા વ્યવહારથી સહુ કોઈ કેટલા બધા સુખી થઈ શકે?

૫ આપણી માતા—બહેન—દીકરી સાથે ખોટો વ્યવહાર રાખનાર જન પ્રત્યે આપણને કેટલો બધો તિરસ્કાર હોય છે? તેવી જ રીતે પરાઈ માતા બહેન કે સ્ત્રી સગાતે ખોટું કામ કરનાર હીનાચારી જીવ પ્રત્યે પરને પણ તેવો જ તિરસ્કાર હોય એમા આશ્ચર્ય શું? ત્યારે પવિત્ર મન-વચન કાયાથી સુખી રહેતા સ્વપરને કેટલો બધો ફાયદો થાય? એવા વિચારશીલ બાઈ બહેનોએ સ્વજીવન પવિત્ર ગનાવી લેવા કેટલું બધું લક્ષ રાખવું જોઈએ? શીલને જ સાથે ચણુગાર લેખવો જોઈએ

૬ લોભ સમાન દુષ્ઠ નથી અને સતોષ સમાન સાચુ મુખ નથી એ સાથેસાચુ સમગ્રમુ હોય તો ખોટો બેહુદ લોભ તથા સાથે સતોષ સેવવો અને ખોટી લાલચો છોડવી, જેથી ખરું વાસ્તવિક મુખ સહેજે પ્રાપ્ત થઈ શકે

૭ નકામી વાતો કરવાથી કશું વળવાનું નથી ફડી રહેણી કરણીથી જ કટ્યાણુ થયે

૮ પ્રમાદી જીવને નરી વાતો જ કરી કાળક્ષેપ કરવો ગમે છે, ખારી વાતો કરવી મીઠી લાગે છે, રહેણીકરણી કડવી ઝેર જેવી લાગે છે

૯ ન્યારે બાબોદયે ફડી રહેણી-કરણી કરવી સાકર સમી મીઠી લાગશે અને નકામી વાતો ઝેર જેવી લાગશે ત્યારે જ જીવનું કટ્યાણુ થયે

૫૧ કામજોગોમા સતત મૂઢ રહેતો માણસ ધર્મને ઝોળખી શખ્તો નથી વીર ભગવાને કહ્યું ॥ કે-તે મહામોહમા બિલકુલ પ્રમાદ (વિશ્વાસ) ન કરવો ગાતિના સ્વરૂપનો અને મરણનો વિચાર કરીને તથા શરીરને નાશવત બાલીને કુશળ પુનઃ કેમ પ્રમાદ કરે ?

૫૨ પ્રમાદ અને તેને પરિણામે કામજોગોમા આસક્તિ એ જ ખરી હિસા છે, માટે બુદ્ધિમાને ' પ્રમાદથી જે મે પહેલું કર્યું તે હવે નહિ ઠરે ' એવો નિશ્ચય કરવો જોઈએ

૫૩ જે માણસ વિવિધ પ્રાણીઓની હિસામા પોતાનું જ અનિષ્ટ જોઈ શકે છે તે તેનો ત્યાગ કરવા સમર્થ થઈ શકે છે જે માણસ પોતાનું દુખ જાણે છે તે બહારનાનું દુખ જાણે છે શાંતિને પામેના સમયોમાં જીવનની હિમા કરીને જીવવા ઈચ્છતા નથી

૫૪ ધર્મને જ્ઞાની પુરુષો પાસેથી સમજીને કે સ્વીકારીને સધરી ન રાખતો (પ્રમાદ ન કરતો), પરંતુ પ્રાપ્ત થયેના લોભ પદાર્થોમા વૈરાગ્ય પામી લોકપ્રવાહને અનુસરવાનું છોડી દેજે

૫૫ સુખ દુઃખમા સમભાવ રાખી, જ્ઞાની પુરુષોના સગમા રહેવું અને અનેક પ્રકારના દુઃખથી દુઃખી એવા સ્થાવર જંગમ પ્રાણીઓને પોતાની કાંઈ પણ ક્રિયાથી પરિતાપ ન આપવો આમ કરનારો તથા પૃથ્વીની જેઠે બધું મહી લેનારો મહામુનિ ઉત્તમ શ્રમણ કહેવાય ॥

૫૬ ઉત્તમ ધર્મપદને અનુસરનારા, તૃષ્ણા રહિત, દયાન

સવર ભાવના

આશ્રવથી બિલ્લે શબ્દ સવર છે

આશ્રવનો નિરોધ કરવાથી સવરનો લાભ મળે છે, એટલે પાપરૂપ આશ્રવને આવવાના ગરનાળા સમાન લે પછી આશ્રવ દ્વારા તેને સર્વથા રોકવા એટલે નવા આવતા કર્મના સમૂહને અટકાવવા તે સવર બળવો સમુદ્રમાં રહેલી નાવને છિદ્ર પડ્યું હોય તો પાણી અદર બરાબ ને નાવ ખૂટી જાય, પણ છિદ્રને બંધ કરી દીધું હોય તો તેમાં પાણી આવતું નથી અને નાવ ખૂટતી પણ નથી તેમ પાપ-આશ્રવને આવવાના પ્રનાળને રોકવાથી નવા કર્મ આવતા બંધ થાય છે તે આરી રીતે-સમ્યક્દર્શન(સમકિત)થી મિથ્યાત્વ આશ્રવ બંધ થાય છે પાપ ઇન્દ્રિયો અને મનને રોકવાથી ઇન્દ્રિયો અને મનદ્વારા આશ્રવ થતા બંધ થાય છે છકાય જીવનો ધ્યાન કરવાવાળા આરભના ત્યાગથી તથા અવિરતિરૂપ કર્મ આવવાના દ્વારા રોકવાથી વિરતિરૂપ સવર થાય છે, આત્માને ખાસ અહિતકર તે તે પાપ-આશ્રવને બરાબર સમજીને તજવાથી અને આગળ બતાવાયે એવા કોષોનો ત્યાગ કરી સદ્ગુણોત્તુ સેવન કરતા રહેવાથી સહેજે સવરનો લાભ મળે છે સોળ ક્ષાય અને તેના સહચારી નવ નોકવાયોને જીતી દશ લક્ષણુ યુક્ત યતિધર્મને ધારણ કરવાથી સર્વવિરતિરૂપ સવર થાય છે મન, વચન અને કાયાના યોગ-આપારથી કર્મોત્તુ આવતું થાય છે પણ તેને ધ્યાન, સ્વાધ્યાય અને તપાદિકવડે રોકવાથી યોગ સવર થાય છે વળી પાપ સમિતિ અને ત્રણ ગુણિ પાળવાથી,

અને સમાધિયુક્ત તથા અગ્નિની શિખા જેવા તેજસ્વી તે વિદ્વાન બિહુના તપ તથા પ્રજ્ઞા અને યશ વૃદ્ધિ પામે છે

૫૭ એક બીજીની શરમથી કે લયથી પાપકર્મ ન કરનાર શુ મુનિ કહેવાય ? ખરો મુનિ તો સમતાને ખરાબર ગમી જાય છે, પોતાના આત્માને નિર્મળ કરનાર હોય છે

૫૮ જગતમા જ્યા ત્યા સર્વન આરામ છે, એમ સમજીને ત્યાથી ઈન્દ્રિયોને હાવીને, સયમી પુરુષે જીતેન્દ્રિય થઈને વિચરવું જે પોતાના કાર્યો સાધવા ઈચ્છે છે તેવા વીરપુરુષે હાથેશા જ્ઞાનીના કદા પ્રમાણે પરાક્રમ કરવું

૫૯ મનુષ્યે અન્ય જીવની બાબતમા બેદરકાર ન રહેવું જે અન્ય જીવની બાબતમા બેદરકાર રહે છે, તે પોતાની બાબતમા પણ બેદરકાર (Indifferent) રહે છે, તથા જે પોતાની બાબતમા બેદરકાર રહે છે તે અન્ય જીવની બાબતમા પણ બેદરકાર રહે છે

૬૦ જે અહિંસામા કુશળ છે અને જે કર્મબંધથી મુક્તિ મેળવવાની જ તજવીજમા રહે છે, તે સાચા જીવિમાન છે

૬૧ વિષયના સ્વરૂપો જે ખરાબર જાણે છે તે સંસારને જાણે છે, અને જે વિષયોનું સ્વરૂપ નથી જાણતો તે સંસારનું સ્વરૂપ પણ જાણતો નથી

૬૨ મનુષ્યની પાસે જેમ વિશેષ કામ હોય છે તેમ તે વિશેષ કાર્યસિદ્ધિ કરી શકે છે, કારણ કે તેથી તે સમયની કરકસર કરતા શિખે

૬૩ મદ્ય અને નિષ્ક્રિય માણસો વચ્ચેનો મુખ્ય ભેદ માત્ર

દશ પ્રકારનો યતિધર્મ ધારણ કરવાથી, બાર ભાવના ભાવવાથી, સત્તર પ્રકારે સ્વયમ પાળવાથી તથા જાવીશ પરિસદ્દો સહન કરવાથી નવા કર્મ આવતા બધ થાય છે, એટલે સવર થાય છે પાત્ર પ્રમરના પ્રમાદને તણ ચતનાથી વર્તવું તે સમિતિ કહેવાય છે તેમા અહિંસા એટલે દયા મુખ્ય છે મન, વચન, કાયાના યોગને શકવા તે શુભિ છે સ્વતત્ત્વ એટલે આત્મ તત્ત્વનું ચિન્તવન કરવું તે સાવના છે પૂર્વકર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થતા શુધા, તૃષાદિ પરિસહને કાયરતા રહિત સમભાવથી સહેવા તે પરિમહનો જય છે રાગાદિક દોષરહિત પોતાના આત્મસ્વભાવમા પ્રવૃત્તિ કરવી તે ચારિત્ર છે એવી રીતે જે વિષય-કથાયાદિકથી વિમુખ થઇને દ્ર વ, મેત્ર, કાજ અને ભાવમા પ્રતિબધ રહિતપણે પ્રવર્તે છે તેને સમિતિ અને શુભિ આદિ ઉપર જણાવેવ ધર્મોવડે નવીન કર્મનો આશ્રવ નહીં થતા ભવર થાય છે જુઓ ! પુઠરીક અને કઠરીક એ બે ભાઈ-બોમા કઠરીકે પ્રથમ ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું હતું પણ પાછળથી તેનું મન વિષયવિવશ ઓવાયમાન થવાથી તેણે ચારિત્ર તણને શન્ય લીધું તેથી મરીને સાતમી નરકે ગયો તેના ભાઈ પુઠરીકે કઠરીકને શન્ય સોપી તેના ચારિત્રના ઉપકરણો લઈ નિશ્ચય કર્યો કે 'કોઈ મહર્ષિ શુરુ પાસે જઈ મારે દીક્ષા અંગીકાર કરવી ત્યારપછી જ મારે આહારખાણી ગ્રહણ કરવા' આવો અભિ ગ્રહ ધારી ઘેરથી અવધાણે પગે તે ચાવી નીકળ્યા રસ્તે આવતા પગમા કાગ વાગ્યા તેથી લોહીની ધારાઓ આવી તો પણ ઉત્તામ શુરુયોગે ચારિત્ર અંગીકાર કરી પારણે નીરસ આહાર લેવાવડે

એક ધૈર્યના તત્વમા જ રહેલો છે જેઓ ધૈર્ય અને ખત પૂર્વક ઉર્જા કરે છે તેમને જ ચિરસ્થાયી સફળતા મળે છે

૯૪ ઉત્તમ મોતી કે ઝનેશતની શોધમા નીકળેલા માણુમ ને જ કુન્તલદૂધી ઝેરી તરફથી ભારે કિમતના મોતી બતાવવામા આરે દે

૯૫ ખીબ શબ્દોમા કહીએ તો માનસિક અને શારીરિક પરિશ્રમમા સફળતા પ્રાપ્ત કરાવી આપનાર ત્રણ મુખ્ય તત્વો કાર્ય, ધૈર્ય અને ખત છે તેમા સૌથી મોટું તત્વ ખત છે

૯૬ આવો ત્યાં આપણે જાગૃત થઇને પરિણામ જાણવાની કંઈ પણ ઉતાવળ રાખ્યા વિના કામ કરીએ, કામ કરીએ, આગલપૂર્વક કામ કરીએ અને પરિશ્રમ કરતા તથા ધૈર્ય ધરતા ગીખાએ

૯૭ પુખ્ત ઉંમરે પહેાચેલા તરણુમા પણ શિક્ષણથી સારો ફેરફાર થઈ જાય છે તો બાળકને નાનપણુમાથી નિયમપૂર્વક શારીરિક, માનસિક અને નૈતિક ઉમદા શિક્ષણ આપવામા આવે તો તે કેવા અમત્કારિક કાર્યો કરી શકે ?

૯૮ શુભસાગર એવા (માર્ગદર્શક) શુભ વગર, વિચક્ષણ માણસ પણ યથાર્થ ધર્મ-રહસ્યને જાણી-પામી શકતો નથી જેમ, મેટી આખવાળો મનુષ્ય પણ દીવા વગર અધકારમા ફેળી શકતો નથી તેમ

૯૯ મત્ર, દેવ, શુરુ, વીર્ય, નિમિત્તજ્ઞ, સ્વપ્ન, ઔપધ, લેખજમા જેને જેવી જાવના તેવી તેને સિદ્ધિ સાપડે છે

અણ્ણું થવાથી, કાળ કરી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને દેવપણે ઉપજ્યા.
આશ્રવથી કઠરીકની કેવી દુર્દશા થઇ અને સવરથી પુઠરીકની
કેવી શુભ દશા થઇ તે સમણ જાગૃત થતુ જોઇએ

[જો ધ પ્ર પુ ૫૪ ૫ ૨૬]

“ એક અવિચળ લક્ષ્ય ”

(ભાગ્યના મૂળામાથી)

૧ એક જ મુખ્ય લક્ષ્ય રાખવુ અને તેને જ પ્રાપ્ત કરવાની
તાત્કાલેલી તથા પ્રયત્ન સેવવા એ આપણા જીવનની મહત્ત્વની
ખાખત છે

૨ માત્ર આત્મસમર્પણથી જ વિજય પ્રાપ્ત થાય

૩ ઊંઠા અભ્યાસતુ નામ જ કુશાલ બુદ્ધિ છે કાર્યમાં
કારણનો ઉપચાર છે

૪ પ્રત્યેક માણસે પોતાના લક્ષ્યને બધેસતો ખાસ માગ
યાને પ્રવૃત્તિ નિશ્ચિત કરવી જોઇએ અને જો તેમાં સફળ ન
થવાની ઇચ્છા હોય તો તેને જ વળગી રહેવુ જોઇએ

૫ એક તરફ મનુષ્યના જીવનમાં અસ્થિરતા એ અકિ
યતા જોટલી જ ભયકર નીવડે છે

૬ સાવધાનતાપૂર્વક અવલોકન કરનાર અને દૃઢતાપૂર્વ
નિશ્ચય કરનાર પ્રત્યેક માણસ અજાણતા બુદ્ધિમાન બની જાય છે

૭ જો માણસો આ જગતમાં એક જ કામને સર્વભા
હાથમાં ધરી રાખે છે તેઓ જ તેને બહુ સારી રીતે પા
પાડી શકે છે, અને તેઓ જ આ જગતમાં મોખરે આવે છે
માટે એક જ વિષયને વળગી રહે

૭૦ દ્રવ્યથી દાન, વાણીથી સત્ય, નિઃદગીથી ધર્મ કીર્તિ તેમજ કાયાથી પરોપકાર એમ અસારમાંથી સાર કાઢી લેવો જોઈએ

૭૧. જળકલ્પોલ જેવી લક્ષ્મી ચપળ છે, ઈટ સંયોગો સ્વપ્ન જેવા ક્ષણભંગુર છે અને પવનના ઝપાટાથી ઊડેલા કે જેવું કાગ્નું ચોવન છે એમ સમજી તેમાંથી બની શકે તેટલી સુકૃત કમાણી કરી લેવી

૭૨, કૃપણનું ધન માત્ર નિષ્ફળ જાય છે-તેનો લાભ લઈ શકતો જ નથી

૭૩ વાણી સાચી વહવી, જળ છલેલું-ગળેલું પીવું, પગ જોઈને ભૂકવો અને કામ વિચારીને કરવું

૭૪ મૃત પશુ-પંખીઓના ચર્માદિક કામમાં આવે છે, પરંતુ મનુષ્યના મૃત શરીરમાંનું કશું કામમાં આવતું નથી, તેથી શાણા મનુષ્યોએ જીવતા જીવતા બને તેટલો સ્વપગ્નો ઉપકાર કરી લેવો

૭૫ મોહાતુર જનોને ઇન્દ્રિય-દમન દુષ્કર જણાય છે, પરંતુ મોહ-મમતા તજનાર મન ઇન્દ્રિયોને, વિષય-કથાયને સુખે દમી શકે છે

૭૬ હાથી જેવા મોટા પ્રાણીનું માસ ખાનારો બળવાન સિંહ પણ આખા વર્ષમાં ફક્ત એક જ વાર રતિકીડા-ઠરે છે તે બુદ્ધિવાન માનવીએ હહાપણથી મન-ઇન્દ્રિયો પર ફેટવો બધો કાળ આત્મકથાણાથે રાખવો જોઈએ ?

૭૭ વિષય-કથાયને જીતનાર દુષ્ક માત્રને જીતી સુખી થાય છે

૮ એક જ સારુ નિશ્ચિત લક્ષ્ય ઉદ્દેશરહિત જીવનની હઠભંગમે ખરાબીઓને અટકાવે છે

૯ માત્ર શક્તિ હોવી જોઈએ એટલુ જ પૂરતુ નથી, પરતુ તેને કોઈ દેઢ સ્થિર લક્ષ્ય પર એકાગ્ર કરવી જોઈએ

૧૦ એક જ નિશ્ચિત ઉદ્દેશ જેવી ઉત્તમ વસ્તુ દુનિયામા ખીજી કોઈ છે જ નહીં

૧૧ આ દૂઢા માનવજીવનમા જેને કાર્યધણ મહત્વવાળુ કાર્ય કરવુ હોય તેણે પોતાની સર્વ શક્તિઓવટે એવુ તો એકાગ્રનૂર્વક કામ કરવુ જોઈએ કે આ દુનિયામાના મોજશોખ કરવાને માટે જન્મેલા જાણસુ માણસોને તો તે ગાડા માણસ જેવો જ લાગે

૧૨ એક અડગ લક્ષ્ય ધરાવનાર તરણ પુરુષ કરતા વિશેષ લભ્ય દશ્ય આ જગતમા કોઈ જ નથી

૧૩ સીધા પોતાના લક્ષ્ય તરફ ધમી જતા, વિમ્મોમાવી પોતાનો માર્ગ કાપી કાઢતા અને ખીજા માણસોને હકાવી-હતાશ બનાવી કે એવા વિમ્મોને જીતી લેતા એકદ તરણ પુરુષને જોવાથી આપણને કેવો આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે ?

[લેખ પ્ર પુ ૫૪, ૫ ૨૭]

જીવાજીવાદિ નવ તત્ત્વોનુ સક્ષિપ્ત વર્ણન

૧ જીવ-શુભ અશુભ કર્મનો કર્તા, શુભાશુભ કર્મનો હર્તા તથા શુભાશુભ કર્મનો લોખ્તા, ચેતના લક્ષણુ યુક્ત અને દશ પ્રાણુ ધારે તે જીવ કહેવાય તેના ચૌદ લેઢ છે

૭૮ મોહાદિકને વશ પડેલા જીવો બેહાલ થાય તેમા આશ્ચર્ય નથી

૭૯ ધર્મપ્રેમી સત્જનોના મનોરથો કટપવૃક્ષની પેઠે ફળે છે

૮૦ પવિત્ર ધર્મસામગ્રી માનવલવમા જ સાપડી શકે છે, તેવો દુર્લભ માનવ જન્મારો પામી તેને વૃથા રુમાવી દેવો નહીં

૮૧ પ્રમાદ સમો કોઈ દુશ્મન નથી, તેમ સદુદ્યમ સમો કોઈ મુખધુ નથી

૮૨ વિષય-કપાય-વિકલાદિક સ્વચ્છ દને તત્ત્વા વગર મુક્તિ નથી, એમ સમજી આત્માર્થી ચંગેર સત્જનો ઉત્તમ પુરુષાર્થ યોગે પ્રમાદને જીતી લઈ જન્મમરણના અનતા દુખપ્રાસથી મર્વંથા મુક્તિ જાય છે

૮૩ જાગ્રત પાસેથી પણ હિતવચન શ્રદ્ધા કરી લેવું, તેમજ નીચ પાસેથી પણ ઉત્તમ વિદ્યા શ્રદ્ધા કરી લેવી

૮૪ દયા, દાન અને વૈરાગ્ય, વિધિયુક્ત જિનપૂજન અને વિશુદ્ધ ન્યાયવૃત્તિ એ સર્વ પુન્યાતુળધી પુન્ય કમાવા માટે થાય છે

૮૫ પ્રયત્ન અનુસારે વિદ્યાની પ્રાપ્તિ, પુન્યાનુસારે લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ, દાન અનુસારે યશ કીર્તિ અને પૂર્વકર્માનુસારે સારી નરસી જીવિ થવા પામે છે

૮૬ પુરુષના પાખડી તથા કાચી કઝીને છેદવી તોડવી નહી

૮૭ નાસ્તિકપ્રાય આચરણથી નરકગતિમા જવા તૈયાર થયેલા પરદેશીરાજાએ આચાર્યશ્રી કેશીગણધરના પ્રભાવથી તેમના હિતકારી ઉપદેશને અનુસરવાથી દેવમવવાળી સદ્ગતિ મેળવી.

૨ અણુવ એનાથી વિચરીત જડ લક્ષણવાળો, ચેતના રહિત હોય તે અણુવ કહેવાય તેના પચ્ચ ચૌદ ભેદ છે

૩ શુભ કર્મના પુદ્ગલ વેદવા તે પુદ્ગલ તેના ૪૨ ભેદ છે

૪ અશુભ કર્મના પુદ્ગલ વેદવા તે પાપ તેના ૮૨ ભેદ છે

૫ નવા નવા કર્મ આત્માના આવવાના દ્વાર તે આશ્રવ તે શુભ-અશુભ આશ્રવના ૪૨ ભેદ છે

૬ આવતા કર્મ એનાથી રોકાય તે સંવર, તેના ૫૭ ભેદ છે

૭ પૂર્વે બાધેલા કર્મનો અશેષ શય થાય તે નિર્જરા તેના બાધ-અબ્યતર તપના સેવનરૂપ ૧૦ ભેદ છે

૮ હવને કર્મની સાથે બધાવુ તે બધ તેના ચાર ભેદ છે

૯ હવ સાથેનો કર્મનો સર્વથા વિયોગ થાય તે મોક્ષ તે બાધવાના નવ પ્રકાર છે

આત્માર્થી-કર્માણ્યાર્થી-તત્ત્વજિજ્ઞાસુ જનોએ ઉક્ત તત્ત્વો તત્ત્વોત્તુ સવિસ્તર સ્વરૂપ સમજવાની જરૂર છે તેમાના હવ અને અણુવ એ બે તત્ત્વ જોય એટલે ખાસ બાધવા યોગ્ય છે પુન્ય, સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ એ ચાર તરનો ઉપાદેશ એટલે આરવા યોગ્ય છે તથા પાપ, આશ્રવ અને બધ એ ત્રણ તરનો હેય એટલે તજવા યોગ્ય છે શુરુગમ્ય બોધ મેળવ નવતત્ત્વવિદિ વિસ્તારથી બાધનારની તત્ત્વશ્રદ્ધા દૃઢ ને નિર્મલ થવા પામે છે, તેથી જ તેને માટે પ્રેરણા કરવામા આવે છે

“સ્વાશ્રય”

૧ શક્તિના પ્રતીતિમા જ સર્વ વસ્તુસ્થિતિનો સમાવેશ થઈ જાય છે જે માણસ સૌથી વિશેષ સ્વાશ્રયી હોય તે જ સૌથી વિશેષ બળવાન છે

૨ તારી શક્તિની આત્મપ્રતીતિમા જ તારા વિકાસ માટેનું ઉત્તમોત્તમ સાધન કહેરતે મૂકેલું છે

૩ મોટો હોદ્દો કે બારે પગાર મળવાથી જ કંઈ મહા પુરુષ બની જવાનું નથી પોતાનામા જો કંઈ સત્ત્વ હશે તો તે કામથી જ પ્રગટ થશે

૪ જે માણસોએ પોતાની જાત ઉપર સૌથી વિશેષ આધાર રાખ્યો છે તેમણે જ સૌથી વિશેષ ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરી છે

૫ માત્ર એક જ બાળક પાછળ મહી પડવાથી સાધારણ બુદ્ધિ ધરાવનાર ધણા માણસો મહાબુદ્ધિમાન તરીકે કીર્તિ પામ્યા છે

૬ માણસે પોતાની જાતની નેટવી કિંમત આકરી હોય છે તેટલી જ કિંમત બીજા તેની ગણે છે

૭ ઇચ્છા (મગ્ન) હોય તો માર્ગ અવશ્ય જડી આવે છે

૮ ગોખલુપટ્ટીદ્વારા મેળવેલું અષ્ટકવ જ્ઞાન પાછળથી આપોઆપ જ ભૂતાઈ જવાનું અને તે પોતાની ઝડા અને આત્મજ્ઞાન બંનેને ગુમાવી દેવાનો હઠધારની ગોખલુપટ્ટીથી સ્મરણશક્તિ બગડે છે

૯ બીજા માણસો કેવા થયા છે અને એમણે શું કર્યું છે તે વિષે વાચન તથા વિચારણ તથા વિચાર કરવો એટલ

પ્રમાદ કરનારાઓને હું પાત્ર વાર હિતશિષ્યા (શિષ્યામણુ) આપુ અને મર્વ સાધુઓનું એક માત્રક (પરઠવવાનું ભાજન) પરઠવી આપુ

૩૪ પ્રતિદિવસ કર્મશૂન્ય અર્થે એવીશ કે વીશ લોગરસનો કાઉસગગ કરું, અથવા એટલા પ્રમાણમાં સજ્જાય ધ્યાન કાઉસગગમાં રહી સ્થિરતાથી કરું

૩૫ નિદ્રાદિકે પ્રમાદવડે મહાળીનો ભગ યદ્યંતય (મહાળીમાં બરાબર વખતે હાજર ન થઈ શકું) તો એક આખિલ કરું અને સહુ સાધુ જનોની એક વખત વિશ્વામણુ-વૈયાવચ્ચ નિશ્ચે કરું

૩૬ સંઘાકાદિકનો કથો સજ્જ ન હોય તો પણ લઘુ શિષ્ય (ખાળ) અને જ્ઞાન સાધુ પ્રમુખનું પડિલેહણ કરી આપુ તેમજ તેમના ખેળ પ્રમુખ મળની કુડીને પરઠવવા વિગેરે કામ પણ હું યથાશક્તિ કરી આપુ

“આમાચારી વિષે નિયમો ”

૩૭ વસતિ(ઉપાશ્રય-સ્થાન)માં પ્રવેશતા નિસ્ત્રીહી અને તેમાંથી નિકળતા આવસ્ત્રહી કહેવી જૂલી બાઉ તેમજ ગામમાં પેસતા કે નીસરતા પગ પુજવા વિસરી બાઉ તો (યાદ આવે તે જ સ્થળે) નવકાર મંત્ર ગાઉ

૩૮-૩૯ કાર્ય પ્રસંગે વૃદ્ધ સાધુઓને ‘હે ભગવાન! પસાય કરી’ અને લઘુ સાધુને ‘મંચકાર’ એટલે તેમની ઇચ્છા અનુસારે જ કરવાનું કહેવું જૂલી બાઉ, તેમજ સર્વંત્ર જ્યારે જ્યારે જૂલ પડે ત્યારે ત્યારે ‘મિચકાર’ એટલે

જાળસ નથી, પરંતુ તેવા થવું અને તેવા કામ કરવા તે જરૂરી છે તરણ પુરુષો જીવનનો મહાન ઉદ્દેશ વિમગ્નિ જાય એવો ઘણો મલલ છે

૧૦ કુમોએ કહ્યું હતું કે ‘તેને જ્ઞાન આપવું એ મારો ઉદ્દેશ નથી, પરંતુ તેને જરૂર પડે ત્યારે તે કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરવું એ રીત શીખવવાનો મારો ઉદ્દેશ છે’

૧૧ સર્વ જ્ઞાન આત્મશિક્ષણથી પ્રાપ્ત થાય છે વિદ્યાર્થીની માનસિક ક્રિયા પર જ તેના જ્ઞાનની પ્રગતિનો આધાર રહે છે ‘શિષ્યને પોતાની જાતને ઓળખતા શીખવવું એ જ શુભ મહાન કાર્ય છે’

૧૨ માનસિક વિકાસ આપણને મનુષ્યત્વ અર્પણ કરે છે એટલા માટે તમારું માનસિક જળ વધારો.

૧૩ જે થોડા માણસો ચિંતનથી હોય તે તેમથી પણ ઠેકઠાક થોડા માણસો થોડી રીતે ચિંતન કરે છે

[ની ધ પ્ર પ્ર ૫૪ ૫ ૨૮]

“ ધૈર્ય અને ખતથી શુભ કામ કરો ”

‘સઘળા કાર્યોમા તેનો આરભ કર્યા પૂર્વે ઉત્તમ તૈયારી કરી રાખવી જોઈએ’

‘અધીરાઈ એ અલ્પતા ખરાબ પ્રકારની ઝડપ છે’

‘ઉતાવળ ગોથા ખવરાવે છે અને જામન તથા અતરાય કરે છે’

મિત્રભામિ દુષ્ટક એમ કહેલુ જોઈએ તે વિસરી જાઉં તો ત્યારે મને પોતાને સાક્ષરી આવે અથવા કોઈ હિતસ્વી સભારી આવે ત્યારે તત્કાળ મ્હારે નવકાર મંત્ર ગણવો

૪૦ વૃદ્ધ(વડીલ)ને પૂછ્યા વગર વિશેષ વસ્ત્ર (અથવા વસ્ત્રુ) લઉં દઉં નહિ અને મ્હેંદા કામ વૃદ્ધ(વડીલ)ને પૂછીને જ સહાય કરું, પણ પૂછ્યા વગર કરું નહિ

૪૧ જેમનો શરીરનો ખાધો નખળો છે એવા દુર્ગંધ સંધયજીવાળા છતાં પણ જેમણે કંઈક વૈરાગ્યથી ગૃહસ્થવાસ છાડ્યો છે તેમને આ ઉપર જણાવેલા નિયમો પાળવા પ્રાય મુલભ છે

૪૨ સપ્રતિ કાળે પણ મુજે પાળી શકાય એવા આ નિયમોને જે આદર-પાળે નહિ, તે સાધુપણાથકી અને ગૃહસ્થ પણાથકી-ઉભયથકી જાદ થયો જાણવો

૪૩ જેના હૃદયમાં ઉક્ત નિયમો ગ્રહણ કરવાનો લગાદે જાવ ન હોય તેમને આ નિયમ સંબધી ઉપદેશ કરવો એ સિંશ-સર વગરના સ્થળે ફૂવો જોઈવા જેવો નિર્ધાર-નિષ્ફળ થાય છે

૪૪ નખળા સંધયજી, કાળખાળ અને દુષ્પ્રમા આદિ એ આદિ હીણા જાલજન પકડીને પુરવાર્ય વગરના પામર જીવો આજમ-પ્રમાદથી જાધી નિયમ-મૂરાને છડી દે છે

૪૫ (સપ્રતિકાળે) જિનકલ્પ બ્યુચ્છિન્ન થયેલો છે વળી પ્રતિમાકલ્પ પણ અત્યારે વર્તતો નથી તથા સંધયજીદિકની હાનિથી શુદ્ધ સ્થવિરકલ્પ પણ (પાળી શકાતો) નથી

‘ આ સમયમા એવા માણુમોની જરૂર છે કે જેઓ જગત ની નિહા કે સ્તુતિની કંઈ પણ દરકાર સમજ્યા વગર કામ કરવાની અને પૈસાં સંભળવાની ક્ષિમતા અને શક્તિ ધરાવતા હોય ’

‘ પ્રત્યેક સફળ જીવનનો મોટો ભાગ પાચો નાખવામા જ વ્યતીત થાય ॥ અર્થાત્ સફળતા એ પરિશ્રમ અને ખતનું જ ફળ છે ’

‘ સ્વામી બનવાને ઉતાવળ કરે છે તે ગુલામ બની જાય એવો વધારે સંભવ છે પોતાને બુદ્ધિમાન ધારીને આજસુ બનો તેના કરતા તમારી જાતને મૂર્ખ ધારીને કામ કરો એ વધારે સારું છે ’

‘ અતિ સાધારણ એવા ધણા હોકરાઓ કુશળ શિક્ષકની બીડ ને રસભરી ટેબલેખથી અસાધારણ પુરુષ બન્યા છે ’

[ને ધ મ પ ૫૪, ૫૨૬]

૪૬ તોપણ જો મુમુક્ષુઓ આ નિયમોના આરાધન-વિધિ વડે સમ્યક્ ઉપયુક્ત ચિત્ત થઈ ચારિત્ર-સેવનમા ઉત્તમાળ બનશે તો તે નિયમા (નિશ્ચે) આરાધક બાવને પામશે.

૪૭ આ સર્વે નિયમોને જો (શુભાશયો) વૈરાગ્યથી સમ્યક્ રીત્યા પાળે છે-આત્મધે ■ તેમની બહુલ કરે-તી દીક્ષા સફળ થાય છે એટલે તે શિવસુખ ફળને આપે છે ઇતિશમ્ [શી જો ૫ પ્ર પુ ૩૦ પ ૧૫૩]

મુગુરુસ્તુતિરૂપ ગુરુમદ્દક્ષિણા કુલકની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

સાધક શિષ્યજનોએ દેવગુરુને સમાનભાવથી આરાધવા જોઈએ જેવા ભાવ-ઉલાસથી શુદ્ધ દેવની સ્તુતિ-ભક્તિ કરવી તેવા જ ભાવ ઉલાસથી શુદ્ધ મહાવ્રતધારી મુગુરુની પણ સેવા ભક્તિ ને બહુમાન સાથે સ્તુતિ કરવી થટે આજ્ઞાત્ર મોહ-અજ્ઞાનવશવર્તા છૂટો બહુધા આ શાસ્ત્રમર્યાદા ભૂની ગયા છે હજી કંઈક રૂઢિ કે પરપરાથી દેવનો થોડો ઘણો વિનય કરાતો જોવાય છે, તેના સોમા અથે પણ મુગુરુનો વિનય જળવાતો ભાગ્યે જ દેખાય ■ જો કે શાસ્ત્રમા તો શુદ્ધ દેવની પેઠે શુદ્ધ ગુરુની સેવા-ભક્તિ બહુમાનપૂર્વક કરવા સ્પષ્ટપણે જણાવેલું છે, પરંતુ આજ્ઞાત્ર તેમા ઘણો જ અનાદર થતો જોવાય છે એ ગભીર ભૂવનુ ભાન ભગ્યજનોને થાય અને મુગુરુ પ્રત્યે પણ બહુમાન ભાગવવા તેઓ ઘટતુ લક્ષ્ય રાખતા શીખે એ જરૂરનું હોઈ પૂર્વ મહાપુરુષરચિત ગુરુમદ્દક્ષિણા કુલકની વ્યાખ્યા તરફ તેમનું લક્ષ્ય ખેંચવામા આવે છે ઉક્ત કુલક

કુલકાદિ-સંગ્રહ

[આ વિભાગમાં સધુ તેમજ આવક
મમાજ યોગ્ય દિલ્લિશ્ચારપ કુલકોનું જાતીતર
તેમજ અ ય ઉપયોગી ઉપદેશસભલિકા, પ્રાધુ-
મહોત્સવ આવકવિધિ પુષ્પમાળા સિદ્ધિસોપાન
વિગેરે અનીવ ઉપયોગી વિર્યોત્તુ વાર્ષાતર
આપવામાં આવ્યુ છે]

બાપ્યા સહિત કુલકસ ગ્રહમા મણુ ॥ અહિત કરવામા આવેલ છે જની શકે તેમણે તો આ કક્ષત્ર કરી લેવા યોગ્ય છે

‘ગોયમ સુહમ્મ જવૂ, પમગો સિજમવાઈ આયરિઆ ।
અન્નેરિ જુગપ્પહાણા, પદ્દિઠે સુગુરુ તે દિઠ્ઠા ॥ ૧ ॥’

અહો સુગુરુ ! આપનો દેહાર હઠિ છતે શ્રી ગૌતમસ્વામી, સુધર્માસ્વામી, જબૂસ્વામી, પ્રભવસ્વામી, શય્ય ભવાદિક આચાર્યોના અને બીજાં પણ યુગપ્રધાન મહાસુનિઓના દર્શન થયા માનુ છું

‘અજ્ઞ કયધો જમ્મો, અજ્ઞ કયધ્ય ચ જીવિય મજ્ઞ ।
જેણ તુહ દસણામય-રસણ સિચ્છાઈ નયણાઈ ॥ ૨ ॥’

આજે મારા જન્મ સફળ થયો અને આજે મારું જીવિ તન્મ સાધક થયું, કારણ કે આપના દર્શનરૂપ અમૃતરસવડે મારા નેત્રો ભીના (પાવન) થયા

‘સો દસો ત નગર, સો ગામો સો આમમો ઘન્નો ।
અધ્ય પદ્દુ તુમ્હ પાયા, વિહરતિ સયા રિ સુપમન્ના ॥ ૩ ॥’

હો પ્રભો ! સદાય સુપ્રસન્ન છતાં આપ જ્યાં વિચરતા રહો છો તે દેશ, તે નગર, તે ગામ ને તે આશ્રમ ધન્ય-કૃતપુન્ય પ્રશસનીય છે

‘હથ્યા તે સુરુયધ્યા, જે સિદ્ધિમ્મે વુણતિ તુહ ચલણે ।
યાળી વદ્દુ યુણલાળી, સુગુરુગુણા વન્નિઆ જીણ ॥ ૪ ॥’

જે હાય આપના ચરણકમળને સ્પર્શી દ્વાદશાવર્ત વદન કરે છે તેને ખરેખર કૃતાય માનુ છું અને જે વાણીવર

આચાર્ય મહાશયશ્રી સોમમુદરસૂરિ-ઉપદેશિન

સવિજ સાધુ યોગ્ય નિયમકુવક.

૧ ત્રણ ભુવનને વિષે એક (અસાધારણ) પ્રતીપ સમાન શ્રી વીરપ્રભુને અને નિજ શુરતા ચરણક્રમણને નમીને સર્વ વિરતિવત સાધુજનો યોગ્ય (મુખે નિર્વહી શ્રમય એવા) નિયમો હું (સોમમુદરસૂરિ) કહીશ

૨ યોગ્ય નિયમોનું પાલન કર્યા વગરની પ્રવ્રજ્યા (દીક્ષા) ક્ષેત્ર નિજ ઉદરપૂર્તિ કરવારૂપ આશ્લવિકા ચલાવવા માત્ર ક્ષણવાળી કહી છે અને એવી દીક્ષા (તો) હોળીના રાજા- (ઇલાલ)ની જેવી સહુ કોઈને હસવા યોગ્ય બને છે

૩ તે માટે પચાચાર (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપ-વીર્ય-આચાર)ના આરાધન હેતે સોચાદિક કહણ નિયમો પ્રહણ કરવા જોઈએ કે જેથી (આદરેલી) પ્રવ્રજ્યા સફળ થાય

જ્ઞાનાચાર મળેથી નિયમો.

૪ જ્ઞાન આરાધન માટે મહારે હ મેશા પાચ ગાથાઓ લખવી, કહાથ કરવી, અને પરિપાટીથી (ક્રમવાર) પાચ પાચ ગાથાઓ અર્થ શુરુસમીપે પ્રહણ કરવો

૫ વળી હું બીજાઓને લખવા માટે હ મેશા પાચ ગાથાઓ લખુ; અને લખનારાઓને હ મેશા પરિપાટીથી (ક્રમવાર) પાચ પાચ ગાથા આપુ (લખાવુ-અર્થ ધરાવુ વિગેરે)

૬ સિદ્ધાન્ત-પાઠ ગણવાવડે વર્વારુતુમા પાચ ગા. નિ.નિ.ન

આપ સુગુરુના શુભઆમ કરાય છે તે માત્રી બહુ શુભની
આશુરૂપ સમન્તુ છું

‘અવયરિયા સુરધેણ, સજાયા મહ મિદે વળયવુઢી ।
દારિદ્ર અજ ગય, દિઠે તુહ સુગુરુમુદકમલે ॥ ૫ ॥’

આપ સુગુરુના વદનકમળ દીઠે છતે આજે મને કામધેનુ
મળી, મારા ધરે સુવર્ણની વૃષ્ટિ થઈ અને મારું દુઃખ-દારિદ્ર
દૂર ગયું-પલાયન થયું માનુ છું

‘ચિન્તામણિ મારિચ્છ, મમ્મત્ત પાવિય મળ અજન ।
સમારો દૂરીકઓ, દિઠે તુહ સુગુરુમુદકમલે ॥ ૬ ॥’

આપ સુગુરુના વદનકમળના દર્શન કર્યે આજે મને ચિન્તા
મણિ રતન સરખું સમક્ષિત લાગ્યું અને ભવબ્રમણ દૂર કર્યું

‘જા શ્રાદ્ધિ અમરગણા, મુજતા પિયતમાદ સજુતા ।
સા પુણ સિત્તિય મિત્તા, દિઠે તુહ સુગુરુમુદકમલે ॥ ૭ ॥’

જે ઋદ્ધિ દેવતાઓ પોતાની દેવાગનાદિ સાને લેગવી રહ્યા છે
તે આપ સુગુરુના પાવન દર્શનના લાભ પાસે કોણ હિમાબમા છે ?

‘મળ-વય-કાદર્દિ મળ, જ પાવ અજિય સયા ।
સત્ત્વ અજ ગય, દિઠે તુહ સુગુરુમુદકમલે ॥ ૮ ॥’

મન, વચન ને ક્રયાવટે જે પાપાજન મારાથી નિરતર
થયેલું તે સધળું આજે આપ ગુરુના સુન્દરને નષ્ટ થયું માનુ છું

‘દુલ્લહો જિર્ણિદધમ્મો, દુલ્લહો જીવાળ માણુમો જમ્મો ।
લલ્લેરિ મણુજ્જમ્મે, અદ્દુલ્લહા સુગુરુમામગ્ગી ॥ ૯ ॥’

છવેને જિનેશ્વરભાષિત ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી દુર્લભ છે,

રૂતુમા આઠ સો અને શ્રીખમરૂતુમા ત્રણ સો ગાથા પ્રમાણ સંગ્રહાય
ધ્યાન સદાય કર્યા કરે

૭ પરમેષ્ઠી નવપદ (નવકાર મહામત્ર)નું એક સો વાર
મંત્ર રાખે કરે

દર્શનાચારના નિયમો

હવે દર્શનાચારમા નીચે મુજબ નિયમો હું સમ્યક્ (યથાર્થ)
ભાવે પ્રકટ કરું છું

૮ પાંચ શક્રમંત્રવવડે સદાય એક વખત દેવવદન કરે અથવા
બે વખત, ત્રણ વખત પહોરે પહોરે યથાશક્તિ આજ્ઞા સંહિત
દેવવદન કરે

૯ દરેક અષ્ટમી, ચતુર્દશીને દિવસે સઘળા દેરાસરો જુહા
રવા તેમજ સઘળા મુનિજનોને વાદવા, ત્યારે જાગીના દિવસે
એક દેરાસર (તો) અવશ્ય જાવું

૧૦ હું મેશા વડીલ સાધુને નિશ્ચે ત્રણ વાર ત્રિકાળ વદન
કરું અને ખીજા જ્ઞાન (બ્યાધિગ્રસ્ત) તેમજ વૃદ્ધાદિક મુનિ-
જનોનું વૈયાવચ્ચ યથાશક્તિ કરું

ચારિત્રાચાર મળધી નિયમો

૧૧ હવે ચારિત્રાચાર વિષે નીચે મુજબ નિયમો જાણ
પૂર્વક અંગીકાર કરું છું ધર્યાસમિતિ (૧)-વડી નીતિ, લઘુ
નીતિ કરવા અથવા આહારપાણી વહોરવા જતા ધર્યાસમિતિ
પાળવા માટે (જીવરક્ષા અર્થે) વાટમા વાર્તાલાપ વિગેરે
વળું ત્યાગ કરું

તેમજ મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ છે તેવો મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થયે છતે પણ સુગુરુની જોગવાઈ પામવી અતિ દુર્લભ કહી શકાય.

‘જથ્થ ન દિસતિ ગુરુ, પચ્ચુસે ડહિણદિં સુપમ્મા ।
તથ્થ વહ જાણિજ્ઞહ, જિણવયણ જમિય સારિચ્છ ॥૧૦॥’

ન્યા વસતા પ્રભાતમાં બેઠતા મુખસત્ત ગુરુનું દર્શન થઈ નથી શકતું ત્યાં રહેતા અમૃત સમાન જિનવચનનો બોધ શી રીતે થવા પામે ?

‘જહ સરહ સુરહિ વચ્છો, વસવમાસ વ કોહલા મરહ ।
વિંજ સરહ ગહદો, તહ અમ્હમણ તુમ સરહ ॥ ૧૨ ॥’

જેમ ગાય ચારે બરતા વાછડાને સભારે છે, કોયલ વસવ માસને સભારે છે અને વનગજ-હાથી જેમ વિધ્યાચળને સભારે છે તેમ અમે આપને સભારીએ છીએ-આપના પવિત્ર દર્શન માટે તવસીએ છીએ.

[‘મહુયા મહુયાં દિવસહાં, જહ મહ સુહગુરુ દિહ ।
લોચન વં નિકસી રહ્યા, હિયહહ અમિય વહહ ॥ ૧૩ ॥’]

‘અહો તે નિજિઓ કોહો, અહો માણો પરાજિઓ ।
અહો તે નિરક્કિયા માયા, અહો હોહો વમીરુઓ ॥૧૪॥’

‘અહો તે અજ્ઞવ સાહુ, અહો ત માહુ મહવ ।
અહો તે ઉત્તમા સ્વતી, અહો તે મુચિ ઉત્તમા ॥ ૧૫ ॥’

અહો ! આપે કોષ-કષાયને કેવો છવી લીધો છે ? માન-અહકારનો કેવો પરાજય કર્યો છે, માયાને કેવી દૂર કરી છે ?

૧૨ યથાકાળ પુજ્યા-અમાન્યા વગર ચાલ્યા જવાય તો, અગ પડિલેહણા પ્રમુખ સડાસા પડિલેહ્યા વગર બેસી જવાય તો અને કગસણા(કાળળી) વગર બેસી જવાય તો (તત્કાળ) પાચ નમસ્કાર મનનો બપ કરવો

૧૩ બાપાસમિતિ (૨)-ઉઘાડે મુખે (મુહપત્તિ રાખ્યા વગર) બોલવું જ નહિ તેમ છતાં ગફલતથી જેટલી વાર ખુલા મુખે બોલી જાઉં તેટલી વાર (ઈરિયાવહીપૂર્વક) લોગસ્મ નો કાઉત્સગ કરો

૧૪ આહારપાણી કરતાં તેમજ અતિક્રમણ કરતાં કોઈ મહત્વના કાચ વગર કોઈને કાંઈ કહું નહિ એટલે કે કોઈ સગાથે વાર્તાલાપ કરું નહિ એ જ રીતે આપણી (મુખે નિર્વહી શમય અને ઉપયોગમા લઈ શકાય એટલી બધી) ઉપધિનાં પડિલેહણા કરતાં હું કદાપિ બોલું નહિ

૧૫ એવણાસમિતિ-(૩) બીજા નિર્દોષ પ્રાસુક (નિર્જીવ) જળ મળતાં હોય ત્યાં મુખી પોતાને પ્રયોજન (ખપ) છતાં ધોણુ(વાગુ જળ) હું ગ્રહણ કરું નહિ વળી અણુગળ (ગાળ્યા વગરનું) જળ હું લઉં નહિ અને જરવાળી-(રક્ષા વાગુ પાણી) તો વિશેષે કરીને લઉં નહિ

૧૬ આદાન નિષેષણામિતિ (૪)-આપણી પોતાની ઉપધિ પ્રમુખ પુણ્ય-અમાણ્યને તેને ભૂમિ ઉપર સ્થાપન કરું તેમજ ભૂમિ ઉપરથી ગ્રહણ કરું જો તેમ પુજવા-અમાજવા માં ગફલત થાય તો ત્યાં જ નવકાર મહામન્રનો ઉચ્ચાર કરું (નવકાર ગણુ.)

અને લોખને કેવો વશ કર્યો છે ? અહો ! આપની સરલતા ! આપની મૃદુતા-નમ્રતા ! આપની ક્ષમા અને આપની સતોષ વૃત્તિ કેવી ઉત્તમ છે ?

‘હૃદયિ ઉત્તમો મતે, હૃઙ્ઙા હોદિમિ ઉત્તમો ।

લોગુત્ત ઉત્તમ ઠાણ, સિદ્ધિ ગઁઙ્ઙસિ નીમ્ગઞો ॥ ૧૬ ॥’

હે ભગવન્ ! આપ અહીં ઉત્તમતા દાખવી રહ્યા છો, વળી આપ ઉત્તમ પદનીની ઇચ્છવાળા ડો, તેથી આપ સકળ કર્મ-મળથી મુક્ત થઈ, લોકના અતે વખાણેલ સર્વોત્તમ મોક્ષસ્થાનને પ્રાપ્ત થશો-પામશો

‘જાયરિય નમ્મકારો, જુમ મોણ્ઢ મયમહસ્માઞો ।

માનેણ કિરમાણો, હોઈ પુણો મોહિલામાણ ॥ ૧૭ ॥’

આચાર્ય ભગવતને જાવપૂર્વક કરાનો નમસ્કાર છવને હૃદયરોગમે જન્મ મરણના દુખથી મુક્તિ છે અને જિનોક્ત ધર્મ પણ પમાડે છે

‘જાયરિય નમ્મકારો, મન્વપાનપ્પણાસણો ।

મગલાણ ય મન્વેસિ, તહય હનઈ મગલ ॥ ૧૮ ॥’

જાવાચાર્યને કરેલો નમસ્કાર મર્વ પાપનો સર્વથા નાશ કરનાર થાય છે અને તે સર્વ મગ્ગોને વિષે ત્રીજી મગ્ગ કહેવાય છે

એ રીતે જાવાઆગ્ગોએ ઉત્તમ ૩૬ શુભાલ કૃત જાવાચાર્યને નિરતર પ્રેમોલ્લાસપૂર્વક વદી, સ્તવી, પોતાના આત્માને નિર્મળ કરવા ખપ કરવો

૧૭ દાહો પ્રમુખ પોતાની ઉપધી ન્યા ત્યા (અસ્તવ્યસ્ત, ઢગધણ વગર) મૂંડી દેવાય તો તે જહલ એક આયબીલ કર અથવા બિલા બિલા કાઠિસગ મુઢાએ રહ્યા એક સો સ્લોક વા ગાયા નેટલુ સજાયા મ્યાન કર

૧૮ પારિણવણિયા સમિતિ-(૫)-લઘુનાતિ, વડીનીતિ કે બેગાલિકલુ ભાજન પરઠવના કેઈ જીવનો વિનાશ થાય તો નિવિ કર અને અવિધિથી (મદોષ) આહાર પાટી પ્રમુખ વહોરીને પરઠવતા એક આયબિલ કર

૧૯ વડીનીતિ કે લઘુનાતિ કરવાના કે પરઠવવાના સ્થાને અલુભણુહ જસ્તુગરો પ્રવચ કહુ તેમજ તે લઘુ-વડી નીતિ, પાણી લેતા અને ડગલ પ્રમુખ પરઠવ્યા પછી તણુ વાર 'વોસિરે' કહુ

૨૦ મન-વચન-કાયશુષિ (૬ ૭ ૮)--મન અને વચન રાજમય-રાગાકુળ થાય તો હુ એક એક નિવિ કર અને જો કાયકુચેદા થાય ઉન્માદ ભગે તો ઉપવાસ અથવા આયબિલ કર

મહાવ્રત સળધી નિયમો

૨૧ અહિ સા પ્રતે બેઇદ્રિય પ્રમુખ જીવની વિરાધના (પ્રાણહાનિ) મારા પ્રમાદાવરણથી થઈ બાય તો તેની ઇદ્રિયો નેટવી નિવિચ્છે કર સત્યમતે-ભય, ક્રોધ, લોભ અને હાસ્યા દિકને વશ થઈ જઈ જહુ ખોની ભડ તો આબિલ કર

૨૨ અસ્તેય પ્રતે-પદમાવીયા(પ્રથમ લિણા?)મા આવેલા જે ધૃતાદિક પાયાં શુરુમહારાજને દેખાડ્યા વગરના હોય તે

તેમજ મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ છે તેવો મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થયે છતે પણ સુગુરુની ભોગવાઈ પામવી અતિ દુર્લભ કહી છે

‘જથ્થ ન દિસતિ ગુરુ, પચ્ચુસે ડહિળદિં સુપમત્રા ।

તથ્થ વહ જાણિસહ, નિજવચણ અમિય સારિચ્છ ॥૧૦॥’

ત્યા વસતા પ્રજાતમા ભિક્ષતા સુપ્રસન્ન ગુરુતુ દર્શન થઈ નથી શકતુ ત્યા રહેતા અમૃત સમાન નિનવચનનો બોધ શી રીતે થવા પામે ?

‘જહ સરહ મુરહિ વચ્છો, વસતમાસ ચ કોડલા મરહ ।

વિંજ સરહ ગરહો, તહ અમ્હમણ તુમ સરહ ॥ ૧૨ ॥’

જેમ ગાય આરો ચરતા વાછડાને સભાર છે, કોયડ વસત માસને સભારે છે અને વનગજ-હાથી જેમ વિધ્યાચક્રને સભાર છે તેમ અમે આપને સભારીએ છીએ-આપના પવિત્ર દર્શન માટે તવસીએ છીએ

[‘વહુયાં વહુયાં દિવસહો, જહ મહ સુહગુરુ દિહ ।

લોચન વં ત્રિકમી રહ્યા, દિયહહ અમિય પદહ ॥ ૧૩ ॥’]

‘અહો તે, નિજિઓ કોહો, અહો માણો પરાજિઓ ।

અહો તે નિરક્ષિયા માયા, અહો લોહો વમીરુઓ ॥૧૪॥’

‘અહો તે અજ્ઞવ સાહુ, અહો તે સાહુ મદવ ।

અહો તે ઉચમા સ્વતી, મુચિ ઉચમા ॥ ૧૫ ॥’

‘આપે કોધ-ક્રોધ
કેવો પતજ્ય

લીધો છે ? માન
હર કરી

હું લહુ નહિ (વાપરુ નહિ) અને દાઢે, નપાંણી વિગેરે
ખીજની રજા વગર લહુ-વાપરુ તો આપ બિલ કરે

૨૩ ધ્રુવનતે-એકલી સ્ત્રી સગાતે વાર્તાલાપ ન કરે અને
સ્ત્રીઓને (સ્વતંત્ર) બાણાવુ નહિ પરિગ્રહપરિહારવને-એક
વર્ષ થોડું (આવે તેટલી જ) ઉપધિ રાખુ, પણ એથી અધિક
ન જ રાખુ

૨૪ પાત્રા અને કાચવી પ્રમુખ પદર ઉપરાત ન જ રાખુ
રાત્રિભોજન વિરમણવને-અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમરૂપ
આર પ્રકારના આહારનો (લેશ માત્ર) સનિધિ (સચય?)
રોગાદિક કારણે પણ રાખુ-કર નહિ

૨૫ મહાન્ રોગ થયો હોય તો પણ ક્વાથ ન કરે-ઉઠાણો
પીઉ નહિ, તેમજ રાત્રિસમયે જળપાન કરે નહિ અને
સાને છેલ્લી બે ઘડીમા (સૂર્યાસ્ત પહેલાની બે ઘડીમા કાળમા)
જળપાન પણ કરે નહિ તો પછી ખીજ અશનાદિક આહાર
કરવાની તો વાત જ શી?

૨૬ અથવા સૂર્ય નિશ્ચે દેખાને છતે જ ઉચિત અવમરે
સદાય જળપાન કરી લહુ અને સૂર્યાસ્ત પહેલા જ સર્વ આહાર
સળધી પર્યજખાણ કરી લહુ અને અણાહારી ઔષધનો
સનિધિ પણ ઉપાશ્રયમા રાખુ-રખાવુ નહિ

“તપ આચાર સળધી નિયમો”

૨૭ હવે તપ આચાર વિષે કેટલાક નિયમો શક્તિ અનુ
સારે શ્રદ્ધા કરુ છું છઠ્ઠું (સાથે બે ઉપવાસ) આદિક તપ

અને લોકને કેવો વધ કર્યો છે ? અહો ! આપની સરલતા !
આપની મૃદુતા-નમ્રતા ! આપની ક્ષમા અને આપની સતોષ
વૃત્તિ કેવી ઉત્તમ છે ?

‘ હ્રદમિ ઉત્તમો મને, હચ્છા હોદિમિ ઉત્તમો ।

લોગુત્ત ઉત્તમ ઠાણ, સિદ્ધિ મચ્છસિ નીરજો ॥ ૧૬ ॥ ’

હે ભગવન્ ! આપ અહીં ઉત્તમતા દાખવી રહ્યા છો, વળી
આપ ઉત્તમ પદનીની ઇચ્છાવાળા છો, તેથી આપ સકળ કર્મ-
મળથી મુક્ત થઈ, લોકના અતે વખાણેલ સર્વોત્તમ ભોક્ષ્યાનને
પ્રાપ્ત થશો-પામશો !

‘ આયરિય નમ્મકારો, જુવ મોણ્હ મત્તમહસ્માજો ।

માથેણ ફિરમાણો, હોદ્ધ પુણો ઘોહિલાગાણ ॥ ૧૭ ॥ ’

આચાર્ય ભગવતને ભાવપૂર્વક કરાતો નમસ્કાર જીવને
હજારોગમે જન્મ મરણના દુખથી મુક્તિ છે અને જિનોક્ત
ધર્મ પણ પમાડે છે

‘ આયરિય નમ્મકારો, મચ્ચપાવપ્પણામણો ।

મગલાણ પ મચ્ચેસિ, તહય્હ હવ્હ મગલ ॥ ૧૮ ॥ ’

જાવાચાર્યને કરેલો નમસ્કાર મર્વ પાપનો સર્વથા નાશ
કરનાર થાય છે અને તે સર્વ મગજોને વિરે ત્રીલુ મગળ
કહેવાય છે

એ રીતે જ્ઞાત્યાત્માઓએ ઉત્તમ ૩૬ શુણ્ણાલ કૃત જ્ઞાવાચાર્યને
નિરતર પ્રેમોત્સાહપૂર્વક વદી, સ્તવી, પોતાના આત્માને નિર્મળ
કરવા ખપ કરવો

કર્યો હોય તેમજ યોગ વહન કરતો હોઈ તે સિવાય મને
અવનાહિત (૧) સિદ્ધા લેવી કઠપે નહિ

૨૮ લાગતાગા ત્રણ નિવિઓ અથવા બે આગળિલ કર્યા
વગર હું વિગઈ (દૂધ, દહીં, ઘી પ્રમુખ) વાપરુ નહિ અને
વિગઈ વાપરુ તે દિવસે ખાંડ પ્રમુખ સળધી વિશિષ્ટ (સાથે
લોળવી નહિ વાપરવાનો) નિયમ જાવજીવ સુધી પાળુ

૨૯ ત્રણ નિવિ લગોલગ થાય તે ફરમીયાન તેમજ
વિગઈ વાપરવાના દિવસે નિવિયાતા ગ્રહણ કરુ નહિ-વાપરુ
નહિ તેમજ બે દિવસ સુધી લાગટ કેઈ તેવા પુદ્ કારણ
વગર વિગઈ વાપરુ નહિ

૩૦ પ્રત્યેક અષ્ટમી અને ચતુર્દશીને દિવસે શક્તિ હોય
નહિ તો તે બદલ બે આગળિલ અથવા ત્રણ નિવિઓ પણ
કરી આપુ

૩૧ પ્રતિદિન દ્રવ્ય, મેત્ર, કાળ અને જાવગત અભિગ્રહ
ધારણ કરવા કેમકે અભિગ્રહ ન ધારીએ તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે
એમ શુભકર્મમા લાખ્યુ છે

“ વીર્યાચાર સળધી નિયમો ”

૩૨ વીર્યાચાર સળધી કેટલાક નિયમો યથાશક્તિ હું
ગ્રહણ કરીને મનન કરુ

૩૩ આખા દિવસમા સયમ માર્ગમા (ધર્મકાર્યમા)

---

* અમુક વસ્તુ અમુક રથને, અમુક વખતે અને અમુક રીતે મને
તે જ નિદા વખતે લેવી-એવા પ્રકારની વિશિષ્ટ પ્રતિજ્ઞા ધારવી તે

શુણાનુરાગ કુલક.

૧ જેના હૃદયમા ઉત્તમ શુણાનુરાગ સદાય વસે છે તેને તીર્થ કર પર્યન્ત કોઇપણ ઉત્તમ પદવી પ્રાપ્ત થવી દુર્લભ નથી, વળી સર્વ શુદ્ધિ-સિદ્ધિ પ્રાપ્તી તેને સુવલ છે

૨ જેના હૃદયમા અકૃત્રિમ શુણાનુરાગ પ્રગટ્યો છે તેને ધન્ય છે તેને મદાય નમસ્કાર હો

૩ ખડુ બલુવાથી, તપ કરવાથી કે દાન દેવાથી પણ શુણાનુરાગનું ઘણું અધિક મહત્ત્વ કહ્યું છે

૪ શુણાનુરાગ આદ્યા વગરની જપ, તપ કે દાનાદિક મકળ કરણી હોય થઈ જાય છે

૫ અન્યના શુભોત્કર્ષને સાભળી મનહર ધરીશ તો તું સસારમા સર્વત્ર પરાબલ પ્રાપ્તીશ

૬ ઇર્ષ્યા દોષવટે શુભવત જનોના શુભ લોપીને અવશુભ દાખવીશ તો તું બહુ દુખી થઈશ

૭ આ જન્મમા શુભ-દોષનો જેવો અભ્યાસ થય કરે છે તેવો તેને પરલવમા પ્રાપ્ત થાય છે

૮ પોતે બહુ શુભપૂર્ણ હતા જે પરદોષ કહેતો કરે છે તે વિદ્વાનોની પક્ષિમા તદન હલકો પડે છે

૯ જે દુષ્ટ આશયથી પારકા છતા અછતા દોષ મહે છે તે નિરથક પ્રાપ્ત થન કર્યા કરે છે

૧૦ જેથી કથાયઅગ્નિ ઉપજે તે કામ જરૂર તજવું ને જેથી કથાય શાન્ત થાય તે આદરી લેવું

૧૧ જે સર્વત્ર પ્રભુતા પામવાની ઈચ્છા જ હોય તો જી પરદોષ ગાવાની કુટેવ જરૂર તણે

૧૨ ચાર પ્રકારના પુરવો-સર્વોત્તમોત્તમ, ઉત્તમોત્તમ, હિતમ અને મધ્યમ પ્રશસ્યા યોગ્ય છે, સ્તુતિપાત્ર છે, અને અધમ તથા અધમાધમ એ જે પ્રકારનાં હવે ભારેકર્મી ને ધર્મરહિત છતાં તેમની નિંદા કરવી યોગ્ય નથી તે બાપકાને હયા-પાત્ર ભણુવા

૧૩ દોષવત હવેને મુધારવાની બુદ્ધિથી તેમને રુચે તો એકાન્તમા પ્રેમથી કહેવું, પણ જે તેને તે ન રુચે તો તેને કર્મવશવર્તી ભણી મધ્યસ્થ રહેવું

[જે ૫ પ્ર ૫ ૪૨ ૧ ૧૫]

મંજા-કુંડલક

૧ આહાર સજ્ઞા, ૨ ભય સજ્ઞા, ૩ મૈથુન સજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહ સજ્ઞા-એ ચાર સર્વ સાધારણ સજ્ઞા છે તેમજ ક્રોધાદિક દશ સજ્ઞા અને સોળ સજ્ઞા પણ શાસ્ત્રમા કહી છે તે નીચેના ભાવથી સમજાશે

૧ આહારસજ્ઞાવડે સર્વે વૃથો આહાર કરે છે, સકોચણી-લભમણી વેલ ભયસજ્ઞાવડે સર્કાય પામે છે અને પરિગ્રહ સજ્ઞાવડે પોતાના તત્તુઓવડે વેલડી વૃક્ષને વીંટાઈ રહે છે

૨ મૈથુનસજ્ઞાવડે સીના આલિંગન-યોગે કુરુબક વૃક્ષ ફળે છે, તથા ક્રોધસજ્ઞાવડે કોંકનદ્દનો કદ હુંકારા મૂકે છે

૩ માનસજ્ઞાવડે રૂઢતીમાંથી પાણી ગ્યા કરે છે, માયા

સર્ગો સહન કરવા દેવકૃતાદિક ગમે તેવા ઘોર ઉપચારો આવી પડે તે સર્વ મહાવીરનો પેઠે શૂરવીરપણે સહી લેવા

૧૪ એક જ સ્થાને સ્થિરવાસ નહીં કરતા ફરતા રહેવું નિર્દોષ આહારાદિકની ગવેષણા કરવાનો ખર્ચ કરવો વળી, તળી, તાવેલી માદક વસ્તુ વાપરવાની તજવી, તથા ટાઢ, તડકેા ને હાસ પ્રમુખથી થતી પીડાને સહન કરવી

૧૫ સ્નાન, વિલેપન ને અલંકાર સજાવાની મનથી પણ ધરજા ન કરવી હોથી નીચી ભૂમિ ઉપર જયણાપૂર્વક શયન કરવું અને દુશ્મન એવું કેશહુચન પણ કરવું

૧૬ સાધુ યોગ્ય ભિન્નપ્રતિભા વહન કરવાનો અવધાસ, કાયેત્સર્ગ તથા મનની સ્થિરતા વધે એવા ભુદા ભુદા યોગ સખથી આસનનું સેવન કરતા રહેવું ઇત્યાદિક અનેક પ્રકાર નો કાયકલેશ તપ કરવો

૧૭ ખૂબ ક્ષમાવત થવું, ક્રોધ, માનાદિક આરે કપાયને શત્રુની જેમ વશ કરવા તથા પાવે ઇદ્રિયોને કમવી

૧૮ ખરે સાધુ સદા શાન્તચિત્તે જયણાપૂર્વક ચાલે, જીણે રહે, બેસે, સૂવે, સોજન કરે તથા જાગણ કરે, માટે તેમ વર્તવું

૧૯ માન કે અપમાન, લાભ કે અલાભ પ્રસંગે સમભાવી રહેવું વળી દુર્જનના કઠોર વચનથી થતી પીડાને સમભાવે સહન કરવી

૨૦ વધારે શુ પણ શાઓક્ટ (વણિકે સાધેલા) વેતાલની

સ જ્ઞાવડે વેલડી ફળો ઢાકી દે છે, અને લોલસ જ્ઞાવડે બિણ અને પલાસ(ખાખરા)ના ઝાડ ચોતાના મૂળ ઘટેલા નિધાન (બહારેલા દ્રવ્ય-ધન) ઉપર નાજે છે

૪ લોકસ જ્ઞાવડે રાત્રિમા કમળો સ કૌચાર્ધ-ળીઢાઈ જાય છે, અને ઝોધ સ જ્ઞાવડે વેલડીઓ માર્ગ મૂડીને વૃથો ઉપર ચડે છે

૫ એ દશ સ જ્ઞા સ્થાવર ઐકેન્દ્રિય જીવોમા પણ હોય છે એ ઉપરાન્ત સુખ, દુઃખ, મોહ, શોક, ધર્મ ને દુગછા-એ જ મળી સોળ સ જ્ઞા વસ જીવોમા હોય છે

ક ઇક વક્તવ્ય

શાન્ત, દાન્ત, મહન્ત મુનિજનો ઉક્ત સ જ્ઞાને તજી લોકો ત્તર સયમમાર્ગમા પ્રવેશેલા હોય છે તેઓ પાચે ઇન્દ્રિયોને નિમ્મલ કરી મનવચનક્રયાવડે કૃત, કારિત અને અનુમોદિત લેટે દશવિધ જીવવિરાધનાથી વિરમી દશવિધ યતિધર્મને ફડી રીતે પ્રમાદ રહિત પાળતા રહે છે, તેથી તેમને અદાર હજાર શીલાગ રચના ધારી મહેવામા આવે છે અપ્રમત્ત દગાવાળા અજુગાર સાધુઓને ઉક્ત સ જ્ઞા કશે પરાભવ કરી શકતી નથી, તો પછી ઉપરની દશાવાળા શ્રેણિગત મુનિઓનુ તો કંટેવુ જ શું ? સર્વજ કેવળી અને સિદ્ધ પરમાત્માઓ ઉક્ત સકળ સ જ્ઞાઓથી સર્વથા મુક્ત જ હોય છે

વાન તથા કુળવધૂની કથા સ્વયંભા રાણી સદાય સયમયોગવડે નિત્ય આત્માને જ રક્ષવો-આત્માની રક્ષા કરવી

૨૧-૨૪ બે હાથે મમુદ્ર તરવો, ગગા જેવા જળપ્રવાહમાં સામે પૂરે જવું, વેળુના કોળીઆ ભરવા, અગ્નિ ની શિખાનું પાન કરવું, મેરુપર્વતને ત્રાજવે તોળવો, રાત્રે તીક્ષ્ણ ખડ્ગની ધાર ઉપર આત્મવું, શત્રુના સૈન્ય સાથે એકલા લડવું તેમજ રાધા વેધ સાધીને જયપતાકા વરવી, ઇત્યાદિક ઉપમાનોવડે મુરકેલ એવી જિનદીક્ષા પાળવી-સયમયોગ સાધવો તે કહ્યું છે

૨૫ અથવા આ જૈનીદીક્ષા કાચર નરોને પાળવી અતિ દુષ્કર છે, પણ મોક્ષમુખના ઇચ્છક શૂરવીર જૈનોને પાળવી બહુ સહેલી છે

૨૬ વળી સધળા ધર્મકૃત્યો ભાવસહિત કર્યા સતા સદ્ગુણ ધાય છે, તેથી આ જિનદીક્ષા ભદ્રિકજનોએ સઃ ભાવવિશુદ્ધિ વડે સાવધાનપણે પાળવી

૨૭ એ રીતે જે ભવ્યાત્મા આ જિનદીક્ષાનું સેવન ભાવ સહિત કરે છે તે સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન ને આરિરૂપ રત્નત્રયીના ધારક પરમાનન્દભાગી બને છે (આ ગાથામાં મધકર્તા પરમાનન્દસૂરિ પોતાનું નામ પણ આપે છે)

૨૮ ઉક્ત રીતે રત્નત્રયીનું આચધન કરનાર તે જ ભવમા કે મનુષ્ય સળધી ભવાતરમા મોહનીયકર્મને હણી, કેવળજ્ઞાન પામીને મોક્ષપદ પામે છે

શ્રી મુનિચ દ્રસરિ-સ કવિત

શ્રી ધર્મોપદેશ કુલક-અનુવાદ.

૧ ત્રિભુવન જનને વદનિક એવા માન તથા મતસરવર્જિત ચીરપ્રભુને વદન કરી મ એપથી કઈક ધર્મોપદેશનો સાર જણાવીશ.

૨ આ ભય કર ભવ-ઝટપી મધ્યે સમ્યગ્ જ્ઞાનના ત્રિયોગ વાળો આ ભવ ધણુ ધણુ ભમ્યો છતો કયાય પણ વીતરાગ-સર્વજ્ઞદેશિત ધર્મને નથી પામ્યો.

૩ તે હવે અશુભ કર્મના ક્ષયોપશમવડે દ્રહ્મગત કાચખાએ ટોક બહાર કાઢી દૈવયોગે દેખેલા ચ દ્રમ્મના ઉત્ત્વળ પ્રકાશ સમાન ધર્મને ભાગ્યવશાત્ પામ્યો છે.

૪ આ ધર્મ જિનેશ્વરોએ મનોવાહિત પૂરવા કટપવૃક્ષ સમાન કહ્યો છે, તેથી કહ્યાણુ સાધવાના અર્થે જનોએ એનું જ સેવન-આરાધન કરણુ.

૫ એનો મૂળ હેતુ ભવદયાદિક દશ પ્રકારે પ્રજ્ઞ્યો છે, તેથી ઉક્ત શુભગણનો સચય કરવા સત્ય સક્રિય પ્રયત્ન સેવવો જોઈએ.

૬ જેમ સર્વ પર્વતોમા સુમેરુ, સર્વ સમુદ્રોમા સ્વયંભૂ રમણ અને જ્યોતિષયક્રમા જેમ ચ દ્રમ્મ સાર-પ્રધાન છે તેમ ધર્મમા દયા સાર છે.

૭ સત્યવડે લોકપ્રસિદ્ધિ યાય છે તેમ સત્યવડે ધર્મવિશુદ્ધિ પણ થવા પામે છે અને સદ્ગતિનો લાભ યાય છે, તેથી સત્ય સમાન બીજી કોઈ મત નથી.

૮ પરદ્રવ્યનું અપહરણ કરવામાયી જેમનું મન તદન

ઉપદેશ સત્તતિકા-અનુવાદ

૧ સમસ્ત સુખના મૂળ કારણરૂપ સર્વ તીર્થ કરોના ચરણકમળને નમન કરીને મહાબુદ્ધિવાળો એવો પણ હું (ક્ષેમરાજ મુનિ) જેથી સુકૃત કરણીમા પ્રવેશ થાય એવો હિતોપદેશ કહું છું તે હે લગ્નજનો ! તમે શ્રવણ કરો

૨ વિશાળ (અન્ય સર્વ કરતા અઢિયાતા) મર્વજ શામનનો આશ્રય કરવો, મહાય મુશીવના શખવી અને કોઈને કંપિ કૂકું આળ ન હેવું એમ કરવાથી ભવદુખ-સસાર-ભળને છેડી સુખી થઈ શકાયો

૩ કંપિ પશયા છિદ્ર (દોષ) જોવા નહિ, શૌદ્ર-ભય કર એવા પાપકર્મ કરવા નહિ, અને એક કુદ્ર-હલકામા હવકા દોષવાળા પ્રાણીને પણ મિત્ર તુલ્ય ગણવો કે જેથી જીવ ! તારુ ભદ્ર-ક યાજુ થઈ શકે

૪ હજારો બ્યાધિઓના સ્થાનરૂપ (આ) હેહ, અનેક પ્રકારના રોગ અને શોકવડે બ્યામુધી લેપાય-પીડાય નહિ ત્યા સુધી અહો બુદ્ધિવત જનો ! તમે ધર્મપથમા વિચરો અને દિવસોને બ્યથા સુમાવી ન દો

૫ જ્યારે શરીરમા કોઈ પણ બ્યાધિ ઉદય પામે-રોગો ત્પત્તિ થાય ત્યારે ચિત્તની સ્વસ્થતા વગર ધર્મબુદ્ધિ શી રીતે ટકે ? અને હું જ માનનો અત તી રીતે આવે ?

૬ વૈરાગ્ય પામેવા આત્માને સદા સુખ હોય છે અને વિષયરાગથી રજાયેના આત્માને અત્યંત દુખ હોય છે એવી

વિરક્ત થયેલ છે તેમને અહીં સુખની શી કમીના છે ? તેમજ
યશ અને કલ્યાણ તો તેમને વર છે

૬ જે પુરુષો બ્રહ્મચર્ય જાતનું પાલન કરવામાં દ્રઢબદ્ધ છે
તેમને બ્રહ્મા પણ પ્રણામ કરે છે ત્રણે ભુવનમાં તેમને કશું
અસાધ્ય નથી

૧૦ બ્રાહ્મ-અભ્યતર સકળ પરિચિદ્ધથી જે સર્વથા મુખ્ત
થયા છે, તે સકળ દુઃખમળથી મુક્ત થયેલ હોવાથી તેમને કોઈ
પ્રિય કે અપ્રિય (શત્રુ મિત્ર) નથી

૧૧ વિપધરના વિષ સમાન અને મહારોગ સમાન
મિથ્યાત્વ જેમણે વચ્ચું છે, તે ધન્ય કૃતપુન્ય જનો જ ખરા
નરકોદિતા છે, ખીજા તોવા નથી

૧૨ અતિ આકરા દુઃખોને પેદા કરનાર, ક્ષત્રવના કોહલા
જેવો ક્રોધવિકાર વિસ્તાર પામ્યો છો કેને ઉદ્વેગકારક થતો નથી ?

૧૩ અહંકાર વિનય શુભનો વિનાશ કરે છે, દુઃખવૃક્ષને
સિંચવા જળ જેવો છે અને અપાર આપદારૂપ છે, કોઈ
જ્ઞાનાદિ સદ્શુભની હાનિ થવા પામે છે

૧૪ માયા-દળવૃત્તિ ઉદ્ભામક વાયરાની જેમ દોષરૂપી
ધૂળને ખૂબ ઉછાળે છે, જેને પરવશ થયેલા છવો દોષ કે
શુભને ભેદ શકતા નથી

૧૫ લોભ ભુજગમ(સર્પ)ની પેઠે પ્રસર્યો છતો જગતમાં
તીવ્ર દોષરૂપ વિષવેગથી દૂષિત એવા કેને સત્વહીન (શિથિલ)
નથી કરતો ?

૧૬ એવી જાતના સર્વે કષાયોને નિર્મળ સમાધિયોગથી

રીતે પરમ તત્ત્વ-પદાર્થ સમજીને વૈરાગ્યમાર્ગેમા ચિત્તને સ્થાપન કરે

૭ જે કોઈ બહુવિધ પરિશ્રદ્ધ અને આરભતુ સેવન કરે છે, અન્યના સુખજીવનપાદિક દ્રવ્યનું હરણ કરે છે અને સર્વજીવીતરાગોક્ત ધર્મનું સારી રીતે આચરણ કરતા નથી તે લવ સાચરને શી રીતે તરી શકે ?

૮ જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને જેઓ મસ્તક ઉપર ધારે છે- પ્રમાણ કરે છે, ઘોર ઉપસર્ગોને સહન કરે છે અને ધર્મના માર્ગને સ્પષ્ટ બતાવે છે તે નિમ્ન સંસારનો પાર પામે છે

૯ અસત્ય ભાષણ ન જ કરવું, વિષયમુખની લાલસા ન જ કરવી, પરની આજ્ઞાનો ભંગ ન જ કરવો-એ રીતે વર્તતા ધર્મ અને કીર્તિ મગદ માસ થાય

૧૦ ચોતરફ પ્રસરેલા અને અતિ દુર્વાર એવા અપાર મિથ્યાત્વ મહાન્ધકાર છતાં જે શુદ્ધ ધર્મચક્રી ચલાયમાન નથી થતા તે ત્રિભુવનમા મથ સાપાત્ર થાય છે

૧૧ જે પાપમતિ અસાર સંસારમુખને અર્ધે પાપકાર્યમા રાચે છે તે પોતાના આત્માને કલેશમા નાખે છે તેને સ્વર્ગ અને મોક્ષના સુખ ક્યાથી હોય ?

૧૨ નરેન્દ્ર અને દેવેન્દ્રવડે પૂજિત એવા જિનેશ્વરની દ્રવ્યભાવથી પૂજા કરનાર શુભ કર્મ(પુન્ય)નો સચય કરે છે, તેમજ મિથ્યાત્વગ્રાહનો અંત કરે છે

૧૩ નરક વિષે આકરા દુખ સહન કરી (કવચિત) પચે

જેમણે મન ધરમાથી સદતર કાઢી મૂક્યા છે, તે મહાનુભાવો જગતમા મુખે જીવે છે

૧૭ ઉક્ત ગુણના સેવન-આરાધનથી જે મહાનુભાવ જે જે ધર્મસાધન જ્યારે જ્યારે કરે છે, તે તે ધર્મસાધન પરિણામે અમૃતની પેઠે તેને મુખદાયી થાય છે

૧૮ ત્રણ જીવનના જનોવડે નમન કરવા લાયક જોવા જિનેશ્વર પ્રભુ પરમ ભક્તિવતોએ સદાય વિધિપૂર્વક પૂજવા, નમવા ને મહારવા યોગ્ય છે

૧૯ પચ્ચવિધ આચાર પાળવામા સાવધાન અને સદાકાળ પરોપકાર કરવામા ઉજમાળ જોવા શુભી મુનિજનને મનમા શુરુપણે સ્થાપવા

૨૦ ઉભય કાળ સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન અને ક્ષણે ક્ષણે કલ્યાણકારી પચ્ચજખાણુ સાથે મનના મળ દૂર કરી પાવન કરનારી મૈત્રી પ્રમુખ ભાવનાઓ ભાવવી

૨૧ દુર્હાન્ત ઇન્દ્રિયોને કમલો, કામવિકાસદિક પૈશીવર્ગને શમાવયો, પ્રિય ને પથ્ય (હિતકર) એવુ તથ્ય (સત્ય) અને મહાજ સત્જનપણ વાદરવુ

૨૨ સ્વાગ્રીવત્સલ, યથાશક્તિ તપ અને સુપાત્રદાન, શીલવિશુદ્ધિ તથા સદાય સદ્ધર્મસેવન કરવામા શ્રદ્ધા-આરથા-પ્રીતિ રાખવી

૨૩ નવા નવા શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો, નવા નવા ગુણ ઉપાજન કરવાનો લોક રાખવો તથા આત્માને સંમાધિ ઉપજો

ન્દ્રિયપાત્ર પામીને જે પ્રમાણચરણવડે કાળ ગુમાવે છે તે મહા મોહબળમાથી શી રીતે છૂટી શકે ?

સાધુ અને શ્રાવક યોગ્ય મનોરથ

૧૪ તપ ઉપધાનાદિક કરણી કરવાપૂર્વક અને (વાચના અવસરે) ગુરુમહારાજને વહન કરવાપૂર્વક સૂત્ર અને અર્થને મધુર સ્વરવડે અતિ બારે આદરથી હું ક્યારે પઠન કરીશ ?

૧૫ આઠ ધર્મરૂપી વ્યાધિને હરવા ઔષધિ મમાન સામાયિકાદિ ષઠ આવશ્યક અને પૌષ્ઠ વિનયાદિ સર્વ ધર્મકરણી શાસ્ત્રોક્ત વિધાન(વિધિ)પૂર્વક ક્યારે હું વિનય બહુમાન સહિત આચરીશ ?

૧૬ વળી ક્યારે હું ગુરુમહારાજની આજ્ઞા મસ્તકે વહન કરીશ ? સૂન અને અર્થ સબધી વિશાળ શિક્ષા ક્યારે હું શ્રદ્ધા કરીશ ? સકળ ક્રોધ અને વિરોધને ક્યારે ત્યજીશ ? અને મૃદુતાને ક્યારે ધારણ કરીશ ?

૧૭ સુખદાયક સમકિત મૂળ પાત્ર અભ્રુમતોને હું ક્યારે ધારીશ ? અને ત્યારબાદ કાયર જનોએ પાળવા અતિ કઠીન એવા પાત્ર મહામતોનો ભાર હું ક્યારે વહન કરીશ ?

૧૮ એની રીતે મોક્ષમાર્ગમા વહેતા રથ જેવા ધર્મના મનોરથ કરતા અને જીવાજીવાદિક તત્ત્વમા કુશળ એવા સુશ્રાવકો અથવા સાધુજનો પુન્ય ઉપાર્જન કરે છે-કરી શકે છે

ઉત્સૂત્રમરૂપણથી થતો મહાદોષનો સભવ અને આજ્ઞારાધનથી થતી સુખસિદ્ધિ

૧૯ ગમે તેવી બારે કષ્ટ કરણી કરનારા હોય, પરંતુ જે

જોવા ગુણીજનો મધ્યે નિવાસ કરવો, અનેક સદ્ગુણશાળી જનો સાથે સમાગમ રાખવો.

૨૪ અઢાર હજાર શીલાગ ચોજે સુખદાયક સાધુપણ અપ્રમત્તભાવે ક્યારે મારાથી સેવાશે ? એ પ્રમાણે ક્ષણે ક્ષણે વિચાર્યા કરવું.

૨૫ શ્રી સુનિચ્છદ્રસૂરિએ પ્રકાશેલા ઉપરોક્ત ઉપદેશક વચનોને ભાવ્યશાળી ભવ્ય જનો ઝીલી-અવધારીને તેમથી કોઈક વિરલ જનો તે સુજળ વર્તી નિર્મળ ગુણના ધારક ઘઈ શકે છે.

[૮૧ ૫ પ્ર પુ ૪૨, ૫ ૧૪૭]

ઉપદેશ કુલક

૧ અહો ભવ્યજનો ! કોઈક પુન્યના ઉ યથી આ ઉત્તમ માનવ ભવ મેળવી, તેમા પણ તીર્થ કર દેવોએ પ્રકાશેલા પવિત્ર ધર્મને લાભ પામીને, નિર્મળ ચદ્ર સમાન અતિ ઉત્તવળ મનવડે ત્રિલોકના નાથ શ્રી જિનેશ્વર દેવનું તમારે મોટા આદર સાથે પૂજાપૂર્વક મન્માન કરવું યોગ્ય છે.

૨ પ્રતિદક્ષણ લક્ષ્યપૂર્વક મત પચ્ચખખાણુ કરવું તથા કામક્રોધરૂપ દાવાનળને ચમાવવા જિનોક્ત વિધિવડે સ્વર્ગ ને ત્વપર્વગ(મોક્ષ) મેળવી આપનાર સ્વાધ્યાયનો અભ્યાસ કરવો, સ પૂર્ણ મત-નિયમોને આદરી તેનું જરાજર પાલન કરનાર મહાનુભાવોનો અત્યંત આદર કરવો અને દીન-અનાથોને પણ ઉદ્ધરવા બનતો પ્રયત્ન કરવો.

૩ નિર્મળ હારની જેવી ઉત્તવળ ન્યાયપરાયણતા સાચવી

તેઓ સિદ્ધાન્તવિરુદ્ધ ભાષણ કરતા હોય તો તેમને શાસ્ત્રમા
સ્વચ્છ દ્વારથી કહ્યા છે તેમનું મુખ જોવાની ઇચ્છા પણ અત્યંત
પાપકારી છે

૨૦ જિનેશ્વર દેવની આજ્ઞાનું અતિક્રમણ-ઉલ્લંઘન કરીને
જે તીવ્ર-અતિ આક્રમ તપ કરે છે, જ્ઞાન વાળું છે તેમજ દાન
દે છે તે સધળું તેમનું કરેલું અપ્રમાણ-અકૃપા-નકામુ-
કવેશરૂપ છે

૨૧ જે મહાનુભાવો જિનેશ્વર દેવની આજ્ઞા પાળવામાં
સદાય રક્ત-ઉન્નમાણ રહે છે, તેમના મનમાં કદાપિ પાપબુદ્ધિ
જાગતી નથી તપ વગર પણ તેમની વિશુદ્ધિ અને કર્મક્ષય
વડે સિદ્ધિ થાય છે

૨૨ સદ્ગુણના માગર જોવા બહુશ્રુત (ગીતાથ) શુરેનું
શરણ પામી, સદાય તેમને પરમાર્થ પૂછી, મોક્ષમાર્ગને તથા
ધર્મને યથાર્થ જાણી શ્રાવકે આત્માને યોગ્ય આચરણ કરવું

૨૩ અગીતાથ(અત્યશ્રુત)નું સેવન કરવાવડે, અરે
હવે ! તારું ભદ્ર-કાર્યનું નિશ્ચે ન સમજ જોયી તો તું
અતિધોર હું બદાથી સમારમાં રખડીશ અને ક્યારે પણ મોક્ષ
પામીશ નહિ

૨૪ કુમાર્ગ(અન્યાય) સમર્ગમાં બુદ્ધિ લાગવાથી જે
મુગ્ધમતિ બુજતો નથી, તેને (તેના હવિતને) ધિક્કાર છે
જેણે લોકમવાહ (અન્યાય માર્ગ) આદર્યો છે તેને જ આ પરમ
અલાભ(હાનિ) છે પ્રતિજ્ઞાત (શાસ્ત્ર-સિદ્ધાન્તસમત ન્યાય)
માર્ગ આદરવો જો તો અતિ દુષ્કર જ છે

રાખવામા દૃઢ રુચિ-પ્રીતિ, મૂઝાં ત્યાગરૂપ અપરિચિત પ્રત્યે અધિક આદર તેમજ પરના હિતના કાર્ય સાધી આપવામા બારે દાક્ષિણ્યતા અને નિત્ય મૃત્યુમવાહ તરવાને પ્રેરણા કરવાના સાધનરૂપ શાસ્ત્રમા જે ભાગ ઉપદિસ્યો છે તેનુ સાધનત સમયોચિત સારી રીતે સમજાય તેમ નિરૂપણ કરવુ

૪ સાધર્મી જનો પ્રત્યે પરમ પ્રેમ (ભક્તિભાવ), જીવેલી દૃઢ રક્ષા, દુર્ગતિના ભાગમા વિવિધ લાક્ષણ્યો આપી ખેતી જતા વિધ્યોમા વૈરાગ્ય, તેમજ સુપવિત્ર સ પદા આપનાર-આત્માની સમુક્તિ કરનાર ધ્વજસ્વર્યાદિક સળધી બીજો જે કંઈ વિધિ જૈનશાસનમા દાખવેલ છે તેનો સદાય આદર કરતા રહેવુ

૫ ઇચ્છિત કુળદાયક કપતરુ, ચિન્તિત સુખદાયક ચિતા મણિ રત્ન, કામિતને દેનારી કામપેનુ, નિર્દોષ દ્રવ્ય નિધાન અને દિવ્ય ઔષધિઓ પણુ મળી શકે પરંતુ ઉત્તમ જ્ઞાનના દરિયા, સર્વ શુદ્ધ આચારનુ સાવધાનપણે પાલન કરનારા, સત્ત્વ મરૂપણા કરનારા, સુખના ભંડાર અને રૌષ વગરના જોવા ધર્મગુરુઓ સહેજે મળતા નથી, કવચિત જ મળે છે

૬ જેઓ ગોશીર્ષ સદન સમાન શીલમુગધે ભર્યા છે, જેઓ લીલામાત્રમા કામ-ઉન્માદને તોડી નાખનારા છે અને જેઓ શુદ્ધ આગમ-રહસ્યના બાણુ તેવા સગાદિક દોષોને ગાળનારા અને મહામહિમાવત સત સાધુજનોને અને સાધર્મી-જનોનો સમાગમ કથાણુના અર્થી જોવા તમારે ન જ તજવો

૭ ભવસાગરથી અત્યંત નિર્વેદ (વૈરાગ્ય) પામેલા મોક્ષાર્થી જનોને ગુણસુજનના દર્શન થયે, મનમા જેવો પ્રભાદ પ્રગટે

૨૫ સર્વ જીવસમૂહની આત્મસમાન રક્ષા કરીને, સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વને સારી રીતે પરખીને, અને સિદ્ધાન્તરહસ્યને સારી રીતે અભ્યસીને સાધુ જ જગનમા ખરેખર સુખી થાય છે

૨૬ આ (પ્રત્યક્ષ અનર્થકારી) ક્રોધાદિક કષાયો ત્યારે તળાય છે ત્યારે જ ચિત્તમન વિષાદ(ખેદ) ટળે છે, અને ચિત્ત પ્રશાન્નભાવને પામે છે, અને ત્યારે જ ધર્મમાર્ગમા સ્થિરતા થવા પામે છે

૨૭ ધન અને અનેક પ્રકારનું પાત્ર તથા આ સઘળું ક્રુદ્ધ જ ખરેખર અમાર છે એમ મમજીને અણે ભગ્યાત્મનું ! તું સદાય ધર્મસાધન કર કે જેથી શીઘ્ર સકળ દુખનો પાર પામી શકાય

૨૮ ક્ષણિક એવા વિષયમુખમા આસક્ત થયો છતો જે મુગ્ધ જીવ મિથ્યાપથમા મુજાય છે તે ચદનને રાખ માટે બાળી નાખે છે અને ચિન્તામણિ રત્નને કાચના કટકા માટે ગુમાવી દે છે

"વિશુદ્ધ એવો શ્રાવકનો આચાર"

૨૯ જિનેશ્વર દેવની પૂજા, સદ્ગુરુની સેવા, ધર્મશાસ્ત્રનું શ્રવણ, તેની વિચારણા, બાહ્ય અભ્યસ તર તપનું સેવન, તથા સત્યેત્રમા દાન આપવું અને અપાવવું એ સુશ્રાવકોને પુણ્ય ઉપાર્જન માટે થાય છે

૩૦ અનતાનુબધી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યાની અને સંતત્તન એવા ક્રોધ, માન, આયા અને લોભ એ સોગ્રામકાર

છે તેવો પ્રમોદ રાજપદ મળતા, રોગ નાશ પામતા, દેવાલયમાં
કર્મ કરતા તેમજ ચિન્તામણિ રત્ન અને કલ્પતરુનો લાભ
મળતા પણ પ્રગટતો નથી

૮ જેમણે યથાર્થ આગમ રહસ્યો જાણ્યા નથી, શુદ્ધ
સાધુમાર્ગાનુસારે શુરુકુળવાસ સેવ્યો નથી અને તથાવિધ ઉપ
સ્થલાવને લીધે ઉપશમ ભાવ (વૈરાગ્ય યા સમભાવ) જેમણે
સેવ્યો-આદર્યો નથી તેવા ઉપદેશદાનને અયોગ્ય મૂઢમતિ જનોને
ઉપદેશ દેવાતું દાવાનળથી દગ્ધ થયેલી મહાઅટવીની જેમ
તણા દેવુ, કેમકે તેવા અયોગ્ય છવોને અપાધેલો ઉપદેશ
જીલો અનર્થ કરે છે

૯ મિથ્યા આશ્રહથી કુમતિજનોવડે વિપરીતપણે વધુવાતો
જિનોકત સિદ્ધાન્ત જેવા અનર્થ ઉપજાવે છે તેવા અનર્થ ગરુડ,
વિષ, શાકિની-કાકિનીનો વળગાડ, ભૂત-પ્રેતનો વળગાડ, દુષ્ટકાળ,
જીવમી રાત્ર્ય અને પ્રકોપેલો અગ્નિ પણ ઉપજાવતા નથી

૧૦ આ ધર્મેષિદેશ અત્યંત નિર્ગિડ અજ્ઞાન અધિકારને
ફેડવા જવત પ્રદીપ(સૂર્ય) સમો છે, મદ મદન(કામ-
વિકાર)રૂપ મહાવ્યાધિનો નાશ કરવા ઔષધિ સમાન છે,
તેમજ મોક્ષમહેલ ઉપર ચઢવાને સુદર નિસરણી સમાન છે,
તેથી હે ભવ્યજનો ! આ ધર્મેષિદેશ તમારે મનમાથી દૂર ન
કરવો સ્વહૃદય-મંદિરમાં સાવધાનપણે અવવારી રાખવો

[જે ૫ પ્ર પુ ૪૨ ૫ ૧૪૯]

ના કપાય ખરેખર પ્રગટ પિશ્ચાત્તરૂપ છે તે સમસ્ત જગતે
છળે છે અને ભારે દુઃખ ઉપજાવે છે

૩૧ જેથી જીવની લઘુતા-હલકાઈ થવા પામે એવા પરના
મર્મ કોપિ રાગદ્વેષવશ ઉઘાડવા જ નહિ, અને પરાયા દોષમા
મન ફેલુ નહિ-દોષ નરફ દષ્ટિ જ કરવી નહિ એ રીતે ભુદિ
શાળી મનુષ્ય ધર્મની પુરાને ધારણ કરે છે

૩૨ જિનેશ્વર દેવ, સિદ્ધલગવાન, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય,
ચિત્તને સમાધિ ઉપજાવનાર જિનપ્રતિમા, ચતુર્વિધ સઘ,
દશમાદિક દશવિધ યતિધર્મ, ધર્મમાર્ગદર્શક શુર, શ્રુતજ્ઞાન અને
મમ્યક્ત્વ એ દશનો વિનય કરવો

“કપાય ત્યાગ”

૩૩ પાપને પુષ્ટિ આપે એવો વીર શેષ મનમા લગાર
(લેશમાત્ર) પણ લાવવો નહિ, કેમકે તેથી પુન્યજગ સુકાઈ
જાય છે-પુન્યનો લોપ થાય છે અને સ્વપર કોઈને પણ સુખ-
શાન્તિ થવા પામતી જ નથી

૩૪ મહામુનિઓએ પણ ધિક્કારવા લાયક શત્રુ જેવો
મદ-અહંકાર મનમા કદિ આણવો નહિ, કેમકે એથી રાની
પણ અરાની જેવો જાની જઈ, ધર્મઅધર્મનો વિવેક ભૂલી જાય
છે અધર્મને ધર્મ અને ધર્મને અધર્મ લેખી, સ્વચ્છદપણે
ચાલી, સ્વપરની ભારે જીવારી નિપજાવતા લગારે ઠર ખાતો નથી

૩૫ સુસાધુ જનોના મનમા સ્થાન ન પામી શકે એવી
દુષ્ટ માયાનો કાયમ ત્યાગ જ કરવો, કેમકે એ માયા ઓરમાન

પ્રવ્રજ્ઞા વિધાન કુતક-ભાષાનુવાદ.

૧ જેને હમણા જ આ જૈનીદીક્ષા લીધી-પ્રાપ્ત થઈ એવા હે મહાત્મન! તને ધન્ય છે, કેમકે આગમમા જૈનીદીક્ષા પ્રાપ્ત થવી અતિ મુશ્કેલ કહી છે, કોઈક વિરલને જ તે પ્રાપ્ત થાય છે

૨ પચ્ચેદ્રિયપણુ, નર ભવ, આર્ય દેશ, ઉત્તમ કુળ, નિશાગી શરીર અને આયુષ્યનો સંબંધ હોવા છતાં સદ્ગુરુ સમ, શાસ્ત્રશ્રવણ તથા નિર્માણ સદ્દાનો લાભ થયા પછી સર્વવિરતિ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

૩ તેથી ચિતામણિ રત્ન, કામધેનુ તથા કલ્પવૃક્ષ સમાન આ દીક્ષા પામીને એક ક્ષણમાત્ર પણ તેનું પાલન કરવામા તારે પ્રમાદ ન જ કરવો ઘટે

૪ હવે તારે ગ્રહણ શિક્ષા (જ્ઞાન) અને આસેવન શિક્ષા (કરવી) વિષે સદા ઉદ્યમ સેવતા રહેવું અને ધર્મવૃક્ષના મૂળસમાન વિનયનો આદર કરવામા ખૂબ પ્રીતિ રાખવી-મુવિ નીત ણની જણવું

૫. પાપ મહાવતોદ્ધૂપ અમૂલ્ય રત્નોની સદાય રક્ષા કરવી અને પુદ્ગીકાય પ્રમુખ છ પ્રકારના છવોની આપણા પોતાના જીવની જેમ રક્ષા કરવી

૬ અમલ્ય અને પરને ખીડકાગી એવું પાપવચન ન બોલવું, ને યોડું પણ પરતું અણુદીધેલું ઠઈ સેવું નહિ. એ રીતે બીજું ને ત્રીજું મહાવત પાળવું

૭ શ્રી સ્વલિલ્લ મહામુનિની જેમ નિર્દોષ પ્રદક્ષિણ પાળવું

માતાની પેઠે સમસ્ત લોકોને દુઃખ-કલેશ-આપદા જ ઉપજાવ
તારી થઈ પડે છે

મતલબ કે આત્માર્થ જનોએ માયા ન જ કરવી-સરલતા
રાખી આત્મસાધન કરવામાં તત્પર રહેવું

૩૬ જેનાવડે સ્વજન વર્ગમાં વિરોધ થાય અને શત્રુ
તથા ધન મેળવવાનો મોહ વધે તેમજ જે પાપકૃપી વૃક્ષના અકુર
જેવો છે તેવો વિષમ લોક સાધુજનોએ સેવવો ભેદીએ નહિ

૩૭ જે વચન સાંભળીને સામા શુવને દુઃખ થાય એવું
શીખુ-આકર-કડવું વચન બોલવું જ નહિ વળી આ લોક તથા
પરલોક વિરુદ્ધ કાર્ય જે સર્વ કાંઈએ વારંછુ-નિરેષેછુ દ્વાય
તે કદાપિ કરવું નહિ

૩૮ દ્રવ્ય-સ્વસ્થિતિ અનુમારે વેષ-પોશાક રાખવો, પશયા
ધરમા પ્રસ્તાવ વગર પ્રવેશ ન જ કરવો, તનજન અથવા
દુર્જનનો પટાતશ જણવો-સમજવો, પરંતુ તેનો લેશમાત્ર દોષ
બોલવો-ગાવો નહિ જ

૩૯ જ્ઞાનદાતા એવા શુરની ભક્તિ હૃદયમાં ધરીને, વિનય
બહુમાન સાચવીને તત્ત્વજ્ઞાની મુનિએ શાસ્ત્ર-જ્ઞાન શીખવું,
તેનો અર્થ-પરમાર્થ સ્વમતિવડે સારી રીતે વિચારવો અને
ક્ષમાદિક દશવિધ યતિધર્મને સારી રીતે અભ્યાસવો

૪૦ હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, બય અને દુઃખ મળને તજવા
અને અહિંસા, સત્ય, અયૌર્ય, પ્રદાયર્ય, અસંગ તથા
રાત્રિભોજન-વિરમણરૂપ પ્રતોને ભજવા મદ્ય, વિષય, કપાય,
નિદ્રા, વેલિકયારૂપ પ્રમાદને વારવા

અને અનેક દોષોના ભાગર જેવો મૂર્ખા-પરિશ્રદ્ધનો સર્વથા ત્યાગ કરવો.

૮ વળી સર્વ પ્રકારનું રાત્રિચોજન ચાત્રમા કદ્યા મુજબ સાવધાનપણે સર્વદા વર્જવું અને મૂળશુદ્ધિ તથા ઉત્તરશુદ્ધિનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજવા અને તેનું યથાવિધ આરાધન કરવા તારે સર્વદા યત્નશીલ થવું.

૯ દશ પ્રકારની (ઇચ્છા-મિચ્છાદિક) સામાચારી પાળવાનો પરમ આદર-પ્રેમ રાખવો, અને દશવિધ ચક્રવાલ સમાચારી સદાય સેવવી.

૧૦ પ્રવચન જે ચારિત્રધર્મ તેની માતા જેવી પાત્ર સમિતિ ને ત્રણ શુભિરૂપ આઠેનું આરાધન કરવું અને અદાર હજાર શીલાગને ધારણ કરવા.

૧૧ વળી આહાર, સ્થાન, વસ્ત્ર ને પાત્રાદિક સબધી શુદ્ધિ કરવી (નિર્ગોષતા સાચવવી) તથા ગામ, કુળ ને સ્વજનાદિક ઉપરનો મમત્વ-રાગ સર્વથા તજવો.

૧૨ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિક સદ્ગુણોની વૃદ્ધિ થવામા મૂળ હેતુરૂપ ગુરુકુળવાસને કદાપિ નહિ મૂકવો, તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના નવા નવા અભિશ્રદ્ધ ધારવાની ઇચ્છા રાખ્યા કરવી.

૧૩ દ્વંધ, દર્શી પ્રમુખ વિગઈઓનો ત્યાગ કરવો અને છઠ્ઠું અઠ્ઠમ પ્રમુખ કાલુ તપ આચરવું વળી દુધા, તૃષા પ્રમુખ બાવીશ પરિષદોની ફાજને છવી લેવી ને મહાઉપ

લાભ, વીર્ય, લોભ અને ઉપલોભરૂપ પાપ અતરાયોને' પોતા નામાથી દૂર કરવા

૪૧ સ્વધર્મી બધુઓને બહુમાન આપવું તેમજ તેને ભક્તિથી અનપાનાદિક આપવું તે બદલે કોઈ પણ જાતનું નિયાતું ન કરવું નિષ્કામ-નિસ્વાર્થપણે દાનાદિક ધર્મકૃત્ય કરવા, જેથી પુન્યપ્રાપ્તિ થઈ શકે

૪૨ સર્વ જીવોની અહિંસા-દયા એ પરમ ધર્મ છે અને તેમનો વિનાશ કરવો એ પરમ અધર્મ છે, એમ સમજી આત્મઉત્તતિ થવામા અતિ અતરાયકારી એવો પ્રાણીધાત અવશ્યમેવ તજી દેવો (કૌમળ પરિણામ રાખવા)

૪૩ ક્રોધ, લોભ, જય, હાસ્ય, રાગ અને મગધરવડે મૂંઝાવાદ ન જ બોલવું કે જેથી લોકોનો વિશ્વાસ ભીડી નાય

૪૪ નીચ જનોએ જે આદર્યું-સ્વીકાર્યું હોય એવું ચોરીનું ધન શાણા માણસે ગ્રહણ કરવું નહિ, કેમકે તેનો આદર કરવાથી આ લોકમા તત્કાળ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે અને સુખ તો કદાપિ પ્રાપ્ત થતું જ નથી

૪૫ જે પરસીને સ્વમાતા મમાન લેજે છે તેનો લોકપ્રવાન મર્વદા થતો જ નથી, પરંતુ જે મૂઠ જતો પરસીમા (રાવણની જેમ) લુબ્ધ થયા હોય તે તો આ લોકમા જ-આ જન્મમા જ ભોતભોતમા દુઃખના ભાગી થાય છે

૪૬ જેઓ મોહ-અજ્ઞાનવશ અતિ દુઃખનાયક (સકલેશ પ્રારક) ધન ધાન્યાદિક પરિગ્રહનો સચ્ચ કર્યા કરે તેમને

જળતમા મુખ કયાથી જ હોય ? ન હોય અને મહાદુ ખ તે
સદાય તેમને લાગ્યા રહ્યા જ હોય છે

“ ઇન્દ્રિયનિગ્રહ ”

૪૭ મધુર (ઇંદ્ર) કે અનિદ્ર (કટુક) શઝ સાલગીને
ચિત્ત રાગદ્વેષાકુળ ન જ કરવુ, કેમકે સદા ગીત-ગાનના રસમા
રસિક બનેવો મૃગસો અકાળ મૃત્યુ પામી અત્ય ત દુ ખી થાય છે

૪૮ રમણી(સ્ત્રી)નુ રૂપ ભેદને મનમા કદાપિ પ્રેમ-
રાગ કરીગ નહિ, કારણકે પતંગ હીવાની ગિખા મધ્યે પડે
છે અને તેના રૂપમા આમકન જ ચો છતો બગીચીને
ખાખ થઈ જાય છે

૪૯ જળમા મચ્છ (જિહ્વા)રસવડે લોભાયો, મૂર્છાયો
છતો ભયને ગણતો નથી, તે રમદોડથી તેનુ તાળવુ વીધાઈ
જાય છે એ રીને રસગૃહિ પરમ દુ ખનુ સ્થાન કહ્યુ છે

૫૦ હાથીના કુભચળના મદ-ગ ધમા હુબ્ધ થયેવો ભમરો
ધ્રાણુ-વાસના ઇન્દ્રિયના રસવડે ગૃહ-આસક્ત બની, હાહા ઇતિ
ખેદે ! બ્યર્થ મૃત્યુવશ થાય છે, એમ સમજી કોણ મહુદય
ગ ધગૃહિ કરવા ઇચ્છશે ?

૫૧ જે મુખમતિ (મૃદાત્મા) સ્પર્શને દ્રિયને (નિજ
કાયાને) વશ રાખતો નથી, તે કામવશ મદો-મત્ત થયેવો
અજ્ઞાન હાથી જેમ પોતાના આત્માને મહાઅકત્મા નાખે છે
તેમ વધ, બ ધનાદિક મહાકદને પામે છે-અનુભવે છે

પર એક એક પણ ઉદય પામેલા વિષયમા આસક્ત થઈ
જવાથી તે ખેસુમાર દુ ખ આપે છે, તો જે કોઈ ઉન્નત પામે

ધનપાળ કવિવિરચિત

પ્રાકૃત શ્રાવકવિધિની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા

૧ જે નગરમાં જિનમંદિર હોય તથા સમય-સિદ્ધાન્તના જાણુ યોવા આધુ અને શ્રાવકો હોય, પાટ્ટી સરસ-નિરાગી હોય અને ઇધનની છૂટ હોય ત્યાં (ધર્મના અર્થી શ્રાવકે) સદાય વાસ કરવો.

૨ પ્રભાતમાં જાગત ધર્મ શ્રાવકે નવકાળ મનનુ સ્મરણ કરવું પછી શ્રાવક યોગ્ય પાત્રે અણુવ્રતો, ત્રણ શુભુવ્રતો અને ચાર ગિજ્ઞાવ્રતોને સંભારવા (વ્રત-નિયમમાં રહેલી ખામી સમજીને દૂર કરી લેવી)

૩ હાથ પગ પખાળી (સાફ-વોખળા કરી), પવિત્ર ધર્મ, પશ્ચિયુ કાઠી, વસ્ત્ર બાંધાવી લે અને ઉત્તરાસન નાખી મુખ દેશ તરીને ઘરદેશસરમાની જિનપ્રતિમાઓ ઉપરથી નિર્માલ્ય (મોરપીંછીવડે) દૂર કરે

૪ (તામ ને સુગંધી) પુષ્પોવડે બાવથી પ્રભુ-પૂજા કરી, ધૂપ ઉમેરી, વિધિપૂર્વક જિનેશ્વરને વદે પછી (યથાશક્તિ) પચ્ચખાણુ કરે

૫ ત્યારપછી વસ્ત્ર-અલંકાર સજી, ઘરના સઘળા કામ તણ, હાથમાં ધૂપ, અક્ષત અને સુગંધી પુષ્પો રાખીને જિન બવને જાય

૬ સર્વ અલંકાર પૈકી નિજ લોગ્ય સચિત્ત પુષ્પમાલ્યા કિક તેમજ વાહનાદિક સર્વ (રાજચિહ્નો) બહાર રાખી, ઉત્તરાસન કરીને, , પુણ્યદારમાં પ્રવેશ કરે

વિષયોમા સર્વથા ગૃહ-આસક્ત બની ગયા હોય તે બાપડાઓની શુભ ગતિ શી રીતે થાય ? ન જ થાય

૫૩ ઉક્ત શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શરૂપ પાંચ વિષયો વિષ કરતાં પણ અતિ વિષમ છે, કેમકે તેનું સેવન કરવાથી પરિણામે મહાવિવાદ પેદા થાય છે અને લોક પરવશ બની નિ સર્વ થાય છે, તેથી રસાસક્તિ-રસગૃહતા તથા દેવી જોઈએ, કે જોઈ પરવશ થઈ કુળી થવું ન પડે

“ જિનઆજ્ઞા-આરાધન ”

૫૪ જે કોઈ પ્રાજ્ઞજનો મનનો મેવ મૂકીને (અહંકાર તથા) તીર્થ કર દેવની આજ્ઞા પ્રમાણે કરે છે તેમનું સમસ્ત ક્રિયાવિધાન તેમને જાણે જાતના કુળમાંથી રક્ષણ કરનાર થઈ પડે છે

૫૫ અત્યંત પાપનો ઉદય જે થકી થાય એવા સંસાર જન્મજીવી જે લબ્યાત્માઓ લય પામે છે તે લવભીરુ લબ્ય જનોને મુખપ્રાપ્તિનો ઉપાય સુલભ જ છે તેમને લવજન્મજીવી કરવું પડતું નથી પાપભીરુ પુરુષ પ્રાય સંસારરૂપમા પડતો જ નથી

૫૬ ધન, ધાન્ય, રત્ન, સુવર્ણ, રૂપ, યૌવનાદિક અન્ય જે કંઈ પ્રાપ્ત થયું છે તે સઘળું ખરેખર વિજળીના ઝળકારા જેવું અસ્થિર છે એમ સમજી આજ્ઞા લાગ્યજનો ! સ્વહૃદયમા વિવેક ધારણ કરે

૫૭ પુત્ર, સ્ત્રી, બાધવ, મિત્ર અને સ્વજન એકચિત્ત છતાં પાપવશાત્ અવસાન વળતે એમાના કોઈ પણ રક્ષણ કરવાને સમર્થ થઈ શકતા નથી

૭ જય, જય, જય કહેતો, ત્રણ પ્રદક્ષિણા ફરીને જિને
શ્વરને નમે ત્યારપછી આઠપટ (આઠવડો) સુખકોશ બાધીને
પુનઃ પ્રભુની પૂજા કરે

૮ પછી ધૂપ ઉઘેવી, પાચ શકસ્તવવડે (ઉત્કૃષ્ટ)
ચૈત્યવદન કરીને, શુદ્ધ સાધુ-પથને અનુસરનારા^૧ મુનિવરોને
(ભાવ સહિત) વદન કરે તેમજ (યથાશક્તિ) પચ્ચખખાણ
પણ સભારીને કરે

૯ મુનિવરોને 'સુહરાઈ' વિગેરે બોલી સુખશાતા પૂછે
ત્યારપછી (ઉત્તરામનાદિકવડે) ભૂમિને પૂજા-પ્રમાણ^૨ સાધુ
સમીપે બેસે

૧૦ અપૂર્વ જિનવાણી સાક્ષે અને જિનજવનની સલાખ
કરે ત્યારબાદ પત્તર ભાતના કર્માદાન વર્ણને ઘર વ્યવસાય
(વ્યાપાર) કરે

૧૧ લોજનસમયે પુનઃ ઘરચૈત્ય-પડિમાની પુરોવાડે
(ભાવ સહિત) પૂજા કરી, ધૂપ ઉઘેવી, પ્રભુ સમીપે સધણુ
(શુદ્ધ) નૈવેદ્ય ઢાકે (ધરે)

૧૨ પછી દુસ્થિત-દુષ્ઠી બાળ-વૃદ્ધ સાધુ-શ્રાવકોને ભક્તિ
મહિતા યથાયોગ્ય દાન દે અને સ્વજન-પરિવાર સહિત ભક્ત્ય-
લોજન કરે

૧૩ પછી સાજરે દિવસનો આઠમો ભાગ (ચાર ઘડી)
બાકી રહેતા જ ચીવટ રાખીને જમી લે તેમજ આ વિધિ
સ્વજનોને મદાય સમજાવે

૧ જેઓ વિધિપૂત્રક ચૈત્યવદન કરના નિમિત્તે ત્યાં પધારી હોય

૫/ જેમના મનમા પાપમતિ પેઢી છે અને જેમની નિર્વાહ(આશુવિકા)-વૃત્તિ પાપકર્મવડે સકલેશવાળી છે તે દુષ્ટજનો કદાપિ હર્ષ-સતોષને પામતા જ નથી, પરંતુ સર્વત્ર દુઃખ-સતાપને જ પામે છે

૫૬ જિનચૈત્ય, સઘ અને ધર્માચાર્યાદિકની ગુણુસ્તુતિ (પ્રશંસા) કરનારા ભવ્યજનો સુવલ્લોધી થાય છે, એટલે ભવાન્તગમા સુખે ધર્મપ્રાપ્તિ કરી શકે છે, પરંતુ તેમના અવશ્ય-વાદ (નિંદા) કરનારા તો દુર્લભલોધી જ થાય છે, એટલે ધર્મની પ્રાપ્તિ તેમને તો દુર્લભ્ય થાય છે

૬૦ અજ્ઞાનતા દોષને પરત્ર ઘઈ જવાથી પાપકર્મ કરનારા પ્રાણીઓ કઈ પણ તત્ત્વ-પરમાર્થ જાણતા નથી, અને દુઃખ દારિદ્રવડે દીન એવા તે આ લોકમા તેમજ પરલોકમા સુખથી દૂર જ રહે છે

૬૧ પુણ્યોદયવડે જેનો સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી દીવો અત્યંત પ્રદીપ્ત થયો છે એવો કોઈ ભવ્યાત્મા મોહઅધકારના પ્રસારને છેઢી લેઢીને, પ્રયત્નથી નિર્વાણ મોક્ષમાર્ગને અવલોકે છે

૬૨ તે મોક્ષમાર્ગમા ચાલતા ભવ્યાત્માઓને મહાબળવત્ ક્રોધાદિક અનેક શત્રુઓ રૂપતત્ત્વા અતરાય કરે છે, અને પુન્યરૂપી ધર્મધનને છગનળથી હરી લે છે કોઈક જ સ્વબળથી તેમને જીતી શકે છે

૬૩ અનેક પાપકર્મને નિશકપણે સેવનારા, સર્વસંદેશિત ધર્મને નહિ જાણનારા અને અજ્ઞાનકદ્દ કરી મનમા અહકાર લાવનારા પાપીજનો પોતાના આત્માને નરક-રૂપમા નાખે છે

૧૪ સાજ પડતા નિનપડિયા આગળ બાવસહિત ધૂપ ઉખેડીને, સમભાવ-સમતા સામ્બાધક આદરો, ભવભીરુ છતો સ્વરથપણે સત્ત્યાય (સ્વાધ્યાય) કરે

૧૫ બે પગા (દામ-દામી), ચઉપગા (બાનવર), ધન, ધાન્ય, ખેતર, ઘર-હાટ, જ્યાં આવવાની દિશા તથા ભોગ-ઉપભોગ સબધી દિવસ, વર્ષ કે જન્મ પર્યંતનો કરેલો નિયમ સજારી હક્કપણથી પ્રતિદિવસ પાળે

૧૬ તથા હૃદયુટ છતો દુસ્થિત દુખિત બાગ વૃદ્ધ સાધુ આવશેની સજાગ (ખમર-અતર) લેતો તેમનું વૈધાવચ્ચ (મેવા-ચાકરી) સારી રીતે કરે

૧૭ શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ સબધી વિવિધમુખ પરિમિત દિવસે લીમ અભિલાષ રહિત છતો ભોગને અને પાત્ર તિથિમા પ્રદાયક જરાબર પાળે

૧૮ સૂતી વખતે શુભ ધ્યાનગત ચિન્તવે કે-આ ભવ મધુદ્રમા ભમતા ભમતા કોણ રીતે (મહાપુન્યયોગે) મને સર્વજ્ઞદેશિત (માથે સનાતન) ધર્મ લાખ્યો છે

૧૯ તો હવે નિન-ધર્મકૃપી ખરી નાવવટે આ સસાર સમુદ્રને તરી પાર જઈ, જ્યેથી અક્ષય નિર્વાણપુર (મોક્ષ) પામીને, દુઃશાંતતા મુખ મેળવું

૨૦ ‘ઉપસહાત’-ઉત્તમ ગુણુના બહાર એવા (પૂર્વ) મહાગુણાવે રમેલી વિશાળ આવકવિધિમાથી મદમનિ-અદ્ય બુદ્ધિ છતાં મેં (ધનપાળે) સસોપથી ઉદ્ધરી, આ આવકવિધિ રચી છે

“ મદ્-ત્યાગ ” “

૬૪-૬૫ સુજનનોએ હૃદયમાં જાતિ સંબંધી ગર્વ ન કરવો, તેમજ કુળ અભિમાન પણ ન કરવું, રૂપ અને નવું અપૂર્વ ઐશ્વર્ય પામીને તેનું શુભાન ન કરવું, હું જ જગત્ મા બળવાન, તપસ્વી, શ્રુતાધિક (અધિક જ્ઞાની) અથવા યશસ્વી છું એમ ન ધારવું, વળી રાજનસમૃદ્ધિનો લાભ થયે છતે હરખાઈ ન જવું તથા પોતાનો ઉત્કર્ષ પણ ન જ કરવો.

૬ એક વાળના અથ ભાગ ભેટલું જગત્માં એવું સ્થળ નથી કે જ્યાં આ છવ પાપવેશ્યાયુક્ત ઉત્પન્ન થયો ન હોય, પરંતુ તે કયાય લગારે સુખ-શાન્તિ પામ્યો નહિ.

“ મનુષ્યભવની દુર્લભતા ”

૬૭ અતિ દુર્લભ એવું મનુષ્યપણ, પવિત્ર ઉત્તમ કુળ, તથા આર્ય ક્ષેત્ર પામીને, અને સદ્ગુણોએ કહેલું તત્ત્વવચન અવશ્ય કરીને, હવે પ્રમાદાચરણ કરવું તને ઘટતું નથી.

૬૮ બાળપણ ક્રીડા કરવામાં શુભાવે, યૌવનવય લોગમુખમાં વીતાવે (યૌવનવયમાં વિષયક્રીડા કરે) અને વૃદ્ધપણમાં શરીર બળ ક્ષીણ થઈ બાલ્ય-એ રીતે મુગ્ધ છવ બ્યર્થ રીતે કાળનો બ્યય કરે છે.

૬૯ બાળવયથી માલીને જેણે સકળ ગુણસમુક્ત એવું દાન, ગીતાકિ સુકૃત્ય ઉપાજ્યું નથી, તેને બ્યારે વૃદ્ધ બવસ્થામાં શરીર જર્જરિત થઈ બાલ્ય છે ત્યારે કરવા અવકાશ રહેતો નથી (તેથી જ જરૂરી છે જર્જરિત થઈને મરણી થઈ જાય છે).

૨૧ આટલું (યોડું) પણ પાળવું જેને બારે પડે (કઠણ લાગે) તેને કર્મની પ્રબળતા નાહુવી, કેમકે યોડું પણ ધર્મ માર્યે બારેકર્મી જીવને બારે કઠણ લાગે છે

૨૨ આ દારુણ (ભયંકર) દુષ્ણ-તાપવારક (આત્મ કારક) શ્રી જિનેશ્વરના ચરણક્રમજોની જે સદ્દેશાગી પરમ ભક્તિ કરે છે તે સ સાગ્નો પાર પામે છે

૨૩ જિનપૂજ-ભક્તિમા, સુમાધુજનોની સેવામા બને ઉત્તરોત્તર શુભની વૃદ્ધિ થાય એવી શુદ્ધ આત્મશ્રદ્ધા કરવામા આત્માર્થી શ્રાવકજનોએ ખૂબ આવધાન-તત્પર રહેવું જોઈએ

૨૪ અત્યાર પાપરૂપ કચરાથી વિશેષે લેપાયેલા મુગ્ધ લોકોને જિનધર્મોપદેશરૂપ જળવડે શુદ્ધ કરે એવા ધર્મી પુરુષો વિરલા દિસે છે

આ લઘુ શ્રાવકવિધિ અથ, મૂળ ત્રાકૃત બાપામા હોઈ, બાળજીવો તેનો બાવાર્થ સુખે સમજી શકે તે માટે તેવો પ્રયાસ યથામતિ સે યો ડે ઉકન મહાશયની આવી વિરલ ઉપકારી કૃતિ ઉપર કોઈ સજ્જન સાક્ષરે ટીકા બનાવેલી જેવામા આવેલી નથી તેથી તેમા કોઈ સ્થળે કહેલા અર્થમા ભૂન-રખલના થવી સંભવિત હોઈ જે શુભાશયી મહદ્દયતાથી નિસ્વાર્થપણે સત્યાર્થ જણાવશે તો સુધારવા પ્રયત્ન થશે. જ્ઞાનસાર સૂત્ર (મૂળ) સાથે આ લઘુ અથ છપાયેલ જોતા તેની ઉપયોગિતા વિચારી, આ મક્ષિત વ્યાખ્યા કરેલી છે તેનો ક્ષીરનીર-ન્યાયે રાજક સવત્ સજ્જનો લાભ લેવા ચૂકશે નહીં

અથકર મહાશયે આધુનિક કાળના અલ્પ સંતવવાળા

યેગી લે નહિ અને ઇન્દ્રિયો ક્ષીણ શક્તિવાળી થઈ જાય નહિ, ત્યાં મુખીમા લેખ જાળ્યાત્મનું ! જુ ધર્મસાધન કરી લે દેવ બળે ત્યારે કૂવો ખોદવો શા કામનો ?)

૭૦ પૂર્વજન્મમા જે ઉત્તર (અદ્ભૂત) દાન, શીલ અને તપ પ્રમુખ સુકૃત્ય કર્યા હતા તેના ફળભૂત એવું મનુષ્યપણું તને પ્રાપ્ત થયું, જો હવે અહીં સુકૃત્ય નહિ કરીશ તો તું ઇચ્છિત રમણિક સુખ શી રીતે પામીશ ?

૭૧ બાહ્ય અભ્યંતર તપવડે જેલું કર્મલેપ સર્વથા ધોઈ નાખ્યો છે તેવા જિનેશ્વર સિવાય બીજો કોઈ દેવ નથી, અર્થાત્ એ જ દેવાધિદેવ, મુસાધુ, એ જ શુરુ અને સર્વજ્ઞ-પ્રભુભાષિત એ જ તત્ત્વ-ધર્મ એ ત્રણ વસ્તુ તત્ત્વમા દૃઢ પ્રતીતિ એ જ સમ્યક્ત્વ (ઉક્ત સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી આત્માની શીઘ્ર ઉત્તતિ થવા પામે છે એ મહાલાભ છે)

૭૨ જે તત્ત્વજ્ઞાની જનો કૃત્ય પરિણામને ધારે છે, સમ ક્ષેત્રોમા ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય વાવે છે અને ત્યારબાદ દીક્ષા અથ સદે નિર્મોહપણાથી મમતાને છેદી નાખે છે તે મહાનુભાવો આ દુર્લભ મનુષ્યજન્મને સાર્થક પાવન કરે છે

૭૩ આ ઉપદેશસમતિનું પકન કરીને તેનો પરમાર્થ-વિસ્તાર (સાધનઉપાય) ચિત્તમા અવબોધે છે તે જાળ્યાત્મા જન્મ મરણાદિક દુઃખપૂર્ણ અને અતિ દુસ્તર જવસાગરને તરી (પાર ઉતરી) ક્ષેમકુશળ સર્વોત્કૃષ્ટ(મોક્ષ)સુખને પ્રાપ્ત કરે છે

જીવોનો ખ્યાલ રાખી તેમનું હિત પણ સહેજે સધાય અને
મુખે આદરી શકાય એવો સીધો-સરલ માર્ગ દાખવવા કોશીશ
કરી છે આટલું અલ્પ પણ સ્વહિત સાધ્ય કરવા જેઓ દર
દાર ન કરે-ઉપેક્ષા કરે તે કેવળ નામના જ શ્રાવક લેખાય
જેમ સવિજ્ઞ નિયમ કુલકેમા શ્રી સોમસુદરસૂરીશ્વરે આધુ
નિક અલ્પ સત્વવાળા સાધુજનો માટે મુખે આદરી શકાય એવો
સીધો સરલ સાધન-માર્ગ સ્પષ્ટતા સાથે સમીપથી દર્શાવ્યો
છે તેમ અહીં આધુનિક શ્રાવક વર્ગના ઉપકાર્યે કવિવરે ખાસ
પ્રયત્ન સેવ્યો છે, તે સાર્યક કરી લેવાની જરૂર છે આ લઘુ
ગ્રંથ ઉપર કોઈ મહાશય વિશેષ પ્રકાશ પાડ્યો તો તે અધિક
ઉપકારક થવા સંભવિત છે

[ને ધ પ્ર પુ ૩૮, ૫ ૨ ૦]

શ્રીમાન્ ચિદાનંદજીપ્રણીત પ્રત્યોત્તરમાળા.

(સક્ષેપમા)

૧ દેવ-મહાદેવ ક્યા? રાગ-દ્રેષ-મોહવર્જિત શ્રી અરિહત

૨ પવિત્ર મર્ણોત્તમ ધર્મ ક્યો? અહિંસા-સયમ-તપ

લક્ષણ

૩ હિતોપદેશક શુરુ ક્યા? અપાર ને અગ્રાધ ક્ષમાદિ

શુણધારક સુસાધુ

૪ સાચુ પારમાર્થિક મુખ કયુ? સ્વરૂપરમણતા

૫ પરમ દુષ્ણ કયુ? જન્મ-મરણ

૬ ખરું હિતકારી જ્ઞાન કયુ? જેથી આત્માની ઝોળ

ખાણ થાય તે

મૃત્યુ—મહોત્સવ અનુવાદ

૧ મૃત્યુમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત એવા મને જ્યાંસુધી મોક્ષનગરે પહોંચુ ત્યાં સુધી વીતરાગ લગવાન સમાધિ અને બ્રાધરૂપ સુખઆધક ઉત્તમ ભાતુ આપો અપ્રમત્તભાવે રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ અને આરાધના મને હો ! એ જ અક્ષય સુખસાધક ભાતુ છે

૨ હે આત્મા ! કરમિયાના સમુદયથી ભરેલું આ જાનકર દેહપિંજર નહિ થતું હોય ત્યારે તારે બહીષ્ણુ નહીં, કેમકે તું તો જ્ઞાનસ્વરૂપ-જ્ઞાનના પિંડરૂપ(અરૂપી) છે દેહ નહિ થયે તારું જ્ઞાનસ્વરૂપ કાઈ નહિ થતું નથી, એમ સમજી તું સ્વ સ્થિતાને ધારણ કર

૩ હે જ્ઞાની આત્મા ! મૃત્યુ-મહોત્સવ પોતાને પ્રાપ્ત થયે છતે તારે બહીવાનુ પ્રયોજન જ શુ છે ? કેમકે જૂના-છૂલું દેહને તણ નવીન-ઉત્તમ દેહને ધારણ કરતો આત્મા પોતાના સ્વરૂપથી વ્યુત થતો નથી સમાધિમરણ કરનાર પોતાના છૂલું દેહને તણ રત્નત્રયીના આરાધનથી ઉત્તમ પ્રકારના ઉત્ત શાસ્ત્ર સુખવાળા સ્થાનને જ પામે છે

૪ મૃત્યુ પહેલાં વિવેકપૂર્વક જે કાઈ સારું આચરણ કરાય છે, જીવજયણા, કથાવજ્ય, ઇન્દ્રિયદમન, પાપત્યાગ અને યોગ શુદ્ધિ પ્રમુખથી પોતાના આત્માને સુરક્ષિત કરાય છે, તેનું શુભ ફળ-પરિણામ સ્વર્ગલોકના મુખ લોગવવારૂપ થાય છે, તો પછી જ્ઞાની એવા સત્પુરુષોને મૃત્યુનો ભય હોય જ શા માટે ?

૫ ગર્ભાધાન-ગર્ભાવાસથી માડી દેહ-પિંજરમાં પડેલો દુ ખ સ તાપ આત્માનો મૃત્યુરૂપ [ન્યાયી] રાજાના પ્રસાદ વગર છૂટી

૭ પ્રબળ અજ્ઞાન કયુ ? જે ભવાગ્નિનદીપણે ભવચક્રમાં
બમાવે તે

૮ ઉત્તમ ધ્યાન કયુ ? જેથી ચિત્તની એકાગ્રતા-સ્થિરતા
થાય તે

૯ ઉત્તમ ધ્યેય કયુ ? વીતરાગ પરમાત્મા

૧૦ ધ્યાતા કાણુ ? જિનમતના તત્ત્વાર્થના જાણુ એવા
મુમુક્ષુ જનો

૧૧ મ્હોટું ક્વમાન કયુ ? મોક્ષની યોગ્યતાસાધક ભવ્યતા

૧૨ મ્હોટામાં મ્હોટું અપમાન કયુ ? મોક્ષપ્રતિભાધક
અભવ્યતા

૧૩ અવનું લક્ષણ શુ ? ચેતના-જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક

૧૪ અઅવ-જડનું લક્ષણ શુ ? ઉક્ત ચેતના રહિતપણુ

૧૫ પુણ્ય તે શુ ? જેથી પાવન થવાય તેવો પરહિપગાર

૧૬ પાપ તે શુ ? જેથી આત્મા મલિન થાય તેવી
પરપીડા-નિર્દયતા

૧૭ આશ્રવ તે શુ ? નવા નવા શુભાશુભ કર્મ આવ
વાના કારણુ

૧૮ સંવર તે શુ ? ઉક્ત આશ્રવને અટકાવે તેવા સમ
તાદિ સાધનો

૧૯ તપ કોને કહેવો ? જેથી કર્મ-નિર્જરા થાય ને આત્મ
ઉજ્જવળ થાય તે

૨૦ હું અરૂપ બધન કયુ ? પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ ને પ્રદેશ
રૂપ ચાર ભેદે બધાતા કર્મ

શકતો નથી સમાધિમરણ એ જાણે ન્યાયી રાજ છે એનું શરણ સાવધાનતાથી કરનાર સર્વ પ્રકારના દુષ્ટતાથી મુક્ત થઈ અક્ષય સુખ સાધી શકે છે

૬ આત્મદર્શી—આત્મજ્ઞાનીઓ સર્વ દુષ્ટને દેનાર દેહ-પિંડની મમતા દૂર કરીને મૃત્યુ(સમાધિમરણ)ની કૃપાથી યથાર્થ સુખસપદા પ્રાપ્ત કરી શકે છે, એ વાત નિશ્ચય છે

૭ મૃત્યુરૂપી ક-પૃષ્ઠ સાક્ષાત્ પ્રાપ્ત થયે છતે જે આત્માર્થે ક-નાણુ સાધી શકતો નથી તે સંસારના ચીકણા કાદવમા ખૂબ્યો છતો પડી શુ કરી શકશે ? કાંઈ જ નહીં

૮ જેનાથી જીર્ણ શરીરઆદિકનો નાશ થઈ બધું નવું જ થવા પામે છે તે મૃત્યુ ઉત્તમ જનોને હર્ષ-આનંદ માટે કેમ ન હોય ? કેમકે તેઓ તો પરિણામદર્શી હોવાથી જેના અંતે સુખ-ઉત્પત્તિ થાય તે મૃત્યુને દુષ્ટરૂપ ન જ લેજે

૯ જે આત્મા દેહ-પિંડમા રહ્યો છતો સુખ દુષ્ટને સદા જાણે છે-જ્ઞાપક સ્વભાવથી સર્વ જાવને જાણી શકે છે અને કર્મરચના અનુભાવે પોતે પ્રરજાવમા પ્રયાણ કરે છે, ત્યાં પશુ સ્વભાવની રક્ષા જેવી ને તેવી કરી શકે છે, તો પછી વસ્તુતઃ મરણનો ભય જ્ઞાનીને ન જ હોવો ઘટે

૧૦ સંસારમા જેમનું ચિત્ત જૂથેલું (લીન થયેલું) છે તેવા જીવોને મૃત્યુ બય-ત્રાસરૂપે હોઈ શકે, પરંતુ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યવનિત જનોને તો તે આનંદ માટે થાય છે સાવધાનપણે સ્વરૂપ-સ્મરણ કરનારને મૃત્યુ કચી હાનિ કરી ન જ શકે, પરંતુ એનામા એક જગૃતિને જ પ્રેરે

૨૧ અનુષ્ઠાન શીલ કયુ ? કર્મભક્તનો સર્વથા અભાવ થાય તે

૨૨ હેય-ત્યાજ્ય શુ ? શીલ-મનનાદિક પરપરિણતિ

૨૩ નેય શુ ? સ્વપરભાવનો જરાબર જોધ થાય તેવા દ્રવ્ય-પદાર્થો

૨૪ ઉપાદેય શુ ? મહામુખ-શાન્તિને આપનારા આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણો

૨૫ પરમ જોધ કયો ? મિથ્યાત્વ-વિપર્યય-વિપરીત વાસના ને અનુભવે તે

૨૬ દુ ખદાયક અજોધ કયો ? મિથ્યાત્વ-મિથ્યા દર્શન

૨૭ સુવિવેક કયો ? આત્માનુ ખરૂં હિત ચિન્તવાય તે

૨૮ અવિવેક કયો ? જડ-પુદ્ગલની ચિન્તા કરાય તે

૨૯ અતુર કોણુ ? પ્રમાદ તથા પરભવનુ સાધન કરી લે તે

૩૦ મૂખ કોણુ ? કર્મજોધ વધે તેવા કારણો સ્વચ્છદપણે એવે તે

૩૧ ખરો ત્યાગી કોણુ ? જે નિ સ્પૃહ જની અશય શીલ પદ પામે તે

૩૨ ખરો દુ ખી કોણુ ? લોભી-લોભાન્ધ ગમે તેવો ધનાઢ્ય હોય પણ તે દુ ખી જ

૩૩ પોતે ગુણી ને ગુણાતુરાગી હોય તે જલ્દી જવને પાર પામે છે

૩૪ ખરો યોગી મહાત્મા તે કે જેને લગારે માયા-મમતા ન હોય

૧૧ સુકૃતને લોગવવાની ઇચ્છાથી જ્યારે આત્મા પરલોકમા ગમન કરે છે ત્યારે દેહાદિક કંઈ તેને રોકી શકતા નથી એવે સમયે રત્નત્રયીની આરાધના કરવા અધિક સાવધાનતા રાખવી એકાન્તે હિતકારી છે

૧૨ મૃત્યુ વખતે જ્વર, આસાદિક રોગજનિત જે દુઃખ થાય છે તે દેહ ઉપરની મમતા દૂર કરવા અને મોક્ષસુખ માટે રત્નત્રયીની સાધના ઉદ્દેશિત ભાવે કરી લેવા અને તેટલી સાવધાનતાપૂર્વક પ્રયત્ન કરવા માટે છે, એમ જ્ઞાની મહાશયો હિતબુદ્ધિથી જણાવે છે

૧૩ જગતને તાપ-સ તાપકારી જણાતું મૃત્યુ જ્ઞાની પુરુષો ને તો મોક્ષ માટે થાય છે કાચો કુલ જે અગ્નિને તાપ સહન કરે છે તો તે લોકમા પાત્રતા પામે છે, તેમ સ્વભાવે મૃત્યુને તાપ સહન કરનાર જીવ્યાત્મા અક્ષય સુખરૂપ મોક્ષને પાત્ર થઈ શકે છે

૧૪ મત નિયમ અર્થે ભારે ક્રિયાકૃદ સહન કરવાથી સત્પુરુષો જે શુભ ફળ મેળવી શકે છે તે મૃત્યુકાળે સમાધિ-ચિત્તની સ્વસ્થતા-પ્રસન્નતા સાચવી રાખવાથી સહેજે-વિના કષ્ટે મળી શકે છે

૧૫. દીનતા સહિત-અદીન પરિણામે શાન્તિ-સમતા સહિત કાળ કરનાર મનુષ્ય નરક અને તિર્યચરૂપ દુઃખતિને પામતો નથી અને જે ધર્મધ્યાન ધ્યાતો છતો અનગન પ્રમુખની આરાધના કરીને કાળ કરે છે તે તો દેવલોકમા ઇન્દ્રપણુ કે મહર્ષિ-ક-પણુ પામી શકે છે

૩૫ ખરો યતિ-સાધુ તે કે જે મન અને ઇન્દ્રિયોને
કબજે રાખે

૩૬ ખરા સત-મહાત્મા તે કે જે ક્ષમા-સમતા રમતા
સાગર હોય

૩૭ માન-અહંકાર તણ સ્વકર્તાવ્યપરાધણ રહે તે મોગે-
મહત છે

૩૮ ખરો શૂરવીર તે કે જે કામ-વિવેચ ઇન્દ્રિયોને છતે

૩૯ કામને વશ થઈ જઈ, સ્વસત્ત્વ શુભાવી કે તે ખરો કાયર

૪૦ વિવેક રહિત-અવિવેકીને પશુતુલ્ય જાણવો

૪૧ ખરો માનવ તે કે જેના ઘટમા આત્મજ્ઞાન પ્રગળ્યું છે

૪૨ જેની ઇન્દ્રિયો સેવા સારે છે તેવા દિવ્યદેહિના
ધારક જિનદેવ છે

૪૩ જેને બ્રહ્મજ્ઞાન-આત્મજ્ઞાન પરમાત્મપિછાણ હોય
તે ખરો બ્રાહ્મણ

૪૪ ખરો ક્ષત્રિય-રાજપૂત તે કે જે અતરંગ શત્રુઓને
વશ કરી શકે

૪૫ ખરો વૈશ્ય-વણિક તે કે જે લાલકાનિને બરાબર
સમજી શકે

૪૬ શૂદ્ર તેને જાણવો કે જેને લક્ષ્ય અભક્ષ્યનો કચો
વિવેક જ ન હોય

૪૭ સસારના દૃશ્ય સુખ દુઃખ ક્ષણિક હોવાથી તેમા હર્ષ
રોષ ન કરે

૧૬ તપસ્યા કરી હોય, વ્રત પાળ્યા હોય અને શુભ-જ્ઞાનનો અભ્યાસ કર્યો હોય એ બધા સદ્ગુણ કર્યાંતુ કુળ સમાધિયુક્ત મૃત્યુ બાણતુ સમાધિમરણવડે એની સાર્થકતા છે, તેથી તેવે પ્રસંગે ખૂબ સાવધાનતા રાખવી ઘટે સમાધિમરણવડે એ બધાય લેજે થાય છે

૧૭ લોકોક્તિ એવી છે કે 'જેનો અતિ ઘણો પરિચય થાય તેના પ્રત્યે અનાદર યા અરુચિ પ્રકટે અને બીજી કોઈ નવીન વસ્તુ ભણી આદર-રુચિ જાગે' એ વાત પ્રસિદ્ધ છે તો પછી લાભા વખતના પરિચયવાળા શરીરનો નાશ અને અભિનવ શરીરનો લાભ થતા શા માટે બહીવ ? બળકીન નિ સત્ત્વ દેહ છૂટી જાય અને તપ, જપ, સધમને ઉત્સાહિતભાવે સેવન કરવાથી ઉત્તમ સખળ દેહની પ્રાપ્તિ થાય તેમા તો વસ્તુત લાભ જ છે, હાનિ નથી જ, તો પછી તેવા લાણવિનાશી દેહ ઉપરના ખોટા મમત્વથી ભય, શોકાદિક કરી બાજી શા માટે બગાડરી ? શાણા જનો તો મમય ઓળખી વધારે સાવધાનતા જ રાખે, જેથી ઉપર જણાવ્યા મુજબ બહુધા સ્વર્ગગતિને જ પામે

૧૮ પછી સ્વર્ગલોકમા આયુષ્યની સ્થિતિ પર્યાન્ત દિવ્ય સુખ લોગવી આયુષ્ય ક્ષયે ત્યાથી અધી ઉત્તમ પવિત્ર કુળમા અનેક જનોવડે ચિ તવન કરતા આવી અવતરે ત્યા લક્ષિત-કારક જનોને બહુ પ્રખરે વાછિત ધન આપે વળી પોતે લોગ-વિવાસી આયુષ્યની સ્થિતિ પ્રમાણે પૃથ્વીમડળમા રહી નૃત્ય કરવાના સ્થાનમા નૃત્યકાર જેમ લોકને આનંદ ઉપજાવી વિસ જૈન થઈ જાય છે તેમ સતજનો લોકોને આનંદ ઉપજાવી સ સારનો ત્યાગ કરી અપ્રમત્તભાવે ઉત્કૃષ્ટ તપ સધમને

૪૮ ચિયર-શાન્ત સુખ આપનાર પરમ હિતકારી સર્વ-
જોડત જિનધર્મ છે

૪૯ પાવ ઇન્દ્રિયોના દેખીતા સુખને કેવળ તુચ્છ બાણી
શાની જનો તને છે

૫૦ ખરા સત સાધુજનોનુ મમતા-સમાધિનુ સુખ વર્ણવી
ન શકાય તેવુ અગાધ છે

૫૧ હ્રસ્વારોધ (નિ રૂપહતા-નિ સગતા) એ ઉત્તમ પ્રકાર
નો તપ છે

૫૨ પથપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મત્રના બપ જોવો જગતમા
ઉત્તમ બપ નથી

૫૩ જોથી આત્મા ચિયર-શાન્ત ધર્મ, ભવસાગરને પાર
પામે તે જ ખરા મયમ

૫૪ છતી શક્તિ છુપાવે-દિલચેરી પણ કરે તેને શાની
જનો ચોર કહે છે

૫૫ જે અપ્રમત્તભાવે (સર્વ પ્રમાદ પરિહરી) શ્રેષ્ઠ-
સાધના કરવા તત્પર રહે છે-રત્નત્રયીનુ આરાધન કરે છે તે
ખરા બાનસાધુ છે

૫૬ મનની જતિ અતિ દુર્જય-જલ્દી હાથમા ન આવે
એવી કઠણ છે, તેથી જ ‘ મન છત્યુ તેણે સઘળુ છત્યુ ’
એમ કહેવાય છે

૫૭ સામાન્યત શ્રીભક્તિમા અધિક કપટ હોય છે તેથી જ
તેનાથી ચેતતા રહેવુ

ઉત્કૃષ્ટ વધતી જતી પરિણામની પાસથી નિર્મળ ક્યાનયોગે
સકળ કર્મમળનો સર્વથા હથ કરીને અણય અવિનાશી એવું
મોક્ષ પલ્લુ પામે છે

ઉપસહાર—ઉપરોક્ત મૃત્યુ મહોત્સવ સળાધી ઉદ્વેષ
તેની ભાવા-ટીકા સહિત મૂળ સરૂપ અનુક્રુપ શ્લોક અતિ
શુદ્ધરૂપે આત્મહિતબોધ નામની એક જૂની છુકમા જેવામાં
આ છે. તે સ્વપરને હિતકારી જાણી સારરૂપે સ્વભાષામાં સહુને
અરણ્યતાથી સમજાય તેમ ઉતાર્યો છે બાઈ જહેનો ખચિત તે
વાથી વિચારી, મૃત્યુનો કટિપત હથ નિવારી, નિર્ભય જની, તે
પ્રસંગે રાખવા યોગ્ય સાવધાનતાથી પવિત્ર રતનત્રયીરૂપ નિજ
ધર્મનું આરાધન કરવા ઉજમાળ જાને અને અનંત જ
જરા મરણજનિત અનંત દુખના પાશમાંથી સર્વથા મુક્ત
થવા પામે, એટલે કસ્યાણુ હિ સાદિક પાપનો સર્વથા ત્યાગ કરી
અહિ સાદિક નિર્દોષ માર્ગનું સેવન કરનારને મૃત્યુનો શા મા
હર હાય ? સદને અણય આપે તે પોતે અણય જ જાને આ
નિર્ભયપણે નિર્દોષ મોક્ષમાર્ગમાં જ વિહરનારાઓ સ્વપર
અનંત ક'યાણુ જ સાધે, તો પછી તેવા મહાપુરુષોને મ
મૃત્યુ મહોત્સવરૂપ જ હાય એમાં આશ્ચર્ય જેવું શું છે ?

[શ્રી જૈ ન ધ પ્ર પુ ૩૮, ૪ ૧૩૮]

૫૮ નીચ-હુદ્ર મનવાળા હોય તે પરતુ અહિત-અનિષ્ટ ચિન્તે છે

૫૯ ઉત્તમ સ્વભાવવાળા હોય તે વિકથા નિવારી શુદ્ધ-પ્રેમ ધારે છે

૬૦ નિરુપ્પી માધુ જનો ધનથી લોભાઇ જતા નથી-ધનવતની શેહમા તણાઇ જતા નથી હર્ષ-શોકથી અસ્થિત રહી તેઓ સ્વપરહિત કરી શકે છે

૬૧ ક્રોધ કપાય સમે કોઇ પ્રયત્ન (અત્યંત આકરો) અભિનયી

૬૨ માન-અહકાર એ મહોન્મત્ત હસ્તી સમાન છે

૬૩ માયા જગતમા જીવોના સત્વને નષ્ટ કરનારી વિષવેદી છે

૬૪ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર કરતાં પણ સોભસમુદ્ર અપાર ને અગાધ છે

૬૫ નીચ સગથી ડરતા રહી તેના દુષ્ટ ચેપથી બચવા દૂર જ રહેવું

૬૬ ઉત્તમ સત સાધુનો સમાગમ સહાય ઇચ્છવો ને કરવો

૬૭ ઉત્તમ સગતિયોગે આપણામા સદ્ગુણની વૃદ્ધિ થાય

૬૮ પરનારીનો સગ-પ્રસંગ કરવાથી પોતાની પ્રતિષ્ઠા લોપાય

૬૯ ચપળ આયુષ્ય ને ચપળ લક્ષ્મીનો ભરોસો નહીં કરતા તેનો સદુપયોગ કરવો

૭૦ નામ એનો નાશ છે જ-કેવળ મોક્ષ-પરમાત્માપદ જ અવિનાશી છે

૭૧ ત્રણ જીવનમા સારભૂત એક જિનેશ્વરપ્રણીત શુદ્ધ ધર્મ જ છે

૭૨ તન, ધન, યૌવન એ સઘળા દાણવિનાશી ને બપયુક્ત છે

૭૩ દુર્ગતિથી બચવા ઈચ્છતા હો તો નારીથી સ્નેહ ન બાધો

૭૪ અતરલક્ષ રહિતને અધ સમજવો, કેમકે તે બધા
મોક્ષને અણબાણતો અધની જેમ અકાર્ય કરવા દોરાય છે;
જેથી તે મુક્ત થઈ શકતો નથી

૭૫ આત્મ જનોના એકાન્ત હિતવચનોને સાભળવા જે
દરબાર નથી કરતો તેને ગહેરો સમજવો તેનો ઉદ્ધાર શી રીતે
થઈ શકે ?

૭૬ અવસરોચિત મુલાવિત જે બોલી બાણતો નથી તેને
જ્ઞાની પુરષો મુજો ગણે છે તે સ્વકાર્ય મુધારી શકતો નથી

૭૭ દયા-જયણા સકળ જગતની હિતકારી પ્રેમાળ માતા જે

૭૮ ધર્મને આપણો ખરો પાલક પિતા સમજી પ્રેમથી
તેને સેવવો

૭૯ બારીકીયાં અવલોકન કરતા મોહ સમાન મોટા ચતુ
બીજો કોઈ જણાતો નથી

૮૦ મુખમાં સહુ સગા-મિત્ર થવા આવે છે, દુઃખ સમયે
ખરી સહાય કરનાર, તેમાંથી ઉદ્ધાર કરી સન્માર્ગમાં સ્થાપનારને
જ સાચો મિત્ર બાણી

૮૧ પાપકાર્યોથી ઠરી-અજગા રહી પુન્યકાર્યમાં પ્રવર્તે
તે પડિત

૮૨ જે નિર્દયભાવે હિંસા કરે-કરાવે-અનુભવે તેને મોહ
મૂહ બાણી -

અવતરણ.

પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા [અહિંસા] એમ શ્રી હર વૈકલ્પિક સૂત્રનું વચન પ્રમાણુ લેખી હવે પછીના બીજા અધિકારમાં જ્ઞાનની પ્રકૃષ્ટા કરાશે

અધિકાર બીજો જ્ઞાન

૧ અહિંસાના લાભને ઇચ્છનારા બાઈબંહેનોએ મુશુર સમીપે જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ, કેમકે જ્યારે તે અહિંસા (દયા) સબધી વિજ્ઞાન (વિશિષ્ટ જ્ઞાન) પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે જ તે અહિંસા દૃઢી રીતે પળાય છે તે વગર દયા સારી રીતે સેવી શકાતી નથી

૨ જ્ઞાન તે શું ? જ્ઞાનાવસ્થા કેવા હોય ? જ્ઞાન મહત્વ કરવાનો વિધિ શો ? તેના શુભ-લાભ-ફાયદા શા શા ? આ ઠારના અનુક્રમથી જ્ઞાનની પ્રકૃષ્ટા કરશું

૩ પહેલું મતિજ્ઞાન, બીજું શ્રુતજ્ઞાન, ત્રીજું અવધિજ્ઞાન, ચોથું મન પર્વજ્ઞાન અને પાંચમું કેવળજ્ઞાન

૪ અત્ર પ્રસ્તુત અધિકાર શ્રુતજ્ઞાનવડે છે, કેમકે શ્રુત જ્ઞાનવડે જ બાપીના મતિજ્ઞાનાદિકનું તેમજ શ્રુતજ્ઞાનનું પણ બ્યાખ્યાન થઈ શકે છે—અદીપની પર જોમ દીપક પોતાને તેમજ બીજા ઘટપગાદિક પદાર્થોની પ્રકારો છે તેમ શ્રુતજ્ઞાન પણ સ્વપરને પ્રકારી-જણાવી શકે છે

૫ રાગદ્વેષાદિ દોષનો નાશ કરે એવા એક પણ શ્રેષ્ઠ મુખદાયક પદાર્થ જે અત્ર સદાય ઉપર્યક્ત / તત્ત્વજ્ઞાન - વિજ્ઞાન

૮૩ જગતમા જેને કોઈ જાતની કામના-ઈચ્છા-વાછા રહી નથી એવા પૂર્ણ સતોષી સત સાધુજનોને જ ખરા મુખી સમજો.

૮૪ જેને લોભ-તૃષ્ણાનો કંઈ પાર નથી તેને ભારે દુખી લેજો.

૮૫ જેમણે કામને છુટ્યો તેણે જગ છુટ્યો-તે ભય રહિત થયો.

૮૬ જગતના છુવોને મોટામા મોટો ભય મરણનો લાગે છે તેમને સદુને નહિ સકળાવે અભય આપવાથી પોતે અભય થાય છે.

૮૭ લાભો પથ કરવાથી બહુ વસમુ લાગી જાય છે ને વખતે નિત્યકર્મ અટકી પડે છે, તેથી જ લાભી નજરથી નીતિ શાસ્ત્રકાર કહે છે કે 'આર આર ગાઉ આવતા, લાભો પથ કપાય' પણ અધીરા થઈ અતિ ઉતાવળ કરી લાભો પથ કરવાથી વખતે બધું અટકી પડે છે.

૮૮ બધી વેદનામા મુધાસબધી વેદનાને પ્રબળ કહી છે અને તેથી જ બાવીશ પરીસંહોમા પણ મુધાપરીસહ પહેલો કહ્યો છે.

૮૯ ઇન્દ્રિયોને વક્ર (અસિદ્ધિત કે કુસિદ્ધિત) અથ્થ જેવી લેખી તેમને જિનવચનરૂપી લાગમવડે કેળવી, વશ રાખવા અને બને તેટલો તેમનો સંપ્રયોગ કરવા શાસ્ત્રકાર ફરમાવે છે.

૯૦ યથાર્થ સયમ આત્માને કંપવૃક્ષની પેરે મુખશાન્તિ અર્પે છે.

૯૧ ખરૂં અનુભવગ્ઞાન ચિન્તામણિ રત્ન જેવું અમૂલ્ય છે.

અધર્મી-અધર્મપ્રિય, અધર્મવડે પ્રસિદ્ધ થયેલો, બહુ જીવોને વધ, બંધન અને મરણ સળધી ત્રાસ આપવામા જ રક્ત રકડડ (રકોડ) નામનો દ્વિત્રિય [રાજપુત] હતો. તે પોતાના ગામોના લોકોને આકરા કરેવડે મતાપતો, નિર્ધન કરી મૂકતો, થાવત્ સ્થાનજાટ કરતો એમ મહોન્મત્ત બનાવેલો સ્વરૂપદેવે વર્તતો. તેવામા એકદા તેના શરીરમા એકસાથે સોળ મન્દારોગ પ્રગટ થયા ખામી, ત્વાસ, જ્વર, કુદીશૂળ, લગદર અને અર્ધ પ્રમુખ મહારોગોથી તે બહુ પીડાયા હાથે અનેક ઉપાય કરતા છતાં ઉક્ત મહારોગથી તે મુખ્ય થઈ શક્યો નહિ. તે મહારોગોથી બારે વિડબના પામતો, આર્તરોદ્ર ધ્યાનને ધ્યાતો અદીશે વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય પાળી, ત્યાંથી મરીને પ્રથમ નરકમા ઉત્કૃષ્ટ આઉંખે નારકી થયો. ત્યાં અનેક દુઃસહ દુઃખો સહી, અતે ત્યાંથી વ્યર્ષીને અહીં મૃગાવલી રાણીની કુશિમા ઉત્પન્ન થયો. તેથી રાણીને અને લગ્નને પણ બારે કષ્ટ થયું. અતે તે જન્મ્યો પણ બહુ વિડબના પામતો છતાં પોતાનો કાળ નિર્ગમન કરે છે તે ૨૬ વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને અનેક નીચ અવતારો લઈ ભવજમણુ કરશે હિસાનો આરો કટુક વિપાક માલળી ચતુર માણસોએ ચેતીને ચાલવું ધટે છે મતલબ કે-કોઈપણ પ્રાણીને કદાપિ કોઈપણ રીતે દુખ ઉપજો તેમ કરવું નહિ.

સાર (ઉપમહાર)

જીવહિંસા કરનારને અનંત દુખ થાય છે એમ સર્વજ્ઞ પીતરાગના ઉપદેશથી બાણીને બે ભવદુખથી નિર્વેદ-ત્રાસ થતો હોય તો જીવદયામા રક્ત રહેવું

અનુભવજ્ઞાન થવાથી વસ્તુગત રસાસ્વાદન સુખ ઉપજે છે
યાવત્ એ જ્ઞાનને કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યનો અસ્તોદય કહેવ છે

૯૨ તત્ત્વવિદ્યા(આત્મ-અધ્યાત્મજ્ઞાન)ને શ્રેષ્ઠ કામધેનુ
જેવી વખાણે-ની છે એથી લોકોત્તર(મોક્ષ)માર્ગની ચાવી
હાથમા આવી જાય છે, જેથી જન્મમરણની મર્વ જાળાથી
મુક્તિ અક્ષય સુખ પામી શકાય છે

૯૩ સાચી ભક્તિને ચિત્રાવે-ની જેવી દુર્લભ કહી છે, એથી
જીવનનુ સકળ દુઃખ દારિદ્ર સર્વથા ક્ષીટે છે ને આત્મા અમર
બને છે

૯૪ સાચો મયમ સર્વ દુઃખને ટાળી અક્ષય-મોક્ષસુખ
મેળવી આપે છે

૯૫ શ્રવણરોભા, નિર્મળ ગગાજળ જેવી જિનવાણી
સાલજવાથી થાય છે

૯૬ નયનગોભા, પ્રભુ સમી પ્રમાન્ત પ્રભુપદિમાને
નિરખી બોધ લેવાથી થાય છે

૯૭ સુખની અદ્ભુત રોભા, ગમે તેવા સચેગો વચ્ચે
મિય, પદ્ય ને તથ્ય વાવાથી થાય છે

૯૮ હાથની ખરી રોભા, સુવિવેકથી સત્પાત્રને દાન
કેવાથી થાય છે

૯૯ ભુતમો(પુરુષાર્થથી) ભવજળ તરાય તેવી પુરુષાર્થ
શાળીની ભુતમોભા સમજે

અવતરણ.

પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા [અહિંસા] એમ શ્રી હર વૈકાવિક સૂત્રનું વચન પ્રમાણુ લેખી હવે પછીના બીજા અધિકારમાં જ્ઞાનની પ્રકૃષ્ટા કરશે.

અધિકાર બીજો જ્ઞાન

૧ અહિંસાના લાભને ઇચ્છનારા બાઈબ્હેનોએ સુચરે સમીપે જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ, કેમકે જ્યાં તે અહિંસા (દયા) સબધી વિજ્ઞાન (વિગ્રિહ જ્ઞાન) પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે જ તે અહિંસા કડી રીતે પળાય છે તે વગર દયા મારી રીતે સેવી શકાતી નથી.

૨ જ્ઞાન તે શું ? જ્ઞાનાદના કેવા હોય ? જ્ઞાન ચહજી કરવાનો વિધિ શો ? તેના શુષ્ક-લાભ-ફાયદા શા શા ? આ દ્વારના અનુક્રમથી જ્ઞાનની પ્રકૃષ્ટા કરશું.

૩ પહેલું મતિજ્ઞાન, બીજું શ્રુતજ્ઞાન, ત્રીજું અવધિજ્ઞાન, ચોથું મન પર્યાવજ્ઞાન અને પાંચમું કેવળજ્ઞાન.

૪ અત્ર પ્રસ્તુત અધિકાર શ્રુતજ્ઞાનવડે છે, કેમકે શ્રુત જ્ઞાનવડે જ બાકીના મતિજ્ઞાનાદિકનું તેમજ શ્રુતજ્ઞાનનું પણ વ્યાખ્યાન થઈ શકે છે—પ્રદીપની પર જેમ દીપક પોતાને તેમજ બીજા ઘટપટાદિક પદાર્થોને પ્રકાશે છે તેમ શ્રુતજ્ઞાન પણ સ્વપરને પ્રકાશી-જણાવી શકે છે.

૫ રાગદ્વેષાદિ દોષનો નાશ કરે એવા એક પણ મોક્ષ મુખદાયક પંથો જે અત્ર સદાય ઉપર્યુક્ત (તદાકાર વૃત્તિવાળો)

૧૦૦ નિર્મળ નવપદ્મ સ્થિર શ્રદ્ધાથી ધ્યાન ધરતા
હૃદયશોભા લેખો

૧૦૧ પ્રભુના અમૂલ્ય ગુણરત્નોને કંઠે ધારી, કંઠની બારે
શોભા કરી બાણો

૧૦૨ સદ્ગુણના ચરણની રજ ગિર પર ધારી, એ રીતે
બાણશોભા કરીએ

૧૦૩ અતિ ભારે મોહબળને સમ્યક્જ્ઞાન-ક્રિયાયોગે તોડી
અશ્વપદ વરીએ

૧૦૪ દુનિયાના સઘળા પાપનું મૂળ લોભ સમજ સતોષ
વડે તેને છતવો

૧૦૫ સઘળા રોગ રસવિકારથી થતા બાળી રસગૃહિ-
લ પટતા તજવી

૧૦૬ સકળ દુષ્ટનું કારણ રનેહ-રાગને સમજ, તેનાથ
અળગા રહે તેની બલિહારી

૧૦૭ નિજ કાયાને અશુચિભરી બાળી તેની મમતા તજવી

૧૦૮ માયા-મમતાવર્જિત સરલ સ્વભાવી ભદ્રિક પરિણામીને
પવિત્ર લેખો

૧૦૯ આધ્યાત્મિક વાણી આત્માને શાન્ત-શીતળ કરનાર
અમૃત સમી પી છે

૧૧૦ કેવળ પાપને પોષનારી કુથરી(વિકથા)ને શાની
જનો વિષ સમી કહે છે

યર્થ વર્તે છે તે તેનું સમ્યગ્જ્ઞાન કહેવાય છે અને તે વડે જ્ઞાનવાળા (જ્ઞાની) દુ ખબળને છેદી નાખે છે (ભાવનામય કરેલા એક પણ પદ્ધતી પ્રાણીનું ક'યાણુ થા' ગડે છે) તેવું જ ઉત્તમ જ્ઞાન અધિક પ્રમાણુમાં હોય તો અધિક હિત કરે પરંતુ જેટલું હોય તેટલું તો ભાવનામય હોવું જોઈએ-પછી ભલે તે થોડું જ હોય, ઘણા મોટા પ્રમાણુને માટે અહીં જિનશાસનમાં કાંઈ આશ્રહ નથી

૬ સવિજ્ઞ-ભવબીરુ મોક્ષને અનુકૂળ ક્રિયા કરનાર મુમુક્ષુ (ત્રીન વૈરાગી), ગીતાર્થ (સૂત્ર-અર્થ ઉભયનો બાણુ), મધ્યસ્થ, નિષ્પક્ષપાતી (કેવળ રણુરાગી) અને દેશકાળનો બાણુ છતો જે માધુ શુદ્ધપ્રકરક દોષ તે જ્ઞાનનો દાતા હોઈ શકે

૭ કોઈ સાધુ સયમમાર્ગમાં ગિયિવ હોવા છતાં સર્વજ્ઞ બીતરાગકથિત પાપ મહાવતરૂપ મૂળશુણુ અને પિઠવિશુદ્ધિ વિગેરે ઉત્તરશુણુ-લક્ષણુ ચરણુક-ણુની પ્રશસા-અનુમોદના અને શુદ્ધ પ્રકરણુ કરતો છતો પાપકર્મને ખપાવે અને મુલબળોધિ પણ થવા પામે મતવળ કે-શ્રી ઉપદેશમાળા પ્રમુખમાં કદા મુજબ સવિજ્ઞપક્ષીપાણુ પાળનારા પણુ સ્વહિત માધી શકે, પરંતુ શુણુ વિના જોગે આડબર કરનાર સ્વહિત માધી ન જ શકે

જ્ઞાન ગ્રહણુ કરવાનો વિધિ

૮ સૂત્ર-અર્થ ગ્રહણુ કરની વખતે શિષ્યોએ અરુખલિત અને અમીલિત પ્રમુખ શુણુવાળા ન્યૂનાધિક રહિત ઉચ્ચારતા સૂત્રોમાં, કાવગ્રહણુદિ વિધિ (ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અને અનુજ્ઞા પ્રમુખ

૧૧૧ જ્યાં એક કંઈ પરમાર્થ (સ માર્ગ) પામીએ તેને જ સત્સંગતિ કહીએ

૧૧૨ જે સ્થળે જવાથી અવગુણ આવે-વધે તેને જ કાયમ કુમંગતિ કહીએ

૧૧૩ દુર્જનનો સ્નેહ પનગીયાના રગની જેમ થમક બતાવી ક્ષણમા છેડ દે છે એમ જાણી તેવા દુર્જનના ક્ષણિક સ્નેહથી અભય પોતાનું બગાડવું નહીં

૧૧૪ મજાનનો સ્નેહ યોજમણના રમ જેવો સંકાળ અભંગ રહે છે અને તેમનો મમાગમ કરવાથી કંઈ ને કંઈ સદ્ગુણનો લાભ થતો રહે છે

ઉક્ત એલોનો વિસ્તારથી અર્થ સમજી હૃદયે ધારતા મિથ્યાત્વ-અધકાર નાશ પામે છે

[સ્ત્રી ૬ પ્ર પુ ૪૫ ૫ ૨૩૪]

કુટિપદેશમાળા અપરનામ પુષ્પમાળા પ્રકરણ

મગલાચરણરૂપે શ્રી મહાવીરના ગુણગાન મુક્ત પ્રણામ

સિદ્ધ—સર્વથા મોક્ષપદને પ્રાપ્ત થયેલા, અકર્મી—સર્વથા કર્મબંધનોથી મુક્ત થયેલા, નિઝહ—સર્વ પ્રકારના દેહવિરોધથી

* આજથી લગભગ ૧૩૦૦ વર્ષ ઉપર થયેલા શ્રી જિનશ સનના અનકારરૂપ નરંગી ટીકાકાર શ્રીમાન્ અણપદેવસુરિજીના શિષ્યરત્ન શ્રીમાન્ હેમચંદ્રસુરિજી મહારાજે ભવજનોના ઉપકાર અર્થે આ પુષ્પમાળા પ્રકરણ નામનો વીંછ અધિકારોથી ભરેલો મધ મૂગ પાકવું

શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ ક્રિયા) પ્રમાર્જન-ભૂમિશુદ્ધિ, જ્ઞાનદાતા ગુરુમહાનંદ શાસ્ત્રવાચના દેવા સમાધિપૂર્વક બેસે-બેમી શકે એવા આસન-પ્રમુખની યોજના, તેમજ અક્ષ(ચંદનક)વડે સ્થાપનાચાર્યની સ્થાપના ઇત્યાદિક ક્રિયાક્રમ કરવાનો રીત છે

૯ નિદ્રા અને વિકથાના પરિહારી બની, મન-વચન-કાયાના યોગને સારી રીતે કાળૂમા રાખનારા શિષ્યોએ બે હાથ ભેડી, ભક્તિબહુમાનપૂર્વક સાવધાન બનીને શાસ્ત્રવાચના લેવી ભેધએ.

૧૦ વળી તેમણે વિશ્વિત મુખે, હાંસહિત, આચાર્ય મહારાજને હૃદય ઉપનવતા હતા, ગુરુના ગર્ભીર અર્થવાણી સુભાષિત-મિષ્ટ વચનો સાંભળવાના અભિલાષી થવું ભેધએ

૧૧ ગુરુમહારાજને અનેક રીતે મુખમઆધિ ઉપનવવાથી ગુરુપ્રત્યે મારો ભક્તિભાવ દાખવવાપૂર્વક વિનય બહુમાન કરવાથી શિષ્યો ધ્વંષિત સૂનાર્યનો પાર શીઘ્ર સારી રીતે પામે છે

૧૨ શાસ્ત્રકથિત વિધિ મુજબ, વિદ્યાસાધકના દ્વાતથી, યોગ્ય જીવને સૂત્ર અને અર્થ દેવા, અયોગ્ય જીવને તે દેવાથી ઉત્તર અનેક દોષો (અનર્થો) પ્રગટે છે

૧૩ જેમ કાચા ઘડામા નાખેલું જળ તે ઘડાનો વિનાશ કરે છે તેમ શાસ્ત્રરહસ્ય પણ દીન સત્વવાળા જીવને વિનાશ કરે છે

૧૪ જગતમા કર્મવશવર્તી જીવોને બુદ્ધિ-ધારણાશક્તિ હોય કે ન હોય તો પણ જ્ઞાન અભ્યાસ કરવામા ઉગમ તો ન જ મૂકવો ભેધએ

મૂકાયેલા, અસગ-સર્વ સગ યા મૂર્છા પરિગ્રહથી સર્વથા
મુક્ત થયેલા, અક્ષય-અ યાબાધ એવી મોક્ષસ્થિતિને લજનારા
અથવા અક્ષદ-ઇન્દ્રિયોનો સ પૂર્ણ નિગ્રહ કરનારા, ધીર-સમસ્ત
આવરણ રહિત તત્વાવબોધ શક્તિથી ચોક્કસ અથવા અનંત
શક્તિવાળા હોવાથી સમસ્ત પરિવહ-ઉપસર્ગોને સહન કરવા
સ પૂર્ણ સમર્થ-નિઃપ્રકંપ અને સદ્ગતિ પમાડવા સમર્થ
પુરુષોમા શિરોમણિ તથા જીવાજીવાદિ સદ્ભૂત (સાચો) અર્થ
પ્રમશવાવાળા અથવા સદ્ગતિ પમાડવા સમર્થ એવા પરમાર્થને
પ્રકાશવાવાળા શ્રી વીરપ્રભુને હુ (હેમચ દ્રસૂરિ) ત્રિકરણ શુદ્ધિથી
પ્રણામ કરું છું

‘ અથ અભિધેયાદિ ’

જિનવચન(પ્રવચન-આગમ)રૂપી જગીયામાથી પ્રધાન
પુષ્પની માળાની જેવી સુવર્ણ (શોભનિક-ઉત્તમ અક્ષરોના
વિન્યાસવાળી) અને અસાધારણ જ્ઞાનાદિક શુભોવડે શુભેશ્વી-
રથેની આ ઉપદેશમાળા (અપરનામ) પુષ્પમાળા પ્રકરણની હું
રચના કરું છું

જાપામા રચેલો છે તેના ઉપર મરજૂત જાપામા શ્રી જિનમહાસચિજીના
શિષ્યત્વ મનોપાત્તના શ્રી સોમમણિજી મહારાજે લીખ રચેલી છે ઉક્ત
મરજૂત ગીતાના આધારે પ્રમત પામી અમે તેની આજૂત સરન વ્યાખ્યા
બાંધારે તેમજ કરી જનના આગળ ધરી છે પોતની સદા સુગંધથી
બંધ નાણીયા સુગમિત મરનારા સદુપદેશરૂપી ઉત્તમ અગ્રાધિક પુષ્પોથી
શુભેશ્વી આ પુષ્પમાળા એક પાત્રેવારે કહામરજૂતની ગરજ સારે તેવી હોઈ,
જાપામા મોં નેના ઉચિત આદર કરે

૧૫ કદાચ જાણા દિવસમા એક જ પદ આવડે અથવા
પદર દિવસે અર્ધો શ્લોક જ આવડે તો પણ જો જ્ઞાન શીખવા
ઇચ્છા જ હોય તો ઉગ્રમ મૂકવો નહીં

૧૬ દશાન્ત બતાવી એ જ વાતનું અથકાર સમર્થન કરે
છે શીતળ, મૃદુ અને ધીમે ધીમે વહેતું નીર અનુક્રમે નદીના
સબખવાળું થઇને ગિરિ જેવા દુર્લેધને પણ ભેગી નાખે છે,
તેમ શાન્તિથી વિનય બહુમાનપૂર્વક શુરુમંત્રીયે થોડું થોડું
ભણતા પણ અનુક્રમે દુર્લભ એવા શ્રુત-સ્મૃતને પામી શકાય
છે શુદ્ધ નિષ્ઠાથી સમતા અને ઉત્સાહપૂર્વક યત્ન કરનાર
અવશ્ય ફતેહમંદ નીવડે છે, માટે નિરતર અધિક ઉત્સાહ અને
ધૈર્ય ધારણ કરી-રાખીને જ્ઞાન-અભ્યાસ કર્યા કરવો જોઇએ

૧૭ જેમ સૂત્રમા પરોવેલી સોય કચરામા પડી ગઇ
હોય તેમ છતાં પાઠી હાથ આવે છે તેમ સૂત્ર અભ્યાસી છવ
પણ કદાચ કર્મવશાત્ સસારમા પડ્યો હોય તેમ છતાં તે
પાછો ઠેકાણે આવી બેસે છે, અજ્ઞાની છવ તો ચારે ગતિમા
અરહોપરહો અથડાયા જ કરે છે

૧૮ જેમ સૂત્ર વગરની સોય રજમા પડી છતી હાથ આવતી
નથી તેમ જ્ઞાન રહિત છવ પણ સસાર-કાલ્પમા ભ્યા ત્યા રગ
રોળાયા કરે છે અનત જન્મ-મરણના દુખ પામ્યા કરે છે

૧૯ જેમ શાસ્ત્રજ્ઞાન રહિત અજ્ઞાની વૈવ રોગ-ચિકિત્સા
કેમ કરવી તે બાણતો નથી તેમ અજ્ઞાની છવ પણ ચારિત્ર
શુદ્ધિ કરી બાણતો નથી

‘ધર્મઆમથીની અતિ દુર્લભતા’

મમુદ્રમા પાડી નાખેલા (ચિતામણિ) રતનની જેમ મનુષ્ય જન્મ કરી પામવો અતિ દુર્લભ છે તેમા પણ રકને નિધાન પ્રાપ્તિની પેઠે જિનધર્મની પ્રાપ્તિ (અતિ અતિ) દુર્લભ છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર પ્રમુખમા ચૂલ્લગ, વાસગ પ્રમુખ દશ દૃષ્ટાતે મનુષ્ય જન્મ પામવો દુર્લભ કહ્યો છે, તે દૃષ્ટાતો વિશેષાર્થોએ ત્યાથી ભેધ લેવા તેવો દુર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છતા પણ રકને રતનનિધાનની જેમ જિનધર્મ પામવો અતિ દુર્લભ કહ્યો છે

‘તેને સાર્થક કરવા પ્રમાદ તથા ધર્મમેવન કરવું જોઈએ.’

એવું મનુષ્યપણુ અને જિનધર્મ પમાય તેવા અતુકૂળ અદ્ભૂત કાર્યના કૃણ તરીકે કોઈ રીતે મનુષ્ય જન્માદિક શ્રેષ્ઠ સામગ્રી પામીને શિવમુખ-સ પત્તિના હેતુરૂપ એવા જિનધર્મમા સદા સાવધાનપણે વતવું મોક્ષમુખદાથી વીતરાગપ્રણીન ધર્મ પામીને તેમા ક્ષણ માત્ર પણ પ્રમા ન કરવો મતલબ કે-શ્રી વીતરાગપ્રણીત તત્ત્વનું સચિપૂર્વક અવણ, મનન અને નિદિધ્યાસન કરવા તત્પર રહેવું જેમ તે ઉત્કૃષ્ટ ધર્મનું આરાધન થાય તેમ પ્રવર્તવું તેમા ગફલત ન કરવી

(પ્રમાદરહિત x પ્રાણુરક્ષારૂપ) અહિંસાનું માહાત્મ્ય

તે ધર્મ રાગ, દ્વેષ અને મોહવર્જિત એવા જિનેન્દગીએ અહિંસામૂલક કહેલો છે, તે માટે તે અહિંસા અર્થે અધિક ઉગ્રમાળ રહેવું

‘જ્ઞાનનો અતુલ મહિમા’

૨૦ આથી વધારે ઉત્તમ, આશ્ચર્યકારક કે સુંદરતર બીજું શું છે? મર્વે જનો બહુથત-જ્ઞાનીના મુખને ચંદ્રની જેમ અતિ આદરથી જુઓ છે

૨૧ છઠ્ઠું, અઠ્ઠમ, દશમ (૪) અને દુવાલસ (૫) ઉપવાસ જેવી આકરી તપસ્યાથી જેટલી શુદ્ધિ થાય તેથી અનેકગુણી શુદ્ધિ સયમના ખપી નિત્યસોજ એવા જ્ઞાની-વિવેચી ને થાય એ પ્રશ્નના જ્ઞાનનો જાણવો

૨૨ જ્ઞાનવડે જગતમા વર્તતા સર્વે સુદમ તથા સ્થૂલ જાવો જાણી શકાય છે, તેથી પુદ્ધિવતોએ અતિ આદરપૂર્વક જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો, તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લેવું એ જ સદ્ગુણિ પામ્યાનું ઉત્તમ કૃણ છે

૨૩ જ્ઞાન જીવનો નિષ્કારણ બધું (ઉપકારક) છે, જ્ઞાન મોહ બધકારને દૂર કરવા સૂર્ય સમાન છે અને જ્ઞાન આ સંસાર-સમુદ્રથી પાર ઉતારવાને મનનું જહાજ છે, દૃઢ આલબનકૃપ છે

૨૪ એકટો હુ બધી હુ બીયા જીવોને જ્ઞાન ઉત્તમ મિત્રની પેરે આશ્વાસન (દિલાસો) આપનાર છે અને પરલવમા સાગરચંદ્રની પેરે શાશ્વત મુખને એજવી આપનાર છે, તેનું ચરિત્ર નીચે મુજબ છે

સાગરચંદ્રનું મહિમ ચરિત્ર

આ જ્ઞાનસેનમા મતંતપુર નગરને વિષે અમૃતચંદ્ર

મેરુગિરિથી (વધારે) મોટું કોણ છે ? સમુદ્રથી વધારે ગભીર કોણ છે ? આકાશથી વધારે વિશાળ કોણ છે ? તેમજ અહિં સા સમાન બીજો કયો ધર્મ છે ?

ઠોટીગમે કન્યાદુને કન્નારી, મહાદુ ખદાથી દુરિત (પાપ) રૂપ શત્રુવર્ગનો ક્ષય કન્નારી અને મ સારસમુદ્ર તારનારી નૌકા એક કવળાં જીવદયા જ છે

વિરાગ રાજ્ય, રાગોથી વર્જિત રૂપ અને દીર્ઘ આયુષ્ય તેમજ એવું બીજું ગોપપણ સુખ નથી કે જે જીવદયાથી સાધ્ય (પ્રાપ્ત) ન થાય મતવળ કે-સર્વ પ્રકારના સુખ જીવદયાવડે સુખે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, માટે જીવદયાને વિષે અત્યંત આદર કરવો પડે છે

જીવોને અભય આપીને અનંત જીવો દેવેન્દ્ર અને ચક્રવર્તી આદિના સુખને અનુભવી અનંત, અક્ષય એવા શિવસુખને પ્રાપ્ત થાય છે

તે માટે આત્મહિતૈષી જનોએ (સર્વ) જીવોને સદાય અભયદાન દેવું જોઈએ, જેવી રીતે વજ્રાસુધના ભવમા શ્રી શાન્તિનાથે અભયદાન આપ્યું હતું શ્રી શાન્તિનાથના જીવે પૂર્વભવમા એક પારવા ઉપર ઉત્કૃષ્ટ કરુણા આણી આત્માર્પણ કર્યું હતું તે કથાનક સુપ્રસિદ્ધ છે

જેમ આપણને દુખ પ્રિય નથી લાગતું તેમજ સકળ જીવોને પ્રિય ન જ લાગે જાણીને કોઈ જીવને ન હણે, ન હણાવે તેમજ હણવાને રૂઠું ન જાણે તે જ આત્મા ધર્મમાર્ગમા સ્થિત-નિશ્ચિત જાણવો

રાજાની ચાંદ્રકળા નામની રાણીની કુક્ષીથી ઉત્પન્ન થયેલા
સાગરચંદ્ર કુમારે એકદા કોઈક પુરુષ પામેથી પાચસો દીનાર
દઈને એક ગાથા ગ્રહણ કરી તે ગાથા આ પ્રમાણે હતી —

‘ અપચિય ચિય જહા, ઇહ દુહ તહ સુહપિ જીગણ ।

તા મુત્તુ મમ્મોહ, ઘમ્મ ચિય કુળહ વહિવઘ ॥૧॥’

તેનો પરમાર્થ એવો છે કે— ‘જીવોને દુઃખ કે સુખ પણ
ક્યાંયે અનાયાસે મળી આવે છે ત્યારે તેમાં મુશ્કેલી વગર
કેવળ ધર્મમાં જ પ્રતિબંધ કરવો જોઈએ ’

એકદા કુમાર ક્રોધ કરવા ઉદ્યાનમાં ગયો હતો ત્યાંથી તેને
એકએક અપહરી લઈ સમુદ્રમાં પાડેનો પોતાને જોયો ભાગ્ય
યોગે પાટિયુ હાથ આવતા તેને અવગળી તે સમુદ્રની પાર
પહોચ્યો ત્યાં પૂર્વોક્ત ગાથાના સસ્મરણથી સર્વ દુઃખને અસત્
લેખી કરતાં એવા તેણે કોઈક અરણ્યમાં ફાસો ખાવી એક
કન્યાને લેખી, તેનો પાસ છેલ્લે તેણે તેણીનું રક્ષણ કર્યું
તે કયા ભાનુરાજાની પુત્રી કેમળામાળા નામની હતી તે
કન્યા પ્રથમથી જ કુમારના શુભ સાક્ષીની તેને જ વરવા આતુર
હતી તે હકીકત કુમારને કોઈ વિદ્યાધરે કહી પછી અતુલ
સયોગને પામી કુમારે તે કન્યાનું તેમ જ બીજા અનેક કન્યા
ઓનું પાણિગ્રહણ કર્યું તે સમવિષમ રથે પૂર્વોક્ત ગાથાનું જ
સ્મરણ કરી ધર્મમાં ચિત્ત સ્થિર રાખેના તેથી તે બહુ સુખી
થયો અતુલને મહાવિદ્યાળ રાજ્ય લોગવી, મહાગુરુ સમીપે
દીક્ષા ગ્રહણ કરી શાસ્ત્ર અભ્યાસયોગે મહાજ્ઞાની થયો અને
હૃદય ચારિત્ર પાળી, સર્વ ઉપસર્ગને સમજાવે સહન કરી, સમસ્ત

તેમજ જે મન, વચન અને ક્રિયાને કાળૂમાં નહિ રાખતા હતા અનુકંપા (દયા) રહિત જની, સર્વ જીવોનો વધ કરે છે (કરારે છે અને અનુમોદે છે) તે લાજોગમે દુષ્ટેથી પરાક્તવ પામી સસાર-ઝટ્ટીમાં જમણ કરે છે (મન, વચન, ક્રિયાથી જે અન્ય પ્રાણીઓને પરિતાપ ઉપત્તવે છે તે અદ્વાની જનો અન્ય જન્મોમાં તેથી બહુગણો પરિતાપ પામ્યા કરે છે)

વધ, બંધન અને મારવામાં રક્ત જની જે નિઃકંપ જનો જીવોને બહુ દુખ ઉપત્તવે છે તે મૃગાવતીના પુત્ર મૃગાપુત્રની પેઠે સમજા દુષ્ટોનું ભાજન વાર છે

“ મૃગાપુત્રનું અસ્મિન્ ચરિત્ર ”

મનુષ્યભવમાં પણ નારકીની જેવા દુષ્ટોને સાક્ષાત્ વેદનાજ મૃગાપુત્રને ભગવતના મુખથી જાણીને પ્રભુના વચનમાં દૃઢ પ્રતીતિ હતા તેવા દુષ્ટો સાક્ષાત્ જોવાના કૌતુકવાળા શ્રી ગૌતમસ્વામી શ્રી વીરપ્રભુની આજ્ઞા લાગે મૃગાવતીને ઘરે પધાર્યા પોતાના આવાગમનનું કારણ નિવેદિત કર્યું હતે મૃગાવતી ગૌતમસ્વામીને નાસિકા સહિત મુખ મુહુર્તપત્તિવતી બાધી લેવાનું જણાવી, ત્યાં ભૂમિગૃહ (લોયગ) માં મૃગાપુત્ર છે ત્યાં હાજર ગઈ તે સ્થળે અનેક અસાધ્ય ગેગોથી પીડિતા તે કુમારને સામ્રાટ દેખીને પછી શ્રી ગૌતમસ્વામીએ શ્રી વીરપ્રભુની સમીપે આવી અતિ નમ્રતાથી તેના પૂર્વભવ સબંધી પૂરછા કરી ત્યારે શ્રી વીરપ્રભુએ જણાવ્યું કે-

આ જરતમેશમાં પૂર્વે શતદ્વાર નામના નગરના ધનપતિ રાજાનો વિજયવર્ધન પ્રમુખ પાચસો ગામનો અધિપતિ

કર્મમળને ખપાવી, કેવળજ્ઞાન પામીને મોળે ગયો એક ગાથા જોટલા જ્ઞાનના પ્રભાવથી સ્વામીચંદ્ર કુમાર અનુક્રમે અક્ષયપદ પામ્યો એમ જાણીને આત્માર્થી જનોએ અવશ્ય જ્ઞાનાભ્યાસ કરવા સતત ખ્યાલ રાખવો, જેથી ઉભય લોકમા હિત જ થવા પામે

૨૫ પાપથકી નિવૃત્તિ, તેમજ પુન્યકાર્યમા પ્રવૃત્તિ અને વિનયશુણી પ્રાપ્તિ એ ત્રણ વાના જ્ઞાનશુણુ પ્રગટ થયે છતે જ પરિપૂર્ણ થાય છે

૨૬ જો ગગાનદીની રેતી માપી શકાય અને સમુદ્રના જળ બે હાથવટી ઉલ્લેચવા કોઈ સમર્થ થાય તો જ તે જ્ઞાન શુણુને વર્ણવી શકે મતલબ કે જ્ઞાનના મૂર્ણ શુણુને વર્ણવવા કોઈપણ સમર્થ થઈ શકે એમ નથી

ત્રીજો અધિકાર દાન

હવે ધર્મોપદ્રવ્યના આશ્રય દાન સબંધી દ્વારની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રકાર કહે છે બાહ્યાર, વસતિ (વસવાનુ સ્થાન) અને વસ્ત્રાદિકવડે જ્ઞાનીજનોને આશ્રય (આધાર) આપવો, કેમકે જીવોને જ્ઞાન દેહ વિના સંભવતુ નથી

દેહ પુદ્ગલમય છે તે દેહ આહારાદિક વિના ન નભી શકે મતલબ કે દેહના નિર્વાહને માટે આહારાદિકની અવશ્ય જરૂર રહે છે તેથી જ તે ટકી શકે છે તેના વિના જ્ઞાન સંભવતુ નથી અને જ્ઞાન વિના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ તીર્થ—સઘ રી રીતે સંભરે ? માટે તેને આશ્રય દેવાની પૂરતી જરૂર છે

અધર્મી-અધર્મપ્રિય, અધર્મવટે પ્રસિદ્ધ થયેલો, બહુ જીવોને
 વધ, બંધન અને મરણ સળધી ત્રાસ આપવામા જ રક્ત રઠઉંડ
 (રાઠોડ) નામનો ક્ષત્રિય [રાજપુત] હતો તે પોતાના
 ગામોના લોકોને આકરા કરાવડે સતાવતો, નિર્ધન કરી મૂકતો,
 યાવત્ સ્થાનજાટ કરતો એમ મહોન્મત્ત બની સ્વચ્છદપણે
 વર્તતો તેવામા એકદા તેના શરીરમા એકસાથે મોળ મહારોગ
 પ્રગટ થયા ખામી, શ્વાસ, જ્વર, કુક્ષીશૂળ, લગદર અને
 અર્ધ પ્રમુખ મહારોગોથી તે બહુ પીડાવા લાગ્યો અનેક ઉપાય
 કરતા છતા ઉજા મહારોગથી તે મુક્ત થઈ શક્યો નહિ તે
 મહારોગોથી ભારે વિડબના પામતો, આર્તરોદ્ર ધ્યાનને ધ્યાતો
 અહીંશે વર્ષાંતુ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય પાળી, ત્યાથી મરીને પ્રથમ
 નરકમા ઉત્કૃષ્ટ આઉંખે નારકી થયો ત્યા અનેક દુ સહ દુ ખો
 સહી, અ તે ત્યાથી વ્યવીને અહીં મૃગાવતી રાણીના કુક્ષિમા
 ઉત્પન્ન થયો તેથી રાણીને અને રાજાને પણ બારે કષ્ટ થયું
 અ તે તે જન્મ્યો પણ બહુ વિડબના પામતો છતો પોતાનો
 કાગ નિર્ગમન કરે છે તે ૨૬ વર્ષાંતુ આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને
 અનેક નીચ અવતારો લઈ ભવજામણ કરશે હિ સાનો આવો
 કટુક વિપાક સાભળી ચતુર માણસોએ ચેતીને ચાલવું ઘટે
 છે મતલબ કે-કોઈપણ પ્રાણીને કદાપિ કોઈપણ રીતે દુ ખ
 ઉપજો તેમ કરવું નહિ

સાર (ઉપમહાર)

જીવહિ સા કરનારને અનંત દુ ખ થાય ॥ એમ સર્વજ્ઞ
 વીતરાગના ઉપદેશથી જાણીને બે ભવદુ ખથી નિર્વેદ-ત્રાસ થતો
 રોય તો જીવદશામાં રહી એમ

જો પૂર્વોક્ત ઉપદેશ યા આશ્રય દાન વિના જ તપ, નિયમ પ્રમુખ સમગ્ર ગુણો સંભવતા હોય (સાધી શક્તિ હોય) તો પછી આહાર, વસ્ત્ર, પામાદિકનો કેણુ (શા માટે) સ્વીકાર કરે ?

તે માટે વિધિપૂર્વક જ્ઞાની પુરુષોને સમ્યક્ આશ્રય આપતા છતાં ભવસમુદ્ર તરવાને યાન પાત્ર (જહાજ) જેવું તીર્થ પશુ પ્રવર્તાવ્યું ગણાય

દાતાએ આવે આશ્રય કેવા ભાવથી આપવો ? અને તે વળી કેવા પાત્ર પુરુષોને આપવો એવી રીતે દાન, દાતા અને અદાતાના જે શુદ્ધદોષ સંભવે તે કહેવા યોગ્ય છે

સાસારિક આ લોક પ લોક મળતી મુળની ઇચ્છા, યશ, માન, પ્રતિષ્ઠાદિકની ઇચ્છા રહિત થઈ અને શદ્ધા તથા શમાય (હર્ષોન્ન્યાસ)ને ધારણ કરી દાતાએ કેવળ કર્મનો ફાયદા કરવાને માટે જ સુપાત્ર દાન દેવું

આરભ ક્રિયાથી નિવૃત્ત થયેલા મૂંઝવે વચ્ચે આહારાદિક નહિ ગ્રહણ કરનારા તેમજ આરભ અને ખરીદી નહિ કરાવનારા તથા ધર્મમા જ ચિત્તને સ્થાપનારા સાધુજનોને ગૃહસ્થોએ ધર્મને માટે જ દાન દેવું

માત્ર મોક્ષમુખ આપનાર સુપાત્ર દાન શાસ્ત્રમા વર્ણવેલા વિધિ મુજબ દાતાએ દેવું અનુક્રમદાનનો તો જિનેશ્વરોએ કનાય પણ નિરોધ કર્યો જ નથી અનાવ, અપગ, નિરાશ્રિતને દાતાથી અપાતુ દાન અનુક્રમ દાન છે

કેટલાકનું ચિત્ત સુદર ઉદાર ભાવનામય હોય ત્યારે કેટ

લાભના ચિત્ત અને વિત્ત બન્ને સુદર હોય, પણ ચિત્ત, વિત્ત અને પાત્ર એ ત્રણે સુદર તો કોઈક જ ભાગ્યશાળીને લાભે છે મતવચ્ચ કે-લાવનામય ઉત્તર આગયવડે નીતિથી ઉપા નિત કરેલું દ્રવ્ય તથાપ્રકારના સુપાત્રમા દેવાનો પુણ્ય પ્રસંગ વિરલ પુણ્યશાળીને જ આપડે છે

આગેચ્ચ, સૌભાગ્ય, આજ્ઞૈય્ય (અન્ય જનો આજ્ઞા સ્વીકારી લે એવી ઠકુરાઈ), મન ચિત્તિન વિભવ (લક્ષ્મી) તેમજ સુરલોક સંગથી સપત્ત એ સહુ સુપાત્ર દાનના મોક્ષસુખની અપેક્ષાએ અપર (પ્રાસંગિક) કૃણ બાંધુવા

સુપાત્ર દાન હઈને કેટલાક લબ્ય જનો તે ભવમા જ નિર્વૃત્તિ (મોક્ષસુખ) પામ્યા છે અને અનેરા કેટલાક લબ્યો નરસુખ સંગથી સુખ વિવશીને ત્રીજા ભરે મિદિપાને પામ્યા છે

સુપાત્ર દાન દેવ અને મનુષ્ય મંગળી સુખ-પ્રાપ્તિનું કારણ થાય છે તેમજ ગિરસુખ (મોક્ષ) રૂપ કૃણ પણ આપે છે જેમ શૂરસેન નૃપત્યા પુત્ર બન્ને ભાગ્યેને સુપાત્ર દાનથી મહાસુખ પ્રાપ્ત થયું હતું તેમજ સક્ષિત ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે—

શૂરસેન રાજાના બન્ને પુત્રોનું સક્ષિત ચરિત્ર

શૂરસેન રાજાના બન્ને પુત્રો-અમરસેન અને વયરસેન, એ બંને રાષ્ટ્રોએ એકદા મહેલના ઝરુખામા ભેગ હતા તેવામા મુનિયુગલ (બે મુનિઓ) ને જોઈને, જાતિમ્ભરણ જ્ઞાન પામી, લક્ષિતાવથી તે બન્ને મુનિઓને વદન કરવાને ગયા અવધિ

(દેવસેના)ના જગતને ચક્રિત કરી નાજે એવા ચરિત્ર શાસ્ત્રમા અને લોકમા પણ પ્રસિદ્ધ છે મહાસતી સીતાના પવિત્ર શીલના પ્રભાવથી ગગનતલસ્પર્શી અગ્નિ પણ જળરૂપ થઈ ગયો હતો દેવસેનાએ પોતાનો પતિ પગ્દેશ ગયે છે તેના પવિત્ર શીલનો ભગ કરવા માટે આવેલા ચાર વ્યવહારા ના પુત્રોને શીલના પ્રભાવથી ઉત્પન્ન છેતરી, સ્વશીલની રક્ષા કરી, પ્રસંગે તેમને પણ યુક્તિથી પ્રતિભોધી તેવા કુચ્છકથી મુક્ત કર્યા હતા અને ઉવટે પોતે પણ વૈતાલથી પ્રભાવિત થઈ ગઈકાર કરી કેવળજ્ઞાન પામી મોઢે ગઈ હતી તે વાત પ્રમિદ્ધ છે

જેમણે વિષયાતુર બનીને મનથી પણ શીલરત્નને અનેક વાર મવિન કર્યું છે તે (ભાષકા) મણિરથ રાજાની પેઠે નરકમા દુઃખ હુ બને સહન કરે છે

મણિરથ રાજાનું કથાત

અવતીદેશમા સુધ્યં નામના નગરમા મણિરથ નામનો રાજા છે તેનો નાનો ભાઈ યુગબાહુ યુવરાજ છે તેને મદન રેખા નામની સ્ત્રી છે એકદા તેણીના રૂપમા રક્ત થયેલા મણિરથે કૃતીદ્વારા તેણીનો પ્રાર્થના કરી ત્યાજે તેણીએ તેવા અકાર્યથી નિવર્તવા તેને જણાવ્યા હતા તે વિષયાધ મણિરથે પોતાના જાણુ યુગબાહુને જાણથી શસ્ત્રઘાતવડે મારી નાખ્યો તે વખતે તેણીએ હિમ્મતથી સ્વપતિને ધર્મમા જાગૃત કર્યા ને ધર્મના પ્રભાવથી મરણ પામી પ્રજા દેવલોકમા દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થયો પછી પોતાના પવિત્ર શીલની રક્ષા કરવા માટે તેણી સગર્ભા છતા રાત્રિસમયે ત્યાથી નાઠી માર્ગમા પુત્ર

જાની મહર્ષિ મુનિએ તે બંનેના પૂર્વભવનું સ્વરૂપ જણાવી કહ્યું કે-તમારામાથી અમરસેને પૂર્વે મુનિને દાન દીધું હતું તે દાન-વૃક્ષના પુષ્પરૂપ આ રાજ્યની તેને પ્રાપ્તિ થઈ છે અને અમરસેને પાચ કોડીના પુષ્પથી પ્રભુની પૂજા કીધી હતી તેથી તેને પાચસો પાચસો દિનાર(સોનેયા) પ્રાપ્ત કરવાની શક્તિ તથા ભોગની પ્રાપ્તિ થઈ છે અને મુખ્ય કૃણ તો બંનેને આ ભવથી પાચ ભવ સુધી દેવવોક તથા મનુષ્ય લોકના ઉત્તમ ભોગ એગવીને છઠ્ઠે ભવે પૂર્વે વિદેહમા રાજ્ય ભોગવી નિરાગ (વીતરાગ) ચારિત્રવટ મુદ્ધિની પ્રાપ્તિરૂપ થશે આવી રીતે જ્ઞાન-મમા દીધેલા દાન અને કરલી જિનપૂજનનું કૃણ બાણી અનેક દાનશાળા તથા જિનચૈત્યો કરાવી તેમજ સાતે દેત્રોમાં સુકળ ધન વાપરી પ્રમત્યા અગીકાર કરી પાચમા સ્વર્ગમાં જૈવપણે તે બંને ભાઈઓ ઉપત્યા ત્યાથી પૂર્વોક્ત ક્રમે મહા વિદેહે દેત્રમા જન્મી મોક્ષે જશે

પ્રશ્નાન્ત [પર્થદત્ત-વિહાર કરવાને અસમર્થ] જ્ઞાન (શ્રેણી), આગમઆડી (શાસ્ત્રાભ્યાસી) સાધુઓને લોચ કયાં જ્યાં તેમજ ઉત્તર પારણાને પ્રસંગે શાસ્ત્ર(વિધિથી) દીધેલું જ્ઞાન ઘણા પ્રકારે કૃણદાયી નીવડે છે

બાહ્ય અને અનિત્ય એવું ધન [સુ]પાત્રમા સ્થાપવાવડે જીને જો નિત્ય [શાશ્વત] એવો અતરંગ ધર્મ પ્રાપ્ત થતો હોય તો શું સિદ્ધ ન થયું? અર્થાત્ સર્વ સિદ્ધ થયું સમજવું

દારિદ્ર્ય, દૌર્ભાગ્ય, દાસત્વ, દીનતા, સરોગતા અને પર જરાભવનું સહન કરવાપણું એ સર્વ [સુખાન] દાન નહીં

પ્રસવ થયો તે બાળકને વસ્ત્રમા વીંગાજી તેના હાથમા સુદ્રિકા પહેરાવીને અશુચિ ટાળવા જળાશય પાસે ગઈ ત્યાં જળગંગે તેણીને ગગનમા ઉછાળી તે વખતે ત્યાંથી નદીશ્વર દીપે જતા એક વિદ્યાધરે કામવિમરથાં તેણીને વિમાનમા ઝીલી લીલી ત્યાં આવી ચડેવો મિથિત્રાપુરીનો સ્વામી પત્નરથ રાજા પુત્રને લઈ ગયો તે વાત પ્રજ્ઞાસિ વિદ્યાના યોગે તે વિદ્યાધરે કહેવાથી તેણીને ધીરજ આવી નદીશ્વરમા ચેત્યો જુહારી (તે વિદ્યાધરના પિતા) જ્ઞાની મુનિને નમસ્કાર કર્યો મુનિના ઉપદેશથી વિદ્યાધરનો વિકાર સમાઈ ગયો તેણીને ધર્મભગિની (બહેન) તરફે સ્વીકારી તે વખતે તેનો પતિ જે તરત બ્રહ્મ દેવલોકમા ઉત્પત્ત થયો હતો તેણે બાવાને અવસાન વખતે મહામ કરનાર પાતાના ધર્મપત્નીને પ્રણામ કર્યો તે દેવે તેણીને ઉપાડીને તેના પુત્ર મમીપે મૂકી, પછી વૈરાગ્યવડે દીક્ષા ગ્રહણ કરી તે સદ્ગતિગામી થઈ અને મહિરથ રાજા તે રાત્રિમા અર્પણશયી મરાંને નરકે ગયો

જેમને અચિત્ત દુઃખથી ગીવરત્ન સ્વાધીન છે તેમને ચિતામણિ કે કમ્પદ્માદિક વસ્તુઓની શી જરૂર છે ?

એ પ્રમાણે શીવ ધર્મનું સમર્થન કર્યું

[જે ધ પ્ર પુ ૪૮ ૫ ૩૬ ૭૨ ૧૧૦, ૧૧૬]

દેનારને પ્રાપ્ત થતી અવસ્થાઓ છે [છની સામગ્રીએ ધદ્ધા તથા વિવેકની ખામીથી, અનારથી કે કૃષણનાદિક દોષોથી સુપાત્ર દાન દઈ શકતા નથી તેમના કેવા હાલ થાય છે તે ઉપરની ગાથામા જણાવ્યું છે માટે સામગ્રી પામીને તેને સાધક-સફળ કરી લેવી]

વ્યવસાય-ઉદ્યોગ કરવાનું પ્રયોજન (ફળ) લક્ષ્મી છે લક્ષ્મી પામ્યાનું ફળ સુપાત્ર દાન છે તેના અભાવે વ્યવસાય અને લક્ષ્મી બંને દુર્ગતિના કારણરૂપ થાય છે ન્યાય-નીતિથી લક્ષ્મી કમાઈ તેનો સુપાત્ર દાનવડે દુઢાવો લેવો એથી સદ્ગતિ સહજે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, એમ પૂર્વે શાસ્ત્રકારે જણાવ્યું જ છે

પ્રાય દેવ, તિર્થંચ અને નારનીના ભવોમા પૂર્વે દાન દીધેલું યેતુ નથી અને મનુષ્યપણામા પલ્લુ જો દાન ન દેવાય તો તેનો મનુષ્ય ભવ પલ્લુ ખરેખર નિષ્ફળ નીવડે છે

અત્યંત લક્ષ્મીપાત્ર છતાં, ઉત્તમ કુળમા ઉત્પન્ન થયા છતાં, વસ્ત્ર અલકારથી અવકૃત છતાં અને સ્વરૂપવત્ત છતાં જે પુરુષ દાન [સુપાત્ર દાન] આપતો નથી તે મંવારિ વિના મયગળ [હાથી]ની જેમ ખરેખર શોભા પામતો નથી

બહુ દ્રવ્ય પામ્યા છતાં સુપાત્રરૂપ ઉત્તમ મેત્રમા જેમણે તે વાગ્યું નથી તે મથુરા પુરીમા વમનારા વણિકની પેઠે શોડનુ શાજન થાય છે ઉક્ત દશાત નીચે મુજબ—

મથુરાપુરી વાસ્તવ્ય વણિકનું દશાત

મથુરાપુરીમા ધનમાર નામે ઁહી વમે છે તે ૬૬ કરોડ

સિદ્ધિ-સોપાન (સિદ્ધલક્ષિતવિકાસ) અનુવાદ

૧ જે વીગએ મર્મ કર્મપ્રકૃતિઓનો મર્મથા ઉઠેદ, પૂર્ણ તપશ્ચર્યાના બળથી કરીને, સ્વઆત્મભાવને સાધી વીધા એ સિદ્ધોને, સિદ્ધિ અર્થમા એમના અનુપમ ગુણોવડે આકર્ષાઈ, અતિ સતુષ્ટ થઈ, લક્ષિતભાવને પ્રાપ્ત થઈ વદન કરે છુ

૨ સ્વાત્મભાવનો પૂર્ણ વિકાસ થવારૂપ સિદ્ધિ, જ્ઞાનાદિક ગુણસમુદાયને આચ્છાન્ન કરનારા દ્રવ્ય-ભાવ કર્મમળોનો ઉઠેદ કરવાથી થવા પામે છે-જેમ યોગ્ય સાધનોને સારી રીતે સાધધાનપણે સેવવાવડે-અગ્નિયોગાદિકવડે સુવર્ણશિવામાથી સુવર્ણ અવગ કરવામા આવે છે તેમ

૩ દીવો બુઝાયાની પેઠે આત્માના અભાવમય જ્ઞાનાદિક વિશેષ ગુણોના અભાવરૂપ મિદ્ધિ અમને ઈદ્ર નથી, કારણ કે શુદ્ધ પદવાગા સત્ પદાર્થનો કદાપિ નાશ થતો નથી અને શુદ્ધ (આત્માદિ પદાર્થ) જ્ઞાનાદિ ગુણ વગર ખાલી રહેતો નથી એમ છતાં જેમના મનમા અભાવમય અથવા નિજ ગુણોના વિનાશરૂપ સિદ્ધિ ઈદ્ર છે એટલું તપ-વિધાન નકામુ બને છે અરે ! કૌણ પડિત જન આત્મનાશ-નિજગુણ વિનાશ વાળી અભાવમય સિદ્ધિ મેગવવા ચત્ન કરે વારુ ?

૪ અસ્તુ ! સ સારી આત્મા અનાદિ કાળથી કર્મના પ્રવાહ ની અપેક્ષાએ બધાયેલી છે અને પોતે કરેલા કર્મના ફળનો લોહ્યા બને છે ઉક્ત કર્મોન ધ અને તેના ફળના લોહાનો નાશ, રત્નત્રયીના સપૂર્ણ આરાધનવડે કરીને ભયાત્માએ તાત્ત્વિક સુક્તિને વરે છે-નરવા યોગ્ય બને છે સર્વ ભાવના જ્ઞાતા ને

દ્રવ્યનો આત્મા છે તો પણ એક કોડી માત્ર ધર્મકાર્યમાં આપતો
 નથી બીજા દાતાર જનોને દેખીને પણ દિલમાં ઘણો બળે છે
 વધારે શું ? પણ ઘરના માણસ પણ તે બહાર ગયો હોય ત્યારે
 જમે છે તેનું કૃપણપણ એવું તો જગજાહેર થયું કે-ભોજન
 કયા વગર કોઈ તેનું નામ પણ ગ્રહણ કરે નહિ અન્યદા
 તેનું બહારેણું સમસ્ત દ્રવ્ય કોલસાકૃપ થઈ ગયું જળમાર્ગે
 રહેણું ઠપી ગયું, સ્થળમાર્ગે રહેણું ચોરાએ લૂટી લીધું એટલે
 બાળીનું દશ લક્ષ જેટલું દ્રવ્ય લઈને તે જળમાર્ગે આ-યો! માર્ગમાં
 વહાણુ ભાગ્યુ ત્યાંથી દૈવયોગે સમુદ્રના તીરે પહોંચ્યો હતો એક
 અટવીમાં પડ્યો પડ્યો વિચારવા લાગ્યો કે-હા ધનિ ખેડે ! મે
 જાતે દ્રવ્યને ભોગવ્યું નહિ તેમજ તે સુપાત્રમાં ખરવ્યું પણ
 નહિ તેથી દાનભોગ રહિત મારા દ્રવ્યનો ડેવટે દૈવયોગે વિનાશ
 થયો તેમજ વળી કુટુંબનો પણ વિરહ થયો એટલામાં તત્કાળ
 કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી મુર, અસુરોએ અર્ચેલા એક મહર્ષિને
 દેખી, મનમાં ખુશી થઈ, તેમને વહન કરી તેણે ધર્મદેશના
 સાબળી પછી જ્ઞાનીને દ્રવ્ય વિનાશનું કારણ પૂછવા લાગ્યો
 કેવળી ભગવાને કહ્યું કે-ધાતકી ખડે ભરતક્ષેત્રમાં બે બાઈઓ
 હતા તેમાં મોટો બાઈ સરળ, ગભીર અને દાનેશ્વરી હતો તે
 સદાય દીનજનોને દાન દીધા જ કરતો હતો નાનો બાઈ કુદ્ર
 સ્વભાવી હતો, તેથી તે બે કે મોટાબાઈ ઉપર દ્રેષણુદ્ધિ રાખતો
 હતો તો પણ તે તો દાન દીધા જ કરતો હતો તેથી નાનો બાઈ
 દ્રવ્ય વહેતી લઈ જુદો થયો જુદા થયા પછી તેનું ધન ક્ષીણ
 થઈ ગયું અને મોટાબાઈને તો તેના પુણ્યના પ્રભાવથી ધન
 વૃદ્ધિ પામ્યું ત્યારે નાનાબાઈએ દ્રેષણુદ્ધિથી રાજાની પાસે ખોટી

દ્રષ્ટા, નિઃ શરીરપરિમિત સંકેત અને વિસ્તારના સ્વભાવવાળા એ આત્માઓ સદા સ્વગુણયુક્ત છતાં ઉત્પાદ, વ્યય અને પ્રોવ્યરૂપ દ્રવ્ય દૃષ્ટિથી સદા સ્થિર રહેવાવાળા એવા નિત્ય અને પર્યાયદૃષ્ટિથી અનિત્ય વર્તે છે

૫ આ ઉપરોક્ત સિદ્ધાન્ત માન્યા વગર સાધ્યસિદ્ધિ ઘટમાન થતી નથી, તથા સ્વાત્મરૂપની લઙ્કિધ-મિદ્ધિ તથા તદ્ગુણ પ્રતયર્થો સંકળ બનતી નથી એથી બધ-મોક્ષરૂપની કથની સઘળી કથનમાત્ર રહી જાય છે એવા ભવબ્રમણનો અતિ આવતો નથી અને સત્ય-અવિચળ શાન્તિ મળી શકતી નથી શી રીતે તે મળી શકે તેનું નિરૂપણ આગળ જિજ્ઞાસુ છોડના હિતાર્થે પ્રકાશવામા આવેલ છે, તેનો ખૂબ આદર કરવો ઘટે છે

૬ જ્યારે એ આત્મા, મોહાદિક મહાદોષો શાન્ત થયા હોય એવી અનુકૂળ તક પામીને તથા બહારથી શુભ ઉપદેશ દિક શ્રેષ્ઠ નિમિત્તને મેળવીને નિર્મળ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય આત્માની જ્યોતિ જગાવે છે અને એ સુસંસ્કૃતના પ્રમગ સાધન નો સાધનાનપણે ઉપયોગ કરવાથી જ્ઞાનાવરણીયાદિ ચાર ધાતિ કર્મોનો નાશ કરે છે ત્યારે—

૭ એ આત્મા સ્થિર-અદ્ભૂત પરમ સુગુણ સમુદાયવડે હુષ્ટ ધાતિકર્મોનો ક્ષય થવાથી, કેવળજ્ઞાન, કેવળ દર્શન, ક્ષાયિક વીર્ય, ચારિત્ર, સમકિત તથા દાન લાભાદિક શેષ અભ્યતર લઙ્કિધઓ અને તીર્થંકર્યોગ્ય ભામકવાદિક અચિન્ત્ય બાહ્ય વિભૂતિ સંપૂર્ણ પ્રગટ થવાથી સહુને મહાકલ્યાણક દેદારરૂપે જાસમાન થાય છે તેથી હવે—

આડી કરી તેની પાસેથી દ્રવ્ય પડવ્યું, તેથી વૈરાગ્ય પામી મોટા ભાઈએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી અને તેનું પાવન કરીને મૌધર્મ દેવનોક્રમા ગયો. નાનો ભાઈ અજ્ઞાન તપ કરીને અમુર થયો તે અમુર ત્યાંથી ચલીને આ તું થયો મોટો ભાઈ તામનિસિ પુરીમા વ્યવહારીનો પુત્ર થયો ત્યાં તે ભુખ્તભોગી થઈ દીક્ષિત થયો. અનુક્રમે ઘાવીકર્મને અપાવી કેવળજ્ઞાન પામ્યો. તે હું પોતે જ છું જે તે પૂર્વભવમા દાનનો દ્રેષ કર્યો હતો તે કર્મથી તું કૃપણ થયો અને ધન પણ મહુમા નહ થઈ ગયું.

એ પ્રમાણે અર્વ હકીકત જ્ઞાનીના મુખથી શ્રવણ જ્ઞીને પૂર્વભવનું સ્વરૂપ બાણી વૈગવ્યથી પોતે સમ્યક્ત્વમૂળ શ્રાવક ના વ્રત મહેલુ કર્યા હોયેથી વ્યાપારમા જે લાભ મળે તેમાની ક્રાંતિ ચોથો લાભ જ પોતે રાખ્યો, બાકીના ત્રણ ભાગ ધર્મકાર્યમા (પરમાર્થમા) ખર્ચી દેવા, એવો અભિચક્તુ ધારણ કરી કેવળી ભગવાનને નમસ્કાર કરી તે તામનિસિ નગરીમા આગ્યો.

અન્યદા વ્યતરે ઉજ્જવડ કરી મહેલા કોઈ એક શૂન્ય ઘરમા પોતે કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહ્યો ત્ય તેને તે વ્યતરે આખી રાત્રિ ઉપસર્ગ કર્યો તેમા તે મોભ ન પામ્યો તેથી પ્રજ્ઞાને વ્યતર તુદ માન થઈ એ થો કે-વર માગ ! છતાં પોને કંઈ માગ્યું નહિ ત્યારે વ્યતરે કહ્યું કે-તું મથુરામા જા ત્યા તું પુન ૬૬ કોડ દ્રવ્યનો સ્વામી વઈશ પડી મથુરામા આ યા બાદ તેને તેવી જ રીતે નિધાનાદિ ૬૬ કોડ દ્રવ્ય મળ્યું તેથી તે મહાદાન પુણ્ય કરી, ધર્મને આરાધી સૌધર્મ દેવલોકે અદ્ભુતભવિમાનમા ચાર પંથોપમના આશુખ્યવાળો દેવ થયો ત્યાંથી ચલી મહા વિદેહ ગેરમા મનુષ્ય થઈ સિદ્ધિપદને પામશે.

૮ સર્વ પદાર્થને સદા એકીસાથે જાણે દેખે છે અને દેવળજ્ઞાન-દર્શનથી સર્વ-વ્યાપ્ત અને સુતૃપ્ત છતાં સર્વ ભવ્ય આત્માઓના ગાઢ અજ્ઞાન-મેહરૂપ અધકારને નિષેદપણે દાળતા, સુવચનામૃતથી સંભાળીને તૃપ્ત કરતા, એવા મર્વ પ્રતજનોની ઈશ્વરતા ધારણ કરતા અને અન્ય કલ્પિત ઈશ્વરો-દેવતામંત્રો-આત્માસિમાનીઓ વિગેરેની જ્ઞાનજ્યોતિ પ્રમાણે ફેડી-નિસ્તેજ કરતા હતા વિચરે છે

૯ હરે તે અતિશયમહિત મહાત્મા આત્માને આત્મસ્વ રૂપવડે આત્મામા પ્રતિક્ષણ ધ્યાતા છતાં તે અતિશય સહિત મહાત્મા સત્ત્વ સ્વયંભૂપદને પામી વીતરાણ-અર્હત-પરમેષ્ઠી-આત્મા-સાર્વ-જિનનામને પરજ્યોતિ-સર્વજ-કૃતકૃત્ય પ્રભુ જીવન સુખ છતાં પામે છે પછી તે-

૧૦ આયુ, વેદની, નામ ને ગોત્રરૂપ શેષ બંધનરૂપી અન્ય સકળ અઘાતિ પ્રકૃતિઓને પણ છેદી નાખે છે જેથી એ અનંત જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય ને ચારિત્ર સહિત શેષ ક્ષાયિક શુભોવડે, તથા અવ્યાબાધ, અશુદ્ધિ, અરૂપી ને અક્ષય શુભોવડે અને-

૧૧ ઉત્તરોત્તર કર્મપ્રકૃતિઓનો સમૂળગો ક્ષય થવાથી પ્રગટ થયેલા અન્ય શુભસુદાયવડે શોભમાન છતાં ક્ષણવારમા ઊર્ધ્વગમન સ્વભાવથી, શુદ્ધ-કર્મભંજરહિત થયા થકા નિરુપદ્રવ ને સ્વાધીન એવા લોભજ-મોક્ષધામમા જઈ વસે છે

૧૨ સકળ કર્મોનો મૂળોરોદ્ધ થઈ જવાથી હવે બધ, ઉદય ને સત્તા રહેતી નથી, જેથી વર્તમાન ચરમ શરીરથી વિજિત અન્ય આકાર ધારણ કરવાનું કઈ પ્રયોજન રહેતું નથી

એવી રીતે ત્રણે પ્રકારનો દાનધર્મ ખતા થો હવે શીલ
ધર્મ કહે છે —

ચોથો અધિકાર શીલ

આ અનંતર કહેલુ દાન જ સમસ્ત ગુણગણનુ નિધાન
છે અને જો કદાચ તેની માથે શીલગુણ પણ ટાય તો પછી
તેમા બાકી શુ કહેવાય ? મતલબ કે—એ તો વળી સુવર્ણ
અને સુગંધ સમાન છે

ભિક્ષા ઉપજીવી છતાં જો શીલગુણથી સંપૂર્ણ હોય તો તે
દેવતાને પણ પૂર નિક થાય છે અને એક પૃથ્વીપતિ પણ જો
કુશીળ (શીલ-વિકલ) હોય તો તે પડિત પુરુષોને પરિહરવા
યોગ્ય બને છે

વિશુદ્ધ શીલરત્ન પુરુષનુ મરણ પણ કોને શ્લાઘા (પ્રશંસા)
કરવા યોગ્ય ન થાય ? અને શીલવિકલ જનો જીવતા પણ કોને
નિંદવા યોગ્ય ન થાય ?

જો સકળ પૃથ્વીના બારને વહે છે અને શાસ્ત્રોની પીઠાને
ખુશીથી મહે છે પણ ખાદ્યની પેઠે શીલ સંબંધી બારનુ ઉઢાડન
કરવામા ખરેખર મીઠાચ છે મતલબ કે કામાન્ધ જનો શીલ
પાળવાને કેવળ કાયર હોય છે આ પ્રસંગે રાવણાદિક દુષ્ટાત
૩૫ મમજવા તેનુ ચરિત્ર સુપ્રસિદ્ધ છે

રતિસુદરી, ગિદ્ધિસુદરી, બુદ્ધિસુદરી અને ગુણસુદરીએ
શાસ્ત્રનીતિ સુજળ શીલ રક્ષણ કરવાનો કરેલો નિસ્મયકારી
પ્રયત્ન સાબળીને પોતાના પ્રધાન શીલરત્નને કોણ મલિન કરે ?
તેમનુ ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે—

દ્રક્ષ્ય ચરમ શરીરના પ્રતિબિંબ સમાન, ત્રિશાગ ન્યૂન રૂચિર આકૃતિ રહી જાય છે અને અમૂર્તિક એવા તે સિદ્ધાત્મા નિર્વિ કાર પદને પામે છે

૧૩ ક્ષુધા, તૃષ્ણા, શ્વામાદિ, કામજ્વર, જરા, મરણના દુ ખો તથા ઇન્દ્રિયોગ-પ્રમેહ-આપદાદિક ભારે કળેનો, જન્મહેતુરૂપ આ સારામયનો ક્ષય થઈ જવાથી, જેમા લવલેશ પણ દુ ખ નથી એવા ઉત્પન્ન થયેલા સિદ્ધ-સુખતુ પ્રમાણ કોણ કરી શકે છે ? (કેમકે તે સાદિઅનત અક્ષયરૂપ છે)

૧૪-૧૫ તે સિદ્ધોને નિજ આત્માના ખુદ ઉપાદાનથી સિદ્ધ, સ્વયં, અતિશયવાળુ, કોઈપણ જનની બાધા-પીડા વગરનુ, વિશાળ, ઇન્દ્રિયોના વિષયોથી મુક્ત, સર્વ સર્વ દુ ખથી રહિત, અન્ય દ્રવ્યોની કશી અપેક્ષા વગરનુ નિરુપમ, ઉત્કૃષ્ટ, અમિત, શાશ્વત, અનંત મહિમાયુક્ત, પરમ સુખ સર્વ કાળમા અક્ષયપણે પ્રાપ્ત થાય કે જે સિદ્ધો પરમેશ્વર પરમાત્મા જેહ વિમુખ કહવાય છ તેઓ સ્વાત્મસ્થિતિમા કૃતકૃત્ય થયા થમ નિજ પૂર્ણ સ્વાર્થને સાધે છે

૧૬-૧૭ કામનાથથી એ સુસિદ્ધોને ક્ષુધા-તૃષ્ણાનો લેશ નથી, અતઃ વિવિધ રમયુક્ત અનપાનતુ તેમને કશુ પ્રયોજન નથી અશુચિ યોગ જ સર્વથા રહ્યો નથી, અતઃ ગદ્યમાત્ર્યનુ પ્રયો જન નથી નિદ્રાદિકનુ નામનિશાન નથી, અતઃ કોમળ શમ્યાનુ કશુ કામ રહેતુ નથી વળી જેમ રોગરહિતને રોગને શાત કરનારી ઉત્તમ ઔષધિ જ્યથા-નકામા છે અને અતરનુ અજ્ઞાન તિમિર નષ્ટ થયે સર્વ વસ્તુ દ્રવ્યમ્મન થાય છે ત્યારે જેમ

“ રતિસુદરી પ્રમુખ સતીઓના ચરિત્ર ”

સાકેતપુરમાં જિતયત્રુ રાજા સહ્ય કરે છે ત્યાં રાજા, શ્રેષ્ઠી, મંત્રી અને પુરોહિતની પુત્રીઓ રતિસુદરી, રિદ્ધિસુદરી, ભુદિ સુદરી અને ગુણસુદરી નામની ચાર સખીઓ શ્રી જિનધર્મના મંત્રને જાણનારી છે તેમાં નદપુરના રાજાની સાથે પરણીને-ની રાજાની પુત્રીને અત્યંત રૂપવાળી જાણીને હરિનાપુરના રાજાનીએ સર્વજલથી તેના પતિને હણી તેણીને ઘડણુ કરી દીધી અનેક ચાકુ (પ્રિય) વચનોથી પ્રાર્થના કરાવી તેણીએ મનકળ-મીઠાણાદિકના યોગથી વમનાદિવડે સ્વદેહનુ અશુચિપણ તેને જણાવ્યું અને વળી કહ્યું કે-‘ આ પ્રમાણે મારું આપુ શરીર અશુચિમય છે તો પછી આવા અશુચિ દેહ ઉપર શા માટે અનુરાગ કરો છો ? ’ ત્યાં રાજા બોલ્યો ‘ હે પ્રિયા ! તારા નેત્ર ઉપર મને મહામોહ થાય છે ’ એ વાત જાણીને રતિ સુદરીએ શસ્ત્રવડે પોતાના બે નેત્રો ઉખેડી કાઢી રાજાના હાથમાં આપ્યા રાજા દેખીને વૈરાગ્ય પામ્યો તે જનાવવડે રાજાનું મન ખિત થવાથી રતિસુદરીએ કરેલા કાકીસગવડે આકર્ષણિય દેવતાએ નવા અમુ કરી દીધા જેથી શિયળનો મહિમા વિસ્તર્યો પછી રતિસુદરી વૈરાગ્યવડે દીક્ષા ગ્રહીને સ્વર્ગે ગઈ

શ્રેષ્ઠીપુત્રી રિદ્ધિસુદરીને બ્યવહારી પુત્રની સાથે પરણાવી તે દપની જે વહાણ ઉપર ચઢ્યા હતા તે વહાણ ભાગી જવાથી પાણિયુ પામીને તે દપની કોઈક બીજા દ્વીપમાં નીકળ્યા ત્યાં આવી ચઢ્યા બીજા વહુકે તેમને પોતાના વહાણમાં દીધા પછી રિદ્ધિસુદરીના રૂપથી એકિત થયેલા તેણે તેના પતિને સમુદ્રમાં પાડી નાખી તેણીને વિષયલોભ માટે પ્રાર્થના કરી

દીપશિખા નકામી છે તેમ સિદ્ધ થયા' પછી બાધિત-વિષમ-
પરાશ્રિત-ક્ષણવિનાશી ને કર્મબંધના હેતુરૂપ-પરિણામે હું બ
રૂપ એવા વિષયમુખનું કશું કામ-પ્રયોજન રહેતું નથી

૧૮-૧૯ વિવિધ મુનય, તપ, સયમસેવનથી ઉત્પન્ન થયેલા
અનંત જ્ઞાનાદિક ગુણોની સપ્તમી સદ્ય મુક્તિ જે કદાપિ વિમર
ને પામતા નથી, સમ્યક્ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની પૂર્ણ આરા
ધનાથી જે સિદ્ધપણે પામે છે અને પૂર્ણ યશસ્વી છતાં જેઓ
વિશ્વ દેવાધિપેવ કહેવાય છે ફરી સસારમાં આવાગમનથી
મુક્ત થયેલા તેમને કંઈ કરવાનું બાકી નથી આત્મ-નીત, સર્વ-
દોષહીન એમને વિભાવનો લેશ નથી રાગ-દ્વેષ-ભયમુક્ત,
નિરજન, અજર-અમરપદના સ્વામી, સ્વયં મગજમય, પૂર્ણ
વિકસિત, સમ્યક્દાનદરૂપ અને સર્વ કામનાથી મુક્ત થયા છે

૨૦ એવા અનંત સિદ્ધો ભૂતપ્રગમા થયા, વર્તમાનકાળમાં
અત્યારે મહાવિદેહ જ્ઞાનાદિકમાં સિદ્ધ થતા જાય છે અને ભવિષ્ય
કાળમાં પણ સકળ જગતમાં સિદ્ધ થનારા અને જ્ઞાની-વિનેદી
જનોવડે સ્તવાતા તે મર્વ સિદ્ધોને એમના અનંત જ્ઞાનાદિકરૂપ
શુદ્ધ સ્વરૂપની શીઘ્ર પ્રાપ્તિનો અસિલાપી છતાં સકલ સદા
નિકાલ મસ્તક નમાવી હું નમસ્કાર કરું છું

૨૧ કારણ ? જેવું એમનું સ્વરૂપ-અનંતજ્ઞાનાદિકરૂપ છે
તેવું જ શુદ્ધ સ્વરૂપ નિઃશયનયની દૃષ્ટિથી વિચારતા આપણું
પણ છે અને જે રીતે તેમણે સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરી તેમ આત્માના
સ્વગુણ-વિકાસવડે આપણે પણ કરી શકશું એમાં લેશ માત્ર
શંકા કરવા જેવું નથી એ સિદ્ધોનું ચિન્તવન-પ્રજ્ઞામાદિક

ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે-‘પરવશ ધંદ્રિયવાળા પુરોહ અનેક સ્ત્રીના સમુદાય ન્યાધીન છતાં પણ તૃપ્તિ પામતા નથી, તેમજ તેવી કામી સ્ત્રી મમસ્તન પુરોહવડે પણ તૃપ્તિ પામતી નથી, તો પછી તુ મારા પર કેમ મોહ પામે છે ?’ એવા વચનથી તે મૌન નહો તે વાળા પણ ભયગ્રસ્ત અને એક પાત્રિયુ મગી આવવાથી ઋદ્ધિસુદરી મમુદ્રમાથી બહાર નીકળી નોપારકપુર પહોંચી ત્યાં પૂર્વે આવી પહોંચેના પોતાના ભર્તારને મગી બંનેએ એક બીજાના વૃત્તાત કહી સંભળાવ્યા, તેથી જ બંને સસાગ્રથી વિરજ્જા છતાં ત્યાં રહે છે પેલો વલ્લિક પણ પાટિયે વગગીને ત્યાં જ આગ્યો મન્દાહાનથી તે કોદીયો થયો દ પત્નીએ તેને દેખી ઓળખી લીધો તેને પશ્ચાત્તાપ થવાથી પ્રતિજ્ઞાધીને પશ્ચાત્તગમન નહિ કરવાનો નિયમ આગ્યો ત્યાં ધન ઉપાછાંને મહુ સ્વચ્છાનદે ગયા રિદ્ધિ સુદરી અવસરે પ્રવજ્જના (દીક્ષા) અગીકાર કરીને સ્વર્ગે ગઈ

મરીપુત્રી જુદ્ધિસુદરીને એક સાર્થવાહનના ગુન સાથે પર જુલ્હી પિતાના ઘરે ગોખમા બેઠેની તેણીને રાજાએ દીકરી તેણીમા અનુરક્ત થવાથી બોલે દોષ ચલાવીને તેણીના પિતાને સહકુટુંબ રાજાએ પકડ્યો છેવટે રાજાના કહેવા મુજબ જુદ્ધિ સુદરાને માકેતિક સ્થાનમા મૂકવાથી મરીને મુક્ત કર્યો પછી રાજાએ તેણીને કામલોગ માટે પ્રાર્થના કરી, પરંતુ તેણીએ તે માન્ય કરી નહીં અન્યદા તેણીએ એક પોતાના જેવી મીલુની પૂતળી ચોતરફ વિલાવાગી કરાવી તેને વચ્ચાસરજીથી શલુગાગીને પોતાના સ્થાનમા મૂકી અને પોતે છાની છુપાઈને રહી રાત્રિએ રાજા ત્યાં આગ્યો તે પૂતળીને જુદ્ધિસુદરી જાણીને બોલાવવા લાગ્યો નહીં બોલતી એવી તેણીને બોલાવવા માટે તેણીનું

વિનય-બહુમાન કરવાથી નિઃસ્વરૂપ સામુ બહુ થાય છે તેમ નિઃદેહમમતાદિક બૂલાય છે અને નિઃસ્વરૂપપ્રાપ્તિ ભણી પ્રેમ ઉપજતો-વધતો બાય છે

૨૨ એવી સિદ્ધબક્ષિત સર્વ કલ્યાણોને ઉપજવનારી અને શુભ પરિણામો ઉપજવવામા હેતુરૂપ બના કલ્યાણમાર્ગ-મોક્ષ માર્ગને સુલભ કરનારી છે એથી સિદ્ધિસોપાનરૂપ સિદ્ધોની કરેલી સ્તુતિને મોઢ પડિતજનો બહુમાનથી આદરે છે તેમજ પૂજ્યપાદથી સિદ્ધબક્ષિતરૂપ સ્ફુટ સ્તુતિ અવગાહી યુગમુમુક્ષુ પૂજા હૃદય અનુભવે છે

તા ક ઉપ્પ લાધાનુવાદમા સમજદેરથી કંઈ પણ વિરુદ્ધ લખાણ થયું હોય તે સુદ જનો સુધારી લઈ હસદિથી તેનો આદર કરજો

[નો ૬ પ્ર ૩ ૪૮, ૫ ૩૮૦]

પચમ પચાશકની સરલ સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા

પહેલા જિનપૂજાવિધિ માર્ગ સમજાવ્યો અને ત્યારબાદ પચ્ચખખાણુ કરવું જોઈએ તેથી તેનો વિધિ દર્શાવના શાસ્ત્રકાર મગજાદિક કરતા કહે છે

૧ શ્રી વર્ધમાન-મહાવીર પ્રભુને પ્રણામ કરીને, મદમતિવાળા હોયને પ્રજોધવા માટે પચ્ચખખાણુના વિધિ સૂત્ર નિયુક્તિ અનુસાર સક્ષેપથી કહીશ, કેમકે પૂર્વાચાર્યોએ મહામતિવતોને સમજાય એવો તેનો વિધિ સવિસ્તર કહ્યો છે

હવે પચ્ચખખાણુને જ પર્યાયથી અને ત્યેદથી નિરૂપણ કરતા અવકાર કહે છે

મુખ જાનુ મર છે તેવામા પડેલેથી જ બાજે (તે પૂતળીનુ)
અણુલાનેહ મેકનુ (મુકુ) માયુ જૂમિ ઉપર પડયુ તેમાથી
દુર્ગા મા મૂળી શાળા મુખ મરહો 'આ મુ ?' જોન ગિતવે છે,
જેવામા જુદિમુદરી પ્રગટ થઇને મ્હેવા લાડી કે- 'જેવી આ
તેવી જ મુ, પણ દેખાવમા રાગજીક છતાં અદર વિદ્યાથી ભરેલી
છે ' ઇન્દ્રિય મ્હેવા છતાં રાજ નામજો નદિ ત્યાં ગામ
ગોખાથી પાનુ મૂળીને તે જૂમિ ઉપર પડી તેથી રા તથે જાનિયન
ધર્મ ત્યાં આવીને ઉપચાર કરતાં તેજાને 'બરેન' કહીને બેલાડી,
તેજીની મામા માગી તેજીના વચનમાં પરશ્વીરમન નદિ કરવાને
નિયમ અન્નિમર કર્યો વાકમા વા- 'યશ મવાયો અને અવમરે તે
જુદિમુદરી દીડા મળાનુ કરી સ્વર્ગે ગઈ

પુત્રાદિનનાં પુત્રી પુત્રમુદરીને આવમ્નીમા વિપ્રપુત્રની ત્યાં
પરજાડી ગાંધેનપુરના કોઈ બીન વિપ્રપુત્રે દેવપણાથી
જિહોની મડ લાડીને સ્વરૂપવત દેવાથી તેજીને પછીમા
અદ્દી મમજો. મરે ત્યાં તેજીનાં પામે પ્રાર્થના કરતાં ત્યાર
તેજીને જુનુચે. થી પોતાના દેદના અનિસાર (ઉપા-ઉપર દરન
મલ્ય તેવા રા.) પણ કર્યો અનેક ઉપચાર કર્યા છતાં તે
નદિ મદવધી તેમજ તેજીનુ યરી અગુચિયા ખગડયેડ
રોવમાં તે નિરંદ (વેગ વ) પામ્યો ત્યાં તેને તેરો મુખ
અવ લાડીને તેને તેજી ર પ્રતિદેષ આપ્યો પછી તે વિદ્ય
તેજીને અવમ્નીમા તેજીના પિત્રના ઘરે મૂળી અન્યથા ને વિપ્રને
સર્પ કરજો. ત્યારે ઉપચારથી તેને સહજ કરતાં જિનમર્મ
અને પરશ્વીરમન નદિ કરવાને નિયમ આપ કરાવે. મુલુમુદરી
પોતે પણ વૈશાલ્યમાં પ્રવલ્યા અગીર કરી સ્વર્ગે ગઈ

૨ પ્રવૃત્તિને સમેત્વા મર્યાદાવડે પ્રતિજ્ઞા કરવારૂપ પચ્ચખખાણુ, તજવા યોગ્ય અર્થ-વિવચના વિરમવારૂપ નિયમ, અને મોક્ષ બાદી લઈ જાન તે ચારિત્ર ધર્મ-એ ત્રણે શબ્દો એક અભિન્ન અર્થવાચક બાણુવા ઉક્ત પચ્ચખખાણુ મૂળગુણ અને ઉત્તરગુણ વિવચન હોવાથી બહુ પ્રકારનું શાસ્ત્રમા વર્ણવેલું છે તેમા સર્વથી મૂળ ગુણો પાચ મહામતો અને દેશથી મૂળ ગુણો પાચ આણુમતો પાગવા રૂપ તથા ઉત્તર ગુણો સર્વથી પિઠવિશુદ્ધિ પ્રતિરોખનાદિ અને દેશથી ત્રણ ગુણુમત અને ચાર ગિજ્ઞાન્તરૂપ, અથવા અનાગતાદિ, નવકારસહિય પ્રમુખ અગમપ્રસિદ્ધ દશવિધ પચ્ચખખાણુરૂપ ઉત્તરગુણ પચ્ચખખાણુ નિર્ચુકિત પ્રમુખ આગમમા વર્ણવેલ છે તેમા જેની ખાસ વિવક્ષા કરવાની છે તેની પ્રતિજ્ઞા કરતા શાસ્ત્રકાર કહે છે

૩ આ પ્રકરણુ મધ્યે સાધુ તથા ગૃહસ્થ બંનેને અશના દિક માત્ર વિવચક હોવાથી પ્રતિદિન ઉપયોગી નવકારસહિય પ્રમુખ દશવિધ અદ્ધા-જાળ મળેથી પચ્ચખખાણુ કહે છે —

૧ નવકારસહિય, ૨ પોરિસી, ૩ પુરિમદ્, ૪ એકાશન,
૫ એકલપાણુ, ૬ નીસી, ૭ આયમિલ, ૮ ઉપવાસ,
૯ જવચરિમ (અણુમણુ) અને ૧૦ (વિવિધ) અભિચર

આ પ્રમાણે દશવિધ પચ્ચખખાણુ બાણુવા આના આગાર પ્રમુખનું યોગ્ય મુદ્દાસર વર્ણન લાખ્ય-નય પેટ્ટી પચ્ચખખાણુ લાખ્યમા કરાયેલ છે હવે પચ્ચખખાણુ મધ્યે વિધિનું પ્રતિ પાદન કરવા ઇચ્છના સતા અથકાર તેના દ્વાર કહે છે

એવી રીતે એ ચારે સતીઓ શીવના પ્રભાવથી સ્વર્ગસુખ
 ભોગથી અપાપુરીમા મહેશ્વર(મહાન ઘેછી)ના ઘરે જુદી જુદી
 અવતરી રૂપસૌભાગ્યચુકા છતી ત્યાંના ઘેછીપુત્ર વિનય ધર
 કુમારની સાથે પરણી અન્યદા તેમનું મનોહર રૂપ સાલગીને
 રાજાએ વિનય ધર સાથે ફૂડી મૈત્રી કરી તેના અતેઉર ઉપર
 ખોટા આરોપ ચઢાવી તેનું ઘર સુદ્રિત (જમ) કરાવીને (રાજાએ)
 પોતાના અતેઉરમા તે સર્વ ત્રીઓને રખાવી ત્યારે શીલના
 પ્રભાવથી દેવતાએ તેમને કટૂપી કરી દીધી તેથી ભય અને
 વિશ્મય પામેલા રાજાએ તેમને મૂંઝી દીધી એટલે તે પાછી
 જેવી જતી તેવી સુકપવત ધર્મ ગર્ભ રાજાએ વિનય ધરનું પણ
 સન્માન કર્યું લોકમા શાસનપ્રભાવના ધર્મ અવસરે રાજાએ
 દેવળી ભગવાન પાસે પૃચ્છા કરી તેથી તેમને પૂર્વભવ અને
 દેવસાક્ષિય સાલગીને સવેગ પામેલો રાજા અને વિનય ધર
 અતેઉર સહિત પ્રવ્રજ્યા લઈ કર્મ ખપાવીને મોઝે ગયા

જેમને શીવશુભની મહાય છે, તેમને સમુદ્ર પણ ખરેખર
 ગોખપદ (ગાયના પગલા) જેવડા સુતર ધાય છે, અગ્નિ પણ
 જળરૂપ ધાય છે અને વિંડ પણ અમૃત સમાન ધાય છે શીવના
 પ્રભાવથી શીવવતને દેવતાઓ પણ સર્વત્ર સેવક થઈ રહે છે

અથ શીલ પાળનારને દેવ, મનુષ્યની રિદ્ધિ પોતાના આકરની
 જેમ સેવે છે, કલ્પવૃક્ષ તેના ઘર આગણે આડી રહે છે અને
 મોક્ષસુખ પણ તેના હસ્તગત જેવું જ થઈ રહે છે મતલબ
 સમસ્ત સુખ શીલવતને સુવળ છે

વિશ્વદેવર શીલરત્નને ધરનારી એવી સીતા અને દેવસિકા

૪ પચ્ચખખાણુ અગીકાર કરવામા તેના આગાર રાખવા વિષે પચ્ચખખાણુ ઉચ્ચરતા અશન પ્રમુખ આહારના પ્રકારમા, કોજનમા, સ્વય પાળવામા અને કર્યા પછી પણ પચ્ચખખાણુના પરિણામ ટદી રહેવામા વિધિ સમાયુક્ત પચ્ચખખાણુને વખાણુશુ, વર્ણવશુ તેમા પ્રથમ ગ્રહણુ વિધિનુ પ્રતિપાદન કરવા માટે કહે છે —

૫ પોતે જાણુકાર હતો આત્મસાક્ષીએ કે ચૈત્ય અથવા સ્થાપનાચાર્ય સમક્ષ ગ્રહણુ કરેલુ પચ્ચખખાણુ યથાયોગ્ય સમયે બે હાથ જોડી વિનય—જહુમાનવડે સમ્યક્ ઉપયોગ સન્નિત જાણુકાર સમીપે તેમાની દરક વસ્તુનો અનુવાદ કરતો હતો ગ્રહણુ કરે પોતે જાણુકાર હતો જાણુકાર પાસે પચ્ચખખાણુ કરે એમ કહ્યું તે ગ્રહણુવિધિના વિભાગમા ચાર ભાગા ચાલ છે —

૬-૭ જાણુકાર સમીપે જાણુકાર, જાણુમગ સમીપે અ જાણુ, અજાણુ મમીપે જાણુકાર અને અજાણુ સમીપે અજાણુ—એ રીતે થતા ચાર ભાગામા પ્રથમ ભાગો સમ્યક્ જ્ઞાનયોગથી શુદ્ધ અને છેલ્લે ભાગો જ્ઞાનના અભાવથી અશુદ્ધ જાણુવો તે વાતની જ અપ્રકૃતા કરતા હતા શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—બીજા ભાગામા સામાન્ય રીતે સમજ અજાણુને આપી પચ્ચખખાણુ કરાવવાથી અને ત્રીજા ભાગામા પોતે જાણુકાર હતો ખાસ પુષ્ટ કારણસર આચાર્ય પ્રમુખના સંબંધી વૃદ્ધ ગુરુમાઘ વિગેરે અજાણુ હોય તેમ છતાં તેમની પાસે પચ્ચખખાણુ કરવાથી કરનારને દોષ નથી, અન્યથા તો દોષ લાગે છે એટલે સાવ અજાણુને પચ્ચખખાણુનુ સ્વરૂપ કંઈપણુ સમજાવ્યા વગર પચ્ચખખાણુ આપવાથી અને કોઈ પુષ્ટ કારણુ વગર અજાણુની પાસે

પરચખાણુ લેવાથી દોષ લાગે છે એ રીતે પરચખાણુ ગ્રહણ કરવાનો વિધિ કહ્યો, બાકીનો વિસ્તાર પૂર્વોક્ત પરચખાણુ ભાષ્યમાંથી તેમજ પાચમા પચાશકમાંથી જાણી લેવો.

[જો ૫ પ્ર પુ ૪૨ ૫ ૧૮૪]

પચમૂત્રનુ પઠન-પાઠન ને શ્રવણ-મનન કરવાનુ અપૂર્વ ક્ષણ

ચિન્તન આચાર્યકૃત પચમૂત્રને જળ વૈરાગ્યપૂર્વક ભખુ નાર, માનગનાર અને ચિન્તવન કરનારના અશુભ કર્મનાં અનુગ્રધ દીવા પડે છે-એ છા થાય છે અને ક્ષીણ થવા પામે છે, તેમજ શુભ કર્મનાં અનુગ્રધ સહેજે એકઠા વધા પામે છે-ભાવની વૃદ્ધિવડે જળ હઠ ને સપૂર્ણ થવા પામે છે તથા શુભ ભાવાન્વિત પ્રધાન ને નિશ્ચય ક્ષણદાયી સાનુગ્રધ શુભ કર્મ, સારી રીતે પ્રયોજેલા સત્વેષધની પેઠે એકાન્ત કરાણુકારી, શુભપ્રવર્તક અને પરપગએ પરમમુખદાયક મોક્ષસાધક થવા પામે છે આવા હેતુથી પ્રતિજ્ઞા રહિત (નિયાણુ રહિત) અશુભ ભાવના નિરોધનડે શુભ ભાવના બીજકપ જાગીને આ સૂત્રને પ્રશાન્ત આત્માએ ફકી એકાગ્રતા-સ્થિરતા રાખીને સારી રીતે લણુવુ વ્યાખ્યાનવિધિવડે વિનય-મહુમાનપૂર્વક સામળવુ અને તેના અર્થ-રહસ્યનુ ચિન્તવન કરવુ

‘ પ્રથમ મૂત્રના અ તે પ્રકરણકારે ઉચ્ચાગેલ ભાવમગલ ’

દેવર્ષિન દિત (વિશ્વવ દિત) પરમશરુ શ્રી વીતરાગ પરમા

સમારનો અત પામવા આપ ઉજમાળ યાઓ હું પણ આપની અનુમતિપડે જન્મ મરણથી ઉભાઓ છતાં સમારનો પાર પામુ ગુરુમુખાવે આ મારુ ઇચ્છિત ફળે એ રીતે જામીના સ્ત્રીપ્રમુખ પરિવારને પણ ઉચિત રીતે સમજાવે પછી પોતાના માતપિતા દિક સાથે સયમ આદરી, ચારિત્ર-ધર્મને આ લોક તથા પરલોક ની આશ્ર સા રહિત સેવે અને ચારિત્ર-ઉચિત કરણી સદા કરે એવી વીતરાગની આજ્ઞા છે

૩ ‘ માતપિતાદિક અર્થે ઉચિત આચરણ ’ ધર્મ યોગે માતપિતાદિક પ્રતિગ્રાહ ન પામે તો શક્તિ અનુસારે તેમના નિર્વાહ માટે સ્વમતિ મુજબ આવકના નિર્દોષ ગ્રાધન કરી આપે ખરેખર એ કૃતજ્ઞતા છે અને આવી ભક્તિ લોકમા શાસન-ઉન્નતિના કારણરૂપ થાય છે (અનુકૂળતાએ) માત પિતાની અનુમતિ પામી, પોતે ચારિત્ર ધર્મને અગ્રીમર કડે એમ કરતા પણ ચારિત્રની આજ્ઞા ન મળે તો વાસ્તવમા પોતે નિષ્કપટ છતાં હિત-પરિણામ વિચારી તેમને ધર્મ મનુષ્ય કરવા માટે માયા કરે, કેમકે ધર્મનું આરાધન મર્વં છવેને હિતમરી છે હું સ્વપ્નાદિકના ધ્યનવડે માતપિતાદિકને ધર્મ પમાડવા પ્રયત્ન કરે, છતાં એ તેઓ સર્વથા ધર્મ ન પામે તો ‘ અસ્થાને ઝત્નોષધાર્થે ત્યાગ ’ ના દૃષ્ટાન્તથી પોતાના માતપિતા દિકનો ત્યાગ કરે તે મનન કરવા યોગ્ય દૃષ્ટાન્ત શાસ્ત્રકાર કહે છે —

કોઈ એક પુરુષ માતપિતા અને ભાઈ સાથે કથચિત કોઈ અટવીમા પેહો છતાં તેમની સાથે ફરે છે ત્યાં તે માત પિતાદિકને પુરુષમાત્રથી અસાધ્ય છતાં જેનું ઔપધ મભવી

ધિક ભાવાચાર્યાદિક પ્રત્યે નમસ્કાર હો ! સર્વેશ શાસન જયવતુ
વર્તો ! પરમસંબોધિ-વરબોધિ-શુદ્ધ સમ્યક્ત્વના લાભવડે મિથ્યા
ત્વદોષની નિવૃત્તિયોગે પ્રાણીઓ સુખી થાઓ ! સુખી થાઓ ! !
સુખી થાઓ ! ! !

‘ પ્રથમ સૂત્રમા ગુફિત કંઠેલા મુખ્ય મુખ્ય વિષયો ’

૧ અરિહંત ભગવતોને નમસ્કારરૂપ આદિ મંગલાચરણ

૨ જીવ અને અનાદિકર્મનિયોગજનિત દુઃખરૂપ સંસાર
રતુ અનાદિપણુ

૩ શુદ્ધ ધર્મચક્રી તેનો અત, પાપકર્મના નાશથી શુદ્ધ
ધર્મની પ્રાપ્તિ અને ભવ્યત્વાદિ પરિપાક બેજે પાપકર્મનો નાશ
થવા પામે છે

૪ તથાવિધ ભવ્યત્વ પરિપાકના સાધનરૂપ અરિહંતાદિક
ચારના શરણુ, મોહ-અજ્ઞાનવશ કરેલા દુષ્ટત્યોની નિદા-ગર્હા
અને સુદૃઢની સેવના-અનુભવદના આ વાતનો જ વિસ્તાર છે

દ્વિતીય સાધુધર્મ પરિભાવના સૂત્રઅતર્ગત વિષયો

(૧) આદરવા યોગ્ય વ્રત-નિયમો પ્રત્યે પ્રેમ ઉદ્ભાસ
વધારવો

તથાવિધ કર્મના ક્ષયોપશમવડે શ્રાવકધર્મયોગ્ય અભુવતા
દિક આદરવાની શ્રદ્ધા થયે સતે તે ધર્મશુભોનુ સ્વાભાવિક
સુદરપણુ, ભવાન્તરમા રૂઢી વાસનારૂપે અનુસરવાપણુ, પરખી
કદિની નિવૃત્તિવડે પરાપમરીપણુ તથા પરપરાએ મોક્ષસાધનરૂપે
પરમાર્થરૂપે આત્માર્થ જનોએ વિચારવુ

શકે એવો પ્રાણહારક મહા યાદિ ઉત્પન્ન થયો, ત્યારે આ પુરુષ તેમની ઉપરના રાગવટે એમ વિચારે કે એ માતપિતા ઔવધ વગર જરૂર લીધી નહીં શકે અને ઔવધ કરતા કદાચ તે જીવશે ખરા એમ વિચારી તેમના રક્ષણપૂરતી સઘળી ગોઠવણ કરી, તેમના ઔવધ માટે અને પોતાના નિર્વાહનિમિત્તે તેમનો ત્યાગ કરી જનાર એ પુરુષ સારો લેખાય કેમકે એણે ત્યાગ પરિણામે સયોગ કરાવનાર હોવાથી ત્યાગ ન લેખાય અને તેવે વખતે ત્યા જ રહેવાનો આગ્રહ પરિણામે વિયોગ કરાવનાર હોવાથી ત્યાગરૂપ જ લેખાય પડિત-જનો તત્ત્વદર્શી હોવાથી પરિણામને જ પ્રધાન લેખે છે

આ પ્રમાણે પુરુષોચિત આચરણ સફળ થવું મળ્યે છે એ રીતે કોઈકે અત્ય સસારી મહાપુરુષ સસાર-અટવીમા પડ્યો છતો માતપિતા સગાતે ધર્મ પ્રતિબધથી વિચરે ત્યા તે માતપિતાને નિશ્ચય વિનાશક, ગોષિળીજ વગરના પુરુષમાત્રવટે અસાધ્ય, સમ્યક્ત્વાદિક ઔવધોવટે સુધરી શકે એવો, જન્મમરણાદિક ફળ-વિષા-દેવાવાળો કલિદ કર્મરૂપ મહારોગ ઉત્પન્ન થયો ત્યારે તે હજુકર્મી પુરુષ ધર્મ પ્રતિબધથી એમ વિચારે કે ‘એઓ સમ્યક્ત્વાદિ ભાવઔવધ વગર અવશ્ય મરણ પામશે પ્રયાસ કરતા તે ઔવધ મેળવી પણ શકારો અને ત્યાસુધી તેમનું જીવન દકશે ખરૂં’ એમ વિચારીને તેમના જીવનનિર્વાહ પૂરતી સજ્જાણ માટે ચોખ્ખી ગોઠવણ કરી, વિશિષ્ટ શુર્વાદિક પાસેથી તેમને માટે સમ્યક્ત્વાદિક ભાવઔવધ સપાદન કરી લેવા અને સ્વવૃત્તિનિમિત્તે ઘટિત આચરણ કરવા સયમ આદરી, તે માતપિતાનો પૂર્વોક્ત રીતે

તથા નિરતર અભ્યાસના અભાવથી હુ જે પાળવાપણુ, ભગવતની આજ્ઞાને ખડવાથી દારૂણપણુ, ધર્મદ્વંધકપણાવડે મહામોહનુ ઉત્પન્ન થવાપણુ અને તેવા ધર્મશુભોને ફરી પમવાનુ દુર્લભપણુ ધર્મના અર્થાભિનોએ વિચારવુ એ રીતે યથાશક્તિ શાસ્ત્રોક્ત વિધિવડે અત્યંત ભાવ-ઉદ્ઘાસપૂર્વક ધર્મમતો આદરવા તે આ રીતે —

૧ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણ, ૨ સ્થૂલમૃધાવાદવિરમણ, ૩ સ્થૂલઅદત્તાદાન-વિરમણ, ૪ સ્થૂલમૈથુનવિરમણ, ૫ સ્થૂલપરિશ્રદ્ધિવિરમણ—પરિશ્રદ્ધિત્યાગ

(૨) ‘શાસ્ત્રોક્ત વિધિ સુજળ મતપાલન મહાકુળ-દાયક થાય છે’

ઉક્ત નોને અગ્રીકાર કરી તેનુ પાલન કરવા પ્રયત્ન કરવો, સદા (આગમના અધ્યયન-શ્રવણવડે) આજ્ઞાશ્રાવક થવુ, તેના જ અર્થ-ચિન્તનવડે સ. આજ્ઞાશ્રાવક થવુ અને આગમ-અનુદાનને સદા આધીન થવુ, કેમકે આત્મવચનરૂપ આગમ મોહવિધને ટાળવા પરમ મારૂપ, દ્વેષ-અગ્નિને શમાવવા જળરૂપ, કર્મવ્યાધિને ટાળવા ચિકિત્સારૂપ અને મોક્ષકુળ આપવાને કમ્પટકરૂપ વખાણેલ છે

(૩) ‘આત્મનિર્ગીયણુ’ અધર્મ-અકલ્યાણ મિત્રનો સબધ વર્જવો અને નવા પ્રાપ્ત થયેલ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ મતોને ચિતવવા, તેમજ સદા અવિરતિથી અનાદિ સસારસબદ્ધ દોષોને તથા આણુ પાપની અનુમતિવડે દોષોમા

કાર્યસિદ્ધિને માટે ત્યાગ કરતો સતો ધર્મશીલ જ લેખાય, કેમકે તેવે પ્રસંગે તત્વશાવથી ત્યાગ તે અત્યાગસમો અને મિથ્યાભાવનાથી ત્યાગ તે ત્યાગસમો જ લેખાય, કારણ કે નિકટ ભવી (તરતમા આત્મકત્યાણ કરનારા) ધીર પુરુષો તત્વશી હોવાથી તત્વકેળ(પરિણામ)નેજ પરમાર્થથી પ્રધાન લેખે છે

તે નિષ્ટભવી મહાપુરુષ પોતાના માતૃપિતાને મોક્ષના અમોઘ બીજરૂપ સમ્યક્ત્વાદિક ભાવઓષધ મેળવી આપવાવડે તેમને જન્મ-મરણાદિકના હેતુરૂપ લેખાતા કટીટ કર્મરૂપ મહારોગથી મર્વંધા મુક્ત કરે છે સંભવિત રીતે સત્પુરુષને ઉચિત એવું એ આચરણ લેખાય વળી માતૃપિતાનો ઉપગાર બીજી કોઈ રીતે વળી શકે એવો નથી, તેથી સજ્જનોનો એ ધર્મ છે કે માતૃપિતાને બનતી દરેક કોશીષ કરીને સમ્યક્ત્વાદિક વાસ્તવિક ધર્મ પમાડે.

૪ ' તેના મમર્થનમા ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુનું દૃષ્ટાન્ત અને છેવટે વિધિયુક્ત દીક્ષા ગ્રહણ ' ગર્ભાવાસમા જ પ્રતિજ્ઞા લઈ, પ્રવ્રજ્યા લેવાથી માતૃપિતાને સંભવતો શોક અનર્થકારી બાળીને તેનો પરિહાર કરનારા મહાવીર પ્રભુ પોતે જ તેના દૃષ્ટાન્તરૂપ છે જે રીતે માતૃપિતાદિક કોઈને ઉપતાપ ન થાય એમ સર્વંધા ચીવટ રાખીને, વીનરાગ પરમાત્માની દ્રવ્ય ભાવથી પૂજા કરીને, સત-સાધુજનોનો પણ દ્રવ્યસ્થાવથી સત્કાર કરી અને સ્વસ પત્તિ અનુસારે દીન-દુઃખીજનોને સતોષ પમાડી, સમુચિત વેશ-વસ્ત્રાદિકને ધારણ કરી, સુવિશુદ્ધ નિમિત્ત જોઈ, પ્રસંગે પ્રસંગે શુરુમહારાજના શુરુમત્રવડે સમભિવાસિત થઈ,

થવા પામતા વધારાને, ઉશયવોકવિરુદ્ધ અને ઉત્તરોત્તર પાપની પરપરાવડે અશુભ યોગના પ્રવાહરૂપ વિચારી વર્જવા

(૪) ‘લોકવિરુદ્ધ તથા ધર્મવિરુદ્ધ કાર્ય આવધાનતાથી વર્જવા’ અન્યજનો અધર્મ ન પામે, એવી તેમના ઉપર કનજી આણી લોકવિરુદ્ધ કાર્ય કાળજીપૂર્વક તજવું અન્યને ધર્મની ઉપર દ્વેષ થાય, નિદા-ખિ સા-હેવના થાય તેમ ન જ કરવું, કેમકે એ રીતે કરવું એ અશુભ ભાવનાવડે સકલેશરૂપ, ધર્મપ્રત્યે પ્રદ્વેષ થવાથી અબોધિ (મિથ્યાત્વ) ના ખીજરૂપ અને લોકોને તેવા નિમિત્તરૂપ થવાથી પોતાને અબોધિરૂપ થવા પામે છે વળી એમ વિચારવું કે-અબોધિરૂપ મિથ્યાત્વથી ખીજે કોઈ વિશેષ અનર્થ નથી, તે જ હિતમાર્ગ જોઈ નહીં શકવાથી મ સાર-અટવીમા અધત્વ સમાન, નરકાદિક નીચ ગતિરૂપ અનેક અનિદ-અનર્થ ઉપભવવાવડે અતિ ભય કર અને અશુભ (પાપ) અનુભવને અત્યંત ઉપભવનાર છે, તેથી જ શાસ્ત્રકારે કહ્યું છે કે-‘ધર્મ-સેવા કરનારા સર્વેને ખરેખર લોકસમુદાય આધારરૂપ છે, તેથી મુક્ત સાધુજનોએ લોકવિરુદ્ધ તેમજ ધર્મવિરુદ્ધ કાર્યનો ખરાબર સાવધાનતાથી ભાગ કરવો.’

(૫) ‘ધર્મમિત્રોની યથાર્થ એવા કરવી’—અધ જેમ પડવાની ખીકથી માર્ગે પોતાને દોરીને ચાલનારાને, રોગી જેમ વૈદ્યોને, નિર્ધન જેમ નિર્વાહાર્થે શ્રીમતોને અને ખીકણ જેમ મહાનાયકોને સેવે ॥ તેમ જવી ભક્તિપ્રમુખ શાસ્ત્રોક્ત વિધિવડે ધર્મમિત્રોનું સેવન કરવું એથી ખીજું કંઈ વધારે

વિશુદ્ધમાન પરિણામે સુશુરુ સમીપે અત્યંત હર્ષ-પ્રમોદપૂર્વક પોતે સદૌષ લૌકિક ધર્મનો ત્યાગ કરી, લોકોત્તર ચારિત્ર ધર્મને ગ્રહણ કરે, એવી મહાકલ્યાણકારી શ્રી વીતરાગદેવની આજ્ઞા છે તે આજ્ઞાને મોક્ષમુખના અર્થી વિવેકીજનોએ મહા અનયના ભયથી કદાપિ વિરાધવી(ખડવી) નહીં

અતુર્થ શ્રી પ્રજ્ઞાપરિપાલનાસૂત્ર અતર્ગત સરલ ભાષાનુવાદ

એ મુમુક્ષુ-સાધુ ઉક્ત વિધિવડે પ્રજ્ઞા-દીક્ષા આદરી, સુવિધિપૂર્વક સેવન કરવાથી મયમક્રિયાનુ ઉત્તમ રૂળ પામે ॥
વિશુદ્ધ ચારિત્રવત તે મહાસત્ત્વશાળી મુમુક્ષુ મિથ્યાત્વજ્ઞાનરૂપ વિપર્યાસ ભાવને પામતો નથી તેની સાધુદશાનુ વશું નીચે મુજબ છે —

‘પત્યર અને સુવર્ણને તથા શત્રુ અને મિત્રને સમભાવથી જોનાર તેમજ હઠ-આગ્રહરહિત (સરલસ્વભાવી) હોવાથી પ્રથમ વૈરાગ્યજનિત ખરા નિરુપાધિક મુખને વરલો, તે મુમુક્ષુ ગ્રહણ અને આસેવના શિક્ષાને મારી રીતે અગીકાર કરે છે શુરુકુળમા વસનાર, શુરુપ્રતિબદ્ધ, શુરુ પ્રત્યે આદર-પ્રદુમાન રાખનાર, વિનીત અને તત્ત્વાર્થદર્શી, શુશ્રૂષાદિક શુણ્યયુક્ત તથા તત્ત્વમા દૃઢ આગ્રહવત, વિધિરસીઓ તે ઉક્ત શુરુકુળવાસથી અધિક સારુ જીમ્મ હિતતત્ત્વ માનતો નથી, કેમકે તે પવિત્ર શાસ્ત્રવચનોને અનુસરી ચાલનાર હોય છે એવા આચરણથી જ્ઞાનના જાગી થવાય છે તથા શ્રદ્ધા અને ચારિત્ર

સારુ હિતકારી નથી, જોખ સમજીને ધર્મ-મિત્રો ઉપર બહુમાન રાખવુ, જોખની આજ્ઞા મેળવવાના અર્થી થવુ, આજ્ઞાધારક થવુ, આજ્ઞાના વિરાધક ન થવુ, સ્વીકારેલી આજ્ઞાના પારગામી થવુ, ધર્મશુભને લાયક સામાન્ય રીતે જ ગૃહસ્થયોગ્ય અનેક વિધ સદાચારો વિષે પરિશુદ્ધ મન, વચન ને કાયાના વ્યાપારમા સાવધાન રહી પરિશુદ્ધ અનુષ્ઠાનવાળા થઈને રહેવુ

(૬) ‘મન, વચન ને કાયાને કબજે રાખી જીવન ઉચ્ચ બનાવવુ’ અનેક જીવોની ઘાત કરનાજ દોષાધી આ ભાવિક રીતે કવખોડવા યોગ્ય, બહુ કલેશ-સતાપમારક તેમજ બિવિધ્યને બગાડનાર યત્રપીઢજીકર્માદિક મહાપાપ-આરબનો સર્વથા ત્યાગ કરવો તેમજ પરજીવને પીડા ઉપજે એવુ દુષ્ટ ચિન્તાવન પણ ન કરવુ ઇચ્છિત વસ્તુ નહીં મળતા કોઈની પાસે નકામી દીનતા ન દાખવવી તેમજ ઇષ્ટ વસ્તુનો ભેટો યા સમાગમ થતા હુર્પ-ઉન્માદ પણ ન કરવો તથા ખોગે હલ-કલામક ન રાખવો, પરંતુ યથોચિત રીતે મનને પ્રવર્તાવવુ એ રીતે મનને કબજે રાખતા રહેવુ

વળી અસત્ય આગ ચડાવનાર અને કઠોર વચન પણ ન બોલવુ, ચાડી-ચૂગલી ન કરવી તથા વિક્રધા-અહિત વાર્તાલાપનો ત્યાગ કરી, હિત-મિત વચન શાસ્ત્રાનુસારે જ બોલવાની ટેવ પાડવી

જોવી જ રીતે જીવહિ સાથી દૂર રહેવુ, કોઈનુ થોડુ પણ અદત્ત-અણઆખ્યુ સ્વેચ્છથી ચઢણુ ન કરવુ પરત્વી તરફ સરાગ દૃષ્ટિથી ન જોવુ અને આર્ત-રોદ્ર ધ્યાનાદિરૂપ અનર્થ

માર્ગમા વધારે દૃઢ થવાય છે, એમ સમજી ઉત્તમ મુમુક્ષુઓ
મારા જિહ્વી પર્યન્ત ગુરુકુળવાસને તજતા નથી (ગુરુકુળવાસને
યથાર્થભાવે સેવી તેની સાર્થકતા કરે છે)'

૧ શુદ્ધિ, ૨ શ્રવણ, ૩ નિહણ, ૪ ધારણા, ૫ વિજ્ઞાન,
૬ ઇંદ્રિયા, ૭ અપોહ અને ૮ તત્ત્વનિશ્ચય-એ છુદ્ધિના આઠ
ગુણ કહ્યા છે તેને રાગ, દ્વેષ, મોહાદિક ભાવવિષ ટાળવા
પરમમત્ર સમાન સમર્થ જાણી, સાધ્યમત્તે લક્ષ રાખી, આ
લોક પરલોકાદિક સુખની સ્પૃહા તણ જે મોક્ષાર્થી માધુ સૂત્ર-
સિદ્ધાંતના પઠન-શ્રવણવડે અભ્યસે છે તે તેને યથાતથ્યપદ્ધે
મમજી શકે છે, તેથી તેનો મદુપયોગ કરે છે એ પ્રમાણે
જ્ઞાનીપુરુષોનું દેશમાન છે

અવિધિપૂર્વક તેનો અભ્યાસ કરતા અવિધિગૃહિત મનના
દેશાતે વિષય-વિષયામ થવા પામે છે અનારાધનામા એકા તે
પ્રવૃત્તિને વાર્તાવિક અભ્યાસના અનારભધી ઇષ્ટ અનિષ્ટ (મેક્ષ,
ઉન્માદિ) કશું ફળ મળતું નથી મનુષ્યને મોક્ષ ફળદાયક
જ છે ચારિત્રનું પ્રધાન ફળ મોક્ષ જ છે બાપી બીજી કૃષિ
પવાવના દેશા તે અફળ જ બાણુ અને ચારિત્રનગતું ફળ
ઉન્માદાદિ જ છે એટલે ઉન્માદ થાય અથવા લાભો વખત
થાવે એવો રોગ લાગુ પડે અથવા કેવળીશાવિત ધર્મથી ચૂક
વાનુ-બ્રહ્મ થવાનું બને આવા અનારાધનાવાજાને તાત્ત્વિક માર્ગ
દેશના સામગતા હું ખ, અવધીરણા, ઉપેક્ષા અને અનગીકારણુ
હોય છે, કેમકે શુદ્ધ માર્ગદેશના દુર સત્ત્વવાજાને, મૃગના
ગાજાને સિહનાદ જેવી વસમી (અતિ ત્રામદાયક) લાગે છે,
તથા કંઈક હળવાકર્મી જીવને અવધીરણા, ઉપેક્ષા થવા પામે

દડ ન સેવવો, પરંતુ શાસ્ત્રમર્યાદાના પાલનથી શુભ કાયબ્યા પારમા પ્રવર્તક થવું અને આત્માની ઉન્નતિ સધાય તેમ વર્તવું

(૭) ‘ શાસ્ત્રમર્યાદા સમજી સ્વાચાર-વિચારનું યથાચોગ્ય પાલન કરતા રહેવું ’ આવક પ્રમાણે દાન, ભોગ, કુટુંબ પરિવારનું પોષણ અને અર્થસચયની વ્યવસ્થા કરનારા થવું કહ્યું છે કે-‘ આવકથી અધુરું કે તેથી અધિક ધન ધર્મકાર્યમાં વાપરવું ને જાત્રીનું ધન ઐહિક-સામાજિક કામ કરવાના હોય તેમાં સાવધાનતા રાખી હડાપણથી વાપરવું ’ આવકના પ્રમાણમાં જો બધું ઉચિત રીતિએ કરવું સ્વજનાદિક અને આશ્રિત સેવક-વર્ગને સત્તાપ ઉપજો એવું ન કરવું તે સર્વનું શુભ ચિન્તનવડે હિત કરનાર અને યથાશક્તિ દયા-અનુકંપા દાખવનાર પોતે પરમાર્થથી નિરભિમાના અને નિરપૃહી બને છે એ રીતે ખરેખર જેમ અન્ય જીવોનું પાવન કરવામાં ધર્મ છે તેમ પોતાના પરિવારનું પાલન કરવામાં પણ તેમનો ઉપકાર થવાથી ધર્મ-કર્તાવ્ય છે, કેમકે મર્વે જીવોના સ્વલક્ષણ લેહો જૂઠા જૂઠા છે તેમાં ફક્ત સ્વાર્થ-લોભરૂપ મમત્વ કરવાથી સંસારબંધન લવજમખુનું કારણ થાય છે મમત્વબંધન દૂર કરવાથી સધળો ઉચિત વ્યવહાર હિતરૂપ થાય છે

(૮) ‘ સનિશેષ આત્મનિરીક્ષણ કરતા રહી, સ્વ ઉચિત મદાચાર એવનામાં મુદ્દપણે સાવધાન રહેવું ’ ગૃહસ્થે ઉચિત સદાચારમાં પોતે સાવધાનપણે વર્તવું તેણે વિચારવું કે-હું અમુક નામનો, અમુક કુળનો, અમુક ધર્મ-ગુરુનો શિષ્ય સતો અમુક ધર્મસ્થાનરૂપ પ્રતિ-મર્યાદામાં રહ્યો

છે, પણ દેશનાનું તેણું (વસતું) દુષ્ણ લાગતું નથી અને તેથી પણ વધારે હળવાકર્મી હોવાને અવધીરણા હોતી નથી, અને ગીકાર હોય છે

એ રીતે અનારાધનાવડે અભ્યાસેલું સૂત્ર સમ્યક્ અવબોધના અભાવે પરમાર્થથી અભ્યાસ કરેલું ન જ લેખાય ઉક્ત અધ્યયન સખધી અનારાધનામાર્ગગામી હોવાને એમનું અનર્થકારી વિરાધનારૂપ થતી નથી, કેમકે તેના અભ્યાસના આરભથી ભોક્ષગમનનો જ આરભ થતો હોવાથી તે પરપર એ ભોક્ષના અગરૂપ જ છે અહીં વિરાધના છતે તત્ત્વમાર્ગની દેશનામા સાલળનારને ત્યાજ્યાત્યાજ્ય આથી અભિનિવેશ-હઠામહ હોતો નથી, એટલું જ નહીં પણ અપ, અદ્યપતર વિરાધકને પ્રતિ પત્તિ (માર્ગનો આદર) અને ક્રિયારભ પણ થવા પામે છે એ રીતે પણ વિરાધનાવડે અભ્યાસેલું સૂત્ર-અધ્યયન થોડા પણ સમ્યક્ અવબોધયોગે ભાગથી અભ્યાસેલું જાણવું આવે વિરાધક નિષ્ઠે સમ્યક્ત્વયુક્ત હોય, કેમકે માર્ગગામી (સમકિતવત)ને જ આવી વિરાધના હોવી સભવે તે પણ વગરભોગવ્યે ન દ્રષ્ટે એવા કિવદ્ધ કર્મવાળા હોવાને જ ભેને એવા કિવદ્ધ કર્મ અવશેષ રહ્યા નથી એવા યથાદિત માર્ગમાગી-સમકિતવત હોવ સૂત્રોક્ત મર્યાદાએ પાત્ર સમિતિએ સમિત અને ત્રણ શુભિત વડે શુભિત છતો જ વર્તે એટલે આઠ પ્રવચનમાતાનું યથાવિધિ પાલન કરતો જ રહે. ચારિત્રપ્રાણનું રક્ષણ ને પોષણ કરનારી ઉક્ત પ્રવચનમાતાનો ત્યાગ અનર્થકારી થાય છે કેને ? પરમાર્થમાં જાગૃત્ત્વને કેની પેરે ? શિશુ જનનીના ત્યાગ દષ્ટાતે જેમ જાગક માતાના ત્યાગથી વિનાશ પામે છે તેમ અત્રે સમ

હું તે ધર્મસ્થાનની વિરાધના અત્યારે નથી કરતો. તેમજ તેવી વિરાધનાનો આરભ પણ નથી કરતો, પરંતુ મારા આ ધર્મસ્થાનના વૃદ્ધિ કઈ ને કઈ થયા કરે છે આ ધર્મસ્થાન મત-મર્યાદાનું સેવન અહીં સારભૂત છે, શુભ વાગનાડપે ભવાન્તરમા આવવાથી તે આત્મભૂત છે અને મુદર કૃણપરિણામવડે તે હિતરૂપ છે બીજી બધું ધન-કણ-કચનાદિક વિગ્રેહ અવિધિ-સેવનવડે અસાર છે કહ્યું છે કે-‘અનીતિ, અન્યાય અને પ્રમાણિકતાનિક પાપદોષવડે જ અર્થશગથી અધ બનેલ છવ જે કઈ દૃશ્ય લાભ પામે છે, તે મરજીને મારવા માટે કાગમા બરાવેના મામના લાભની પેઠે તેનો વિનાશ કર્યા વગર પચતો નથી એ પ્રમાણે પરમ બોધિણીના લાભથી કોઈના ઉપદેશની અપેક્ષા વગર સારી રીતે સ્વયંબુદ્ધ થયેલા એવા ત્રિલોકના બધું, પરમ કૃપાળુ અગ્નિહત ભગવાન સ્વમુખથી પ્રકાશે છે એમ નારી રીતે સમજી લઈને પ્રસ્તુત ધર્મસ્થાન રૂપ મત-મર્યાદાની રક્ષા અને પુષ્ટિ કરનારા સદાચારો સેવવામા સદા સાવધાનપણે વર્તવું શાસ્ત્રમર્યાદા મુજબ વિધિપૂર્વક આવું વર્તન મેવવું એ પ્રસ્તુત મમાચાર-નિષ્પત્તિનું ભાવમગળ છે

(૯) મોહ-અજ્ઞાનરૂપ ભાવનિદ્રાનો ત્યાગ કરી તરન આલોચનરૂપ ધર્મભગવત્કાંડે આત્મમાર્થો છવે ભગવત્ અર્થાત વિનેકથી નિચારવું કે ‘મારી કઈ કાળ અવસ્થા છે ? એને ઉચિત કયું ધર્મ અનુષ્ઠાન છે ? અ તે છડી જનારા અને પરિણામે ભયકર કૃણ-વિપાકને આપવાવાળા શબ્દ-રૂપાદિક વિષયો તુચ્છ-અસાર છે તથા સર્વને હતા ન હતા કરી દેનારો, ઓચિતો આવનારો, સ્વજનાદિકના બળવડે

જુલુ ભાવચિન્તા વિષે આઠ પ્રવચનભાષાના પ્રગટ રૂપ સર્વે ભગવાન જે પ્રકારની પરિજ્ઞાવડે આ ઉપર જણાવેલી સર્વ હકીકત સમ્યક્ રીતે અર્થાત્ ભાવ-પરિણતિવડે સંપૂર્ણ જાણે છે, એવે કે અવબોધમાનરૂપ રૂપરિજ્ઞાવડે અને તદ્ગત ગત ક્રિયારૂપ પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાનવડે

‘ ખરા સુમુખ મહાત્માની આત્મદશા ’

તથા તે સુમુખ આ કવસાગરમા ખડ્ આધ્યાત્મ લેવા માટે દ્વીપરૂપ અને અત્યંત દુ ખદાયક અ ધકારમા ખો પ્રકાશ આપનાર દ્વીપરૂપ ક્ષયોપશમિક (ચળ) અને ક્ષાયક (અચળ) ભાવવાળા ચારિત્ર અને જ્ઞાનને સારી રીતે જાણે છે એવું જ નહીં પણ તે સૂત્રોક્ત નીતિવડે ચિર-ક્ષાયકભાવ પેદા કરવા ઉત્તમ કરે છે શક્તિને ગોપત્રા વગર પ્રાન્નિરહિત અને રૂળ પ્રાપ્તિ માટે અધીરજ કયાં વિના સૂત્રાનુમા ઉત્કૃષ્ટ મયમત્રા પારને કરતો તે અસંગયોગનો આરાધક થાય છે એ રીતે ઉત્તરોત્તર યોગની મિદ્ધિવડે તે તે શુભનો રોધ કરનારા પાપ કર્મથી મુકાય છે અને મુનિર્મળ પરિણામને પામી જીવનપર્યંત મોક્ષસાધક ભાવક્રિયાને આરંભે છે તે તપ-સયમક્રિયાને મુખે મુખે કરતો અને વિવિધ પરીદૃષ્ટ-ક્રિયમર્ગોવડે લગારે છુલિત નહિ થતો શાન્તમુદારમનો આસ્વાદ કરતો છતો વિચરે છે કેની પેઠે ? વ્યાધિવાળાને યોગન ક્રિયાના દષ્ટાન્તે તે આ રીતે-કોઈક માણસ કોઈ પ્રમુખ મહાવ્યાધિથી ઘેરાયો છતો તે વ્યાધિની વેદનાનો અનુભવ પામી, વેદનાના સ્વરૂપવડે જાણીતો થઈ, ખરેખર તે વેદનાથી ખિન્ન થઈ ગયા પછી સુવૈદના વચ નથી તે વ્યાધિને સારી રીતે જાણખી, તેની સલાહ મુજબ

નદી રાક્ષાવાળો અને અનેક યોનિઓમાં જન્મજન્મવે ફરી ફરી લાગુ પડી પછગ લાગનારો કાગ-મૃત્યુ મહાભયાનક ॥ આ મૃત્યુરૂપ મહાઆધિને દૂર કરવા અમોઘ ઔષધ સગે, નિવૃત્તિ રૂપ એકાન્ત વિશુદ્ધ, તીર્થ કર્તાદિક મહાપુરુષોએ ગેરેડો, મૈત્રી-પ્રમો-કન્ધાર્થિકરૂપે સર્વ ડિનગરી, મન્નુ ધ્યા મુજળ સાવધાનપણે પાગવાવડે નિર્દોષ અને તેથી જ પરમાનંદરૂપ મોક્ષપદને મેળવી આપનાર ઉપયોગ કેવળ એક ધર્મ જ છે

(૧૦) 'અનતઔક્ત ધર્મ પ્રત્યે બહુમાનપૂર્વકે પ્રગટ થયેલા માધકે દગ્ધાનાળા ભાવમાધુ-સુમુખના દુહયોદ્ગાર'

ઉત્તમ પરમાર્થ લાખવાળા ધર્મને વિશુદ્ધ જાગે નમસ્કાર હો ! ઉત્તમ ધર્મના પ્રકાશક-પ્રકાશક અરિહત ભગવતોને નમસ્કાર હો ! તેમજ ઉત્તમ ધર્મનો યથાર્થ રીતે ઉપદેશ દેવાવાળા નિરુપ્તી સાધુ-મહા ભાઓને નમસ્કાર હો ! તથા ઉત્તમ ધર્મ માર્ગને અગીકાર કરનારા શાવકાદિક ભવ્યજનોને પણ નમસ્કાર હો ! હું પોતે ઉત્તમ ધર્મને શુદ્ધ મન, વચન, કાયાથી અગીકાર કરવા ઇચ્છુ છું પરમ કન્યાણુરૂપ વીતરાગ પરમાત્માની કૃપાથી પ્રસ્તુત ધર્મની પ્રાપ્તિરૂપ કથ્યાનું મુજને દો ! એ રીતે વારંવાર શુદ્ધ એકાગ્રતાથી ચિન્તાવન કરતા રહેવું તથા મહા મતોના પાલનરૂપ સાધુધર્મ પામેલા મુનિજનોના એકાન્ત-હિતવચનોને માન્ય કરવા એવા ઉત્તમ સાધુજનોની પવિત્ર આશા ૧ યથાર્થ અનુસરવા ખપ કરવો એ મોડનો ઉચ્ચેદ કરવામાં પ્રબળ માધનરૂપ છે

એ રીતે કુશળ અભ્યાસવડે પવિત્ર આશાનું પાલન

યથાવિધિ તેનો ઉપાય કરવા લાગે છે અને વ્યાધિ ઉમળવાના બચથી સ્વેચ્છાચાર તણ દર્ધ, હલકુ અને પથ્ય જોજન કરતો તે વ્યાધિથી મુગ્ધ થાય છે પછી વેદનારહિત થઈ, આરોગ્ય સારી રીતે મેળવી તેમા વધારો કરતો હતો, શિરાવેધ અને ક્ષારપાતાદિયોગે વ્યાધિ શમ્યાથી ધ્યેન આરોગ્યના યથાર્થ જ્ઞાન વડે આત્મવ્યસિદ્ધિ થયાથી તે આરાગ્ય સાચી રાખવા સાદુ મનની અશાન્તિ દૂર થવા માટે ઇતિકર્ત્તવ્યતારૂપ ક્રિયા કરવાનો યોગ્ય હોવાથી અપીડિતપણે તથાવિધ સ્થાન, આરામ અને ઔપધપાનાદિક નેવતા કટાણે નહીં લાવતો હતો પ્રશસ્તભાવ રૂપ શુભવેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે અને વૈધને મહાદુ ખતિવૃત્તિના દેતુરૂપ ભરાબર સમજીને બહુમાને છે

‘ ચઢતે પરિણામે ચારિત્રશ્રેણી આગેાડણુ ’

એ રીતે કર્મવ્યાધિથી પ્રસ્ત થયેનો પ્રાણી જેણે જન્મ મરણાદિકની વેદનાનો અનુભવ કરેલ હોય અને તેવી અનત વેદના જેને સારી રીતે મમજાઈ હોય તે ખરી રીતે તેવી વેદનાથી વિમુક્ત થવા હમ્મે છે પછી સુશુરુના વચનથી ઉચિત આચરણવડે સુશુરુને તથા કર્મવ્યાધિને ઓળખીને પૂર્વના ત્રીજા સૂત્રમા કહેલા વિધાનવડે ભાગવતી દીક્ષારૂપ મયમક્રિયાને આદરી, પ્રમાદાચરણનો ત્યાગ કરી, શુદ્ધ-અચિત્ત સાદા ખાન પાનથી પોતાના સયમનો નિર્વાહ કરતો તે જેમ જેમ કર્મ વ્યાધિથી મુક્ત થતો ઇદવિયોગાદિકની વેદનાથી પણ દૂરતો જાય તેમ તેમ ચારિત્રશુદ્ધિરૂપ જીવઆરાગ્ય સારી રીતે સપાદન કરી ચઢતા જાવે તેમા વધારો કરતો જાય છે એમ ધણો કર્મ

કરનાર આત્મા શુભ ભાવનાળે વિશુદ્ધ થતો થતો અનુક્રમે કર્મ-મળને ટાળી સાધુધર્મની યોગ્યતા પામે છે — એટલે તે સાસારિક મુખથી વિરક્ત થયો સતો મોક્ષાર્થી, મમત્વ રહિત, કોઈને પીડા-પગિતાપ નહીં ઉપજાવનાર રાગ દ્વેષની ગાઠને લેદવાવડે વિશુદ્ધ ભાવવાળો થાય છે

એવી રીતે સાધુધર્મપરિભાવનાસૂત્રની સક્ષિપ્ત ને સરલ વ્યાખ્યા શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિની ટીકના આધારે યથામતિ લખી તૈયાર કરેલી અહીં દાખલ કરવામાં આવી છે

મત્રજ્યાગ્રહણવિધિ નામના તૃતીય સૂત્રની સક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા

૧ ‘ભાગવતી દીક્ષા અગીકાર કરવાની રીતિ-નીતિ’ સાધુધર્મને સારી રીતે સમજી લીધા પછી ઉપરોક્ત શુભવાળો ભાવિત આત્મા કોઈને ઉત્પાત-દુઃખ-પીડા યા અસમાધિ ન થાય તેવી રીતે ઉક્ત સાધુધર્મને અગીકાર કરવા ઉજમાળ થાય, કેમકે કોઈને અશાન્તિ કે અસમાધિ ઉપજાવવી એ તેમના વિગ્નરૂપ થાય છે વળી એ ધર્મપ્રાપ્તિનો ઉપાય નથી, કારણ કે પરાપતાપરૂપ અક્રુશલાર ભહિતકારક નથી કદાચ માતપિતા કર્મયોગે પ્રતિજ્ઞાધ પામ્યા ન હોય તો તેમને પ્રતિજ્ઞાધવા માટે શાન્તિથી સમજાવવા મહાસત્ત્વશાળીના માતપિતા પ્રાયે પ્રતિ જ્ઞાધ પામેલા હોય છે

૨ ‘માતપિતાને નમ્રભાવે હિતોપદેશ’ ઉભય લોક સુધરે એવું જીવિત પ્રશસાપાત્ર લેખાય છે ; સમુદાયે કરેલા શુભ કામ સમુદાયે ફળે છે-સફળ થાય છે એ રીતે ન કરાય

વિકાર શાન્ત થવાવડે ચારિત્ર લાલ થવાથી તેનો ખરો લાલ સાચવી રાખવા માટે ગમે તેવા પરીવહો કે ઉપસર્ગો આવ્યે છતે પણ સમ્યગ્જ્ઞાનના પ્રભાવથી તથા ક્ષાયોપશમિક લાવની વૃદ્ધિવડે ચિત્તની સ્થિરતા થવાથી તથા ધર્મોપયોગ-ઇતિકર્ત વ્યત્યામા બોધની જાગૃતિ રહેવાથી સદા ॥ કમ્પવિકટપરહિત પ્રગ્ગન્ત સ્થિતિ અનુભવી શુભ પ્રભાવરૂપ તેજોવેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામે છે, અને ભાવવૈધસમાન શુરુમહારાજને જાહુમાને છે કેવી રીતે ? તે કહે છે—યથોચિત નિ સંગપણે તેમના આશયને સમજી સહજ પ્રવૃત્તિ સેવવાવડે આવી અસજ પ્રવૃત્તિ ભગ વતોએ અતિશય શુણ્ણવાળી કહી છે, કેમકે તે વિશેષત નિ સંગભાવે સેવાતી હોવાથી તેમજ અચિન્ત્ય ચિન્તામણિ સમાન તીર્થ કર પ્રજુના જાહુમાન સહિત થતી હોવાથી પ્રધાન ભાવવાળી ટાય છે

‘ મહાગુરુની આજ્ઞા તીર્થ કર દેવની આજ્ઞા મમાન
લેખી આરાધવાની જરૂર ’

જે વસ્તુતત્ત્વને મમજાવે છે તે શુરુ તેમની આજ્ઞા તીર્થ કર ભગવાનની આજ્ઞાસમાન મુખદાયક આરાધવી જોઈએ તથાપ્રકારે શુરુમહારાજ પ્રત્યે જાહુમાન કર્યા વગર કરવામા આવતી પડિવેહણાદિક ક્રિયા પણ કુવટા નારીના ઠપવામાદિક ક્રિયાની જેવી ભ્રાસરૂળ આપવાને જાહેરે સ સારપરિભ્રમણ કરાવનારી હોવાથી વિદ્વાન જનોએ અસત્યક્રિયારૂપ જાણીને તેને નિદી-ગર્હી-તુચ્છકારી છે વિષમિશ્રિત અજ્ઞ આર્ધ તૃપ્તિ માનવા જેવી તે ક્રિયા વચનવિરાધનાથી સ સારભ્રમણરૂપ મહાઅનર્થ

તો આપણે મહુને લવપરપચએ બહુ લાભો વિયોગ ખમવો પડે છે, અને એક વૃક્ષ ઉપર આવી રહેવા પખીતુટ્ય સેષિત બને છે મૃત્યુ નહીં રોકી શકાય એવું અને અત્ય આયુધ્યવડે બહુ દુઃક છે સમુદ્રમા પડી ગયેલા રત્નને મેળવવા જેવું દરીને મનુષ્યપણ પામવું અતિ દુર્લભ છે ણીજા પૃથ્વીકાયિ કાદિક અતિ ઘણા ભયો, ૬ ખમયા, મોહ-અધકારવાગા અને પાપ અનુબધના પરિણામવાળા હોવાથી શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ માટે યોગ્ય નથી આ મનુષ્યલવ સસારસમુદ્રમા નાવ જેવો હોવાથી તેનો આત્મજ્ઞ્યાણુ સાધી લેવામા ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ, કેમકે આ જીવનરૂપ નાવ સવરવડે હિ સાદિક દોષ વગરતુ, જ્ઞાનરૂપ સુગ્રનવાળુ, તપરૂપ પવનવેગથી આવનારુ ટાવાથી ખરેખર ઉપયોગમા લઈ લેવા જેવું છે સિદ્ધિ સાધુધર્મ સાધવામા હેતુરૂપ હોવાથી આ તક દુર્લભ ને અનુપમ છે, અને આ સિદ્ધિ જ લવ્યજનોને આરવા યોગ્ય છે, કેમકે ઉક્ત મિદ્ધિ પ્રાપ્ત થયે છને જન્મ, જરા, મરણ, ઇદ્રવિયોગ, અનિદ્ર મયોગ, ક્ષુધા, તૃષ્ણા કે પીજા કોઈ દોષ (ઉપદ્રવ) રહેવા પામતા નથી અશુભ રાગાનિ રહિત, શાન્ત, નિરુપદ્રવ ને લગારે બાધા રહિત (અવ્યાબાધ) સર્વથા સ્વતન્ત્ર જીવતુ અવસ્થાન સિદ્ધિગતિમા હોય છે

ઉપ્ત સિદ્ધિથી વિપરીત અનવસ્થિત સ્વભાવવાળો સસાર છે, કેમકે એમા સુખી પણ અસુખી અને દ્રવ્યસુખ પણ અસત્ સ્વમની જેમ સર્વ આળપણાણ દીને છે, તેથી તેમા પ્રતિબધ (મમતા) કરવો યોગ્ય નથી

આપ (માતપિતા) મારા પર અનુચક-કૃપા કરો આ

ફળને દેનારી અને અધિકાધિક વિરાધનાથી પાપ-અનુબધ કરાવનારી થાય છે એથી જ તીર્થ કર દેવની આરા નેવી કન્યાણુકારી ગુરુમહારાજની આરા બહુમાનપૂર્વક આરાધવા યોગ્ય કહી છે એ જ વાતને સમર્થન કરતા શાસ્ત્રકાર કહે છે

‘ ગુરુઆજ્ઞાના બહુમાનનુ અતિ સુદર પરિણામ ’

ભોક્ષ પામવાનું અમોઘ (સફળ) કારણ હોવાથી ગુરુ પ્રત્યેના શુદ્ધ પ્રેમને ભોક્ષ કહી શકાય, કેમકે એથી પરમગુરુ તીર્થ કર દેવનો સયોગ થવા પામે છે અને તેમ થતા અવરય ભોક્ષપ્રાપ્તિ થાય છે કારણમા કાર્યના ઉપચારથી ગુરુનું બહુ માન કરવું એ અત્ર શુભોદયરૂપ અને અધિકાધિક આરાધના વડે અધિકાધિક શુભોદયનો અનુબધ કરાવનાર થાય છે, તેમજ તં ગુરુનું બહુમાન જ સ સાર-વ્યાધિને ટાળવા સમર્થ થઈ શકે છે અતઃ ગુરુ-બહુમાનથી બીજું કંઈ વધારે સુદર સાધન નથી વળી એ દ્વારા ભગવત પ્રત્યે બહુમાન પ્રગટવાથી એને ઉપમા આપી શકાય એવી કંઈ વસ્તુ દેખાતી નથી એ રીતે વિમળ વિવેકથી વિચક્ષણ અને વિવેક વગર પણ સહેજે સુદર ભાવવાળો તેમજ ગુરુની ગેરહાજરીમા પણ ક્ષયોપશમથી માપતુપ મુનિની પેરે શુભ પરિણામવાળો સયમમાર્ગથી પતિત નહીં થયેલ દીક્ષિત સાધુ શુભ પ્રભાવરૂપ તેજોવેશ્યાવડે વૃદ્ધિ પામતો બાર માસ જેટલા દીક્ષાપર્યાયયોગે, સર્વ દેવની તેજો લેવાને અતિક્રમી-ઉવધી બાય છે, એમ મહામુનિ ભગવાન થી મહાવીર દેવે કહેલું છે અહીં વિવેકની તેજોલેશ્યા ચિત્તસ્વાસ્થ્ય સુખલાભ લક્ષણવાળી બાબતી

‘ શુદ્ધ ચારિત્ર પાળવાનું ઉત્તમ ફળ-પરિણામ ’ યથાર્થ આરાધના

ત્યારબાદ તે મહાનુભાવ મુનિ, શુદ્ધ-અખ ડગતી, ઝમ ત્સરી, કૃતસ, સદ્ગતી અને હિતપરિણામી તથા શુદ્ધવાસિનત્ય ઉક્ત પ્રધાન ગુણવાળા અને પ્રાચે દિગ્ગમ-અનુબધવાળા છતો, મણા ભવાસિનદી છોડેને રુચે એવી ક્રિયામા પ્રીતિવાળી લોકસંજ્ઞાનો સમૂહગો ત્યાગ કરે છે રાજકુસની પેરે પ્રતિજ્ઞોત ગામી (લોકસંજ્ઞા રૂપ મહાનદીના પ્રવાહ મામે તરી પાર જનાર) અને લોકસંજ્ઞા રૂપ અનુજ્ઞોતયા નિવર્તેલો સદા સયમ વ્યાપારને સાવધાનપણે સાધનાર મહાશયને વીર્ય કર દેવોએ યોગી તરીકે વખાણ્યો છે અહણ કરેલી પ્રતિજ્ઞાને યથાર્થપણે પાળનાર તે મહાનુભાવ મુનિ ચારિત્રધર્મનો આરાધક બને છે એ રીતે નિરતિચારપણે શુદ્ધ સરલશાયે ચારિત્રધર્મને એવનાર મહાત્મા ઉત્તમ કરણી કરવાવડે શુદ્ધ-ભોક્ષસાધક બને એનો જન્મ પામે છે લોગક્રિયા, સુદૃઢદિવ તને જેમ ઠીક પ્રાપ્ત થાય છે તેમ આવા વિશિષ્ટ જન્મવાળા મહાનુભાવને સંપૂર્ણ ભાગ્યના બળથી અસંકિષ્ટ મુખદાયક સકળ લોગસામગ્રી, રૂપ, વય, વૈશ્વકૃષ્ણ, સૌભાગ્ય, માધુર્ય અને ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થાય છે તે પણ પરને ઉપતાપ નહીં ઉપજાવનારી અને શુભ અનુબધવાળી હોવાથી જેવી તે લોગસામગ્રી સંપૂર્ણ દાય છે તેવી બીજી લોગસામગ્રી સંપૂર્ણ હોતી નથી ઉભયલોકની અપેક્ષાએ સંકલેશાદિકે યદી લોગ ક્રિયાના સ્વરૂપનું જ ડન થવાવડે ઈષ્ટવસ્તુતત્ત્વનો બોધ કરનાર આ જ્ઞાન કહેવાય છે આ જ્ઞાન છતે સમ્યક્ તત્ત્વાલોચનવડે ઉચિત પ્રતિપત્તિ-પ્રધાન શુભ યોગસિદ્ધિ થવા પામે છે પ્રસ્તુત

પ્રમાણુભાવ લક્ષણ ક્રમણ આવે છે એમ હોવાથી આત્માના પરિણામલેદથી બધમોક્ષલેદ માનવો એ ઠીક પ્રમાણુયુક્ત છે

‘ સિદ્ધિઞ્વત્પ ’ — એ રીતે સિદ્ધિસુખ (સિદ્ધિઅવસ્થાનું સુખ) સર્વથા પ્રશાન્તવાહિતાયોગે અનતલાવે હોવાથી અક્ષય છે, તેથી જ આ નિર્દિષ્ટ સુખ સર્વોત્કૃષ્ટ છે એ સિદ્ધિ પરમાત્માઓ લોખના અતે આવી રહેલી સિદ્ધિશિવા ઉપર નિવાસ કરી રહેલા છે ત્યાં એક સિદ્ધિ પરમાત્મા છે ત્યાં નિયમા અનત સિદ્ધિ પરમાત્માઓ અન્યોન્ય આભાધારકિત પરમાત્મા ઝીલતા રહે છે સિદ્ધિની ગતિ અહીંથી લોખન્તે પૂર્વપ્રયોગાદિ ચાર હેતુવડે બાહ્ય, ધૂમ, એરડક્ષણ તથા તુબદાના દશાન્તે જલુવી એથી જ એક જ સમયમા તેમની ઊદ્ભવગતિ થવા પામે છે તે અરુપર્શમાનમતિવડે ગમન ઉત્કર્ષયિશેવથી જ સહરે છે એ રીતે સિદ્ધિપ્રવાહ આલુ રહે છે, તેમ છતાં મોક્ષ-ગતિ યોગ્ય સ ય હવે અનતાનત હોવાથી તેમનો અત-છેદ આવતો નથી-અનતાનત સમય-કાળની ચેડે

[જો ૫ પ્ર પુ ૪૮ ૫ ૩૦૨, ૩૪૨ તથા પુ ૪૮ ૧૭, ૧૦૪]

સૂક્ત વચનો

૧ અહો ભદ્ર ! જે શુભ કૃત્ય કાલે કરવા પાડ હોય તે આજે જ અને તે પશુ બને તેટલી ઉતાવળે કર વાયદામાં મે વાયદામા અવસર વીલાડી કે છે પછી ઇત્તે નીચરે કંઈ શ્રીશ ? કાળની ગતિ જલન-અકળ છે

પ્રવૃત્તિ મોહજનિત નથી પણ તે શુભ અત કરણરૂપ ભાવ પ્રવર્તક છે, તેથી જ તેમા પ્રાય વિદ્ય આવતુ નથી, કેમકે નિષ્પાપપણે તેમા સદુપાયનુ સેવન કરાય છે જન્માન્તરે તેનાં બહુમાનાદિકવડે ભાવઆરાધનથી આ સઘળા મુસયમ યાપાગે સ્વીકારેલા હોય છે તેના વારવાર અભ્યાસ-પરિશીલનથી મુમુક્ષુ તેમા યથાર્થ પ્રવર્તે છે અને પ્રસન્નભાવે ઇષ્ટક્રમે સાધે છે એ પ્રમાણે કરાવી મુસયમક્રિયા નિરતિચારપણે એકાન્ત નિષ્કલ્લ હોવાથી મોક્ષસાધક બનવા પામે છે, તથા ઉત્તરોત્તર સયમ ભોગની સિદ્ધિવડે તે શુભ અનુભવવાળી થાય છે તેવી મુદ્ધિયા થી સદા મોક્ષસાધનમા કુશળ તે મુમુક્ષુ પ્રધાન મત્યાર્થને યથાર્થ રીતે સાધે છે શી રીતે ? તે કહે છે -

“ અવેગ-મિદ્ધિ ”

તે જોધિબીજ (સમ્યક્ત્વ) અને બીજ બીજ (તેનો સ્વીકાર થા અભ્યાસ કરનારની તથા ગ્રાસનની પ્રથાસાદિક)ના ન્યાસ-સ્થાપનાદિક પ્રકારોવડે પર અર્થે પરાપકારના સાધનથી મહાઉદ્યવાન, પરાથ પ્રત્યે કર્તાના વીર્યાદિ મુક્ત અને અમોઘ શુભ ચેષ્ટાવત, સર્વાકારસ પત્તતાવડે સર્વતોભદ્ર, કયાય પણ અન્યૂનતાવડે સુપ્રસિધાનાદિકના હેતુરૂપ, મોહ-અધકારને ફેડવા દીપકરૂપ, રાગરૂપ ચિરસ્થાયી રોગને ટાળવા સમર્થ વૈદ્યરૂપ તથા દેવ-અગ્નિને જુગાવવા મહાસાગરરૂપ અને સહુને મુખદાયક હોવાથી અચિન્ત્ય ચિન્તામણિ સમ્પાન આ મહાનુભાવ મુનિ સવેગ-તીવ્ર વૈરાગ્યની મિદ્ધિ-સમ્પાત્તા કરનાર થાય છે

જાતુક્ય અનાદિનો છે વળી અજડને જ ધનની કટપના કરતા, અજ ધપણના હેતુવડે સિદ્ધ-મુક્તને કરી પાછા જ ધના પ્રસંગ થી મુક્તિનો અભાવ થાય અને જડ તથા મુક્તનો તફાવત રહે નહીં, અનાદિનો જ ધ માનતા તે જ ધના સ્વાભાવિકપણાથી મોક્ષનો અભાવ થશે એ શકાને ટાળવા શાસ્ત્રકાર કહે છે કે - જ ધ અનાદિ સજ ધવાળો હોવા છતા કચનોપવના દૃષ્ટાન્તે તેનો વિયોગ (પૃથગ્ભાવ) અવિરુદ્ધ-વિરોધરહિત લોકપ્રસિદ્ધ છે

‘ ઉક્ત જાખત ન્યાયઘટના ’ - ઇન્દ્રિય રહિતને દિદક્ષા જોવાની ઇચ્છા ન હોય અજડને ઇન્દ્રિયો ન હોય અને અણુદીઠી-અણુજાણી વસ્તુને જોવાની ઇચ્છા ન થાય, તેથી જોવાની ઇચ્છા સહજ સ્વાભાવિક જ હોય એ શકાના સમાધાન માટે કહે છે ચૈતન્યવત્ સહજ સ્વાભાવિક જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ ન જ થાય અને જોવાનો ઇચ્છાની નિવૃત્તિ માની લેતા આત્માને સ્થાન જ ન હોય

અન્યથા અણુસજ ધથી આત્માને આ દિદક્ષા ન હોય જન્યત્વની જેમ દિદક્ષાની નિવૃત્તિ થયા છતા હોષ નહીં આવે? એ શકાના સમાધાનાર્થે કહે છે કે-ન્યાયથી જોતા દિદક્ષા જન્યત્વને સરખી નથી, કેમકે જન્યત્વ કેવળ છવરૂપ નથી અને દિદક્ષા તો કેવળ છવરૂપ છે ભાવી યોગની અપેક્ષાએ મહદા દિદક્ષા, તે વખતે કેવળીપણાથી દિદક્ષાનું જન્યત્વ સાથે સરખાપણું નથી, કેમકે સદા કેવળીપણું એક સરખું રહેવા પામે છે, તેમ કેવલ્ય છતા દિદક્ષાના ભાવાભાવ સ્વભાવની કટપના અપ્રમાણ જ છે તેથી જ કહે છે દિદક્ષાને સ્વીકારતા એ જ

‘સિદ્ધ બુદ્ધ થઈ અતે સાધ્યસિદ્ધ થવારૂપ મોક્ષપ્રાપ્તિ’

તેમુમુક્ત, એવી રીતે ધર્મદાનવડે પરોપકારસાધક તથા કરુણાદિ અનેક લાવથી અનેક લવોપાજિત જ્ઞાનાવરણાદિક પાપકર્મથી મુક્ત થતો અને મ વેગાદિક શુભ લાભોવડે વૃદ્ધિ પામતો અનેક લવમા થયેલી સાચી આરાધનાવડે તીર્થ કરાદિકના જન્મ જેવો સર્વોત્તમ લવ પામે છે તે લવ પણ છેલ્લા અને મોક્ષપ્રાપ્તિના હેતુરૂપ, મ પૂર્ણ પરોપકાર નિમિત્તે, ઉત્કૃષ્ટ પુન્યના સચયવડે પ્રાપ્ત થયેનો હોય છે તે લવમા મહાપુરુષને ઉચિત સમસ્ત વૃત્ય કરીને સમસ્ત (બધાતા અને પૂર્વે બાધેલા) કર્મથી રહિત થયો છો. તે વ્યવહારથી સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત અને પરિનિર્વાત થઈ સર્વ દુખનો અત કરે છે અત્ર સિદ્ધ થાય છે એટલે સામાય રીતે અભિમાદિક શ્રદ્ધિ, સિદ્ધિ, ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત કરે છે બુદ્ધ એટલે સર્વજ-કેવળી થાય છે મુક્ત એટલે લોપથાહી-અધાતી કર્મથી પણ મુક્ત છે અને પરિનિર્વાત એટલે સર્વથા સર્વપ્રકારે કર્મ રહિત થાય છે તેમજ સદા પુનર્મવનો અભાવ થવાથી સર્વ દુખોનો અત કરે છે અથવા સર્વ કાર્યની પરિસમાપ્તિવડે સિદ્ધ થાય છે એમ મમજવુ

મમજયા-કળ નામના પચસૂત્રના પાચમા સૂત્રની રાક્ષિત વ્યાખ્યા

‘સ્વભાવસિદ્ધ શુદ્ધ જ્ઞાન-દર્શનપ્રાપ્તિ’ -આ દીક્ષિત મહાત્મા ઉક્ત સુખની પરપરાવડે અભિસિદ્ધ સિદ્ધિ વરવા તૈયાર થયો છો, સદા શિવપણાવડે પરમબ્રહ્મ, શુદ્ધોત્કર્ષના યોગવડે મહામ ગળસ્થાન, જન્મ, જરા, મરણરહિત, જેનુ અશુભ એકાન્ત ક્ષીણ થઈ ગયુ છે તેથી જ તથાવિધ અનુબંધની શક્તિ

પ્રમાણુશાવ લક્ષણ દૂષણ આવે છે એમ હોવાથી આત્માના પરિણામભેદથી જ ધર્મોક્ષણેદ માનવો એ ઠીક પ્રમાણુયુક્ત છે

‘ સિદ્ધસ્વરૂપ ’ — એ રીતે સિદ્ધિસુખ (સિદ્ધિઅવસ્થાનું સુખ) સર્વથા પ્રશાન્તવાહિતાયોગે અનતભાવે હોવાથી અક્ષય છે, તેથી જ આ નિર્દિષ્ટ સુખ સર્વોત્કૃષ્ટ છે એ સિદ્ધ પરમાત્માઓ લોકના અતે આવી રહેવી સિદ્ધશિલા ઉપર નિવાસ કરી રહેલા છે ત્યાં એક સિદ્ધ પરમાત્મા છે ત્યાં નિયમ અનત સિદ્ધ પરમાત્માઓ અન્યોન્ય આધારરૂપિત પરમાત્મા બીજતા રહે છે સિદ્ધની ગતિ અહીંથી લોકાન્તે પૂર્વ-પ્રયોગાદિ ચાર હેતુવડે બાણ, ધૂમ, એર ઝંફળ તથા તુ બાણના દશાન્તે બાણવી એથી જ એક જ સમયમા તેમની ઊર્ધ્વગતિ થવા પામે છે તે અરુપશંમાનગતિવડે ગમન ઉત્કર્ષવિશેષથી જ સક્ષમે છે એ રીતે સિદ્ધપ્રવાહ ચાલુ રહે છે, તેમ છતાં મોક્ષ-ગતિ યોગ્ય ભય છવો અનતાનત હોવાથી તેમનો અત-છેડા આવતો નથી-અનતાનત સમય-કાળની પેઠે

[ની ૫ પ્ર પુ ૪૮, ૫ ૩૦૨, ૩૪૨ તથા પુ ૪૮ ૬૭, ૧૦૪]

સૂક્ષ્મ વચનો

૧ અરો ભટ્ટ ! જે શુભ કૃત્ય કાલે કરવા ધાર્યું હોય તે આજે જ અને તે પશુ બને તેટલી ઉનાવળે કર વાયદામાં ને વાયદામા અવસર વીતાવી દે છે, પછી તુ તે કયા કરી ચીંટીશ ? કાળની ગતિ ગડન-અકળ છે

વર્જિત, જેણે પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ સપ્રાપ્ત કર્યું છે એવો છતો અક્રિય-ગમનાદિ ક્રિયારહિત, સ્વભાવમા સ્થિત, સ્વાભાવિક ધર્મવાળો, જ્ઞેયની અનતતાથી અનત જ્ઞાન અને અનત દર્શનવાન થાય છે.

‘સિદ્ધસ્વરૂપ’ -તે સિદ્ધપરમાત્માને શબ્દ નથી, રૂપ નથી, ગંધ નથી, રસ નથી, સ્પર્શ નથી કેમકે એ બધા શબ્દાદિક તો પુદ્ગળનો ધર્મ-સ્વભાવ છે તે અભાવરૂપ પણ નથી, પરંતુ જ્ઞાનની પેઠે તેની સત્તા અરૂપી, અમુક જ પ્રકારના સ્થાન વગરની, સ્વભાવે જ અનતવીર્ય-શક્તિવાળી, દુનઃકૃત્યા, દ્રવ્યથી અને ભાવથી સર્વ અબાધારહિતા, સર્વથા નિરપેક્ષ-સ્વતંત્ર તેથી જ સ્થિરા (અત્યંત સુખના યોગથી અનુકૂળા) અને શાન્ત મહાસાગર જેવી પ્રચાન્તા વર્તે છે આવી અરૂપી સત્તાનું જ પરમગુણલક્ષણપણું બહાવવા માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-આ અપૂર્વ સુખરૂપ આનંદ સ્વભાવસિદ્ધ છે અને એથી જ મનઃકન્દ્રિયાદિક કામની અપેક્ષા વગરનો સ્વતંત્ર હોવાથી તે સુખરૂપ આનંદ પ્રધાન (ઇદ્ર) મનાયો છે.

‘અયોગજન્ય ઇન્દ્રિયપરતંત્રતા ઞરા સુખ-આનંદ વગરની છે’ કેમકે તેમા ઉત્સુકતાજનિત દુખ રહેલું છે વળી અપેક્ષિત-કષિત વસ્તુનો પ્રાપ્તિ થયે તેનો વિરહ થતા દુખ થવા પામે છે સયોગ વિયોગનું કારણ છે, એથી કઈ સ્વારુ પરિણામાત્મક ફળ આવતું નથી, કેમકે તેવા સયોગથી અવપાત જ થવા પામે છે, તેમ છતાં મોહવશ મુગ્ધજનોને તે બહુ ઇદ્ર લાગે છે, કારણ કે જ્યારે ભુદ્ધિવિપર્યાસ થાય છે ત્યારે અફળને વિષે ફળભુદ્ધિ થાય છે એવા વિપર્યાસથી અસત

૨ લોભ-લાલચમા લપટાયેલો છવ તેમથી બાળ્યે જ ઉગરી શકે છે

૩ દુર્જન અને ચળચિત્તની કૃપા એ ખૂરી, અને સમજન નો ત્રાસ લેવો

૪ સમજન પુરુષોની સકળ સપત્તિ પરમાર્થ-પરોપકાર અર્થે જ હોય છે

૫ વહેતુ પાણી નિર્મળ રહે છે અને બધીયાર હોય તે બગડી જાય છે, તેમ સતસાધુજનો પ્રતિબદ્ધ રહિત ફરતા સારા રહે છે એક હાથે રહેતા કંઈ ને કંઈ દોષ-કલક લાગી બેસે છે ગૃહસ્થનો પરિચય વધવાથી સયમ ઠીક વધતો નથી

૬ સદ્ગુણાનુશાસીને ભક્તિ, નિર્મોહી-અવિકળને તત્ત્વજ્ઞાન, શાગ દેષ રહિત સમભાષીને મુક્તિ અને નિર્લોભી-સતોષીને સુખ-શાન્તિ મળે છે

૭ ખરેખર ગંભીર-મોટા દિલના પોતાના મુખે આત્મ પ્રશ્ન સા કરતા નથી

૮ ભણવા માત્રથી ખરી પડિતાઈ આવતી નથી ખરો વિશુદ્ધ શાસ્ત્રપ્રેમથી તે આવે છે

૯ આત્મજ્ઞાનીઓનો સમાગમ યતા શાન્તરસની લૂટાલૂટ થાય છે અને અજ્ઞાનીઓનો મેળાપ યતા ભારે માથાકૂટ કરવા વખત આવે છે

૧૦ શાણા ચતુરને બધી વાતનો વિચાર હોય છે મૂર્ખને

પ્રવૃત્તિવડે અપાર અનર્થ (પારવગરના અનર્થો) થવા પામે છે
 આ પ્રકારનો મોઢ અતરંગ શત્રુરૂપ છે, એમ ઉક્ત હેતુથી જ
 સર્વજ્ઞ ભગવાને જણાવેલ છે જો સયોગમાત્ર જ હુદ હોય
 તો મિદ્ધ પરમાત્માને આકાશ સાથેના સયોગ હુદ ખરો કે
 નહિ ? તેનો ઉત્તર આપે છે કે-સિદ્ધ પરમાત્માને આકાશ સાથે
 સબંધ નથી, તે તો સ્વરૂપસંસ્થિત છે ત્યારે આકાશરૂપ આધાર
 વગર તે કેવી રીતે રહી શકે ? ઉત્તર-આકાશનો ધર્મ કોઈને
 આધાર આપવાનો નથી, પણ અવકાશ આપવાનો છે, તેમા
 કશી દેરફાર થતો નથી, આ વાત અચિન્ત્ય છે તત્ત્વ કેવળી
 ગમ્ય છે અને આ નિશ્ચય મત છે વ્યવહાર મત તો બીજી
 રીતે છે-સયોગસબંધ થયે છતે પણ તે સયોગશક્તિના ક્ષયથી
 આ ઉપર કહેલું સઘળું સારી રીતે બંધ બેસે છે એ જ કહે
 છે-વિયોગવાળો સયોગસબંધ છે, એ નિયમને વિચારતા
 સિદ્ધ અને આકાશનો સબંધ એવા પ્રકારનો નથી, તેથી
 પ્રસ્તુત યોગસબંધનું લક્ષણ જુદું છે મિદ્ધને અત્ર કશી
 અપેક્ષા નથી ત્યારે સિદ્ધ લોકાન્ત આકાશ સુની ગમન કેમ
 કરે છે ? ઉત્તર-કર્મક્ષયથી પ્રગટ થયેલા અનંતસુખસ્વભાવ
 સમાન એ એનો સ્વભાવ જ છે સિદ્ધનું અનંત સુખ કેવું
 છે ? ઉત્તર-સિદ્ધના સુખને સરખાવવા માટે કોઈ ઉપમા વિષ-
 માન નથી સિદ્ધસુખ પ્રાપ્ત થયે જ તેનો ખરો અનુભવ થવા
 પામે ॥ એમ શાથી કહો છો ? ઉત્તર-એવા સર્વજ્ઞ પરમાત્માના
 વચન છે, તેમજ તે સર્વથા સત્ય છે કેમકે રાગ, દ્વેષ, મોહાદિક
 દોષોનો સર્વથા ક્ષય કરેલો હોવાથી તેમને અસત્ય યોલવાનું કશું
 પ્રયોજન રહ્યું નથી, અને કારણવગર કાર્ય નીપજતું નથી

લાજ-શરમ હોવી નથી તેને ગર્દભની જેમ ગમે તેમ કરીને
પેટ ભરવાથી જ કામ હોય છે

૧૧ જેને લોભ-તૃષ્ણા ટળી-નિ સ્પૃહતા આવી તે શાસન
પતિ શાહ છે

૧૨ પરમાત્મતત્ત્વમા લે (લય) લાગી તે આખરે તદ્દુપ
થઈ જવા પામે છે નિ સ્વાયં પ્રેમની ગતિ અજળ છે, તેનો
પ્રભાવ અચિન્ત્ય છે

૧૪ મોક્ષસાધક-મુમુક્ષુને મન દેવશુર એકલા હિતકારી
ભાગ્યે છે અને મન, વચન, કાયાથી અલોદભાને એકનિષ્ઠ બની
તેમની જ તે ભક્તિ કરે છે

૧૫ સત-સમાગમ મળવો મહામુરકેવ છે, તેનું સુખ
અપૂર્વ-અવૌકિક છે

૧૬ સત-મહાત્માનું હૃદય પાતાળી કૂવા જેવું અગમ-
અપાર હોય છે તેમા અનત-અખૂટ (શાન્ત) રસ દોય છે
ભાગ્યશાળી બકતો તેનો લાભ પામે છે

૧૭ સતો પ્રત્યે ખરો વિનય-હૃદયનો અવિહ્વલ પ્રેમ-આદર
દાખવનાર મનજનો જ સાચો આત્મવાહ મેળવી શકે છે
મિથ્યાભિમાની જનો તેનાથી વચિત રહે છે

૧૮ ઊંચી કરણીથી જ કલ્યાણ છે તેના વગર કેવળ ઊંચા
કુળમાત્રથી શું વળે ?

૧૯ ચૈતન્યગુણવટે જગતના સર્વે જ તુઓને સમાન
લેખવા યોગ્ય છે

તેવી જિનાશા છે એ રીતે સિદ્ધસુખ સ્વસંવેદ (સ્વાનુભવથી સમજાય તેવું) કહે છે, એવો આત્મવાદ છે, બાકી આ આગળ કહેવાતા લક્ષણોવાળું સિદ્ધસુખનું નિદર્શન (દર્શન) માન છે -

‘સિદ્ધસુખનું આધુ જ્ઞાન કરાવનારું કદાચ નીચે સુજ્ઞ છે’

સર્વં શત્રુઓનો ક્ષય થયે છતે તથા સર્વં વ્યાધિઓનો વિનાશ થયે છતે તેમજ સર્વં અર્થોનો સયોગ મળતા અને સર્વં ઇચ્છા ફળિભૂત થના જેવું સુખ થાય તે કરતાં અનંત મહત્ત્વ સિદ્ધતું સુખ, ભાવશત્રુઓના તથા ભાવવ્યાધિઓના ક્ષય દ્વિધી પ્રાપ્ત થાય છે ગગ-દ્વેષ-મોહાદિક દોષો જીવને અપ કારી હોવાથી ભાવશત્રુઓ છે અને જીવને પીડામરી હોવાથી ક્રમંના ઉદયો ભાવ વ્યાધિરૂપ છે પરમાર્થના હેતુપણાવડે કરીને પરમવર્ત્તિઓ અર્થરૂપ છે અને ઇચ્છારહિત થવાની (નિઃપૃહ પણાની) ઇચ્છારૂપ જ ઇચ્છા, તેની સર્વથા નિવૃત્તિવડે પ્રાપ્ત થતું એવું મૂલ્યમ સિદ્ધસુખ બીજા કોઈને ખરી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી કોની જેમ? મધ્યમમાર્ગમાં સાધધાનપરો આત્મનાર નિર્મથ માધુનું પ્રથમ સુખ જેમ બીજા સ્વચ્છદી આધુને સમજાતું નથી અને આરોગ્યનું સુખ જેમ રોગીને સમજાતું નથી તેમ કહ્યું છે કે-રાગ, દ્વેષ અને મોહના અભાવે જે સ્વાભાવિક સુખ આત્માને થાય છે તે વીતરાગ પરમાત્મા જાણે છે જેને સનિષાત થયે હાય તેને નિગોળી પણાના સુખનું જ્ઞાન હોતું નથી તેમ સિદ્ધ પરમાત્માનું સુખ સ્વસંવેદ હોવાથી જ જાણે વેદે, બીજા શું જાણે?

૨૦ કનક, ચંદન અને ચેલડીની પેઠે ગમે તેટલા છેવા, લેવા કે પીડ્યા છતા સત-સજ્જનો પોતાનો ઉત્તમ સ્વભાવ તણ, વિભર પામતા નથી

૨૧ શુદ્ધ-નિસ્વાર્થ પ્રેમ નિભાવવો તે મીઠુને ઘાટે અગ્નિમા ચાગવા જેવું કંઠણ છે

૨૨ હેર જેવું વિષમ વચન અતર-હૃદયને ખાળી ખાખ કરી નાખે છે, જ્યારે અમૃતની ધાના જેવું સત-વચન અતર-આત્મામાં ખરી શીતળતા ઉપજાવે છે

૨૩ કાગડો કઠોર-અનિષ્ટ વચનથી જગતમાં અળખામણો થયો છે અને કોયલે મિષ્ટ-મધુર વચન ઉચ્ચારવાવડે જગતને વશ કરી લીધું છે

૨૪ જોવું હિતકર, પ્રિય ને પથ્ય-સત્ય વચન જોલણ કે જેથી તે સહુને રચિકર થાય

૨૫ રહેણી-કરણી સુધાર્યા વગર કેવળ લૂખખી કહેણી માત્રથી કશું વળનાર નથી

૨૬ પરમાર્થને હેતે સતજનો સકળ કદને પ્રસન્નમુખે સહન કરી લે છે

૨૭ ગમે તેટલા સતોનો સમાગમ થયા છતા કપટીનો ઉદ્ધાર થઈ શકતો નથી

૨૮ જ્યાં શુણ્ણી કદર ન ટોચ ત્યાં રહેવાથી વિશેષ લાભનો સંભવ નથી

‘ કેવળ અનુભવગમ્ય સિદ્ધસુખ ’-તેવી સિદ્ધદશા પામ્યા વગર તેવું સાક્ષાત્ સુખ બીજા ક્યાથી બાણે-વેદે ? તે સિદ્ધસુખ સર્વથા અચિન્ત્ય (મતિથી કટખી ન શકાય તેવું) ॥ એક સિદ્ધ-પરમાત્મા આત્રી તે સુખ સાદિઅનત (જેની આદિ છે પણ અત નથી તેવું) છે અને સર્વ સિદ્ધ પરમાત્માઓનું સુખ પ્રવાહઆત્રી અનાદિઅનત (આદિ અને અત વગરનું) છે સિદ્ધ પરમાત્માઓ આત્રી પણ એ જ રીતે પ્રવાસો સમજી લેવાનો છે એટલે એક સિદ્ધની અપેક્ષાએ સાદિઅનત અને પ્રવાહની અપેક્ષાએ અનાદિઅનત ભાણો છે ભગ્યત્વાદિ સમાન છતાં એવો ભેદ કેમ થવા પામે છે ? ઉત્તર - તથાભગ્યત્વાદિકે ભાવથી તથા ક્ષણભેદ-કાળાદિકે ભેદભાવી ક્ષણભેદ વડે તથાભગ્યત્વાદિકે વિચિત્ર છે ભગ્યત્વ સમાન છતાં સહકારી ના ભેદથી ક્ષણભેદ થાય એવી શકા દાખવા કહે છે કે-તથા-ભગ્યત્વાદિકે સમાન છતે ‘ સહકારીભેદ ક્ષણભેદાપેક્ષક નથી અનેકાન્તવાદ તત્ત્વવાદ છે, તે ખરેખર તથાભગ્યત્વાદિકે ભાવમા એ રીતે જોવાય છે અન્યથા સર્વથા ભગ્યત્વાદિકેની મુલ્યતામા એકાન્ત થાય અને આ એકાન્ત એ જ મિથ્યાત્વ એ એકાન્તથી વ્યવસ્થા રહેતી નથી, તે માટે એકાન્તનો આશ્રય કરવો જિનોકન માર્ગ નથી

પ્રસ્તુત વાતના સમર્થનમા બીજો દાખલો આપે છે - સારી જીવને જ સિદ્ધપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, બીજાને નહીં પાથી ? તેનો ઉત્તર આપે છે -અખદ્દ જીવને વાસ્તવિક મુક્તિ કાવી ધટતી નથી હોય તો તે બધના અભાવવડે શબ્દાર્થરહિત કાય છે, અને આ બધ તો જીવને પ્રવાહઅપેક્ષાએ અતીતકા-

૨૯ ‘ માગવા કરતા મરવુ બહુ ’ એવી સમજવાળા
જનો પ્રાણાન્તે પણ સ્વાર્થ માટે માગતા જ નથી, બાકી
અર્થની ખાતર તો બેશક તેઓ માગે છે જ

૩૦ એક અહંકારથી કયું કરાંચુ બધુ ધૂળ મળે છે,
ને જારે હાનિ થવા પામે છે

૩૧ સત્યની ખાત્રી થતા જ તે તરફ ઢળી પડવુ ઓટા
પાથક કરવો નહીં

૩૨ સમયોચિત સઘળુ સાવધાનપણે કરવુ પ્રસંગ
મરવુ બોલવુ કે મૌન રહેવુ બંને ચોસે નહીં તેમ
સલાયક પણ બંને નહીં વિચારશૂન્યપણે અતિ ઘણુ બોલવુ
વર્જ્ય છે

૩૩ જેના અતરમા પ્રેમ વસે છે તેને આખી દુનિયા વશ
ઈ રહે છે, પ્રેમ વગરની ભક્તિ પણ નિર્માલ્ય-રસવિહુણી-
ખખી લાગે છે

૩૪ અતરમા ભિગેલો પ્રેમ છાનો ન રહે, મુખથી ન બોલે
તો પણ નેત્રથી ખાત્રી થાય

૩૫ ખરે વૈરાગ્ય (જ્ઞાનગર્ભિત) મળે તો પરમતત્ત્વ
પ્રાપ્તિ અવિચ્છિન્ન લાગી રહે એક થળ પણ વિચરે
નહીં શુદ્ધતત્ત્વનો પ્રકાશ ત્યારે જ થવા પામે

૩૬ બપવાનુ ફળ એ છે કે-શુદ્ધ આત્મતત્ત્વ આકરવું
બંને જડ-મલિન તત્ત્વ વચ્ચે

જાતુક્ય અનાદિનો છે પણી અખદને બધનની કટપના કરતા, અબધપણના હેતુવડે સિદ્ધ-મુક્તને ફરી પાછા બધના પ્રસંગ થી મુક્તિનો અભાવ થાય અને બદ તથા મુક્તનો તકાવત રહે નહીં. અનાદિનો બધ માનવા તે બધના સ્વાભાવિકપણાથી મોક્ષનો અભાવ થયે. એ શકને ટાળવા શાસ્ત્રકાર કહે છે કે - બધ અનાદિ સબધવાળો હોવા છતા કચનોપલના દૃષ્ટાન્તે તેનો વિયોગ (પૃથગ્ભાવ) અવિરુદ્ધ-વિરોધરહિત લોકપ્રસિદ્ધ છે

‘ ઉક્ત બાબત ન્યાયઘટના ’ - ઇન્દ્રિય રહિતને દિદક્ષા-જોવાની ઇચ્છા ન હોય અખદને ઇન્દ્રિયો ન હોય અને અણુનીડી-અણુખાણી વસ્તુને જોવાની ઇચ્છા ન થાય, તેથી જોવાની ઇચ્છા સહજ સ્વાભાવિક જ હોય એ શકના સમાધાન માટે કહે છે ચૈતન્યવત્ સહજ સ્વાભાવિક જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ ન જ થાય અને જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ માની લેતા આત્માને સ્થાન જ ન હોય

અન્યથા અણુમબધથી આત્માને આ દિદક્ષા ન હોય લબ્યત્વની જેમ દિદક્ષાની નિવૃત્તિ થયા છતા હોય નહીં આવે? એ શકના સમાધાનાર્યે કહે છે કે-ન્યાયથી જોતા દિદક્ષા લબ્યત્વને સરખી નથી, કેમકે લબ્યત્વ કેવળ ઇવરૂપ નથી અને દિદક્ષા તો કેવળ ઇવરૂપ છે જાવી યોગની અપેક્ષાએ મહદા દિદક્ષા, તે વખતે કેવળીપણાથી દિદક્ષાનું લબ્યત્વ સાથે સરખામણ નથી, કેમકે બદ કેવળીપણ એક સરખું રહેવા પામે છે, તેમ કેવલ્ય છતા દિદક્ષાના ભાવાભાવ સ્વસ્થાપની કટપના અપ્રમાણ જ ને તેથી જ કહે છે દિદક્ષાને સ્વીકારતા એ જ

મુક્તિ અને તેનો ઉપાય

મુક્તિ જીવની આ પર્યાયવિશેષજી નામ છે જેના બાદ ફરી કોઈ સંસાર-પર્યાય નથી મુક્તિ પર્યાય સાદિ-અનંત પર્યાય છે આ પર્યાયમા સૂક્ષ્મ-સ્થૂળ ગરીસ્થી તથા અદ્ધ કર્મ-મલથી રહિત થયેલ આત્મા અનંતજ્ઞાન-અનંતદર્શન-અનંત સુખ તથા અનંતવીર્યરૂપ સ્વ-સ્વભાવમા સ્થિર રહે છે તેની વિભાવ-પરિણતિ સદાને માટે આની જાય છે તે પોતાના સ્વ રૂપમા લીન થઈને લોકના અગ્રભાગમા રહે છે અને સંસારની જેટલી અવસ્થાઓ છે તે સર્વને જીએ દેખે છે, પરંતુ કોઈપણ અવસ્થારૂપ પરિણત નથી થતો અને ન તેમા શગ-દ્રેષ પણ કરે છે જીવની આ અવસ્થાને પણ પરમ નિરજન સિદ્ધપર્યાય કહે છે આ પર્યાયને પ્રાપ્ત કરવાની શક્તિ પ્રત્યેક સંસારી આત્મામા થાય છે, પરંતુ તેની વ્યક્તિ ચેતન કારણ-કલાપના મળવાથી જાન્યાત્માઓને જ થઈ શકે છે

મુક્તિને પ્રાપ્ત જધા બીજા દર્શન પણ માને છે, પરંતુ મુક્તિજી સ્વરૂપ અને તેવી પ્રાપ્તિના ઉપાય કથનમા તે સર્વે પરસ્પર વિસવાદ કરે છે અને યથાર્થ નિર્ણય નથી મેળવી શકતા યથાર્થ નિર્ણય વીર ભગવાનના શાસનમા જ મળી શકે છે વસ્તુતઃ મુક્તિની ઈચ્છા સર્વ પ્રાણીઓને હોય છે જધન તથા પરત્રતા કોઈને પણ ઈદ નથી, કારણ કે પરાધીનતામા ક્યાય પણ સુખ નથી સ્વાધીનતા જ સાચી સુખ-અવસ્થા છે અને તે યથાર્થમા મુક્તિ સ્વરૂપ જ છે સંસારમા અન્ય જેટલી પણ અવસ્થાઓ છે તે સર્વે પસંચિત એવ દુઃખરૂપ છે અતઃ મુક્તિની પ્રાપ્તિનો ઉપાય કરવો એ સજ્જનોજી પરમ કર્તવ્ય

પ્રમાણાભાવ લક્ષણ દ્વય આપે છે એમ હોવાથી આત્માના પરિણામભેદથી બંધમોક્ષભેદ માનવો એ ઠીક પ્રમાણયુક્ત છે

‘ સિદ્ધરૂપરૂપ ’ — એ રીતે સિદ્ધિસુખ (સિદ્ધઅવસ્થાનુ સુખ) સર્વાંશ પ્રશાન્તવાહિતાયોગે અનંતભાવે હોવાથી અક્ષય છે, તેથી જ આ નિર્દિષ્ટ સુખ સર્વોત્કૃષ્ટ છે એ સિદ્ધ પરમાત્માઓ લોકના અંતે આવી રહેલી સિદ્ધશિલા ઉપર નિવાસ કરી રહેલા છે જ્યાં એક સિદ્ધ પરમાત્મા છે ત્યાં નિયમ અનંત સિદ્ધ પરમાત્માઓ અન્યોન્ય આધારક્રિત પરમાનંદમા બીજતા રહે છે સિદ્ધની ગતિ અહીંથી લોભાન્તે પૂર્વ પ્રયોગાદિ ચાર હેતુવડે બાણ, ધૂમ, ઝેરકૂળ તથા તુળકાના દ્વારોં બાણવી એથી જ એક જ સમયમા તેમની ઊર્ધ્વગતિ થવા પામે છે તે અરૂપશૈભાનગતિવડે ગમન ઉત્કર્ષવિશેષથી જ સંભવે છે એ રીતે સિદ્ધપ્રવાહ ચાલુ રહે છે, તેમ છતાં મોક્ષ-ગતિ યોગ્ય ભગ્ય જીવો અનંતાનંત હોવાથી તેમનો અંત-છેડો આવતો નથી-અનંતાનંત સમય-કાળની પેઠે

[નૈ ૬ મ પ્ર પુ ૪૮ ૧ ૩૦૨, ૩૪૨ તથા પુ ૪૮ ૧૭ ૧૦૪]

સૂક્ત વચનો

૧ અહો ભટ્ટ ! જે શુભ કૃત્ય કાઢે કરવા ધાર્યું હોય તે આજે જ અને તે પછુ જને તેટલી ઉતાવળે કરવાયદાર્માં ને વાયદાર્માં અવસર વીતાવી દે છે, પછી તુ તે ક્યાં કરી શકીશ ? કાળની ગતિ ગહન-અકળ છે

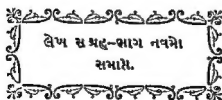
તે મુક્તિનો ઉપાય પરમ નિર્ઘયોએ સક્ષિપ્તમા સમ્યક્-
દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર ળતાઓ છે સ્વ-દ્રવ્ય-
ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવરૂપથી આત્માની વિનિશ્ચિતિને-યથાર્થ શ્રદ્ધાને-
'સમ્યક્દર્શન', તેના યથાર્થ બોધને 'સમ્યક્જ્ઞાન' અને આત્મ-
સ્વરૂપમા સ્થિરતાને તેનાથી વિચલિત ન થવું અર્થાત્ વિભાવ-
પરિણતિરૂપ ન પરિણમવાથી 'સમ્યક્ ચારિત્ર' કહે છે આ રૂપે-
આત્માની પરિણતિ થવાથી કોઈ પણ પ્રકારનું બંધન નથી
થતું જે શ્રી અમૃતચદ્રાચાર્યના નિમ્નવાક્યથી પ્રકટ છે

દર્શનમાત્રમવિનિશ્ચિતિરાત્મપરિણાનમિષ્યતે બોધઃ ।

સ્થિતિરાત્મનિ ચારિત્ર કૃત્વ એતેભ્યો મત્તિ ષષ્ઠા ૧ ॥

પુરુષાર્થસિદ્ધયુપાય, ૨૧૬

પારમાર્થિક દૃષ્ટિએ આ મોક્ષનો ઉપાય છે વ્યવહાર મોક્ષ
માર્ગ એ નિશ્ચય મોક્ષ માર્ગનો સાધક છે જે વ્યવહાર નિશ્ચયનો
સાધક નહિ તે સમ્યક્ વ્યવહાર ન બને, મિથ્યા વ્યવહાર
છે અને ત્યાગ્ય છે

જાતુક્ય અનાદિનો છે વળી અજદને બધનની કટપના કરતા, અબધપણના હેતુવડે સિદ્ધ-મુક્તને ફરી પાછા બધના પ્રસંગ થી મુક્તિનો અભાવ થાય અને બદ્ધ તથા મુક્તનો તફાવત રહે નહીં અનાદિનો બધ માનતા તે બધના સ્વાભાવિકપણાથી મોક્ષનો અભાવ થશે એ શકાને ટાળવા શાસ્ત્રકાર કહે છે કે - બધ અનાદિ સબધવાળો હોવા છતાં કથનોપનના દ્વાનંતે તેનો વિયોગ (મૃત્યુભાવ) અવિરુદ્ધ-વિરોધરહિત લોકપ્રસિદ્ધ છે

‘ઉક્ત જાળત ન્યાયઘટના’ - ઇન્દ્રિય રહિતને દિદક્ષા જોવાની ઇચ્છા ન હોય અજદને ઇન્દ્રિયો ન હોય અને અણ્ગીડી-અણ્ગમતી વસ્તુને જોવાની ઇચ્છા ન થાય, તેથી જોવાની ઇચ્છા સહજ સ્વાભાવિક જ હોય એ શકના સમાધાન માટે કહે છે ચૈતન્યવત્ મહજ સ્વાભાવિક જોવાની ઇચ્છાનાં નિવૃત્તિ ન જ થાય અને જોવાની ઇચ્છાની નિવૃત્તિ માની લેતા આત્માને સ્થાન જ ન હોય

અન્યથા અણુસબધથી આત્માને આ દિદક્ષા ન હોય ભવ્યત્વની જેમ દિદક્ષાની નિવૃત્તિ થયા છતાં હોય નહીં આવે? એ શકના સમાધાનાર્થે કહે છે કે - ન્યાયથી જોના દિદક્ષા ભવ્યત્વને સરખી નથી, કેમકે ભવ્યત્વ કેવળ છવરૂપ નથી અને દિદક્ષા તો કેવળ છવરૂપ છે જાવી યોગની અપેક્ષાએ મહદા દિલાવે, તે વળને કેવળીપણાથી દિદક્ષાનું ભવ્યત્વ સાથે સરખાવણુ નથી, કેમકે સદા કેવળીપણુ એક સરખું રહેવા પામે છે, તેમ કેવલ્ય હતા દિદક્ષાના બાવાભાવ સ્વભાવની કટપના અપ્રમાણ જ છે તેથી જ કહે છે દિદક્ષાને સ્વીકારતા એ જ

નોંધ.

ભાગ નવમાની સમાપ્તિ સાથે સ્વર્ગસ્થ શાન્તમૂર્તિ
મુનિરાજ શ્રી ઠપૂરવિજયજી મહારાજ ની દોષ-સામગ્રી
પૂર્ણ થાય છે સ્મારકસમિતિ તેમજ શ્રી આત્માનંદ
જીન સભા મુજબએ મળી જે નવ ભાગો પ્રગટ કર્યા
છે, તેમાના ઘણા ભાગો આજે મળતા પણ નથી
સમયાદિની સાતુકૂળતા થયે એનું પુનઃ મુદ્રણ કરવા
સભા અભિલાષા ધરાવે છે

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39